

Universitätsbibliothek Wuppertal

Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios Corpvs.

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

Supplementum Tomi Quarti De Sacramentis, Et Tomus Quintus De
Ecclesia

Chamier, Daniel

[Frankfurt, Main], 1629

Liber secvndvs, de notis ecclesie

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-932](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-932)

LIBER SECVNDVS

DE

NOTIS ECCLESIAE.

Caput Primum.

De notis Ecclesiae in genere.

MAGNI momenti est disputatio, quam ingredi-
mur, de notis, siue characteribus Ecclesiae.
Summa enim controuersia inter nos & Papi-
stas in hac quaestione consistit: Quae sint
verae, certae, propriae, adeoque infallibiles notae
Ecclesiae Christi in his terris, quibus indubita-
to agnosci, & ab omnibus aliis congregacioni-
bus discerni possit & debeat? Qua quidem in re
si inter nos & aduersarios conuenire posset,
nulla superesset disputatio: vt *Bellarminus lib. 4.*

in principio recte iudicat. Quae cum ita sint, oportet adhibere diligentiam in hoc negotio, quoad eius fieri potest. Id autem facile consequemur, si tria ista ordine praestemus. 1. quales debeant esse notae Ecclesiae. 2. quae sint notae Ecclesiae inuisibilis. 3. quae sint notae Ecclesiae visibilis.

II. De primo capite multa dici possent ex scholis philosophorum. Sed nos illa trademus solum, quae faciunt ad nostrum institutum: cuiusmodi sunt ista tria; definitio, diuisio, & affectio seu proprietates notae. *Definitionem* probamus istam. Nota est signum, quo res, quae in quaestionem venit, certo cognoscitur. Itaque nota a noscendo dicta est. *Diuisio* est multiplex. Vna nobis hoc loco sufficit. Nota est communis, vel propria. Nota communis est, quae rem notat certitudine probabilitatis; propria, quae rem denotat certitudine euidenciae. Nota propria est insita, vel assumpta. Illa est, quae ducitur ex forma interna seu differentia: haec, quae ex forma externa, proprio effectu vel etiam adiuncto. *Affectio* seu proprietates notae spectatur in genere, & in specie. *In genere* omnis nota debet esse vera, & certa, & clara. Nam si non est vera, non ostendit veritatem in re: si non est certa, non est iusta nota: si non est clara, notatur, non notat. Hinc sunt totidem axiomata: Omnis nota debet esse vera: in se, & nobis nota, id est, cognita: Debet esse causa certa conclusionis: Debet esse notior suo notato. *In specie nota communis* debet esse determinans, & determinabilis. Ratio primi est: quia si nihil determinet, nihil quocumque notat, & ita non est nota. Ratio secundi est: quia quod commune est, id rem singularem determinare non potest, sed determinatur ab alio. Itaque notarum communium ea est natura, vt certo non notent, nisi ea certitudine, quam diximus probabilitatis, ac non concludant necessario. *Nota propria* debet esse singularis, reciproca, inseparabilis, & distinctiua. Debet esse *singularis*, hoc est, rei singularis vnus, solius, & semper. Itaque nota propria debet competere omni, soli, & semper. Eadem debet esse reciproca, seu adaequata, hoc est, aequalitate patere cum suo notato, ne illo sit latior, vel angustior. Tertio debet esse *inseparabilis*; quia nempe est propria. Denique requiritur, vt sit *causa distinctae cognitionis*, hoc est, vt distinguat suum notatum a quibusuis aliis rebus. Hoc omne in Scholis vna illa Maxima comprehendit solet: Tres debent esse conditiones notae propriae; denotare veritatem in re, veritatem in euidencia rei, & necessitatem rei illius perpetuam. Porro *nota insita* conditio siue proprietates est, non admittere magis & minus: aliter se habet *nota assumpta*.

III. Iam descendamus a thesi ad hypothesin, & dispiciamus, quales debeant esse notae Ecclesiae. Vno verbo debent esse propriae. Hoc eleganter obseruauit *Bellarminus cap. 5.* his verbis. Nota, quibus Ecclesia discernenda est, primo propria, non communes esse debent. Secundo re ipsa, quam illustrant notiores. Alioquin non notae sunt, sed ignotae. Tertio inseparabiles a vera Ecclesia. Ex quibus nempe non coniecturalem, sed infallibilem certitudinem Ecclesiae habere possumus, vt idem loquitur *cap. 10.* Tales itaque esse debent notae Ecclesiae: ita vt crassissime hallucinatus sit *Gregorius de Valentia analys. lib. 6. c. 7.* quando ita scriptum reliquit: Haec notae, quas vrgemus, vna, sancta, Catholica, & Apostolica, non sunt notae Ecclesiae sigillatim, sed coniunctim, quia fieri possit, vt vna harum, & altera aliis conueniat.

IV. Tales, inquam, debent esse notae Ecclesiae, tum inuisibilis, tum visibilis, vt eas *Bellarminus* descripsit. Iam videamus *secundo loco*, quales debeant esse notae Ecclesiae inuisibilis seu internae. Vbi magna quibusdam videtur esse difficultas, quomodo res inuisibilis possit habere notas inuisibiles? Notas enim fere appellamus, ex quibus res quae in quaestionem veniunt, certo cognoscuntur sensu. Si sensu cognoscuntur, vtique omnis nota debet esse visibilis & externa. Sed insignis est hallucinatio, sensum omnem metiri visu. Quis enim nescit sensum esse internum, & externum. Itaque vt sensus, ita quoque nota recte diuiditur in internam & externam. *Nota interna* est, ex qua res quae in quaestionem veniunt, certo cognoscuntur, sensu interno. Cuiusmodi sunt signa, quae philosophis dicuntur *φυσικό μυσικό καὶ νοητό μυσικό*. Illa sunt species sensibiles: haec, intelligibiles. *Nota externa* est, ex qua res quae in quaestionem veniunt, certo cognoscuntur, sensu externo. Cuiusmodi sunt signa, quae philosophis dicuntur materialia. Hinc facile expeditur difficul-

tas, quam nonnulli hoc loco mouent de Ecclesia Catholica & inuisibili. Cum enim illa sit ceteris vere credentium, & finem fidei, nempe animarum salutem consequentium, quis hinc non colligat, verbum Dei internum in corde sonans, seu, quod idem est, veram fidem esse notam & reseram huius Ecclesiae. Per fidem enim veram certi sumus, nos pertinere ad Ecclesiam inuisibilem. Fidei si quidem competunt omnes conditiones notae propriae, de quibus paragrafo praecedente. Porro quia fides illa necessario connexam habet spem & charitatem, tres haec notae statuuntur Ecclesiae inuisibilis. Huiusmodi, inquam, notae, quae omnibus & solis credentibus sunt cognitae in corde ipsorum. Neque enim necesse est, vt haec notae aliis sint cognitae. Imo contra naturam ipsarum hoc foret: quia nempe sunt internae & inuisibiles. Verum disputatio nostra est de notis Ecclesiae visibilis. Ad illas itaque properemus.

V. In tertio hoc capite duo excutienda nobis sunt. 1. proprietates. 2. numerus notarum Ecclesiae visibilis. *Proprietates & conditio* ipsarum est, vt sint externae & visibiles, ita vt sensu externo apprehendi possint. Itaque ita erunt comparatae, vt ceterum hominum religionem veram profitentium nobis agnoscentium, & ab aliis discernendum ob oculos ponant infallibiliter. Nam non solum externae esse debent, sed etiam insignitae illis proprietatibus, quas §. 3. percensuimus. *Numerus* istiusmodi notarum variat. Aut enim est sermo de notis insitis, aut de assumptis. Ibi vnica duntaxat est nota Ecclesiae visibilis: hic possunt esse variae. Ratio primi est: quia nota insita respondet differentiae specificae. Sic inuisibile est nota hominis insita. Ratio secundi est: quia nota assumpta respondet adiuncto proprio primario, quod in alia adiuncta propria, tanquam truncus quidam in varios ramos diducitur. Sic inuisibile siue facultas ridendi, est adiunctum hominis primarium, ex quo oriuntur ista secundaria, facultas flendi, & facultas irridendi, itemque desendi. Rursus adiunctum proprium varias ex se actiones potest edere: quae ipsae quoque habent rationem notarum. His ita praemissis, dico vnam duntaxat esse notam Ecclesiae visibilis, essentialem, inuariabilem, & perpetuam, & insitam: puta verbum Dei reuelatum & communicatum. Haec siquidem nota respondet specificae differentiae Ecclesiae, quae est vocatio Dei, seu euocatio. Nam Ecclesia est ceteris diuinitus vocatorum, vt supra vidimus. Quare haec nota, quam diximus, vtique adeo propria est Ecclesiae Dei, vt adaeque inter se conuertere possit propositiones istas, Ecclesia est quae communicat verbo Dei, & quae communicat verbo Dei, Ecclesia est: quam illas decantatas in scholis, Homo est animal risibile, & Animal risibile est homo. Vno dato datur & alterum, sublato tollitur. Ita fuit omni tempore Ecclesia Dei, cum verbo eius communicans, & quidem eiusmodi communicatione, qua ab aliis ceteris internosci posset. Nam ne Cain quidem aut Lamech hanc communicationem inficiari potuerunt. Itaque summa, essentialis, indiuidua, perpetuaque Ecclesiae visibilis nota est veritas doctrinae. Et haec nota non recipit magis & minus. Est enim verbum Dei primo fuit non-scriptum, deinceps scriptum, & quidem non vno modo: tamen substantia ipsius semper vna & eadem permansit. Nimirum prout aetas Ecclesiae fuit: ita haec diuina nota suis accidentibus, iisque notabilibus, & notam cui insunt illustrantibus, vestita fuit a Deo, licet permanente integra & inuariata substantia rei. Prima aetas ante Legem, cum adhuc infrequentior esset Ecclesia, hanc notam habuit sine Scriptura: secunda aetas ex Lege habuit eandem notam cum Scriptura Moysi & prophetarum apud populum Israelis: tertia denique accessionem habuit Scripturae ab Euangelistis & Apostolis traditae, apud populum Christianum ex vniuerso terrarum orbe congregatum. Verbum Dei, foris enuntiatum & communicatum omnibus nota est diuina: Scriptura vero, diuinum accidens diuinae notae. Memineris autem hic semper esse sermonem de vocatione Ecclesiae externa, deque verbo Dei externo. Nam vocatio interna, verbumque internum, pertinent ad Ecclesiam inuisibilem: sicut vocatio in communi, & verbum Dei in communi, seu in genere, spectata, pertinent ad Ecclesiam in genere quoque consideratam. Atque talis est nota Ecclesiae visibilis insita. Nota assumpta sumuntur ex actionibus Ecclesiae; quae actiones vulgo ordinis Ecclesiastici, aut disciplinae publicae appellantur. Sunt autem numero tres: praedicatio verbi, administratio sacramentorum, & procuratio disciplinae in fide & moribus iuxta verbum Dei. Quam tertiam notam alii omittunt, quod sit pars verbi Dei. Quia in re non est multum situm. Si enim ipsam rem teneamus, de numero non est litigandum. Quod non obseruauerunt *Iesuita Pofnanienses*, quando *thesi 11.* scriptum reliquerunt, Protestantes alios Ecclesiae symbola duo assignare, alios tria, alios quatuor, alios denique quinque. Neque *Bellarminus*, quando *c. 4.* scripsit, Lutherum excogitasse notas septem, quas alii reuocauerint ad duas. Quasi scilicet hic in numero sit aliquid situm. Annon ipsi Papistae hic variant? Sotus profecto vnam praecipue notam posuit, concordiam: *Horantius*, vnam itidem, successionem: *Catechismus Tridentinus*, duas:

duas: Gregorius de Valentia & Stapletonus tres: Colterus & alii quidam Papistae, quatuor: Driedo, sex: Medina, decem: Sanderus & Pistorius; duodecim: Bellarminus, quindecim. Quam varietatem ipse Bellarminus notauit *cap. 3.* Nos de numero non contenderemus, si de ipsa constaret. Potest enim una res variis modis proponi, & in varios numeros siue capita resolui.

CAPVT II.

Duodecim nota Ecclesiae apud Pistorium examinantur.

I. Habemus Lydium lapidem, ad quas exigere oportet notas Ecclesiae. Nunc itaque ad illud examen accedamus; primo omnium exploraturi aurum suberatum, quod Papistae vendit. Visum autem fuit faciendum, ut ex magna scriptorum Pontificiorum turba seligeremus illos tres, Pistorium, Colterum, & Bellarminum; quod illi maxime frequententur; primus a Germanis nostris, secundus a Belgis, tertius ab omnibus fere. Ille duodecim, iste quatuor, hic quindecim recitat notas. Dodecas Pistorii videtur alludere ad Apostolorum numerum duodenarium; & sic habet in *ipsius Hodegetico*. Nota Ecclesiae Christi Catholicae & visibilis sunt, 1. duratio vsque ad finem mundi. 2. propagatio ex vrbe sancta ad extremos mundi partes. 3. successio continua. 4. vocatio ordinaria. 5. confessio membrorum. 6. immunitas ab omni errore. 7. obedientia inferiorum erga superiores. 8. commutatio crucis cum gloria & honore. 9. dilatatio per totum orbem. 10. promissio specialis ipsi facta praeter Ecclesiam Iudaeorum. 11. consensus in doctrina. 12. visibilis professio fidei. Nam 1. Christus ad finem vsque seculi adfuturus est suae Ecclesiae, duraturus vsque ad nouissimum diem. 2. Christi Ecclesia coepit Hierosolymis, non alibi, & inde progressura fuit ad extremas mundi partes. 3. Ex seipsa semper propagata fuit, & sequens Ecclesia ex antecedente est enata & edocta. 4. Semper habet veros a Spiritu sancto in Ecclesia positos, & legitime vocatos, missos, & ordinatos pastores atque doctores, eosque puros. 5. Semper etiam habet oues, non tantum malas, sed etiam bonas, quae vocem Christi audiunt, eumque confitentur ad salutem. 6. Nunquam tota, ne minimum quidem errat, sed semper est Ecclesia pura, & pura in ea fides, pura sacramenta. 7. Ecclesia est audienda, quia suo officio & regimine filios suos procurat, eosque obedientes habet. 8. Non tantum crucem & contemtum, sed etiam, suo tempore, magnam gloriam, pacem, & felicitatem apud dynastas & populos inueniet. 9. Ab vno mari ad alterum, per totum orbem terrarum habitabilem extenditur. 10. Ecclesia Christi longissime separata est a synagoga Iudaica, & aliud cum illa Deus in initio foedus quam cum ista. Alligauit enim Iesus Deus Ecclesiae suae sine vlla conditione. 11. Vna semper est mensura Ecclesiae, in omnibus semper consentiens, nunquam diuisa. 12. Ecclesia in mundo passim est visibilis, & conspicua, & visibiliter suum officium, & cultum diuinum exequitur. Ex his notis vniuersis vult fieri iudicium de Ecclesia.

II. In genere notentur ista duo. 1. Non qualiacunque epitheta, communia & contingentia, sunt habenda pro certis & infallibilibus notis. 2. Omnis nota, quae tueri suum nomen debet, necesse est ut sit notior re notata; & si propria est, soli illi rei conueniet, cui notanda adhibetur; & si infallibilis est, erit proxime & perpetuo coniuncta cum re notata, adeo, ut possit eum ea reciprocari. Istas enim esse veras & proprias notae affectiones, cap. praeced. euicimus. Quod si haec duo axiomata notis Pistorianis applicentur, plerumque in fumum abibunt. Sed excipiunt: quemadmodum nos in disputatione de Antichristo, non singulas, sed vniuersas notas vrgemus, ita ipsos in loco de Ecclesia notas illas vniuersas considerare, ita ut dicant illam Ecclesiam esse veram, quaecunque notas illas vniuersas habet. *Respondeo 1.* Concedimus notas quasdam Ecclesiae communes dari, quae non singulae, sed coniunctae sunt spectandae. 2. Notas Ecclesiae Catholicae distinguendas esse a notis Ecclesiae particularis contendimus. Sed ordine eamus per singulas Pistorii notas.

III. Prima nota est: Ecclesia durabit vsque ad nouissimum diem. *Respondeo 1.* Haec est nota Ecclesiae Catholicae & inuisibilis, itemque Ecclesiae visibilis vniuersae sumtae; hoc est, quatenus Ecclesia Catholica & interna non est separata ab Ecclesia visibili seu externa, sed haec cum illa est coniuncta. 2. Non est nota propria Ecclesiae. Multa enim alia durabunt etiam ad finem seculi. 3. Eadem non est notior Ecclesia. 4. Futurus rei euentus non est nota propria alicuius rei. 5. Duratio Ecclesiae visibilis vsque ad finem seculi non est vno aliquo in loco: ut ostendunt fere infinita exempla Ecclesiarum in oriente. Est autem quaestio inter nos & aduersarios de tali duracione, & de tali quoque visibilitate, id est, de splendore externo.

IV. Secunda nota est: Ecclesia Christi coepit Hierosolymis. *Respondeo 1.* Sane ita est. Sed non omne quod coepit Hierosolymis, est Ecclesia. 2. Falsum est, omnes Ecclesias particulares coepisse Hierosolymis. 3. Ecclesiam coepisse Hierosolymis, verum est respectu doctrinae Euangelii, quae ibi coepit, & inde fuit propagata. 4. Sicut Ecclesia Apostolica coepit Hierosolymis, ita ut nata fuerit ex doctrina Euangelii: sic eadem coepit in aliis locis, vbi Apostoli sparserunt semen Euangelii, iuxta illud *Act. 1. 8.* Eritis mihi testes in Ierusalem, & in tota Iudaea, Samariaque, & vsque ad vltimas terras. Nimirum Apostoli plantarunt Ecclesias, ut Hierosolymis, ita quoque alibi: etsi interim verum est, Ecclesiam peculiari ratione coepisse Hierosolymis, tanquam in matrice, ut ita dicam.

V. Tertia nota est: Ecclesia ex seipsa semper propagata fuit, & sequens Ecclesia ex antecessore est nata. *Respondeo 1.* Ut verum hoc esse fatear de Ecclesia Catholica: tamen de particularibus concedi non potest, quae sapissime tota euerse sunt, & nullae aliae ex iis enatae. Aliis vero regionibus nouae Ecclesiae constitutae sunt, non ex illis euerfis, sed ex praedicatione Euangelii. 2. Multa imperia & regna ex seipsis propagantur, & ex iis nascuntur alia. 3. Continua successio personarum frustra allegatur, vbi non est successio formae. Hinc Stapletonus *controu. 1. de Eccles. quaest. 4. art. 2. in relectione principiorum* *fid. doct.* contra suos gregarios recte obseruat, nullam in Ecclesia esse

veram successionem posse absque vera doctrina. Dependet igitur successio Apostolicae doctrinae Apostolica; quam doctrinam nos asserimus esse notam Ecclesiae Christi verissimam & certissimam: ita ut vbi est doctrina Apostolica, ibi sit Apostolica successio, & Apostolica Ecclesia; & contra. 4. Si Ecclesia visibilis semper manet affixa vni loco, eodemque praedita splendore, quomodo potest dici ex seipsa semper propagata?

VI. Quarta nota est: Ecclesia semper habet puros, & ordinarios pastores atque doctores. *Respondeo 1.* Habet Ecclesia in Euangelica puritate suos gradus, & lunae instar (solem iustitiae, Christum Iesum, respicientis) sua decreta & incrementa, prout nimirum ad illum solem propius accedit, vel ab eo longius recedit: ut modo purior sit & sincerior, modo contra minus pura & sincera. Vnde non solum aliae Ecclesiae aliis puriores sunt, sed etiam vna & eadem Ecclesia sit seipsa nunc purior, nunc impurior. Nempe gradus puritatis doctrinae variant in omnibus, & inter omnes. 2. Puri doctores dicuntur propter doctrinam puram, quam profitentur. Et haec doctrina pura, est vera & certa nota pura Ecclesiae. 3. Doctor itaque iudicatur ex doctrina, non autem doctrina ex doctore. Ex personis non probamus fidem, sed ex fide personas. 4. Ordinarii pastores possunt esse etiam in Ecclesiis impuris, adeoque haereticis. Vnde haec nota non conuenit soli Ecclesiae purae. 5. Imo vero in Ecclesia vera non semper sunt soli ministri legitime vocati, & ordinati; sed multi illegitime ingressi, multi per vim aut fraudem obtrusi, multi degeneres, lupi rapaces, pseudoprophetae, pseudoapostoli &c. quos cauere iubentur pii. 6. Ordinarii pastores & doctores possunt grauissime errare, *Ier. 2. 8.* Speculatores eius caeci: vniuersi ipsi nihil norunt. Sacerdotes non dixerunt, vbi nam est Iehoua? Et tenentes legem, non nouerunt me: & pastores praeruaricati sunt in me, &c. Vide quae Christus & Apostoli praedixerunt de falsis doctoribus, *Matth. 24. 24. Act. 20. vers. 29. 30. 2. Thess. 2. vers. 3. 4. 9. 1. Tim. 4. 1. 2. Petr. 2. vers. 1. Apoc. 12. & 17. & 18.* Cum his prophetiis coniunge historiam Ecclesiasticam de horrendis erroribus, quos ordinarii doctores & Episcopi in Ecclesia disseminarunt. Quod tam verum est, ut ipsi Papistae fateantur, ipsum etiam Romanum Pontificem (caput illud & fundamentum Ecclesiae) posse esse haereticum. 7. Sane in Sacris literis ita describitur officium pastorum Ecclesiae, ut maxima sinceritas & fidelitas ab ipsis exigatur. Sed hic est manifestus elenchus a iure ad factum. Ostendunt enim illa dicta, quales esse debeant doctores Ecclesiae, non vero quales semper sint. 8. Neque Ecclesia Catholica, neque particularis semper habet solos puros, legitime vocatos, & ordinatos doctores: ut patet ex inductione exemplorum, de qua *lib. praeced. cap. quatuor postremis*. 9. Ex hypothesi Pistorii sequitur error Donatistarum: nimirum Ecclesiam non esse, vbi sunt impuri & mali ministri. 10. Sequitur etiam, nullas vquam haereses potuisse aut posse esse in Ecclesia. Nam vbiunque ministerium publicum Ecclesiae est semper purum putum, sincerum, legitimum; & auditores obsequuntur doctoribus suis (quod vtrumque Pistorius hic de Ecclesia affirmat) quomodo ibi rimula patebit error? Nunquam enim auditum est, homines imperitos & de plebe esse haereticos, sed doctores. 11. Promissiones in N. T. de praesentia & gubernatione Spiritus sancti non sunt absolutae, sed conditionales, respectu horum & illorum indiuiduorum. 12. Sed quia ex Pistorii sententia promissiones istae sunt absolutae, sine vlla annexa conditione: quis non videt, fieri absolute non posse, quin Ecclesia semper aequa pura & sincera maneat, sine vlla exceptione? Quod quam sit falsum, ex superiori libro est perspicuum.

VII. Quinta nota est: Ecclesia habet puras & electas oues Christi vocem audientes, & Christum ore confitentes ad salutem. *Respondeo 1.* Semper in Ecclesia sunt electae oues, seu credentes: ut supra non semel probauimus. 2. Electae Christi oues soli Christo, & sibi ipsis sunt notae, notitia euidentia, & certitudine partim visionis, partim fidei. Priori modo nouit Dominus qui sunt sui. 2. *Tim. 2. 19.* posteriori, ipsi credentes. 3. Audire vocem Christi, & Christum confiteri, dicitur ambigue. Aut enim intelligitur obedientia, & confessio profecta ex fide vera: aut externa verbi Dei auditio, & qualiscunque confessio. Priori modo soli electi audiunt & confitentur Christum posteriori electi & reprobi, boni & mali. Et hoc posteriori modo haec nota coincidit cum nostra sententia, quae doctrinam Euangelii pro verissima Ecclesiae nota commendat. 4. Confessio publica interdum silet in Ecclesia: ut quando Apostoli latitarunt praeter metu Iudaeorum, *Iohan. 20. 19.* & pii martyres in caernis & speluncas sese abdidit, iuxta illud Christi *Matth. 10. 23.* Cum vos persequentur in vna vrbe, fugite in aliam. 5. Dicta Scripturae, quae commendant officium piorum Christianorum, ab obedientia fidei, & eius fructibus, & in quibus recensetur confessio ad salutem, frustra a Pistorio allegantur. Committitur enim elenchus ab officio ad factum. 6. Quid amabo Scriptura praedicit futurum tempore Antichristi? Quid Christus dicit *Luc. 18. 8.* Filius hominis cum venerit, num reperiturus est fidem in terra?

VIII. Sexta nota est: Ecclesia nunquam tota, ne minimum quidem, errat: sed semper est pura, & in ea pura fides, pura sacramenta. *Respondeo 1.* Haec nota non est notior ex hypothesi Papistarum, quibus Ecclesia est prior & notior ipsa Scriptura. Si autem est vera nota, Scriptura est notior quam Ecclesia. Quid enim est error in religione? Annon est dogma Scripturae sacrae seu verbo Dei contrarium? Error itaque in religionis negotio iudicatur ex Scriptura. Igitur si erroris carentia in religionis negotio arguit & notat Ecclesiam; & errores isti agnoscuntur ex Scriptura: ergo verbum Dei arguit & notat Ecclesiam. Porro si Ecclesia errare non potest: ideo id erit, quia & quatenus sequitur vocem Christi. Ergo vox Christi est vera nota Ecclesiae: quae est nostra sententia. 2. Sed falsum est, Ecclesiam plane & simpliciter errare non posse. Nam Ecclesia Catholica & particularis, interna & externa, quotiescunque non sequitur ductum Spiritus sancti, & vnicuique auditurque amplectitur vocem sponsi sui (quod fieri posse, adeoque sapissime factum esse, Scriptura & exempla confirmant, ut suo loco vidimus) toties errat. 3. Scripturae testimonia, quae a Pistorio citantur, non probant, Ecclesiam plane & simpliciter non posse errare: sed tantum, Ecclesiam in sensu composito non errare, hoc est, quatenus definitio vera & pura Ecclesiae ipsi competit, seu quamdiu vocem Christi audit. Errat itaque Pistorius, absolute accipiens id, quod sub conditione est dictum. 4. Quod Pistorius adfert de fide Petri, nihil ad rem facit: quia inde concluditur, Ecclesiam internam non posse deficere a fide habituali. Et inde contra Pistorium sic argumentor.

Petrus

temporibus, non vniuersis locis, sed iidem profus per vniuersum orbem errores, iique grauissimi irrepperint, nemine animaduertente episcoporum, quos sibi successores Apostoli constituerant. Certum est (vt testatur *B. Irenaeus lib. 4. cap. 32. & 34.*) sacrificium Missae in omni loco Deo oblatum statim a morte Apostolorum Christi fuisse: constat vbiq; inuocatos sanctos, & satisfactiones poenitentibus indictas. Quae dum non possunt inficiari haeretici, fatentur prima post Apostolos centuria introductos errores, quos Calvinus appellat hallucinationes Patrum. Caeterum vir prudens & cordatus statuet potius homines illos, qui 1500. annis post Apostolorum aetatem secuti sunt, grauius hallucinari & falli, fallereque, quam sanctissimos illos maiores nostros, qui & ex Apostolorum docentium ore veram puramque religionis Christianae cognitionem acceperunt, & eorum mentem probe assecuti sunt: praesertim cum non pauci illorum fidem ab Apostolis perceptam sanguine suo consignarint. Intellet certe vir prudens non esse consentaneum diuinam bonitatem, vt totis annis 1500. vera fides doctissimos quosque pientissimosque viros, Apostolis vicinos latuisse; & demum post tot secula innotuisse Lutheri, Caluini, caeterisque neotericis, asseratur. Si namque statim post Apostolos corrupta est fides, perierit vtiq; cum sit vna fides, *Eph. 4. 5.* quae sibi neque addi quidquam, neque demi paritur. Si fides perierit, interit simul Ecclesia, quae in vera fide innititur. Sublata fide atque Ecclesia, necessarium efficitur, aternis ignibus adiudicatos, quos quot alienam a Lutheri fide professi sunt; quia sine fide impossibile est placere Deo, *Heb. 11. 6.* Ista si sepositis affectibus vir prudens expendat, non credet se nouis doctoribus, qui licet fidem suam atque Ecclesiam ad Apostolos ipsos referre laborent, in primis tam haereticis suis subsistere coguntur, & totis 1500. annis successione interruptam fateri, cum ne vnum quidem post Apostolos hominem adferre possint, qui per omnia cum ipsis in doctrina consenserit. Neque mouebitur vir prudens, si dicant occultos aliquos extitisse omni tempore, qui Lutheranam fidem a se conseruatam ad posteros transmiserunt. Primo namque Lutherus ipse fatetur, a nullo homine se institutum, sed a solo Christo, agnoscentque se primum sui dogmatis inuentorem. Deinde argumento vel teste nullo, occultos hos Lutheranos docere possunt. Si occulti fuerunt, vnde norunt fuisse? Ego pari ratione, si nouam comminisci haeresim velim, a caeteris omnibus alienam & diuersam, ad Apostolos per occultos quosdam deducam: sed ita occultos, quos neque homo vllus inquam nouit, neque Deus. Et haec de origine sectarum. Conuertat porro nunc se homo prudens, suae salutis amans, ad Ecclesiam Romanam, eius intueatur originem, consulat annales, Graecaeque & Latinae historias, inspiciat veterum monumenta, templa, monasteria, sacramenta suppellectilem, ritus & ceremonias, & quidquid demum aliquid antiquitatis refert: inueniet ante annos 100. 200. 300. & vsque ad 1500. eandem doctrinam, eandem fidem, eandem Ecclesiam, quouis tempore, per omnes aetatum gradus extitisse. Siue enim ascendat ad Apostolos, cognoscat eandem fidem in Catholicis hac nostra tempestate viuentibus, atque in eorum parentibus ante annos 100. & in istorum auis, abauis, caeterisque maioribus, re nulla profus variata: siue descendat, manifeste videbit, perpetuum ab Apostolis ad nos vsque nullo vnquam tempore interruptam successione. Videbit ex Christi Domini mandato primum quidem praedicatum esse Euangelium Hierosolymis, tum in omni Iudaea & Samaria, demum ad vltimos terrae fines. Vt namque orientales & meridionales praetermittamus, certum est Germaniam vtramque & Galliam nunquam aliam didicisse fidem, quam quae hodie a Catholicis seruatur. B. Petrus Germanis misit Crescentem, qui Moguntinis; Eucharium & Valerium, qui Treueris; Maternum, qui Tongris & Colonienisibus Euangelium praedicarunt. Ad Gallorum conuersionem ablegauit Sixtum, Sinicium &c. D. Petri successor Clemens in Gallias direxit Dionysium Areopagitam, cum Rustico & Eleutherio &c. Hi porro eandem, quam a B. Petro atque Clemente acceperant fidem & religionem ad posteros transmiserunt: populos non alia quam Catholica fide imbuerunt, & nouis Ecclesiis Episcopos praefecerunt. Qua in re non paruum operam praestitit in Gallia temporibus Clodouaei B. Remigius Remensis Episcopus, & in Germania B. Bonifacius, Moguntinus primus Archiepiscopus, qui auctoritate Stephani Romani Pontificis, auxilioque Caroli M. Imperatoris, multas Ecclesias erexit & Episcopales Cathedras instituit. Nec cessarunt interea Romani Pontifices, qui sibi vniuersalis Ecclesiae curam non ignorabant esse commissam, subinde novos doctores & pastores emittere, Medardum, Peregrinum &c. Hos autem omnes non aliam in sibi designatas prouincias fidem atque doctrinam inuexisse ab ea, quam posteri coluerunt, primum quidem ex eo manifestum euadit, quod a Romanis Pontificibus mandatum acceperint, eandem fidem praedicandi, quam Romae didicerant. Romae autem nunquam fuisse variatam fidem & religionem Christianam, scriptores omnes fatentur. Deinde vero quod fere per monachos sit ad fidem conuersa Germania & Anglia, & id quidem maiori ex parte temporibus Caroli Magni: qui in signe monasterium Fuldense, doctorum hominum seminarium, in Buchonia maximis sumptibus erexit atque fundauit: in quo nonnunquam praeter diaconos & inferiores clericos 400. vixerunt sacerdotes monachi, ad Germanorum conuersionem expediti. Denique, quod eadem vbiq; religio, eadem ceremonia diuini cultus, eademque doctrina a posteris omnibus retineatur. Idcirco vir prudens, qui fidem nullam, nullamque Ecclesiam a prima origine in Germania & Gallis agnitam fuisse aduertet, praeter Catholicam, cui praepositus est Romanus antistes, intellet hanc esse verissimam Ecclesiam a Christo euocata & constituta, non recentibus illas, quae tametsi nihil praeter Apostolicam fidem atque doctrinam, & verbum Dei in ore habent, quarentes tamen originem suam in medio haerent, neque ad Apostolos deueniunt. Hac nota semper vsi fuerunt maiores nostri aduersus haereticos, & in Constantinopolitano simbolo pulchre eam indicarunt, quando Ecclesiam vocauerunt Apostolicam, hoc est, quae sine interruptione originem suam ad Apostolos ducit. Itaque sicut is de nobilitate non potest gloriari, qui licet iactet se a maioribus nobilibus profapiam ducere, a patre tamen ignobili ex vili sortito est susceptus: ita neque haeretici verae Ecclesiae laudem, quae tot seculis manifesta & incorrupta perseuerauit, sibi iure vindicare possunt. Atque ista de priori genere signi sufficient.

II. Haec est continua fere oratio Costeri cap. 4. & 5. quam in quatuor membra partemur, maioris lucis causa. Primum est partitio notarum Ecclesiae: secundum, illustratio partitionis per similitudinem: tertium, negatio primae notae de Ecclesia Lutherana: quartum, accommodatio eiusdem pri-

mae notae ad Ecclesiam Romanam. Haec itaque ordine ad veritatis normam examinemus. Quod attinet ad partitionem notarum, alias nempe sumi ab ipsa origine, alias ex proprietatibus externis, hoc non est vniuersaliter verum. Nam notae etiam sumuntur a differentia, & proprietatibus internis: vt cap. 1. huius libri ostendimus. Sed transeat haec Costeri partitio. Quod ipsum quoque de proposita similitudine dici potest. Nam quemadmodum Colonia, quae hoc tempore extat, certo inde cognoscitur esse vetus illa ab Agrippa condita Colonia, quod veterum annalium & historiarum descriptioni sola conueniat, & certis Coloniae Agrippinae proprietatibus sola sit praedita: ita & Ecclesia vera ex sacrarum literarum indicio & descriptione cognoscenda est. Illae siquidem ortum, formam, & proprietates verae Ecclesiae describunt. Nam cum sola Christi Ecclesia sit columna veritatis, 1. *Tim. 3. 15.* vbi cumque regnat veritas, ibi & originem veritatis a Deo, & veram esse Christi Ecclesiam, luce meridiana clarius est. Fallitur itaque Costerus, quando non ex doctrina Ecclesiam, sed ex Ecclesia doctrinam metiri iubet. Quod tolerari possit, si de eo tempore disputaret; quo prophetae & Apostoli, Spiritus sancti impulsu Ecclesiam docuerunt. Quamquam ipsi quoque prophetae, Christus, & Apostoli, se suamque Ecclesiam ex S. literarum examine voluerunt cognosci, suamque doctrinam ex iisdem confirmarunt, *Iohan. 5. vers. 39. 46. & 8. 47. & 10. vers. 4. 5. Act. 24. 14.* Quae porro adiungit, virum prudentem non debere sibi vindicare auctoritatem de doctrina iudicandi, sed ipsius esse, certis notis deprehensa Ecclesia, ipsius iudicio per omnia stare: quod illa falli non possit, neque fallere: illa plus quam absurda sunt. Nam & stulta credulitas hoc modo inducitur, & Ecclesiae nimia perfectio asseritur. Principio itaque Costerus hominibus oculos eruere conatur, quando iudicium ipsis eripit. Quid enim? Annon sicut quando de Colonia Agrippina dubitatur, an sit illa antiqua necne, ex antiquis historiis iudicium formandum est: ita quoque cum de vera Ecclesia disceptatur, ex sacrarum literarum monumentis hac de re est iudicandum? Sane Christus & Apostolus ita facere iubent. *Iohan. 5. vers. 39. 46.* Scrutamini Scripturas. 1. *Iohan. 4. 1.* Dilecti, ne cuius spiritui credite, sed probate Spiritus an ex Deo sint. 1. *Thess. 5. vers. 20. 21.* Prophetias ne pro nihilo ducite: omnia explore, quod bonum est retinere. Quamobrem vir prudens ex vera doctrina veram Ecclesiam, non autem ex Ecclesia, veram doctrinam metietur. Nam quod probationis loco adfertur a Costero, Ecclesiam neque falli neque fallere posse, falsum est: vt pluribus libro superiori demonstraui-

III. Iam sequitur apud Costerum primae notae, videlicet antiquitatis, consideratio. Eam nostris Ecclesiis magna oratione detrahit: quam vere, videamus. 1. Ecclesiarum nostrarum origo non ab anno 1517. sed inde ab initio noui testamenti est reperenda: etsi earum splendor Antichristiana tyrannide diu fuerit obfuscatus. Nam in medio Papatu Deus semper habuit suos, qui ob consanguinitatem doctrinae fuerunt veri successores Apostolorum. Quod autem Lutherus, & alii quidam, superiori demum seculo, felici cum successu in os contradixerunt Papae Romano, id praedictum est ab Apostolis, qui de reuelatione Antichristi, eiusque confectione & ruina non vno in loco scripserunt. 2. Nos nihil habemus commune cum veteribus haereticis. At, inquit Costerus, doctrinam suam de sola fide mutuati sunt ab Aetio & Eunomio. Quod quam verum sit, audiamus ex Augustino, qui cap. 54. de haeresibus ita de vtroque illo scribit. Fertur vsque adgo fuisse bonis moribus inimicus, vt assueuerat, quod nihil cuiquam obesse quorumlibet perpetratio & perseuerantia peccatorum: si huius, quae ab illo docebatur, fidei particeps esset. Eane nostra etiam est doctrina, Costere? Non vtiq; sic enim Caluinus antidot. aduersus Concilium Trident. sess. 6. can. 11. scribit: Sola fides est, quae iustificat: fides tamen quae iustificat, non est sola. Sicut calor solis solus est qui terram calefacit, ipse tamen calor non est solus in sole, sed cum splendore. Idem docent omnes nostri doctores. Quod attinet ad reliquas haereses, quas Iesuita nobis impingit, de illis copiose disputatum vide infra in examine notarum Bellarmini. 3. Libere profiteamur ac docemus, nemini vnquam eorum haereticorum, qui ante nos vixerunt, nobiscum per omnia conuenisse. Nos enim sequimur ductum S. literarum, cumque illis loquimur & tacemus: quod haeretici non fecerunt. 4. Illustre est Patrum, quos ita appellamus, nomen, & veterum consensus: sed illustrior est Pater caelestis, & sacrae illius tabulae, ad quarum canonem Patres se examinari voluerunt, & decretum Pontificum pluribus iubet *dist. 9. 5. Neque.* Hac norma vsi Patrum scripta non subterfugimus, sed nauos eorum, quos Costerus cum suis perperam excerpit, & amplectitur, & defendit, a veris sententiis fecerimus. Ita Hieronymus aliquid humani est passus, quando pro reliquiarum veneratione pugnavit. 5. Augustinus inter haereses Eunomii recenset doctrinam de sola fide; illa scilicet fide, quam Eunomius erat commentus. Vide etiam paulo ante *num. 2. 6.* Falsum est, omnes ad vnum maiores tenuisse fidem Ecclesiae Romanae de sacrificio Missae, de inuocatione sanctorum, de Pontificis Romani auctoritate &c. vt Chamierus & nos suo loco probauimus. 7. Costerus falso gloriatur, neminem ex sanctis Patribus ante Lutheri tempora extitisse, qui idem nobiscum senserit. Nam Patres in omnibus iis, quae ex S. literis tradiderunt, eandem nobiscum doctrinam habuerunt. 8. Quando sectarii omnes allegant Scripturas, non est quod primo confugiamus ad iudicium Ecclesiae. Nam ipsae Scripturae litem istam dirimunt. Vt enim probum aurum ab adulterino, lapidis Lydii affricatus, & rectum a curuo norma adhibita discernit: sic etiam doctrinae propheticae & Apostolicae veritas, ad prophetarum & Apostolicarum literarum canonem examinata, dignosci potest. 9. Nemo nostrum asseruit vnquam, ne vnum quidem hominem posteritati relictum, qui sinceram doctrinam Apostolicam per omnia integram incorruptamque tenuerit, posterisque tradiderit. Nam plurimi extiterunt viri pii, qui nihil scripserunt. Multa etiam scripta intereiderunt. Ex iis ergo quae supersunt, de reliquis omnibus non est ferendum iudicium. Deinde si doctrinae Christianae fundamentum spectes, veteres scriptores non paucos (etsi suos habuerunt nauos) veram doctrinam conseruasse ac tradidisse agnoscimus. 10. Non est quod miretur Costerus, statim a primis illis temporibus Apostolorum eisdem profus per vniuersum orbem errores irrepsisse. Nam Spiritus sanctus id praenuntiavit. 2. *Thess. 2. 7.* vbi Apostolus ait: *Iam enim peragitur mysterium iniquitatis.* Et Apostolis etiam superstitibus Iudaismus & inanis philosophia bene multas Ecclesias corruperunt, *Coloss. 1. & 3.* Apostolis vero vita sanctis, a verbi-

puritate defectentibus viris primariis, facile reliqui auctoritate illorum decepti in varios errores inciderunt: vt ex Papiæ, Origine, & similibus videre est apud *Eusebium hist. Eccles. lib. 3. cap. 6.* Quid hic dicam de inualefcente regno Antichristi, quo tempore stellæ de cælo deciderunt, hoc est, insignes doctrina & pietate viri, vel è medio sublati, vel in errores prolapsi sunt? 11. Sacrificium Missæ ignotum fuit puriori antiquitati. Neque vero Irenæus loco illo, quem citat Costerus, vllam facit mentionem Missæ, sed Eucharistiæ & gratitudinis fidelium; qua in Ecclesia, ex more vulgato, offerebant panem, vinum, & reliqua, in vltim partim cœnæ Dominicæ, partim Ecclesiæ ministrorum, partim pauperum. Quam oblationem Irenæus nominat sacrificium, non propitiatorium, redimendis peccatis, sed Eucharisticum, gratitudinis ergo. 12. Inuocatio sanctorum est idololatria, à qua veteres purioris æui doctores abhorruerunt. 13. Satisfactio est duplex: alia, qua satisficit Ecclesiæ publica exomologesi & resipiscentiæ professione; alia, qua soli Deo, cum peccator resipiscens satisfactionem Christi fide amplectitur, eaque fretus veniam à Deo implorat. Vtriusque meminerunt veteres: non vero illius, quam Papiæ commentati sunt. 14. Etsi Patres in pretio habemus: tamen illorū hallucinationes, vt Caluinus loquitur, probare non possumus. 15. Etsi antiquiores Patres Apostolorum temporibus fuerint propinquiores; id tamen ab errore illos minime liberat. Ita videmus *Iustinum Martyrem Apolog. 2.* Socratem, Heraclitum, & alios ethnicos qui cum ratione vixerunt, accensere Christianis: *Irenæum lib. 4. cap. 30.* docuisse, Enochum legatione ad angelos Deifunctum: *lib. 2. cap. 39. 40.* Christum docuisse annos fere viginti, crucifixum vero circa annum ætatis suæ quinquagesimum. *Clemens* quoque *Alexandrinus Stromatum lib. 6.* docuit, Christum necessarium esse vere, nec vere sitisse, & imparibilem, gaudii ac doloris expertem fuisse. Omitto errores *Origenis, Cypriani,* & aliorum Patrum. 16. Non sequitur, Costerus: Si statim post Apostolos corrupta est fides, perit. Nam vt non omnia corporis vulnera mortem inferunt, sic nec quæuis fidei corruptio illius interitum adfert. 17. Etsi fides est vna: tamen quia variū sunt gradus illius vnitatis, vt docet Apostolus *1. Cor. 3. 12.* multiplici obnoxia est corruptioni, iusto Dei iudicio, & nostro vitio. 18. Neque fides Catholica: neque Ecclesia Catholica vnquam interiit: sed vtraque varios subinde paroxysmos est passa. 19. Quemadmodum pii Israelitæ temporibus Eliæ furore Achabii afflicti sese abdidit: sic vere fideles, maiorum memoria, tyrannide Antichristiana pressi, sæpius latebras querere coacti sunt. E quibus tamen emerferunt nonnunquam, & libertiore voce vsi sunt. 20. Quæ de fidei fundamentis docentur in Ecclesiis nostris, quæque in Papiæ reprehendimus, eadem ante hos ducentos, 300. 400. &c. annos cordati quidam viri constantissime docuerunt, & animosissime reprehenderunt. 21. Lutherus non simpliciter, sed secundum quid fatetur, se à nullo homine, fuisse institutum. Quia scilicet non habuit vllum præceptorem Papiæ. 22. Etsi Ecclesia Christi persecutionibus Pontificum pene oppressa, velut ignis sub cineribus latuit: tamen ex ea scintillæ quædam subinde emicuerunt, ex quibus Ecclesia innouit. Fruolūm itaque est, quod Costerus de occultis Lutheranis adfert. Atque ex his, opinor, patet, falso nouitate doctrinæ aut Ecclesiæ nobis obici à Costero.

IV. Num vero antiquitas illa tantopere decantata competit Ecclesia Romana? Ita videtur Costero. Quam recte, videamus. 1. Tempore Pauli sincera & illustris fuit Romana Ecclesiæ fides, quæ expressa & confirmata est Epistola ad Romanos. At hoc tempore fides Romana est adeo deformata, vt Epistola illa non tath ad Romanos, quam contra Romanos scripta videatur. 2. In Romana Ecclesia non semper eadem cum maioribus viguit doctrina. Nam *Hieronymus prolog. galeato* in apocryphorum numero ponit, quos Papiæ habent pro libris canonicis. *Idem tom. 2. Epist. ad Euangrium,* Pontificem Romanum iure diuino aliis Episcopis minime superiorem esse docet. At Papiæ ipsum affirmant caput Episcoporum, Episcopum æcumenicum &c. *Gelasius Papa de consecrat. distinct. 2. §. Comperimus,* poculi vsu in cœna Domini sine sacrilegio omitti non posse decernit. Contrarium statuit Concilium Tridentinum, *quod sess. 21. can. 1.* ita sentientibus anathema dicit. *Concilium Elibertinum can. 36.* imagines Dei in Ecclesia fieri prohibuit. Contra *Gregorius M. Papa* permisit, sed adorari tamen vetuit, *Epist. lib. 9. Epist. 9.* Vtrique vero repugnans Concilium Nicenum II. imagines etiam adorandas decreuit. Ex his liquere satis arbitror, quam belle hodierna Ecclesia Romana de fidei suæ constantia, & irrupta ab Apostolis successione gloriatur. 3. Etsi Clemens, & alii à Petro hinc inde missi, eandem ad posteros transmiserunt fidem, quam à Petro acceperant: tamen hodierna Ecclesia Romana dissentit à doctrina Petri. Nam Petrus *1. Epist. cap. 5.* Christum appellat principem pastorem, se vero compressbyterum. Contra Pontifex Romanus se summum sacerdotem, & caput omnium prædicat. Petrus iustam & acrem Pauli reprehensionem submisit *Gal. 2. 14.* iniuste accusatus, patienter & modestè facti rationem reddidit, & reliquorum Apostolorum consensu cum Iohanne ad Samaritanam Ecclesiam confirmandam missus, pie obtemperauit, *Act. 11. 24. cap. 8. versic. 14. 15.* Contra vero Papa Romanus nulli Imperatori, nulli Concilio se submittit, nullius mortalium reprehensionem admittit. Petrus Christum vocat fundamentum fidei *1. Epist. 2. 4.* At Pontifex se ipsum hoc titulo ornat. Petrus docet non esse aliud nomen sub cælo, per quod oporteat nos seruari, *Act. 4. 12.* At Pontifex adiungit nomen Mariæ, & innumera sanctorum nomina; quorum merita cum Christi meritis ad salutem nostram in vnum indulgentiarum thesaurum conflat, & pro arbitrio dispensat. Petrus docuit corda fidelium fide purificari, *Act. 15.* Christum corpore suo contineri cælo ad tempora instaurationis omnium, *Act. 3.* Christum semel obtulisse sacrificium pro peccatis, & à nobis tantum offerri spiritualia sacrificia. *Epist. 2. 5. cap. 3. 18.* Contra Papiæ meritis operum etiam adscribunt salutem, & corpus Christi in Missa contineri dicunt, & Missam pro sacrificio expiatorio habent. Quare cum Pontifex Romanus, & ipsius affectu tantopere à doctrina Petri (quam Clemens, & alii eius discipuli, fatente Costero, secuti sunt) dissentiat, inanis est gloriatio de consensu cum antiqua Ecclesia. 4. Vniuersalis Ecclesiæ cura non est commissa Pontifici Romano: vt potest Episcopo particularis Ecclesiæ. 5. Pontifices Romani emiserunt multos doctores, qui potius fuerunt seductores. Ita sane Bonifacius multa commisit indigna doctore, quem sanctissimas Papalis euexit ad sublime dignitatis fastigium. Nam (vt quædam duntaxat recitem) hominem ab indocto sacerdote sermone corrupto in nomine Patriæ, & Filiæ, & Spiritus sancti baptizatum, rebaptizauit: & secutus Pontificem suum Zachariam, in sacramentorum administratione ignotam populo linguam, contra præscriptum Apostoli, & antiquæ Ecclesiæ praxin, adhibuit. 6. Si doctores à Pontifice missi acceperunt mandatum eandem, quam Romæ didicerant, fidem prædicandi, non sane veram fidem prædicarunt: quia vt probauimus *numer. 2. & 3.* Pontifices Romani discesserunt à fide Apostolica. 7. Si Pontifices Romani fuissent orthodoxi in fide, non tamen inde sequeretur, doctores ab illis missos eandem fidem constanter prædicasse, quia vt hoc facerent, mandatum acceperant à Pontificibus. 8. Idem est iudicium de monachis, qui aliquot regiones ad fidem conuertunt. 9. Quemadmodum doctrina Ecclesiæ Romanæ à maiorum fide dissentit: sic quoque ceremoniæ, vt vel ex vno Missæ canone videre est. 10. Maiores recte sunt vsi nota successione, in disputationibus aduersus hæreticos, dum viguit doctrinæ successio. Sed ea paulatim vitata alia est ratio. 11. In Concilio Constantinopolitano Ecclesia vocatur Catholica, non tam quod sine interruptione originem suam ad Apostolicam ducat Ecclesiam, quam quod Apostolorum doctrinæ consentiat. Alioquin doctrinæ puritas aut legitima munitis successio interrumpi in Ecclesia non posset, nec Constantinopolitanam, nec Romanam, nec Alexandrinam, nec Antiochenam Ecclesiam Apostolicam appellare licuisset. Nam Constantinopolitana Ecclesiæ Episcopi, Sergius, Pyrius, Paulus, Petrus: Romanæ, Honorius: Cyrus, Alexandrinæ: Antiochenæ, Macharius, post symboli recitationem in eodem Concilio, hæreticos nomine accusantur. Quare si hæc legitima Ecclesiæ nota est: sequitur Romanam Ecclesiam non esse veram Christi Ecclesiam, vt quæ irrupta & perpetua successione careat. 12. Costerus admittit aliquot *cap. 1. §. 1. in recitandis historiis:* quale inter alia est, quod fundationem monasterii Fuldenfis tribuit Carolo Magno: quod illius patris debet, temporum ratio, & Matianus Scotus monachus Fuldenfis testatur.

V. Pergit Costerus, *cap. 6.* ita ait. Alia indicia sumuntur ex proprietatibus sensu notioribus, quæ multo, antequam dubitatio à quoquam moueretur, certissimis scriptis fuerunt indicata. Eiusmodi in symbolo Constantinopolitano, aut potius in symbolo Apostolico, tria exprimentur: *Vna, sancta, Catholica, Ecclesia vnitas* ab eadem doctrina fidei accipitur. Cum enim se habeat Ecclesia ad modum scholæ (sumus quippe & vocatur in Scripturis discipuli) cernitur Ecclesiarum diuersitas à varietate doctrinæ. Sumitur præterea Ecclesiæ vnitas ab vno capite visibili, sicut corpus animale non est nisi sub vno capite. At vero vtraque vnitatis ratio in Ecclesia Romana obtinet. Ibi enim omnes vnum sentiunt sub vno Pontifice. At illi, qui sequuntur Lutherum, etsi omnes originem suam Luthero debent, tamen in varias opiniones scinduntur, variolque habent superiores & prælatos; non aliter quam apud philosophos veteres Academicos, Peripateticos, Stoicos, & Cynicos ex opinionibus distinguebantur. Itaque vir prudens, qui toties audiuit in sacris literis vnitatem fidei commendari *Eph. 4. 5. 1. Cor. 1. 10.* quos viderit in negotiis religionis acriter contendere, facile intelliget non pertinere ad eandem Ecclesiam.

VI. Respondeo 1. Vnitas in eadem doctrina vera, seu veræ fidei, est illa ipsa nota, quam nos requirimus. Nam vnitas vere fidelium constituit Ecclesiam. 2. Huius vnitatis variū sunt gradus. Alia enim est vnitas in fundamento, alia in reliquis omnibus dogmatibus. Illa ad constitutionem, hæc ad perfectionem Ecclesiæ pertinet. Non itaque statim qui dissident in quibusdam negotiis religionis, ad eandem Ecclesiam non pertinent: vt docet exemplum Hieronymi dissidentis ab Augustino & Rufino. Quid? Inter ipsos Papiæ innumera sunt dissensiones in omnibus fere capitibus religionis. 3. Ecclesiæ vnitas ab vno capite sumta, intelligitur de Ecclesia vniuersali, vel particulari. Prior vnitas respicit omnes omnium locorum & temporum credentes, qui sunt vnum sub vno capite Christo: posterior respicit omnes eodem loco & tempore profitentes religionem Christianam, qui sunt vnum sub vno aliquo pastore. Hoc recte obseruauit *Gregorius M.* quando *lib. 4. Epist. cap. 80. 82. & 83.* docuit, Ecclesiam vniuersalem soli vni capiti Christo coherere: Petrumque non caput vniuersalis Ecclesiæ, sed primum tantum fuisse illius membrum. 4. Ecclesiæ Romanæ vnitatem sciderunt tot schismata inter Papias, illorumque tot irruptiones illegitimæ in sedem Papalem.

VII. Secunda nota (inquit Costerus *cap. 7.*) est, esse Catholicam, vniuersalem, vbique diffusam. Hanc notam sicut multo ante Christum prædixerunt prophetae *Psal. 19. 5. & 71. 8. Esa. 54. 13. Jer. 31. 34.* ita eam agnouit B. Apostolus Paulus suo tempore impletam *Rom. 10. 18. Col. 1. 5.* Si quis ergo certo indicio deprehendere velit Ecclesiam, mente percurrat orbem terrarum. Lutheranos inueniet in sola Germania, Caluinistas fere in sola Gallia & Anglia, Anabaptistas in variis obscuris angulis Hollandiæ & Moraviæ: sicut Donatistæ & Nouariani fere in Africa latuerunt, & Iconoclastæ in Græcia. Extra Europam nulla sectarum Lutheri, Caluini &c. notitia ab orbe condito vnquam peruenit. Fieri igitur non potest, vt Nouatores nostri seculi ad veram Ecclesiam pertineant. At vero Romana Ecclesia per orbem vniuersum fusa, hoc nomine (Catholica) perpetuo sola gloriatur. Et quidem primis illis maiorum temporibus priusquam in Turcarum potestatem Patriarchales Ecclesiæ venissent, Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, magna erat omnium in vna fide consensio, sub vno capite Romano Pontifice, neque alia fides vsquam quam Romana prædicabatur. Postquam vero orientales Episcopi sese ab Ecclesia Romana segregarunt: non amisit tamen Ecclesia nomen Catholicæ, tum quod in regionibus illis non desint Catholici, tum quod eadem profus perseueret Ecclesia, eadem fide, eodem diuino cultu, eadem religione, licet contractior. Arbor eadem est, si truncus maneat, tamen si ramuli excidantur, alii succrescant. In Apocalypsi prædixit Apostolus *cap. 6. 14.* nouissimis temporibus, cælum recessurum ad instar libri inuoluti, hoc est, Ecclesiam, quæ prius late patebat, in angustias contrahendam. Non enim ex eo Ecclesia dicitur Catholica, quod eodem tempore totius orbis ditones occupet, hoc quippe in hunc vsque diem fortassis contingit, quando Antarcticis hominibus, & qui extremas Americæ oras incolunt, fides Christi nunquam innotuit. Sed his duabus potissimum de causis: tum quod nulli nationi, vt olim lex Moysi, sit alligata, nulloque loco

conclusa, sicut Donatistarum & Lutheranorum errores, quorum hi extra Germaniam nusquam celebrantur, nec illi extra Africam reperiuntur: tum quod iuxta veterum prophetarum vaticinia, aliquando per singula orbis loca seminandum sit Evangelium, plantanda fides, atque extendenda Ecclesia, quod nulli alteri cœtui contingere potuit. Ariana quidem hæresis Romanum orbem fere peruagabatur, sed prius extincta est, quam latius serperet. Turcarum perfidia latissime patet; sed occidentem Dei gratia nunquam attigit. Calvinistæ ante annos non ita multos tentabant ad Indos & Peruanos errores suos inuicere, sed auxilio Christi & Catholicorum industria exclusi fuerunt. Catholica vero Ecclesia primum totam ab ipsis Apostolis per omnes fere regiones est propagata: non quod totæ regiones Christum suscipere, sed quod in omnibus fere regionibus essent Christiani, qui Ecclesiam Catholicam efficiebant. Deinde successores Apostolorum, quæ inchoata erant ab Apostolis, perfecere. Quod in occidentem fere per Romanos Pontifices, etiam primis illis temporibus, præstitum legimus: quorum labore ad fidem venit Africa, Saxonia, Britannia, Scotia; & his postremis seculis in regiones orientales, occidentales, & meridionales remotissimas atque vastissimas, fides importata est, paulatimque deducitur: eadem, inquam, fides illa, quam à B. Petro acceptam incorrupte constanterque retinet Ecclesia Romana. Excant à nobis Germani & Angli, Græci quoque, Afri, & Syri: satis nobis est ad Catholicum nomen tuendum, quod nostri fuerint, à nobisque exierint, fidemque eandem nobiscum aliquando tenuerint, adeoque quod omnibus illis locis Catholici non desint, etiam vbi maxime vel hæreses nostræ aratis vigent, vel schismata Græcorum. Cæterum, quæ Dei est bonitas, hæc nostris temporibus, quando vel maxime impetitur ab Europæis hæreticis Romana fides, orientalium oculi paulatim ad veritatem aperiuntur & c.

VIII. Speciosa sane oratio: sed speciosa tantum. Etenim, 1. Si hæc est nota Ecclesiæ propria, qua ratione eam à Satanæ synagoga distingues, Costere? Nā (vt ait vester *Franciscus Sonnius episcopus Antuerp. in demonstr. relig. Christi. tract. 8. cap. 3.*) quantum obsecro nunc patet per orbem habitabilem Ecclesia Catholica? Vix tres vlnas longum, comparatione eius vastitatis, quam possidet Ecclesia Satanæ. Sic ille. Non igitur hæc est propria nota Ecclesiæ. 2. Aliquid dicitur Catholicum, id est, vbiq; diffusum, bifariam: vel re ipsa vno eodemque tempore, vel iure tantum & successu temporis. Priori modo Ecclesia N. T. hæcenus Catholica nondum fuit, vt ipse Costerus fatetur. Altero vero modo Ecclesia Christiana nunquam desit esse Catholica; quamuis in miras angustias interdum fuerit contracta. Quod ipsum etiam Costerus recte fatetur. Quamobrem nostram Ecclesiam falso arguit tanquam non catholicam, quod re ipsa hoc tempore non sit vbiq; diffusa. Nam hoc etiam verum est de Ecclesia Romana. Vnde *Sonnus d. l. ait*: Diuidunt Cosmographi orbem habitabilem in tres plagas, Asiam, Africam, & Europam. Quarum pars longe minima est Europa: & ea sola nunc patet Euangelio Christi: nec tota. Quoniam non modicam eius portionem iam fortiter occupauit Mahometana perfidia, nempe Græciam, Dalmatiam, Bulgariam, Hungariam & c. 3. Reformata Ecclesiæ membra non inueniuntur in sola Germania, Gallia, Anglia, sed etiam in Italia, Hispania, Lusitania, & cæteris Europæ regnis: vt testantur nostra Martyrologia. 4. Quæ de Anabaptistis, Donatistis & c. dicuntur, ad nos nihil pertinent. 5. Iconoclastæ neque hæretici fuerunt, neque in sola Græcia latuerunt. 6. Nihil Ecclesiæ veritati detrahit locorum angustia, aut fidelium raritas: quia vtrumque diuinitus est prædictum, *Luc. 18. 18. 2. Thess. 2. 3. Apoc. 12. v. 5. 14.* qua de re diximus libro superiori. 7. Ecclesia Romana falso sola gloriatur nomine Catholica: quia Græci, Syri, Moscouitæ, alii, qui non agnoscunt iugum Papæ Romani, etiam pertinent ad Ecclesiam Catholicam, eamque in symbolo profitentur. 8. Constantinopolitanus Episcopus (vt Concilium Basileense in appendice testatur) habet in Asia, Africa, & Europa vastissimas prouincias, atque amplissima regna, & plurima genera hominum lingua & motibus longe disparia. Quare arroganter hanc laudem Ecclesiæ Romanæ tribuit Costerus. 9. Quæ dicuntur de veteri Romana Ecclesia, nihil faciunt ad præsentem & corruptissimam Ecclesiæ Romanæ statum: non magis profecto, quam Abrahami, Moysi, & Aharonis fides & pietas impiis ipsorum successoribus, Annæ & Caiphæ, ipsorumque sociis contulerunt. 10. Falsum est, Ecclesias patriarchales à Pontifice Romano, tanquam capite, fuisse gubernatas: vt constat ex actis Concilii Niceni, Chalcedonensis, & Africani sexti. 11. Aque falsum est, Ecclesiam Romanam eandem constanter perseuerare, eadem fide: vt patet ex *4. num. 2. & 3. huius cap. 11.* Falsum etiam est, Turcarum perfidiam occidentem nunquam attigisse. 12. Nostri veram religionem studuerunt propagare ad Indos & Peruanos: sed inde eieci sunt, non Christi auxilio, & Catholicorum industria; sed hominum crudelium, id est, Hispanorum insatiabili auaritia, & Christi tolerantia, donec mensura immanitatis Ibericæ, vt olim Chanæ, compleatur. 13. Quænam est Ecclesiæ propagatio, quæ non doctrinæ viribus, & Spiritus sancti virtute, sed terrore & tyrannide plus quam belluina ab Hispanis instituta est? Nam Hispanus Episcopus in India, Bartholomæus de las Casas, narrat, Peruanam & vicinam regionem adeo vastatam, vt hominum bis mille myriades inaudita feritate, paucorum annorum spatio, ab Hispanis deleatæ sint. In nunc Costere & Indorum ad fidem conuersionem iacta. Sane si euertere est conuertere, vicisti. 14. Græci, Syri, & Afri non exierunt ex vobis, Costere: quia Ecclesia olim diuisa fuit in Græcam, Africanam, & Romanam: vel, vt alijs placet, in orientalem & occidentalem. 15. Germani, Galli, & Angli nostri non exierunt ex Ecclesia Catholica, sed ex Romana immane quantum corrupta. 16. Quæ Costerus addit de Abdiso Armenorum primare, ipsum subscripsisse Concilio Tridentino, fidem vix inueniunt apud ipsos Papistas: qui varie fabulantur de personato hoc Abdiso. 17. De Antiocheno patriarcha gloriatur, ipsum venisse Romam, vt obedientiam suo suorumque nomine Pontifici deferret. Sed vt Pontifici turpiter & auare se subiecit, sic propter indignitatem rei à Syris munere suo abdicatus, ac frater in illius locum substitutus est: eoque exul in Italia consenuit.

IX. Tertia nota Costeri est sanctitas, de qua differit copiose *cap. 8. 9. 10.* Summa hæc est. Sanctitas hoc loco non est ita accipienda, quasi interna hominis pietas, & congregationis sanctitas externis oculis cerni ab aliquo possit, sed quod manifestis indicis impietas & pietas deprehendi possint. Cœtus igitur illi, qui nihil sanctitatis habuerunt vnquam vel pietatis, sed contra potius grauissima in Deum atque homines flagitia, & id quidem non ex humana infirmitate, sed ex professo atque ex instituto suæ doctrinæ & fidei,

Ecclesia sancta dici nequeunt. Vbi vero manifestis indicis deprehenditur sanctitas fuisse, & manifeste colligi non potest ab omnibus abesse, quin potius verisimilibus rationibus iudicetur in multis inesse, hæc erit sancta Ecclesia. Tametsi namque eius plurima membra sint emortua & impia, non amittit tamen sancti nomen, quamdiu vel vnus pietatem ex animo colens, retinet sanctitatem, quæ tempore passionis Dominicæ in sola sacratissima virgine viguit. Arbor namque viuere dicitur, quamdiu aliquid habet vitæ, licet multi sint aridi rami. Porro indicia sanctitatis non satis certa sunt ieiunium, eleemosynæ, orationes productæ: quia his talibus actionibus Pharisæi non potuerunt Christo facere fidem suæ iustitiæ. Quærenda igitur sunt alia firmiora sanctitatis indicia, diuina scilicet ac supernaturalia, cuiusmodi sunt reuelatio diuina, & miracula in testimonium sanctitatis alicuius diuina virtute edita. Porro hæreticis nostri temporis nulla sanctitas inest vere. Nam vt omnes hæretici, ita quoque isti ex instituto doctrinæ suæ, duo grauissima habent peccata, blasphemiam in Deum, impietatemque in parentes, quantumcunque præ se ferant diuinum cultum, & parentum proximorumque amorem. Impietatem in eo luculenter est videre, quod maiores suos omnes, & quotquot hæcenus ab Apostolorum temporibus vixerunt additi Catholicæ probitati, grauissimi criminis accusent & damnent. Dicunt eos non rectam fidem tenuisse, male credidisse & c. Tot doctores Ecclesiæ, tot martyres, tot Pontifices Romanos & c. irritent, damnant, & nefcio quid non. Deum simili modo grauissimis blasphemis lædunt, quem faciunt mendacem, crudelem, iniquum. Mendacem quidem, qui non præstet promissa. Per veteres quippe prophetas de temporibus Ecclesiæ prædixit, veram Dei notitiam per orbem terrarum manifestam fore *Ier. 31. 34. Hebr. 8. 11.* Et ipse Christus perpetuum nobis suam sanctitatem Spiritus sui præsentiam addixit, *Matth. 28. 20. Iohan. 14. 16.* Hæretici admittere nequeunt hæc esse præstita, qui ne vnum quidem hominem exhibere possunt, à temporibus Apostolorum toto terrarum orbe eiusdem omnino fidei secum & religionis. Nusquam igitur manifesta fuit vera Christi doctrina, nec vbiq; recepta, desit adesse Ecclesiæ suæ Christus, secessit Spiritus sanctus, secessit Spiritus erroris & demoniorum. Deinde crudelem faciunt Deum, qui pauculos quidem illos Christianos, quos puram Euangelii doctrinam Apostoli ipsi docuerunt, participes esse voluerit sanguinis Christi, reliquos vero omnes excluderint, quia discipulis successoribusque Apostolorum imbuti errores hauserint, non sinceram fidei doctrinam. Inultum denique, qui nec ipsis sanctis martyribus notitiam veræ fidei religionisque dederit, aut sanguinis Christi fructum communicauerit, quos constat pro Christi amore dedisse sanguinem suum. Hæc certe omnia necessario consequuntur, si maior fides, quam nostram esse docuimus, errorem habuerit, vt Lutherani & Calvinistæ docent. Præter hæc grauissima in Deum hominesque peccata hæreticis omnibus communia, alia etiam sunt, quæ hæreses comitantur: vt sunt bella, seditiones, perduelliones, Catholicorum persecutiones, monasteriorum atque templorum euerfiones, sacramentorum violationes, rerum sacrarum profanationes, sacerdotum neces, sanctorum martyria & c. Neque hic moueat quemquam, quod constitutum iam Ecclesiæ, principes & reges edictis & legibus in hæreticos sæuiant. Non enim aliena inuadunt, sed sua conseruant, sibi que subiectos ad officium & iuram fidem adigunt. Sciunt principes, quanta blasphemia sit hæresis: sciunt, quam irreuerentem sit malum, quod pacem publicam turbat, aliosque secum ad perniciem trahit. Seueras igitur penas in hæreticos statuerunt, legibusque grauissimis cauerunt omnem religionis inuouationem. Quæ leges iam olim à vetustissimis Imperatoribus vulgatæ, & multis retro seculis per orbem Christianum seruata, magnam pacem attulerunt Ecclesiæ. Certe non minus est regum & principum eos compefcere & tollere, qui nouis dogmatibus reip. nocentur sunt, quam qui furis & homicidis tranquillitatem, & libertatem publicam violant. Catholici igitur qui hæreticos insectantur, non rapiunt aliena, sed sua retinent, atque id non iudicio suo, sed autoritate legum. Et hæcenus quidem de peccatis hæreticorum, quæ vel necessaria semper, vel communiter & plerumque hæreses omnes comitantur. Sanctitatem vero in cœtibus eorum vel fuisse, vel esse, nullo certo indicio demonstrari potest. Edunt illi quidem moralia nonnunquam bona, largiuntur eleemosynas, Xenodochia erigunt & c. Sed id genus virtutum etiam in plerisque ethnicis philosophis reperias, & externa hæc officia ex mente hominis, tam ad vitia, quam ad virtutes referri possunt. Si enim vel eleemosyna, vel alio officio opituleris pauperi, vt tibi in hæresi consentiat, non minus est actio hæresis & graue peccatum, quam ex superbia vitio proficiscitur, si idem præstes, vt honoreris, vel ex libidine, si tali officio occasionem venetis luxuriæ. Quærenda igitur sunt alia sanctitatis indicia. Ea autem, vt diximus, vel ex aperta reuelatione sumuntur, vel ex miraculis ad hominum vtilitatem sola potentia diuina editis. Sanctus Iohannes Baptista nullum quidem signum virtutis edidit, sed testimonium sanctitatis à Christo accepit, *Matth. 11. 11.* Christus vero innumeris miraculis testatur omnibus fecit, se Filium Dei esse, *Iohan. 10. 36.* Miracula porro ex duabus causis fiunt, altera est doctrinæ testimonium, vt indicia sint veritatis & sanctitatis doctrinæ; quomodo etiam ab impiis miracula possunt edi, *Matth. 7. 21. 1. Cor. 13. 2.* Altera causa, in testimonium sanctitatis vitæ, *4. Reg. 1. 10.* Hæreticis neutro modo concessum est miracula edere vt vel de sanctitate doctrinæ suæ, vel de sanctitate vitæ testentur. Faciet miracula Antichristus, sed opera demonis, & prorsus inutilia: nihil enim ad hominum commodum, *Apoc. 15. 2.* Cæterum miracula quandoque à mortuis eduntur, ad eorum vel reliquias, vel inuocationem, *4. Reg. 13. 21.* Et hæc testantur sanctitatem defuncti. Hæretici nec viui, nec mortui sanctitatem suam miraculis confirmare possunt: neque etiam manifesta & indubitata reuelatione illam docere. Proinde ad Ecclesiam veram non pertinent, cuius signum est sanctitas. Sed Ecclesiæ Catholicæ nunquam defuerunt certissima argumenta sanctitatis: tot, inquam, miracula veterum SS. Benedicti, Antonii, Hilarionis & c. qui vt viui sanctitatem suam, religiosique instituti sui, miraculis potentissimis docuerunt, ita post mortem cum Christo in cœlo regnantes, quo loco apud Deum semper fuerint, atque etiamnum sint, miraculis palam fecerunt, & plerique eorum non raro adhuc faciunt. S. Andree ossa facta oleum sudant & Miracula porro quæ sanctitatem doctrinæ in Ecclesia testentur, vbiq; per orbem fiunt, ad B. Mariæ virginis, aliorumque sanctorum imagines atque memorias & talia sane, quæ neque humanis fraudibus simulati, neque arte demonis

perfici queant. Si reuelationibus agendum est, quas pro somniis aduersarii relictur, non defunt vaticinia Brigittæ, Gertrudis, aliorumque sanctorum hominum, quibus quæ prædicta legimus, secuta videmus. Sufficiant porro stigmata S. Francisci, in fidem sanctitatis viri a Christo impressa. Rident hæc hæretici, vt omnia pia. Scriptum est autem, Ipse deludet illos, & mansuetis dabit gratiam, *Prout* 3. 34. Certe vir prudens suæque salutis studiosus hæc secum ruminans, non facile inducetur vt cogitet hæreticorum synagogas ad veram pertinere Ecclesiam; quæ cum recentes sint, & vel maxime egeant testimonio, nihil tamen exhibeat, quod fidem faciat vel sanctitatis vitæ, vel puritatis doctrinæ. D. Apostolus Corinthiis, *Vos ipsos*, ait, *temptate*, si estis in fide, vos i. sos probate, 2. Cor. 13. 5. Quasi dicat, ibi fidem cessare, vbi cessant miracula. Ecclesia vero Catholica & fundata est miraculis, & conseruatione. Ad Gentium conuersionem miracula etiam hodie fiunt in remotioribus partibus, demones non raro per sacerdotes, Ecclesiam ministros, exorcismis citiuntur. Ad hæreticorum reductionem, impii homines iconoclastæ & blasphemii, sanctorum potentia conteruntur. Iam vero quod ad peccata attinet, habet Ecclesia peccatores, quæ nigra est & formosa, *Can. 1. 5.* Multum tamen interest inter Ecclesiam atque sectarios: primo quidem, quod Ecclesia vna hoc vitæ spatio integre pieque confecto ad cælum præmiserit. Hæreses peccata habent, sanctum neminem vel habent, vel habuerunt, neque quemquam ad cælos præmiserunt. Deinde ex vi hæreses peccata nascuntur. Vnde in terra hæreticorum, videre est vastitatem & abominationem desolationis, denos sacrorum ministros sine altari, sine sacrificio, sine sacerdotio, profanum Catholicorum singulorum fragilitate vel malitia peccantur, non vitio doctrinæ. Hæc de sanctitate, quarta Ecclesia nota apud Costerum.

X. Excuriamus singula. Verum est, Ecclesiam recte dici sanctam, & internam animi sanctitatem soli Deo esse conspicuam. Vnde sequitur sanctitatem internam non esse posse notam Ecclesie, nisi quatenus manifestis indicibus se prodit. Sed quoniam ea sunt indicia, disceptatur. 2. Nos sacrarum literarum ductu indicia ista collocauimus in externa sanctitate, quæ internæ respõdet. Vt itaque internam sanctitatem fide & charitate Christiana: sic externam vitæque paterfatione definimus. Ac Primum quidem fidei paterfationem statui mus esse partim auditionem & constantem professionem doctrinæ veræ, partim legitimum sacramentorum usum. Vt enim vnus exercitus milites signum & sacramentum militare ab aliis fecerit: sic Ecclesia in terris sub Christo militans, simbolo, decalogo, & sacramentis Christi dignoscitur. *Ioh. 3. v. 31. 47. Matth. 10. 32. Rom. 10. 10. Gal. 3. 27. Eph. 5. 26. Ioh. 10. 27. 2. Ioh. 9. 9. Act. 2. 42.* Deinde vero charitas interna Dei & proximi, externis etiam fructibus innotescit. Et charitas quidem Dei patet, partim verbis, quando debita per Christum Deo gratia aguntur, & publice ac priuatim solus ac legitime per Christum inuocatur: partim factis, quando vitata omni idololatria & idololatriæ secundum verbum ipsius colimus, & crucem, Christi ac veritatis nomine, fortiter toleramus. Charitas vero proximi innocentia & beneficentia declaratur. *Rom. 10. v. 13. 14. Gal. 6. 10. 1. Petr. 2. 9. c. 1. v. 6. 7. Matth. 16. 24. Ioh. 13. 35. 1. Thess. 5. 11. Heb. 10. 24. Iac. 2. 8. c. 1. 27.* Atque hoc etiam modo, ex fidei & charitatis argumentis, in suis Epistolis Apostoli, & ipsi quoque Patres, veras Ecclesias a falsis distinxerunt. 3. Non accipimus externas illas, de quibus diximus, actiones tam late, vt Costerus accipit (sic enim etiam ethnicis & hypocritis conueniunt, vt ipse recte obseruat) sed strictius & angustius, vt proficiuntur ex vera fide. Atque hoc pacto fidei & Christianæ charitatis officia certo testantur de interna sanctitate. 4. Prædicatio verbi Dei, & administratio sacramentorum legitima in sola Christi Ecclesia viget. Itaque ex his duabus actionibus & Christiani, & Christiana Ecclesia, ab omnibus definiuntur. Hinc *Bellarmin. lib. 3. de Eccles. c. 2.* recte ait. Vt aliquis absolute dici possit pars veræ Ecclesie: de qua Scripturæ loquuntur: non putamus requiri vllam internam virtutem, sed tantum externam professionem fidei & sacramentorum: quæ sensu ipso percipitur. Et *lib. 4. c. 11.* hanc notam esse Ecclesie agnoscit, his verbis: Octaua nota est sanctitatis doctrinæ. Vera enim Ecclesia non solum est Catholica, Apostolica, vna, sed etiam sancta, vt habet Concilium Constantinopolitanum. Constat enim sanctam dici Ecclesiam: quia professio eius sancta est: nihil continens falsum, quoad doctrinam fidei, nihil iniustum quoad doctrinam morum. 5. De charitate Christiana eadem est ratio. Nam quamuis externa illius officia non pauca reperiantur etiam infidelibus esse communia: quædam tamen propria sunt Ecclesie. v. g. mutua in fide & pietate institutio & confirmatio. Quid? Omnia officia charitatis Christianæ sunt propria Ecclesie: quia fides per charitatem operatur, *Gal. 5. 6.* Vbiunque ergo hæc vera fidei professio, & charitatis Christianæ officia vigent, ibidem Ecclesia Dei existit, iisque notis lōge profecto melius quam reuelationibus & miraculis cognoscitur. Quoniam hæc nota communes sunt & incertæ. Communes quidem, quia & hypocritis in Ecclesia, & sceleratis extra Ecclesiam interdum conueniunt, vt Christus docet, *Matth. 7. v. 22. 23.* & exemplum Bileami confirmat, *Num. 22. c. 2. 3. Petr. 2. 15.* Incertæ vero sunt hæc notæ: quia iusta Dei permissione & iudicio diabolus & infideles ea imitantur: ac propterea, an diuina sint reuelationes & miracula dubitari potest. Nota sunt ex veterum historiarum oracula Delphica, & miracula apud ethnicos perpetrata. Nota sunt ex historia sacra magorum Ægyptiorum miracula, *Exod. 7. c. 8.* Eadem ratione de Antichristo dicitur, ipsum editurum miracula, *2. Thess. 2. v. 9. 10. 11. 12. Apoc. 13. v. 13. 14.* Itaque ne de veritate doctrinæ aut sanctitate Ecclesie ex hisce notis certo iudicemus, ritate doctrinæ aut sanctitate Ecclesie ex hisce notis certo iudicemus, Christus nos præmonuit præmuniuit *Matth. 24. v. 24. 25.* Pseudopropheta edent signa magna & miracula, ita vt seducant, si fieri possit, etiam electos. Ecce prædixi vobis. Quare quamuis vera miracula & reuelationes diuinæ veritatem diuinam confirmant, *Marc. 16. 20.* tamen an vera sint miracula & sanctæ reuelationes, ad Lydiū sacrarum literarum lapidem exploranda sunt, ne falsa specie seducamur: quemadmodum Apostolus præscribit *Gal. 1. 8.* Et ideo Abrahamus ad sacras literas potius quam ad miracula & reuelationes attendendum docuit *Luc. 16. v. 29. 30. 31.* Et vt Christus miraculis suam doctrinam confirmauit: sic vtrique sacrarum literarum consensu stabiluit, *Ioh. 5. 39.* Quamobrem miracula & reuelationes, notæ quidem esse possunt Ecclesie, sed secundaria: primaria autem & certior nota est doctrina sanctitas, quæ in consensu cum S. literis consistit. Quæ si adsit, non opus est alio indicio firmiori: quia reuelationes & miracula omnia, quibus per prophetas

& Apostolos olim S. literæ confirmatæ sunt, doctrinam cum iis consentientem similiter stabilunt. 7. Reuelationes & miracula nec sunt in Ecclesia Dei perpetua, nec hoc tempore necessaria, cum doctrina Apostolica satis superque per Apostolos & ipsorum discipulos sit confirmata. Vnde *Gregorius M. homil. 29. in Euangelia* recte ait: Numquid non, fratres mei, quia ista signa non facitis, minime creditis? Sed hæc necessaria in exordio Ecclesie fuerunt. Vt enim ad fidem cresceret multitudo, miraculis fuerat nutrienda; quia & nos, cum arbuta plantamus, tam diu eis aquam infundimus, quousque ea in terra iam coaluisse videamus: & si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit. 8. Falsum est Ecclesiam non amittere sanctæ nomen, quam diu vel vnus pietatem ex animo colens retinet sanctitatem. Nam Ecclesia est sanctorum societas siue multitudo: ac propterea sanctitas illius vno contineri non potest. Neque vero sanctitas Ecclesie tempore passionis Dominicæ in sola Maria virgine viguit, vt Costerus cum quibusdam suis Dd. loquitur. Nam et si omnes Apostoli a Christo auferantur: tamen fidem & sanctitatem habitualem non amiserunt, sed illa, vt ignis sub cineribus, ad tempus fuit conseruata, vt precatio Christi *Luc. 22. 32. Ioh. 17. 17.* & electionis æternæ *Tit. 2.* Deinde nonne passionis tempore fidem suam testatam fecerunt Iohannes, Maria Cleopæ, & Maria Magdalena, *Ioh. 19. v. 25. 26.* itemque Nicodemus, Iosephus Arimathæus, & alii, quibus vitæ sanctitas derogari non potest. Ac propterea huius paradoxo falsitatem Pontificii doctores confutarunt: nominatim *Bellarminus de Eccles. lib. 3. cap. 17. Dominicus Bannes in 2. 2. Thom. q. 1. art. 10.* Sed pergamus ad alia. 9. Falsum est, & mera calumnia, nos damnare omnes maiores nostros, qui post Apostolorum tempora vsque ad Lutherum vixerunt. Ita enim docemus. Quemadmodum Deus Elia temporibus, septem millia piorum, quæ Baalem non odorantur, conseruauit: sic maiores nostros non paucos, sed innumeros, confirmauit idem ille Pater misericordum, qui Antichristi decreta insuper habuerunt in corde suo. Et quemadmodum Iatro in cruce conuersus est: sic non dubitamus, quin Christus oues suas non paucas ante vitæ finem & faucibus lupi Romani ereptas conseruauerit. Quid? In medijs Papismi tenebris Ecclesia constitit semper ex infantibus electis, Christianis ingemiscens & latentibus, denique ex Christianis contradicentibus Papæ. Quod attinet ad reliquos, iterum distinguimus inter seducentes & seductos: & illorum errores deploramus; secuti sanctos viros, qui maiorum suorum errores & peccata notarunt & deplorarunt, *Ios. 24. 14. Psalm. 78. vers. 9. 10. & 106. vers. 6. 7. Dan. 9. Matth. 23. 23. Act. 7. 39. 1. Cor. 10. 5.* Itaque non omnes maiores nostros Papistas fuisse agnoscimus: nec eos qui fuerunt, tam proterue damnamus. Quamuis enim vna sit fides: suos tamē seruato fundamento habet gradus. Scimus enim complures, ex maioribus nostris in extremo mortis agone ad solius Christi meritum tanquam ad sacram anchoram confugisse. Scimus in medio Papatu nunquam tam densas viguisse tenebras, quin aliqua in templis fuerit Euangelii & promissionum Euangelicarum lectio, quæ in cordibus plurimum fuerit fructuosa. Scimus in Papatu multos concionatores & doctores contradixisse Antichristo Romano, & omnes fere ipsius errores damnauisse. Scimus deploratum & contaminatum Ecclesie Romanæ statum plurimis displicuisse. Scimus multa millia fidelium occultorum in Papatu salutis. 10. Quia nullum est fundamentum Costeri, nos videlicet iniurios esse in maiores nostros, quod asseramus omnes æternum damnatos esse: cadit gratis illa accusatio, quod Deum faciamus mendacem, crudelem, & iniquum. 11. Quæ Christus & propheta prædixerunt de vniuerso Ecclesie statu in N. T. ea Costerus perperam ad omnia & singula temporum momenta refert. Perstitit enim hæcenus, & persistabit ad finem vsque mundi veritas Christi & Ecclesie; quamuis lunæ instar varia facie, nunc clarius, nunc obscurius, interdum quasi extincta & multis in locis prostrata. 12. Comitetur sane hæresim ista omnia, seditiones, bella, euersiones templorum &c. Sed quid ista ad nos? Quippe neque magistratum contempnimus, neque sacramenta & templa profanamus: & ci sed imagines idololatrias, & similia, non diuini, sed idololatriæ, cultus instrumenta tollimus. 13. Res ipsa loquitur, vtri sint auctores & fautores persecutionum, an Papistæ, vel nos miseri hæretici, qui nihil non patimur a bonis illis Catholicis. 14. Inquisitio Hispanica luculento nobis est argumento, quam belle Pontificii propagent fidem suam. 15. Ait Costerus, suos Catholicos aliena regna non inuadere. At historia contrarium testatur. Nam Gregorius III. Italiam ad defectionem a Leone Imperatore adduxit. Gregorius VII. Rudolphum Sueviæ ducem ad rebellionem contra Henricum IV. Imperatorem concitauit. Paschalis II. Henricum VI. prouocauit ad patrem suum Henricum IV. regno deturbandum. Iulius II. Gallia & Navarra regna excommunicatione sua prædæ exposuit, & Ferdinando Aragonum regi iniustissime inuadendi & occupandi potestatem dedit. Alexander VI. Ferdinando & Isabella dominium insularum maris Oceani vsque ad illud tempus inuentarum & inuentendarum concessit. Cuius rei iniquitatem agnouit Paulus III. qui definiuit Indos occidentales veros esse dominos rerum, quas habebant ad usum; nec esse tali dominio & iurisdictione spoliandos. 16. Papistæ inuadunt regna aliena, non morum vitio, sed ex doctrina sua instituto. Docent enim, Pontificem Romanum habere summam in omnia mundi regna potestatem, qua possit suo iure alios reges constituere, alios destituere. Extraneas conc. de maior. c. vnam. *Gratianus caus. 15. q. 7. c. Alius item.* Docent, infideles omnes sola infidelitatis causa posse per bellum priuari dominio rerum temporalium; quod solum dominium verum rerum temporalium sit apud fideles, *Sepulveda in 2. 2. Thom. quæst. 10. art. 10.* Docent, principibus a fide Romana discedentibus non esse obediendum, & subditos absoluant a iuramento fidelitatis, *Gratianus caus. 15. quæst. can. nos sanctorum.* Docent, post latam sententiam declaratiuam de crimine hæresis, iniuste principem possidere regnum & principatum; tenerique subditos eximere se ab illius obedientia, & bellum gerere contra illum, si vires suppetant, *Dominicus Bannes in 2. 2. Thom. quæst. 12. art. 2. 17.* Vobis, Costere, hæretici sunt omnes illi, qui contra receptam in Ecclesia Romana doctrinam sentiunt. Hos omnes exterminandos esse censetis, & eas, quæ a veteribus Imperatoribus in hæreticos recte statutæ sunt pœnæ, crudeliter in illos decernitis. At non omnis, qui errat, hæreticus est. Neque hæreticus statim emendatio tollendus est. Nam in hæreticis tollendis primum opus est institutione fidei: deinde vero moderatione & prudentia Christiana. 18. De vere hæreticis non laboramus. Sed negamus nos hæreticos esse, quod errores Ecclesie Romanæ detestemur. 19. Sanctitas Ecclesie consistit in sincera verbi

Dei prædicatione, & legitimo sacramentorum usu: non in iis, quæ Costerus commemorat, operibus: cuiusmodi sunt ieiunium, eleemosyna &c. Nam ubi duo illa vigent, quamvis palea frumento, boni malis permixti sint, Ecclesiam tamen agnoscimus: quod vt eleganter ait *Augustinus epist. 166.* intra retia verbi & sacramenti, mali pisces cum bonis inclusi sunt. 20. Elias. 4. Reg. 1.10. petit à Deo, vt miraculum edere velit, non ad sanctitatem ipsius, sed contra ad muneris & prophetiæ veritatem à ludibrio & iniuria aduersariorum vindicandam. 21. Falsum est, hæreticis neutro modo concessum esse miracula edere, vt vel de sanctitate doctrinæ suæ, vel de sanctitate vitæ testentur. Deus enim hoc vtrumque illis interdum permittit iusto iudicio, *Deus. 13. v. 1. & seqq.* Quare miracula nobis examinanda sunt ad vocem Dei in S. literis resonantem. 22. Si hæc non sunt censenda miracula, Costerus, quæ diaboli potestatem non excedunt. Falso in Legendis vestris tot plaultra recensentur miraculorum, quæ ope Diaboli fieri posse nemo sanus negauerit. 23. Miracula nulla à defunctis eduntur: sed si vera sunt, à Deo; sin falsa, à Satana & illius squamis. 24. Ad ossa Eliæ editum est miraculum, non ad stabilendum cultū reliquiarum, sed vt esset typus salutis nostræ per Christi pro nobis mortui coniunctionem, vt loquitur Glossa ordinaria. 25. *Augustinus* non miraculis, sed sacris literis Ecclesiam demonstrari docet *tom. 7. de vniv. Eccles. cap. 7.* his verbis. Sed vtrum ipsi Ecclesiam teneant, non nisi diuinarum scripturarum libris canonicis ostendunt. Quia nec nos propterea dicimus nobis credere oportere, q̄ in Ecclesia Christi sumus, quia ipsam quā tenemus commendauit Mileuitanus Optatus, vel Mediolanensis, vel alii innumerabiles nostræ communionis episcopi: aut quia nostrorum collegarum conciliis ipsa prædicata est: aut quia per totum orbem in locis sanctis, quæ frequentat nostra communio, tanta mirabilia vel auditionum, vel sanitarum sunt &c. aut quia ille somnium vidit, & ille Spiritu assumtus audiuit, siue iret in partem Donati, siue vt recederet à parte Donati. Quæcunque talia in Catholica fiunt, ideo sunt approbanda, quia in Catholica fiunt, nõ ideo ipsa manifestatur Catholica, quia hæc in ea fiunt. 26. Veterum Patrum miracula nihil iuuant causam Papistarum, nisi prius suum cum iisdem in doctrina consensum demonstrant. 27. Miracula à veteribus illis nõ sunt edita ad sanctitatem ipsorum ostendendam, sed ad doctrinæ Christianæ veritatem obfirmandam, aut potentiam, bonitatis, vel severitatis Dei demonstrationem, aut aliã aliquam Ecclesiæ vtilitatem. Variæ enim sunt miraculorum causæ. 28. Miracula Dominici, Francisci, & similibus, nec illorum, nec Ecclesiæ Romanæ sanctitatem testantur: adeo redundat omnia fabulis, superstitione, hypocriti, impietate; vt ex Legendis, & Libro conformitatum B. Francisci videre est. 29. De reliquiis sanctorum quid dicam, vel potius quid non dicam? Scitum est illud verum: Multorum corpora coluntur in terris, quorū animæ torquentur apud inferos. 30. Quis probet reuelationes illas, quæ vel inter sese, vel cū sacris literis è diametro pugnant? 31. Ne aliquid fabularum omisisse videri queat Costerus, stigmata Francisci adiungit. Quæ fabula plena est impietatis & turpitudinis. 32. Costerus ait: *Rident hæc hæretici, vt omnia pia.* Imo, in quã ego, Rident hæc & detestantur viri prudentes & suæ salutis studiosi, tanquã ridicula, impia, & impura. 33. Apostolus dicendo Corinthiis, *Vos ipsos tentate, si estis in fide,* non agit de externa fidei probatione ex miraculis, sed de interna animi & conscientiæ exploratione ex testificatione Spiritus sancti. Nam, vt *Augustinus de ciuit. Dei lib. 13. c. 1.* ait: Omnis qui credit, videt se credere: hoc enim experitur in se. Deinde quamuis de probatione fidei ex miraculis ageret Apostolus, non inde tamen consequeretur, eam probationis rationem generalem esse & perpetuam. Tum enim temporis viguit donum miraculorum, donum dico extraordinarium & rarum. 34. Exorcismi & adurationes vestræ, Costerus, redolent superstitionem & incantationem. 35. Humana commenta falso palliantur nomine sanctitatis: qualia sunt vota monastica ieiunia meritoria, coniugii in ministris Ecclesiæ damnatio, certorum ciborum prohibitio, imaginum cultus &c. 36. Verum est, Ecclesiam veram multos habere pios, & si qui in ea minus pie viuant, id non doctrinæ, sed hominum vitio euenire. Sed laus ea minime conuenit Ecclesiæ Romanæ: quippe quæ sanctitatem collocat in meritis operum, & infinitis superstitionibus & *ἀθελαθησολαίς*: de quibus nihil attinet hoc loco dicere.

XI. Concludit suam dissertationem Costerus his verbis. Hactenus ex ciuitatis similitudine rationem docuimus, & methodum dedimus in tanta Ecclesiarum multitudine, veram Ecclesiam à Christo fundatam, priuilegiisque ornatam à falsis discernendi. Iuuabit ad eandem rem similitudo viarum, quæ sicut ad ciuitatem ducunt, ita fides, sincera doctrina, & vera religio, quæ in sola Ecclesia colitur, ad ciuitatem patriamque celestem. Esto igitur mercator quispiam, cui in itinere Francofordiensi occurrant viæ septem vtrunque tritæ, hoc tamen discrimine, vt vna quæ latior est, rectissime ducat, & plena sit viatoribus, qui hunc eodem inuitent, dicantque multis abhinc annis infinitam hominum turbam eadem præcessisse, quos Francofurtum attingisse certissimis nuntiis innotuerit: alias illas vias obliquas esse, non ita nuper stratas, & paucos quidem per eas ingressos, de quorum nomine hactenus certi aliquid relatum non sit, an Francofurtum venerint, an potius in feras, aut latrones inciderint. Quid hic facturus est mercator? Si sapit, dimissis pauculis illis, abire vias suas, vulgato ipse & tutiori itinere se committet, ridentibus licet miscellis aliis. In spirituali hoc itinere, quo in celos tendimus, viæ multæ sunt, vna regia, lata, vetus, sui similis, quam infinita hominum turba, iam mille quingentis annis ingressa est: Catholica, inquam, Ecclesia, per orbem vniuersum diffusa, quæ non Germanos tantum, Gallos, Belgas, Anglos, & hos septentrionales ducit viatores, sed innumeros per Italiam, Hispaniam, Lusitaniam, Indiam, Japoniam, Sinas, Perus, Brasiliam, Africam, Æthiopiam. Omnes enim Catholici tam late in orbe sparsi, eandem vbi que retinent fidem, idem credunt per omnia, idem sentiunt, idem dicunt, eundem ducem sequuntur Christi in terris Vicarium, non præsentem modo, sed antecessores quoque totis 1500. annis, successione nunquam interrupta. Hanc porro viam ingressos certissimis argumentis compertum est, ad celestem illam, quæ tendebat, ciuitatem, non paucos deuenisse, euidētissimis (inquam) miraculis, quibus post mortem in fidem sanctitatis claruerunt. At non defuerunt omni tempore homines, qui huius tam celebris viæ per se, nõ uas sibi suisque sequacibus vias sternerent. Primus Simon Magus, tum Arius, Sabellius, Nestorius, postea Berengarius, Waldenses, & quotquot à recto itinere deflexerunt. Sed quod posteris nullo testimonio alicuius ex antecessoribus salus comprobaretur, paulatim obducta sunt vetera illa deuia, vt eorum ne vestigium quidem amplius relinqueretur. Anno autem

Domini 1517. quidam frater Martinus Lutherus, professione & habitu monachus, ordinatione sacerdos, nouum quoddam & compendiosum iter in cælum à se repertum docuit, ex regia tamen illa via ad latus eductum. Noua igitur dogmata mundo proposuit, nouam fidem atque religionem excogitauit, ab orbe condito nulli vel auditam, vel usurpatam: modumque quo in illius notitiam primus venerit, ipse non tacuit. Scripsit enim cum dæmone eam sibi consuetudinem fuisse, vt cum eo plus quam modicum salis consumferit: sibi que ab illo administrata recenseret argumenta, quibus ad euenturū Missæ sacrificium deinceps est usus. Hanc viam cum fraterculus ille primus strauisset, qui eandem secuti fuerant, ne, cū duces ipsimet esse vellent, vnius illius hominis ducatum sequi viderentur, ex illius obliqua via multa sibi singuli diuerticula aperuerunt, populūque Christianum in innumeras sectas diuisum, varios in errores abduxerunt. Neque tamen an illorum quispiam in cælum peruenerit, mortalium vlli constare hactenus potuit. Is ergo, qui serio de salute æterna cogitat, quos tandem sequetur? Videbit sectarios parum suspicatos, consiliis, inquam, diaboli seductos, viam regiam Catholicorum deseruisse. Videbit paucos quosdam homines in singulis diuerticulis (quid enim ad orbem Catholicum Germania vel Gallia, quæ tamen non integræ eundem ducem sequuntur?) videbit nunquam hactenus tritas vias, non ita nuper ab obscuris quibusdam apertas fuisse: neque adhuc cuiquam constare, an eo quisquam appulerit, quo proficiscebatur: sane qui sapit, nihil sibi cum hæreticis commūne esse vult, sed veterum fidem, Romanamque Ecclesiam sequetur. Vni enim Luthero, paucis hæreticis, nouis hominibus, quos constat ab Ecclesia descivisse, nec constat boni aliquid post hanc vitam consecutos esse, se ipsum suamque salutem committere, est plenum periculum.

XII. Apodosis huius similitudinis constat partim petitione principii, partim calumniis, partim mendaciis. Nam primo est mera petitio principii, Papistas idem cum Ecclesia Catholica sentire, Pontificem esse Christi vicarium in terris, Ecclesiam antiquam Pontifici fuisse subiectam, successione in Ecclesia Romana nunquam fuisse interruptam, miracula esse sanctitatis argumentum indubitatum. Quæ fundamenta apodosis Costerianæ partim paulo ante, partim alibi à Chamiero, & nobis, sunt confutata. Deinde calumniæ sunt, quæ de Berengario, Waldensibus, & Luthero commemorantur. Denique mendacia sunt, Ecclesiam Romanam per vniuersum orbem esse diffusam, Catholicos Romanos idem sentire per omnia, Lutherum excogitasse nouam fidem. Quare (vt similitudinis allata protasis plausibilis & popularis habeat conuenientem apodosis) is qui de salute æterna serio cogitat, & in tanta opinionum varietate dubius hæret, quos tandem sequatur, is viam regiam, quam propheta, Christus, & Apostoli munierunt, & triuerunt, & commendarunt, vnice insitat, hoc est, vocem Dei in S. literis sonantem, vera fide & charitate sequatur: reliquas vero vias, quæ à via ista regia, vniuersali, & antiquissima, abducunt, cane peius & angue fugiat, hoc est traditiones humanas, quantumuis splendidas & mangonizatas, detestetur, certoque sibi persuadeat, hos solos vitam æternam assecutos, assequi, & assecuturos, qui fidem suam ad Euangelium, & vitam ad Legem Dei conformant. Sed nihil faciamus Costerus, qui oratorem potius egit quam disputatorem. Quæ etiam causa fuit quod contextum ipsius totum fere transcribere nos oportuit.

CAP. IV.

Prima Ecclesia nota apud Bellarminum: Appellatio Catholicorum & Christianorum.

I. *Bellarminus lib. 3. c. 3. de Eccles. milit. ait,* Ecclesiam Catholicam esse quasi solem quendam, qui radios lucis clarissimos ex omni parte diffundit, vt facillime per eos cognosci possit. Habet enim plurimas notas, siue testimonia, & signa, quæ eam discernunt ab omni falsa religione paganorum, Iudæorum, hæreticorum: & non quidē efficiunt euidenter verū, ipsam esse verā Dei Ecclesiam, sed tamen efficiunt id euidenter credibile. Itaque notæ, quas adferemus, non faciunt euidentiam veritatis simpliciter (quia alioqui nõ esset articulus fidei, hanc Ecclesiam esse veram Ecclesiam: neque vlli inueniretur, qui id negaret, sicut nemo inuenitur, qui neget sententias matrematricorum) sed tamen efficiunt euidentiam credibilitatis. Apud eos autem, qui admittunt Scripturas diuinas, & historias, ac Patrum etiam scripta, faciunt etiā euidentiam veritatis. Porro hæ notæ à variis varie nominantur & numerantur. Nos quindecim notas præcipuas proponemus, quæ si quis velit, poterunt reuocari ad illas quatuor, quæ communiter à recentioribus assignantur ex symbolo Constantinopolitano, Vnam, Sanctam Catholicam, & Apostolicam. Ita Bellarminus.

II. Nos vero non de quibusuis, aut quam plurimis Ecclesiæ visibilis & externæ notis laboramus: sed de necessariis, essentialibus, & propriis, quas solus in Ecclesia impressit Deus, Ecclesiæ parens. Deinde requirimus notas, quæ nobis non sint credibiles solum, sed etiam euidenter notæ. Neque enim hic moramur ethnicos, Iudæos, & omnino homines ψυχιστες, qui hic talpis cæciores sunt. Itaque facile admittimus distinctionem Bellarmini. Denique non laboramus de numero: vt supra non semel diximus. Itaque videamus quindecim Bellarmini notas, quas omnes & singulas non modo veræ & Catholice Ecclesiæ proprias, siue essentielles esse: verum etiam Romanæ Ecclesiæ, qualis etiam nunc hoc tempore est, & huic quidem soli, verissime conuenire; nostris autem, siue reformatis, vereque Evangelicis Ecclesiis, nullo modo competere, animose affirmat. Vnde in singulis notis tria futura sunt capita disputationis. 1. Vtrum notæ istæ per se veræ ac genuinæ, hoc est, Catholice Ecclesiæ essentielles sint, nec ne. 2. Num soli Ecclesiæ Pontificiæ recte aptentur, an secus. 3. Annon Ecclesiis nostris, potiori iure, aliquatenus accommodari possint. Hoc igitur ordine singulæ notæ, cum Deo, deinceps nobis examinandæ sunt. Si malis, dic duo solum esse capita huius methodi, videlicet thesis, & hypothesis, adeoque translatio thesis ad hypothefim.

III. *Prima nota* est ipsum Catholicæ Ecclesiæ, & Christianæ nomē. Quibus verbis Bellarminus duo coniungit artificiose, & mentem suam enuntiat

ambiguitate. Duo distincta sunt, Catholicus & Christianus; diuersaq; ratione vnifubiecto attributa: ac proinde ad vnā notam eadem ratione nō possunt pertinere. Ambiguum est, cum ait ipsum nomen esse notam. Nam aut sensus est huiusmodi, notam esse Ecclesie, quod Catholica & Christiana est prout nominatur; aut istiusmodi, ipsum nomen & appellationem notam esse illius. Priore modo falsa est propositio. Nam (vt ipse Bellarminus cap. 2. h. l. arguebat) omnis nota Ecclesie visibilis videtur aut cadit in sensus. At vero *το καθολικόν*, siue Catholicum & vniuersale non videtur aut cadit in sensus, quia est rationis obiectum. Hinc *Gregorius de Valentia Analys. lib. 6. c. 3.* ait, Ecclesiam dici Catholicam, id est, vniuersalem, tribus de causis. 1. ob vniuersalitatem doctrinæ, quam profiteretur de Deo, creaturis, angelis & c. 2. ob vniuersalitatem loci, quia per vniuersum terrarum orbem diffusa est. 3. respectu temporis, quia ad finem mundi perseverabit. At vero hæc omnia non sensu, sed mente, & fide comprehenduntur. De Christianitate, eadem omnino ratio est. Nā nulla forma interior videtur. Christianitas est forma interior. Non ergo videtur. Sin externam intelligit, eadem cum nota ipsius decima & sequentibus, futura est. Posteriore modo neutrum est essentialis nota, sed accidentalis: contingens, non necessaria. *Non est essentialis*; quia nullum dici est essentialis. Nam *το καθολικόν* omne dici, impositionis est. Omnis autem impositio accidentaria est. Omne igitur dici accidentarium, & proinde eiusmodi, quo aliquis uti & abuti queat. Ita *Codic. lib. 1. tit. 8. leg. 6.* decretum est, vt Nestoriani non abutantur nomine Christianorum. *Non est necessaria*; primum quia dici aliquid de aliquo, res contingens est, non necessaria. Est enim dici ab instituto atque voluntate, quæ libere & citra vllam necessitatem pleraque nomina rebus imponit. Deinde, quia istud dici commune est, & ab aliis qui extra Ecclesiam degunt, seque ab ea scindunt, communiter potest vsurpari. Etenim quoties, obsecro, memoria nostra contigit, cum Papistæ exprobrarent, Lutheranos, Calvinistas, Anabaptistas, Libertinos, esse hæreticos, vt alii Catholicos se, plerique Christianos esse, responderent? Si ergo ita dici nota necessaria est, quid nobis dicentibus non credunt necessario? Si dicentibus sibi de sua Ecclesia Pontificia credi volunt, & notam putant necessariam, cur non etiam cuique ex animo de se profitemi credituri sunt? Ecclesiam ergo Catholicam & Christianam profitemur esse, atque à nobis credi & coli: sed *το καθολικόν* & *το χριστιανόν*, id est, vniuersalitatem & Christianitatem esse negamus ipsius notam, ex qua internoscatur foris. Porro neque nomen istud, *Catholica*, neque res ista per nomen significata, Ecclesie Dei perpetuo, iam inde ab initio ipsius, tribui potest: cum initio quidem Ecclesia, Christo in terris adhuc viuente, neque Catholica fuerit appellata, teste *Paciano epist. 1. ad Sympronianum*; neque ante vniuersalem Euangelii prædicationem, reuera sic dici poterit, quod nempe fuerit Catholica ratione loci. Itaque hæc nota spuria est, siue nomen ipsum, siue rationem nominis, à Gregorio de Valentia paulo ante dictam, respiciamus. *Si nomen*; est nimis commune. Et à nomine ad rem non valet cōsequētia. *Si rationem nominis primam*; non vniuersalitas doctrinæ simpliciter, sed vniuersalitas doctrinæ veræ diuinitus patefactæ, est nota Ecclesie. *Si secundam*; Ecclesia non semper fuit diffusa per orbem. *Si tertiam*; quia non omne quod ad finem mundi perseverabit, est Ecclesia. Quod attrinet ad nomen *Christianus*, illud est magis honorificum, quā alterum, quippe ab ipsis Apostolis impositum, *Act. 11.* Nudum vero nomen nihil probat, iuxta illud *Ignatii epist. 3.* Decens est non tantum vocari Christianos, sed etiam esse: & iuxta illud *Saluiani li. 4. de prouid.* Christianum nomen quasi aureum decus est: quo si indigne vtamur, fit vt sues cum ornamento esse videamur.

IV. Sed Bellarminus duobus argumentis probat, hoc vocabulum siue epitheton, nullis hæreticis, aut schismaticis, sed soli veræ Christi Ecclesie conuenire. *Primo* adducit illa Patrum. *Augustinus lib. contra epist. fundam. c. 4.* docet, etiam si omnis hæresis velit videri & dici Catholica Ecclesia: tamen cum interrogantur hæretici à paganis, vbi ad Catholicam conueniatur, nemo audet domum suam ostendere. Et *Cyrillus Catech. 18.* dicit: Si iueris in aliquam urbem, non petas, vbi sit Ecclesia, vel domus Dei: nam etiam hæretici dicunt se habere domum Dei & Ecclesiam: sed petas, vbi sit Catholica Ecclesia: id enim nomen proprium est huius sanctæ Ecclesie, matris omnium nostrum. *Pacianus in epist. ad Sympronianum*; Certe, inquit, non est ab homine mutatum, quod per tanta secula non cecidit. Catholicum istud, nec Marcionem, nec Apellem, nec Montanum sonat, nec hæreticos sumit authores. Et *infra*: Christianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit. Et *ibidem* ait, nomen Catholicum conuenire capiti principali, & trunco illius arboris, vnde multi rami variis temporibus excinduntur. Sectæ enim hæreticæ rami sunt, id est, partes quædam ab arbore Ecclesie præcisæ; ipsa autem arbor, quæ sua radice nititur, & semper eadem manet, & est quid totum, Catholica dicitur. Et hoc est primum Bellarmini argumentum ex patribus: ad quod respondemus ista. 1. Nuda nominis appellatio nihil probat. Hinc *Augustinus lib. 20. contra Faustum Manichæum c. 23.* ait: Multi Christiani Catholici vocantur, & sunt adulteri, raptores, auari, ebriosi, & quidquid aliud doctrinæ sanæ aduersatur. Vide *Apo. 2. 9. c. 3. 9.* in quem posteriorem locum *Ribera* recte adnotat: Hæc (Ecclesia Sardicēsis) erat mortua, cum tamen nomen haberet, quod viueret, & opinione sua viua erat. 2. Argumentum à nomine ad rem non solum semper est puerile, verum etiā sæpe perniciosum. Nam hæreses & error solet quoque sibi arrogare nomina dignitatis & præstantiæ. Hinc *Cyprianus ad Iubaianum epist. 73.* ait: Nouatiani simiarum more, quæ cum homines non sint, homines tamen imitantur, vult Ecclesie Catholice auctoritatem sibi & veritatem vendicare, quando ipse in Ecclesia non sit, imo adhuc insuper contra Ecclesiam rebellis & hostis extiterit. Sic *Augustinus lib. contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti, c. 4.* ait, quod omnes hæretici se Catholicos dici velint. Idem testatur *Lactantius lib. 4. diuinarum Inst. c. 30. 3.* Patres nomen Catholice cum re ipsa coniungunt. Recte itaque *Cosierus Apol. part. 3. cap. 7.* ait: Non queritur quid cæteræ Ecclesie dicat, sed quid vere dicant. Omnes enim hæretici affirmant, apud se veram & Catholicam fidem inuolam retineri. 4. Ecclesia Catholica dicitur aut simpliciter, aut secundum respectum quendam. Simpliciter Catholica est, quæ omnia Christi membra sine distinctione temporis & loci complectitur, id est, corpus illud Christi mysticum. Secundum quid vero Ecclesia Catholica dicitur oppositè duplici respectu: primum per comparationem Ecclesie Iudæorum, quæ angustis finibus fuerat olim inclusa; secundum per comparationem hæreticorum & schismaticorum, qui non retinebāt doctrinam Catholicam. Patres, quādo Ecclesiam suam vocant Catholicam,

eam hoc epitheto discernunt à synagoga V. T. & à conuentibus hæreticorum. Sed quid hoc ad Ecclesiam Papisticam? Neque enim est idem modus huius Ecclesie cum illa Patrum.

V. Secundum argumentum Bellarminus ducit ex Scriptura, nempe 1. *Cor. 3.* 4. vbi Apostolus prohibet, ne nomina schismatica vsurpent. At nulla est hæresis, quæ non accipiat nomen ab homine aliquo, authore nempe suo, & nomen Christianum relinquat iis, à quibus discedit: vt Iustinus, Irenæus, & alii Patres testantur. Ita enim Marcionitæ à Marcione, Ariani ab Ario & c. dicuntur. Nobis autem nullus vir nomen dat, sed sola fides, vt ait *Chrysostomus homil. 33. in Act.* Iam ergo si nunc dicuntur alii Lutherani, alii Calvinistæ & c. nos autem ab aliquo certo homine nemo vnquam vocauit, constat nostram solam esse veram Ecclesiam. *Resp. 1.* Propositio ista est contingens & particularis: Nulla est hæresis, quæ non accipiat nomen ab aliquo homine authore suo, & nomen Christianum relinquat iis, à quibus discedit. Nam & hæreses inueniuntur, quæ ab authore non habent nomen, sed à doctrina, loco, & similibus: & inueniuntur, quæ non relinquunt Christianum nomē, sed ipsum sibi arrogant. Nam Marcionitæ & Valentiniani se Catholicos & Orthodoxos dici voluerunt, cæteros hæreticos appellabant: Nouatiani se puros vocabant, cæteros omnes impuros. 2. Loca Patrum, quæ citantur affirmant particulariter, quod res est, ac non vniuersæ. Itaque propositionem vniuersalem Bellarmini non probant. Nam Patres vel indefinite loquuntur, Esse hæreticos, qui denominati sunt à viris quibusdam, vel singulariter Marcionitas, & alios commemorant. 3. Nomina schismatica nobis ipsi non imponimus, sed ab aliis imponi dolemus. Bene autem habet, quod nomina tantum, nō etiam crimina nobis imponant. Sic olim Ariani Orthodoxos appellabant Athanasianos. Itaque vehementer probamus illud Chrysostomi, quod paulo antè allegauit Bellarminus: & istud *Athanasii serm. 2. contra Arianos*: Nunquam populus ab Episcopis suis, sed à Domino, in quem creditum fuit, nomen accepit: certe à beatis Apostolis præceptoribus nostris appellationes adepti nō sumus, sed à Christo Christiani sumus, & nuncupamur: illi vero qui alii de originem fidei suæ deducunt, merito authorum suorum cognomen præ se ferunt. Quapropter cum à Christo omnes Christiani essemus, & diceremur, explosus est Marcion, & c. Quod testimonium etiam Bellarminus allegat.

VI. Iam videamus, vtris hoc nomen iure tribuatur, an aduersariis, vel nobis. Vbi duo axiomata ponimus loco fundamenti. 1. Ecclesia quæuis particularis vere Catholica est & dicitur, quæ doctrinam Ecclesie Catholice, hoc est, omnium fidelium, amplectitur. 2. Cuius Ecclesie confessio cum Scripturis consentit illa est Catholica. Quam in sententiam *Chrysost. homil. in Matth. 7.* ait: Si videris hominem Christianum, considera, si confessio eius cōueniat cum Scripturis: si sic, tum verus est Christianus. Iam assumo. Ecclesia Romana hodie non amplectitur fidem omnium fidelium, neq; consentit cum Scripturis. Nam illa pro capite agnoscit Papam, & confidit in meritis operum, & adorat creaturas itemque imagines, aliaque his similia docet ac facit, quæ praxi Ecclesie V. & N. T. & S. literis aduersantur. At nostræ Ecclesie solam Scripturam habent pro canone fidei & vitæ, solum Christum pro capite Ecclesie, solo ipsius merito confidunt, solum Deum inuocant, secuti veltigia fidelium in V. & N. T. Vnde iam facile colligat vir prudens, penes quos stent aquilæ, aues illæ victrices.

VII. Hic non est prætereundum illud Bellarmini, quando ait sub finem c. 4. Papistas ita appellari non ab aliquo nouo authore & hæresiarcha, sed a Papa, qualis fuit etiam Petrus, & Christus ipse: item *to Romanus & Romanensis* etiam ante 1100. annos idem fuisse quod *Catholicus*. Itaque licet ipsi appellentur Papistæ & Romani, hoc tamen nihil derogare titulo Catholici. *Resp. 1.* Imo vero Papistæ sic appellantur ab homine: videl. ab illo homine peccati, qui retinet quidem nomen honorificum Papæ, sed reuera est Antichristus. 2. Romanus certe à loco ita dicitur. Nec potest esse nomen Ecclesie Catholice: quod contradictionem implicet, Ecclesiam esse Romanam, id est, particularem, & Catholicam, id est, vniuersalem. Atque eodem sensu Ecclesia Romana dicitur Latina. Colophonis loco ad hanc notam aduerte illud ex *Augustino l. contra epist. Fundamenti c. 4. & 5.* Postremo tenet me in Ecclesia ipsum Catholicæ nomen. Quibus verbis Augustinus hanc notam facit honorariam, & ancillariam, siue postremam, non vero primam & palmariam; vt videtur facere Bellarminus.

CAPVT V.

Secunda Ecclesia nota apud Bellarminum: Antiquitas seu Vetustas.

I. Secunda nota est Antiquitas, ait Bellarminus c. 5. Negamus primum notā essentialē esse: nam antiquitas res accidentaria est. Secundo notā propriam esse: nam si propria esset, nunquam sine hac nota fuisset Ecclesia: fuit autem, vt Ecclesia primo nascens: neque cum rebus aliis communis esset, est autē cōmunis cū aliis rebus antiquitas, quia errores & hæreses in multa antiqua sunt, & falsa Ecclesia vna cum vera inde ab initio cœpit. Tertio notam esse negamus: nam videri aut sensu percipi cuiusquam non potest, quod Bellarmini distinctio postulat. Est itaque antiquitas commune adiunctum & accidentarium, non singularis & necessaria nota Ecclesie. Quare etiam iubemur *Ezech. 20. v. 18.* *Et d.* non in antiquis Patrum consuetudinibus, sed in præceptis Dei ambulare. Et hinc *Tertullianus lib. de uelando virginibus* ait: Hæreses non tam nouitas, quam veritas reuincit. Et *idem lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 32.* Ad hanc itaque formam prouocabuntur ab illis Ecclesie, quæ nec nullum ex Apostolis vel Apostolicis authorem suum proferant, vt multo posteriores, quæ denique quotidie instituntur: tamen in eadem fide conspirantes, non minus Apostolicæ deputantur pro cōfanguinitate doctrinæ. Et *d. lib. cap. 20.* Apostoli in orbem profecti, eandem doctrinam eiusdem fidei nationibus promulgarunt, & proinde Ecclesias apud vnāquamq; ciuitatem condiderunt, à quibus traduceim fidei & semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesie mutuatae sunt, & quotidie mutantur vt Ecclesie fiant. Ac per hoc & ipse Apostolicæ deputatur, vt soboles Apostolicæ rû Ecclesiarum. Omne genus ad originē suā censetur necesse est. Itaque totæ & tantæ Ecclesie, vna est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primæ & omnes Apostolicæ, dum vnā omnes probant vnitatē. *Cyprianus epist.*

epist. 74. ait: Consuetudo sine veritate, vetustas erroris est. Similiter olim Ambrosius & Prudentius, ethnicis Romanis, antiquitatem suae religionis iactantibus, pro Christiana religione responderunt. Et eleganter Augustinus Enarratione psalm. 64. Hierusalem accipit exordium per Abel, Babylon per Cain. Idem quae st. 114. Paganis antiquitatis causa verum se tenere contendunt: quasi antiquitas, aut vetus consuetudo, praedictet veritati. Idem d.l. Hic est mos diabolicus, ut per antiquitatis traducem commendetur fallacia. Non igitur sola antiquitas, & per se, sed antiqua veritas, est germana Ecclesiae nota.

II. Audiamus tamen, quomodo Bellarminus probet, antiquitatem, quae talem, esse notam Ecclesiae. Adfert quinque argumenta. 1. quia Deus antiquior est diabolo. 2. quia Matth. 13. 24. prius bonum semen, deinde zizania in agro Domini seminata esse dicuntur. 3. quia Ecclesia Christi Catholica vocatur, non tantum locorum, sed etiam temporum omnium respectu. 4. quia Ecclesia dicitur Apostolica, utpote ab Apostolis inde ab initio fundata. 5. quia Patres hanc Ecclesiae notam, contra haereticos & paganos vrgere solent: praesertim Tertullianus in apologetico c. 19. & 20. Augustinus l. 18. de ciuit. Dei c. 37. 38. & alii. Item antiquitatem inter notas Ecclesiae ponunt: ut Tertullianus de praescript. Opatas lib. 2. contra Parmenianum, Hilarius li. 6. de Trinit. & c. Resp. ad 1. Inde sequitur, Ecclesiam veram esse antiquiorem quam falsam: at non istud, Ergo antiquitatem esse notam Ecclesiae genuinam. ad 2. eadem est responsio. ad 3. Ecclesia Catholica absolute dicta ideo: sic appellatur: non autem Ecclesia Catholica, quae sic dicitur ob doctrinam Catholicam. ad 4. Ecclesia dicitur Apostolica, quia nitur fundamentum Apostolorum, quod est Christus, & conseruat doctrinam Apostolorum. ad 5. Patres antiquitatem ponunt inter elogia Ecclesiae Catholicae, non inter notas. Deinde antiquitatem non nudam & solam, sed patrociniio veritatis munitam, referunt inter adiuncta Ecclesiae. Denique de sua illa propinquiore, in corruptiore, liberiore loquuntur: non de hac longinquiore aliquot seculis, corruptissima, occisissima: de Ecclesia, inquam, Catholica, non vero Romana.

III. Atque hoc est primū caput huius quaestionis, num antiquitas sit nota Ecclesiae. Secundum est accommodatio huius notae ad Ecclesiam Romanam, cui soli eam competere Bellarminus probat ex inductione sex circumstantiarum, quae in omni insigni mutatione religionis demonstrari possunt: cuiusmodi sunt author, siue inuentor noui dogmatis; ipsum nouū dogma; tempus, quo incepit; locus vbi coepit; aduersarii, qui dogma illud oppugnarunt; denique conspicuus aliquis & exiguus coetus, qui paulatim aliis accedentibus, crescere coeperit. At nihil horum demonstrari potest de religione & Ecclesia Romana. Primo enim haeretici nunquam nobis obiecerunt authorē nostrae sectae. Neque ostenderunt primam originem vllius dogmatis nostri. Nec potuerunt designare tempus certū nostrae defectionis ab Ecclesia. Nunquā ostenderunt locū, quo coepit: aut aduersarios, qui eam oppugnaverunt vel priuatim, vel in Conciliis. Denique non potest vllō modo ostendi, quod vnquā nostra Ecclesia separauerit se ab aliqua maiore, ita ut qui adhārebāt sedi Romanae, essent paucissimi, reliqui Christiani multo plures. Hinc itaq; efficitur, nostrā Ecclesiam nunquā ab Apostolica fide defecisse, & consequenter, ipsam esse antiquissimā, & Catholicam Christi Ecclesiam. Resp. ad propositionē maiore, illam non esse vniuersalem. Dicendum fuerat, in omni insigni mutatione & subitanea. Nam est & mutatio lenta, in qua haec omnia simul nō possunt demonstrari. Insignis fuit mutatio doctrinae religionis in Hierosolymis & Scribis, Matth. 5. 20. c. 16. 6. Sed fuit mutatio lenta, cuius nec author, nec tempus, nec oppugnatore singulares adferri possunt: nec coetum nouum instituit, sed in coetum populi Dei se insinuauit insar veneni latentis, & cancri serpentis. Ita & Papiasmus coepit atque serpsit. Certe communis ratio, & quotidiana experientia, clare testatur, multa quotidie in rebus tum physicis, tum maxime politicis & ecclesiasticis, valde corrumpi, siue in deterius mutari, nemine tamē istas mutationum circumstantias, praesertim simul omnes, obseruante. Sic Matth. 13. zizania occulte sparguntur in agro dominico, quae non nisi progressu temporis animaduersa fuerunt. Idem fit in rep. & Ecclesia. Ad minore respondet per partes. ad 1. Obiicit vobis varios Pontifices, qui corrumperunt Ecclesiam diuersis temporibus. ad 2. Erumpentes, aut irrumperentes haereticos facile videmus: at Antichristus Romanus vias suas obtexit diligentissime, ne animaduerti possent ab omnibus. Prius enim mors quā vulnus ab eo inflictum saepe cognoscitur, prius sentitur cadaver, quam mors. Deinde origo vestrorum dogmatum & rituum facile ostendi potest, & iam saepe ostensa est, tum à vestris Dd. tum à nostris, ut paulo post patebit. ad 3. Tempus vestrae defectionis & coepit, & proeuentis (nam haec non vno imperu, sed per incrementa sua; non temporis momento, sed longo successu & serie facta est) à nostris quam studiōsissime adnotatum est. Nam inde ab anno Christi 314. ad 606. hoc est, à Syluestro I. vsque ad Bonifacium III. et si Pontifices non fuerunt pessimi, tamen traditionibus & decretis suis viam & sedem parauit Antichristo, ita ut anno Christi 606. Bonifacius III. aperuit os suum ut ambiciosa bestia, & sibi vendicauit titulum pastoris oecumenici. Deinceps errores magis magisque inualuerunt iusto Dei iudicio. ad 4. In templo Dei coepit illa vestra seductio actiua & passiuā, 2. Thess. 2. & quidem in magna illa vrbe Hierosolym. Apoc. 17. ad 5. Confutatur hoc vel vnico illo libro Illyrici: qui Catalogus testium veritatis inscribitur. De Conciliis quod dicitur, quid mirum est, illa, si excipias vnicum Constantinopolitanum, non contradixisse Pontifici Romano, cum ille Conciliis madata dederit, aut liberius à Graecis habita suppresserit. ad 6. Praeposterum est, Bellarmino, quod monstrari desideras, ut se filius perditionis ab aliqua maiore Ecclesia separauerit; cum Romana Ecclesia iam olim, Irenaeo teste lib. 3. maxima fuerit; cū Pontifex ipse maximus in templo Dei sedeat, & Deus haberi velit; cum alia Ecclesiae tam diu sub tyrannidis illius iugo gemuerint; cum denique particulares Ecclesiae cogantur discessionem facere ex Ecclesia illa magna, quae tantam cheu passa est corruptionem. Papa maximā Ecclesiae partem occupauit & corrupit: & Bellarminus doceri perit, quomodo se ille à maiore separauerit. Idem ille veterator Papa sedet in templo Dei: cui particulares Ecclesiae primum refragatae sunt ab Asia & Africa, ipsaque Graecia, deinde refragantes, conterritae sunt minis, obrutae calumniis, obiectae persecutionibus. Nihil itaque mirum, quod ille praualuerit: quomodo erat praedictum à Paulo & Iohanne.

IV. Et si insanum est, nolle credere rem aliquam mutatam esse, quam certo mutatam esse constet, nisi scias à quo, quando, vbi, quomodo & c. primū mutata fuerit: cū videamus ut in morbis, ita in moribus; ut in natura, sic in rep. & externa Ecclesia, paulatim fieri inclinationem, nemine tamen id

obseruante, priusquam ipsa mutatio facta sit: tamen, ne Papiis hic frigidi & ieiuni videamur, age ostendamus paucis, quo tempore, quo loco, quibus auctoribus, & promotoribus, quibus itē contra nitentibus, noua quaedam dogmata paulatim in Ecclesiam Romanam inuenta sint, siue doctrinam fundamentalem, siue ritus Ecclesiasticos spectemus. Qui plura vult hac de re cognoscere, legat Polydorum Vergilium, alioqui plane Pontificium, in libris de rerum inuentoribus: vbi passim multa de primis auctoribus. Missa, & partium eius, vtorū monachalium, cultus imaginum, & reliquiarum, necnon indulgentiarū, satisfactionum, Purgatorii, coelibatus, & aliarum id genus rerū, accurate describit. Videat quoque Catalogum testium veritatis, Centurias Magdeburgenses, Bullingerū de origine erroris, Mornaeum de mysterio iniquitatis, Perkinsum de emendato Ecclesiae Romano Catholicismo, Hostinianum de origine & progressu temporū, festorum, monachorum &c. Nos compendio rem omnem tradere conati sumus, obseruata seculorū serie, in Thesaurō Chronologiae: vnde ista summam huc transtulimus. Anno Christi 142. Telephorus Papa Quadragessimā instituit: an. 154. Hyginus christina: an. 221. Calixtus quatuor anni tempora. An. 310. Antonius Eremita inuehitur in superstitiones, circa reliquias, & improbat peregrinationes religionis causa susceptas: an. 326. Paphnutius contradicit decreto Concilii Niceni de coelibatu Episcoporum: an. 360. Vigilantius oppugnat inuocationem sanctorum, orationes pro mortuis, adorationem reliquiarum & imaginum, coelibatum Episcoporum &c. An. 400. & deinceps doctrina de praedestinatione, de iustificatione gratuita, de libero arbitrio, & similib. dogmatibus, ita fuit exposita, ut hodie à nobis sit: sicut videre est ex scriptis Augustini. An. 606. primatus incipit in Phoca. An. 675. synodus Constantinopolitana II. Ecclesiam Romanam acerbe perstringit, & vxores permittit Episcopis. An. 724. Graeci tollunt imagines: an. 788. cultus imaginū stabilitur in Concilio Niceno II. ann. 880. Adrianus Papa sibi vsurpat potestatem canonizandi: an. 1058. & deinceps coniugium sacerdotum prohibetur: an. 1060. hostia introducta sunt loco panis in S. Eucharistia: an. 1215. transubstantiatio stabilitur: an. 1220. Robertus Grothaeus Episcopus Lincolnensis, qui malleus Romanorū dictus fuit, notat & reprehendit idololatriam & abusus Ecclesiae Romanae &c. Vide amplius infra. 9.

V. Restat tertium membrum huius quaestionis, vbi Bellarminus probare instituit antiquitatem nostris Ecclesiis minime competere, his fere argumentis. 1. Reperit suam illam inductionem. Nominat enim auctores nostrae religionis, nempe Lutherum, Zvinglium, alios: item ipsa dogmata; ab illis inuenta, & antea mundo ignota v.g. de sola fide iustificante, de seruo arbitrio &c. tum locum, & tempus, vbi & quando auctores istius dogmata tradiderunt: praeterea aduersarios, qui sese illis opposuerunt: denique coetus eorum, qui illis adherere coeperunt, & paulatim magis ac magis increuerunt. Itaque nobis hoc loco obiicit illud Tertulliani lib. de praescript. Qui estis vos? vnde, & quando venistis? vbi tam diu latuistis? Item illud Optati l. 2. contra Parmenianum: Ostendite originem vestrae cathedrae, qui sanctam Ecclesiam vobis vendicatis. 2. His absurdus in nos pugnat. Si Ecclesia Romana per tot annos non fuit vera Ecclesia, quomodo ista corruptio nō est toto illo tempore detecta? & ita nō solū pastores, sed etiā Deus valde dormiuisset: & delendum esset ex Evangelio illud, Ego sum vobiscū vsq; ad consummationē seculi: & nulla fuit in mundo vera Ecclesia: vel certe ista quae fuit tum temporis Ecclesia, fuit deformior ipsis ruinis synagogae, & miserior ipso populo Iudaeorum post euerisionem Hierosolymae: quae non conueniunt cum gloria Ecclesiae, quam Deus pollicitus est per prophetas. 3. Si vestra Ecclesia tā est antiqua, ut iactatis, aut fuit manifesta, aut latens. Si manifesta, quomodo nemo aduerterat? Si latens, tūc ista Ecclesia latens profitebatur fidem suam, vel non. Si illud, ergo nō fuit latens. Si hoc, ergo nō fuit vera Ecclesia. Porro quomodo nullum vestigium, nulla memoria istorum, qui constituerunt istam Ecclesiam, extat? Illa Ecclesia latens nō habuit vnum angulum terrae, vbi libere exerceret actus religionis suae: ac proinde non fuit vera Ecclesia. 5. Maxima pars vestrorum Dd. ex nostra Ecclesia exiit. Ergo illa est vera Ecclesia.

VI. Resp. ad 1. Lutherum, Zvinglium, alios, non sunt auctores nostrae doctrinae. Et si enim Deum opera illorum in restanda & uangelii doctrina, iam multis seculis deformata, vsum fuisse agnoscimus: hinc tamen nō efficitur, illos esse veros & primos doctrinae nostrae auctores. Fuerunt illi instrumenta Dei, qui veritatem in V. & N. T. a se patefaciam, iustoque ipsius iudicio in Papatu obscuratam, per istos suos seruos in lucem postliminio protulit. Hoc sane non magis doctrinae nostrae nouitatem arguit, quam olim antiquae illae reformationes piorum regum & sacerdotum in V. T. subinde instituta: aut doctrinae, aut Ecclesiae Mosaeicae nouitatem arguebant. Itaque nos inanē aduersarii iactationem eodem modohic retundimus, quo veteres Ecclesiae Dd. similem ethnicorum & Iudaeorū iactantiam olim retulerunt, prouocantes scilicet ad ipsam antiquae doctrinae veritatem. ad 2. Corruptio Ecclesiae Romanae subinde fuit notata & detecta a variis, ut diximus paulo ante §. 4. Sed fraus & violentia Antichristi praualuit. Deinde fatalis detectio fuit reseruata superioris seculo. Tertio pastores pii & cordati restiterunt erroribus istis quouis seculo, prout sciuerunt potueruntque. Non itaque dormiuerunt. Quarto Deus illos ipsos pastores excitauit per Spiritū suum & Scripturā ad propagationē veritatis: sed furdis canebatur fabula. Itaque nec Deus dormiuit toto illo tempore. Quinto Deus est etiam cū filiis suis errantibus, ne errēt plane atque totaliter. Neque vero dixit, Ero vobiscum sic ut nunquam possitis errare. Sexto fuit in mundo semper, semperque erit vera Ecclesia. Sed Ecclesia vera in Papatu latens non fuit exposita oculis persecutorum. Septimo Ecclesia ista latens in Papatu non fuit deformis. Ergo nec deformior ruinis synagogae Iudaicae. Octauo illa ipsa Ecclesia miserior interdum fuit populo Iudaeorū post euerisionem Hierosolymae, aut certe aequae misera in specie & apparentia, uti vocant. Nam quid aliud Apoc. 12. & seqq. cap. ostenditur? Gloria post seculura est. Propheta itaque vtrumque tempus vaticinatus sunt in Ecclesia fore, persequutionem & gloriam. Denique gloria Ecclesiae perpetua est interna & spiritalis. ad 3. Eadem Ecclesia diuerso respectu & later, & manifesta est. Apud Denm & bonos manifesta est; hique aduertunt inter se & profitentur. Respectu autem mundi, tanquam in deserto agens aut solitudine, ut vocatur Apoc. 12. & loco suo, studiose cauet, ne rem sanctam obiciat canibus, qui nil nisi latrare & lacerare appetunt. Itaque pii omni tempore inter sese sunt professi fidem coram Domino; sed non apud canes aut feras incursum. Deinde piorum confessorum in medio Papatu vestigia & memoria per Dei gratiam extant, sed Romanorum Pontificum ingratis. Vide Catalogum testium veritatis, & historias martyrum.

tyrum ad 4. Ecclesia in Papatu latens habuit omnia bona in ecclesia ipsa catholica cum Romana communiter, & communicauit cum ea diuino cultu vbiq; tantisper dum puro cultu, bona fide & conscientia communicantem passa est. Sed vbi non potuit ob illius persecutionem subsistere, discessionem fecit, & ecclesiam liberiolem coluerunt, Albigenes in Gallia, Hussita in Bohemia &c. ad 5. vnde quæso Christ' & Apostoli prodierunt: annon ex Iudæis? annon ex ecclesia, cuius religionem tum temporis corruptissimam esse Christus testatur *Matth. 5.* Deinde quemadmodum sub regimine Scribarum & Phariseorum, nihilominus multi pii & fideles fuere, qui aduentum Messia expectarunt, vt Zacharias, Simeon &c. Sic nō dubitamus quin plurimi fuerint in Papatu, inter ipsos etiam Monachos, qui fundamentum salutis summamque Euangelii retinuerint. Sed concludamus hanc notam ex iure Canonico *decr. p. 1. d. 8. c. 4.* Veritate manifestata, cedat consuetudo veritati. Et *cap. 5. Gregor. 1.* Christus dixit, Ego sum veritas, non consuetudo. *Item cap. 8.* Consuetudo sine veritate, vetustas est erroris. *Denique *decr. Greg. lib. 1. tit. 4. c. 11.** Consuetudo non derogat iuri diuino.

CAP. VI.

Tertia Ecclesia nota apud Bellarminum: Duratio perpetua.

I. TERTIA nota est duratio diuturna: quæ à superiore nota hoc differt, quod illa tempus præteritum, hæc futurum respicit. Hæc neque essentialis, neque propria nota est; immo ne nota quidem: vt de antiquitate, quæ germana est soror huius, & quarum altera alteram capit, diximus. Nam est accidentale quid, neque soli ecclesie Christi conuenit, & videri non potest. Tantum conditio est ecclesie propria ex promissione Dei adeoque ipsius elogium. Sicut enim falsa ecclesia iusto Dei iudicio: ita vera ecclesia singulari Dei beneficio semper durat. Nimirum vt in agro dominico non modo bonum triticum, sed & Zizania vsque ad tempus messis crescere dicuntur, *Matth. 3. 39.* vtque hœdi ab ouibus non profus ante diem iudicii separabuntur, *Matth. 25. 31.* vt denique Antichristus non ante gloriosam Christi apparitionem penitus opprimetur. *2. Thess. 2.* ita etiam non modo Christi suam, hoc est, vere catholicam & sanctam; sed & diabolus suam, hoc est, Antichristianam ecclesiam vsque ad finem mundi habebit. Itaque duratio ista non soli veræ ecclesie conuenit; nec proinde essentialis eiusdem nota constitui potest. Vt enim mortalitas, in humano genere, perpetuo ad finem vsque mundi durabit; neque tamen ideo naturæ humanæ nota propria constitui potest; quippe quæ bestiis non minus quam hominibus accidit: ita etiam perpetua, seu diuturna duratio. Ecclesiam quidem veram omnino comitatur, non tamen solam ecclesiam veram comitatur. Ideo *Augustinus lib. 15. de ciuit. Dei c. 1.* & alibi passim eleganter docet, duas illas ciuitates, Dei & diaboli, cœpisse in Cain & Abel, inque hoc seculo permixtas esse, non separandas nisi in vltimo die.

II. Sed tamen Bellarminus probat hanc suam notam. 1. quia ecclesia catholica dicitur, non solum quia semper fuit, sed etiam, quia semper erit, *Dan. 2. c. 7. Luc. 1.* vbi regnum Christi æternum fore asseritur, neque finem vnquam habiturum. 2. quia cœtus hæreticorum non fuit admodum diuturni, *2. Tim. 3. 9.* Quod ipsum etiam docent Patres: vt *Cyprianus lib. 4. epist. 2.* vbi ait, schismaticos semper inter initia feruere, incrementa vero habere non posse. Similiter *Augustinus in psal. 57.* ait, hæreses diu stare non posse, sed morte torrentium aquarum decurrere. *Respondeo.* 1. Est ignorantia elenchi: Nos enim vltro hanc conditionem ecclesie agnoscimus, durationem diuturnam, imo perpetuam vsque ad consummationem seculi, *Matth. 28.* Fatemur, inquam, aliquam semper ecclesiam Christi, alias obscuram, alias magis vel minus splendidam, in hoc seculo permanfuram. Sed hinc non efficitur, durationem siue perpetuitatem istam esse notam ecclesie. 2. Experientia testatur paganisum, Iudaismum, Mahometisum, longo hæc tempore durasse. Et Scriptura docet, Antichristum toto tempore N. T. vsque ad finem seculi mansurum, *1. Iohan. 2. 18. 2. Thess. 2. Apoc. 20.* Itaque quod Apostolus dicit *2. Tim. 3.* non est accipiendum vniuersaliter, sed indefinite: neque simpliciter, sed secundum quid. Etsi enim diu vigeant hæretici: tamen ipsorum amentia filiis Dei fit manifesta, nihilque proficiunt illi in his seducendis.

III. Iam Bellarminus probat, notam hanc ecclesie Romanæ, & huic quidem soli, vere conuenire. 1. quod nostri homines vltro fateantur, eam multis seculis huc vsque, si non inde à tempore Apostolorum, saltem inde à Gregorio Magno, h. e. annos circiter mille perdurasse perpetuo. 2. quod ante Lutherum nulla alia manifesta fuerit ecclesia, præter ecclesiam Romanam, quæ pro vera Christi ecclesia haberi possit. 3. quod omnes alie hæreses, quæ quæ ab ecclesia Romana hucusque damnata fuerunt, licet olim ad tempus floruerint, multosque reges & principes sibi addictos habuerint, paulatim tamen extinctæ sint, salua interim manente ecclesia Romana. 4. quod sancti Patres, vt *Hieronymus dialogo contra Luciferianos*, itemque *Augustinus lib. de vtilitate credendi cap. 17.* luadeant, in ecclesia Romana permanendum esse, quippe quæ ab Apostolis fundata, in illum vsque diem durauerit. *Respondeo ad 1.* Tamen si fatemur ecclesiam Romanam hodiernam, mille circiter annos, continuo sub hac corrupta forma, generatim accepta, durasse: tamen neque eandem specificam huius ecclesie faciem perpetuo fuisse concedimus; quippe quæ multas subinde mutationes experta sit, multaque noua dogmata, nouosque ritus, & ceremonias, inde à Gregorio M. receperit: sicut vel ex ipso Gratiano, itemque Tomis conciliorum, & aliis ecclesie historiis, euidenter ostendi potest, & nos *cap. præced. §. 4.* probauimus: neque hinc lucri quidquam ad illam redire scimus; quippe cui tanquam pares hæc in re conferri, imo etiam, tanquam superiores, præferri possint Iudæi, Ariani, Mahometani, & Græci; qui tamen omnes licet hucusque in eodem fere statu perdurauerint, ex ipsa etiam aduersariorum opinione, ab ecclesia Christi penitus sunt alieni. *ad 2.* Præter Romanam siue Latinam ecclesiam fuit nota Græca, & Æthiopica. Fuerunt & alie palam nota: vt Hussitarum, Albigenium. *ad 3.* Ecclesia Romana verus recte damnauit hæreses: hodierna damnat fere hæreses, quæ non sunt sua natura, sed ipsius corrupto iudicio tales. Deinde multæ hæreses ab ecclesia Romana olim recte damnatæ hæ-

dieque perdurant: vt Ariana. *ad 4.* Patres loquuntur de ecclesia sui temporis, quæ non erat ita corrupta vt nunc est.

IV. Postremo Bellarminus probat, hanc eandem notam nostris Ecclesiis minime competere: quod & hæcenus, ante Lutherum, vniuerso mundo ignota fuerint, & deinceps quoque non admodum diu, aut saltem non perpetuo, durare possint: siquidem illud demum perpetuum Christi regnum censi debeat, quod iam inde ab Apostolis, absque vlla interruptione, in toto mundo perdurauit. *Respondeo.* 1. Ecclesia nostra Euangelica, tametsi ante Lutheri tempora non ita splendida, aut vulgo manifesta, passim in mundo viguit, vt nunc, Dei beneficio, viget: si tamen ipsam doctrinæ substantiam potius, quam ritus quosdam externos, & per se adiphoros, spectare velimus; omnino asserimus, eam reuera, & in omnibus illis orbis Christiani partibus viguisse, in quibus aliqui, licet pauci & dispersi, veræ religionis professores vixerunt. Cuiusmodi semper aliquos fuisse, ex historiis superiorum temporum apud *Centuriarum Magdeburgicarum* auctores constat, & ex *Catalogo testimonii veritatis* ostendi potest. 2. Pro certo habemus, nostram ecclesiam, quippe vere catholicam simul & Apostolicam, deinceps ad finem vsque mundi permanfuram esse. Simul etiam speramus, splendidam satis breui fore hanc ecclesie nostræ durationem. Nam etsi non eo modo, quo regna mundana solent, duratura est (has enim *triumphos* ipse Christus iam olim à regno tuo remouit, *Luc. 17.*) tamē ad spiritualem & diuinam durationis eius modum accedet magna quædam felicitas, de qua nos in *Diatriba ad c. 20. Apoc.* pluribus differuimus.

CAP. VII.

Quarta Ecclesie nota apud Bellarminum: Amplitudo, seu multitudo, & varietas credentium.

I. QUARTA nota est amplitudo, siue multitudo, & varietas credentium, ait Bellarminus cap. 7. Sed neque nota hæc essentialis est (nam etiam in Adamo & Eva, in Noe, & familiis variis fuit ecclesia) neque propria, sed communis affectio & accidentaria; denique ne nota quidem, sed conditio ecclesie, illiusque attributum tam varians & instabile quam quod maxime, si ad communem vsum & speciem ecclesie respexeris. Alioquin hæc conditio, quæ Bellarmino dicitur nota, eadem est ferme cum catholica, seu vniuersalitate, tanquam species illius. Vniuersale autem non videtur, non ergo est nota. Proinde hæc nota, vel potius conditio, eadem est cum prima illa cap. 5. Sed placuit Bellarmino ita distinguere. Quare transeat illud; quia diximus, nos de numero nolle contendere, sed de re sollicitos fore. Res autem, vt modo animaduertimus, non est bona nota: in primis quia amplitudo, per se & seorsim accepta, & ab ipsa vera fide separata, neque soli ecclesie, neque semper conuenit. Primo enim Satanæ ecclesia etiam longe lateque patet, immo semper hucusque latior & amplior fuit quam vera Christi ecclesia: vt qui propterea princeps huius mundi appellatur, qui passim mundanos homines (quorum semper ingens numerus fuit) pro arbitrio regit, atque ita vere in maxima mundi parte dominatur. Vnde *1. Iohan. 5.* totus mundus in maligno esse asseritur. Contra vero ecclesia Christi non sine causa pusillus grex appellatur, *Luc. 12.* Denique plurimi homines latam illam viam, quæ ad exitum ducit, insunt: sed pauci in angusta via ambulant, quæ ad vitam æternam perducit, *Matth. 7.* Itaque Patres hanc notam, vt plane fallacem, repudiant. *Nazianzenus serm. contra Arianos:* Vbi nam illi sunt, qui ecclesiam multitudine ætenuunt, & exiguum gregem aspiciunt? *August. in psal. 39.* Noli numerare turbas hominum, qui incedunt per latas vias &c. Profer stateram iustam, & appende potius pauca grana, quam multas leues paleas. *Chrysostomus homil. 40. ad Antiochenos:* Non in numeri multitudine, sed in virtutis probitate, piorum multitudo consistit. Elias vnus erat, sed toto modo dignior. *Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos:* Multitudo sociorum nequaquam te catholicum, sed hæreticum esse demonstrabit. Verum quia Bellarminus non simpliciter multitudinem, sed multitudinem credentium constituit notam ecclesie, age videamus, an hoc possit consistere. Non vero posse iam diximus. Hæc siquidem conditio est maxime varians & instabilis, neque omni ecclesie conuenit. Etsi enim ecclesia sæpe angusta fuit, & multitudine, atque claritate floruit, vt in confesso est apud omnes: sæpe tamen in eas quoque angustias redacta fuit, vt latitauerit, quemadmodum ex statu veteris & nouæ ecclesie patet. Nam in V. Testam. duo imprimis tempora occurrunt, vbi publicus Dei cultus in ecclesia Mosaica siue Iudaica, miseris modis profanatus & obscuratus fuit: videlicet Eliæ, & primi aduentus Christi tempore. Ecclesia N. T. in infantia sua, tempore ipsius Christi, non multos credentes numerabat; neque etiam toto illo tempore, quo Antichristus præualuit, de quo dicitur *Apoc. 13.* omnes incolas terræ adoratos bestiam. Recte igitur *Tertullianus lib. de pœnit. cap. 10.* In vno & altero est ecclesia.

II. Sed redeamus ad Bellarminum, qui hanc suam notam primo probat, deinde explicat, denique applicat. *Probat* duobus modis: primo ratione, ecclesia enim vere catholica non solum debet amplecti omnia tempora, sed etiam omnia loca, omnes nationes, omnia hominum genera. Sic enim explicat, quid sit esse catholicum, *Vincenſis Lyrinensis in suo commonitorio.* vbi dicit eos esse proprie catholicos, qui id tenent, quod semper, quod vbiq; & quod ab omnibus est creditum. Deinde adfert tria Scripturæ testimonia, vbi hæc amplitudo est prædicta: vt *psal. 2. 8.* Dabo tibi gentes hæreditatem. Et *psal. 72. 8.* Dominabitur à mari vsque ad mare. Et *Luc. 24. 47. & Act. 1. 8.* vbi Euangelium, apud omnes gentes prædicandum esse dicitur. Ergo necesse est, ecclesiam Christi locis diffusam esse. *Respondeo ad 1.* Hæc non est conditio ecclesie visibilis, & externæ, sed inuisibilis & internæ: non ecclesie particularis, sed vniuersalis, complecti omnia loca, omnes nationes, omnia hominum tempora. Itaque competit ecclesie catholice absolute, vt est multitudo omnium credentium, inde ab initio mundi vsque ad finem eius. Deinde non competit hoc in ecclesiam Vet. Testam. sed in ecclesiam N. T. est. & quidem secundum plus & minus. Denique Vincenſis definit catholicum bonum, non vero ecclesiam catholicam. Catholicus nempe bonus est, qui tenet fidem illam, quæ inde ab initio ab omnibus credentibus fuit recepta. *ad 2.* Dicta Scripturæ loquuntur de am-

plitudine regni Christi. quam non negamus: verum ita, vt habeat suos gradus suaque incrementa, secundum quatuor status ecclesiae Noui Testamenti. quorum primus est inde ab Apostolis vsque ad Antichristi dominationem: secundus sub Antichristi tyrannide: tertius, inde à reuelatione Antichristi vsque ad illius confectionem primam, de qua *Apoc. 18. 19. & 20.* quartus, paulo ante finem mundi, quando incidet confectione Antichristi secunda, & totalis. Vide nostram *Diatriben ad Apoc. 20. c. & paulo post §. 6. cis finem.*

III. *Explicatio huius nota apud Bellarminum* constat quatuor aphorismis. I. Vt ecclesia sit catholica, in primis requiri, vt non excludat vlla tempora, loca, vel hominum genera: in quo distinguitur à synagoga, quæ erat particularis ecclesia, non catholica, vt pote alligata vni tempore, id est, vsque ad aduentum Messiae; item vno loco, id est, templo Salomonis; & vni familiae, id est, filiis Iacob. 2. Vt sit ecclesia catholica, non requiri, vt sit in omnibus locis totius mundi, sed tantum, vt innotescat omnibus prouincijs, & in omnibus fructificet, ita vt in omnibus prouincijs aliqui sint de ecclesia. 3. Nō requiri, vt hoc fiat simul, ita vt vno tempore in omnibus prouincijs necessario oporteat esse aliquos fideles. Satis enim est, si fiat successiue. Ex quo id sequitur, quod si sola vna prouincia retineret fidem catholicam siue veram, adhuc vere & proprie diceretur ecclesia catholica, dummodo clare ostenderetur, eam esse vnam & eandem cum illa, quæ fuit aliquo tempore, vel diuersis in toto mundo: quemadmodum nunc quælibet diocesis dicitur catholica, quia est continuata cum alijs, quæ faciunt vnam ecclesiam catholicam. 4. Et si ecclesia non necessario debuit esse simul in omnibus locis, tamen hoc tempore debet necessario vel esse, vel fuisse in maiori parte orbis terrarum. Nam ecclesia omnium consensu, etiam hereticorum, iam senit. Si ergo in sua adolescentia & iuuentute non creuisset, quomodo nunc in senectute cresceret? Oportet igitur, vt iam creuerit, atque occupauerit, si non totum orbem terrarum, at certe magnam partem.

IV. Quatuor istas condiciones accipimus, sed cum certa explicacione. Nam. I. Ecclesia Iudaica etsi non fuit Catholica eo modo, quo ecclesia N. Testam. hic titulus tamen simpliciter ipsi non potest derogari; quatenus videlicet ecclesia interna & inuisibilis est vere Catholica ecclesia. 2. & 3. Oportet distinguere prædicationem Euangelij; adeoque propagationem ecclesiae successiuam à simultanea. Illa hæc est præ foribus. Oportet enim Euangelium innotescere ita, vt prædictum est. Prædictum autem est vtrumque: videlicet successiue prædicatum iri Christum, & tandem etiam simul, quando tyrannis Antichristi compescetur. Innumera hanc in rem testimonia suppeditabit tibi nostra Diatribe, quam semel atque iterum allegauimus. 4. Ecclesia iam senit, quantum ad secundum statum, de quo paulo ante §. 2. Sed expectamus ipsius *παλιγγενεσία*, de qua *Apoc. 17. 18. 19. & 20.* Et ipse Bellarminus Ecclesiam suam quotidie crescere paulo post ait.

V. *Applicatio huius nota apud Bellarminum* sequitur: vbi duo præstat. Primo hanc notam Ecclesie Romanae, & quidem soli, conuenire probat: deinde illam nostris ecclesijs omnino detrahit. Primum membrum prolixè ex historijs superiorum ætatum ostendere conatur; itemque ex inductione earum regionum, in quibus eadem ecclesia adhuc viget. Ex historijs citat tum locum Apostoli *Coloss. 1. 6.* vbi euangelium iam tum in toto mundo fructificasse dicitur, tum *Irenæum libro primo cap. 3.* qui Ecclesiam Christi, iam suo tempore per omnes mundi prouincias sparsam fuisse refert; tum *Tertullianum lib. contra Iudæos cap. 3.* *Cyprianum lib. de unitate Ecclesie, Chrysostomum & Hieronymum in c. 24.* & alios; qui omnes idem de sui temporis ecclesia affirmant; & nominatim eam Romanam fuisse, aut saltem cum Romana communionem coluisse, docent. Quo in primis pertinet illud *Prosperi libro de ingratia*:

*Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.*

Inductio regionum prolixa & magnifica est: quæ non tantum omnes Europæ prouincias, sed & magnam Asiæ, atque Africæ partem, imo vtramque Indiam & c. complectitur: in quibus omnibus ecclesiam Romanam, eiusque religionem, etiam nunc florere, toti mundo est cognitum. *Respondeo. 1.* Ecclesia Romana dicitur aut communiter secundum se, aut speciatim respectu hodiernæ hierarchiæ an monarchiæ affectatæ. Dicta Patrum loquuntur de ecclesia Romana, quæ fuit tempore Apostolorum, & suo ipsorum: cum qua nihil commune habet Ecclesia Romana hodierna. 2. Hoc tempore ecclesiæ reformatae non minus longe lateque patent, quam Pontificiæ. 3. Vnica Mahometis secta longe amplior est omnibus eorum cœtibus, qui ecclesiam Romanam sequuntur. 4. Non est, quod aduersarii gloriantur de ecclesijs apud Indos & Americanos: quippe quos non ad veram fidem, sed ad suam superstitionem & idolomaniam conuerterunt. Quanquam quid dico conuerterunt? Imo profus euerterunt: dum ipsos immaniter tractarunt, & plures interfecerunt quam viuos reliquerunt; & quos viuos reliquerunt, per summam crudelitatem ad qualemcunque fidei professionem adegerunt. Nimirum hic est modus conuertendi, non apostolicus, sed barbaricus. Sitiuerunt illi aurum potius Indorum, quam salutem animarum. Et ipsi vtuntur hodieque tanquam equis & bobus ad arandum & fodiendum. Denique paucos ibi habent catholicos, quos conuerterint. Habent enim illos fere duntaxat, quos eo miserunt.

VI. *Postremo eandem notam nostris ecclesijs omnino detrahit* Cardinalis noster quippe quæ nunquam mare transierint, vt ipse loquitur: neque Asiam, neque Africam, neque Indiam vnam viderint: immo quæ in aliquo obscuro duntaxat orbis angulo hucusque latitauerint, nempe in solo septentrione; quem etiam non totum potuerint occupare. Addit, nos sperare non posse, sectam nostram aliquando occupaturam esse totum orbem: quod non debeat nunc incipere crescere ecclesia, cum iam senuerit. *Respondeo. 1.* Nos verò non allegamus amplitudinem per se tanquam notam ecclesiæ, sed vsurpamus illud egregium testimonium *Nicolai I. Papa*, qui ad Michaelem Imperatorem ita scribit: Numerus pusillus non obest, vbi abundat pietas; nec multiplex prodest, vbi abundat impietas. Nolite igitur gloriari in multitudine, quia non multitudo, sed causa damnationem vel iustificationem adducit. Cum qua insigni sententia confer quæ §. 1. huius cap. ex Patribus citauimus. 2. Duæ illæ condiciones, secunda & tertia, quas recitauimus paulo ante §. 3. ex Bellarmino, pro nobis faciunt. Si enim non requiritur ad vniuersalitatem ecclesiæ, vt omnes omnium prouinciarum homines fidem profi-

teantur, sed tantum vt innotescat omnibus prouincijs, ita vt in omnibus prouincijs aliqui sint de ecclesia: item si hanc ipsam ad rem non requiritur, vt simul & eodem tempore sit ecclesia in omnibus gentibus & prouincijs, sed satis est, si hoc fiat successiue: si, inquam, hæc duæ condiciones obseruentur, facile obtineri potest, nostram ecclesiam esse catholicam. Nulla enim regiones in Europa sunt & pauca in toto mundo, in quibus non sint aliqua ecclesiæ nostræ membra, qui detestentur cultum imaginum, & sola fide in Christum, absque vllis hominum meritis, saluari sperant. Rursus si secula successiue consideremus, facile patebit, fidem nostram per totum mundum dispersam fuisse. 3. Christi Ecclesia non ideo tantum Catholica dicitur, quia vniuersaliter per omnes nationes disseminata fuit (ita enim ipsi Apostolorum temporibus non fuit catholica) sed etiam, quia doctrinæ ipsius est catholica, vniuersaliter perfecta, & per totum orbem diuulganda. Hinc *Augustinus lib. de Genes. c. 1.* ait: ecclesia catholica dicitur, quia vniuersaliter perfecta est, & in nullo claudicat. 4. Nostræ ecclesiæ etiam quantum ad amplitudinem cum Papiisticis iure possunt certare: præsertim si Ecclesiam vtramque, non tam ex personarum huic vel illi ecclesiæ subiectarum numero, quam ex veterum Professorum conditione æstimemus. Professores autem dici non possunt, nisi qui explicite & intelligenter ea credunt, quæ profitentur: cuiusmodi non admodum multi sunt in regno Pontificio; vbi vulgus implicitam, & vere carbonariam fidem amplectitur. Quanquam, si ista contentio iam fortassis institui non possit, satis est, aliquando saltem institui posse. Neque enim ecclesia quouis tempore æqualiter ampla est ac diffusa; sed paulatim ac successiue seipsa promouet; vt ex historia constat. 5. Negamus ecclesiam iam senuisse simpliciter. Id enim verum est secundum quid, de illo statu ecclesiæ, quem debuit experiri sub Antichristo. Hunc autem statum longe felicior excipiet ante finem mundi, quem speramus esse præ foribus. De isto statu vide in primis. *Deut. 30. ver. 3. 4. Psalm. 22. 28. & 86. 9. Esai. 2. v. 1. & d. Jer. 32. v. 37. 39. Hos. 3. v. 4. 5. Matth. 24. 14. Luc. 21. 24. Rom. 11. v. 25. 26. 27. 2. Cor. 3. ver. 15. 16. Apoc. 20.* Quibus locis promittitur conuersio Iudæorum, & simultanea Euangelij prædicatio, & felix status ecclesiæ N. Test. vt patebit consideranti locos allegatos.

CAPVT VIII.

Quinta Ecclesia nota apud Bellarminum. Successio Apostolica.

I. *QVINTA nota* est successio Episcoporum in Romana ecclesia ab Apostolis deducta vsque ad nos: hinc enim dicitur Apostolica. Sunt verba Bellarmini cap. 8. Hæc vero neque essentialis nota est, neque propria ecclesiæ (nam quam multa succedunt inter se, personæ personis, res rebus;) neque communis nota, immo ne nota quidem Ecclesiæ Catholicæ, sed particularis conditio, & æquiuoce dicta. Particularis est: cum Romana ecclesia sit particulare membrum, non corpus καθολικόν seu vniuersale. Si communis est, cur non & aliarum ecclesiarum successio eodem iure censetur, vt Tertullianus libro de præscriptionibus fecit? Æquiuoce dicitur: nam successio aut principalis est, aut secundaria. Principalis successio est doctrinæ veritatis, quæ semper est essentialis nota ecclesiæ. Secundaria est personarum, rerum, locorumque accidentaria. Illa semper essentiam constituit & monstrat Ecclesiæ, etiam sine hac altera: hæc sine illa nil nisi fumus est. Sic distinguunt etiam Irenæus, Tertullianus, & Patres alij, vt mox adnotabimus. Secundaria priorum significationem, negamus successionem vere simpliciterque de ecclesia illa Romana prædicari: secundum posteriorem vero, negamus prædicari iuste. Porro quod addit Bellarminus: *Hinc enim dicitur Apostolica: id æquiuoce dicitur.* Nam proprie dicitur Apostolica, quæ doctrinam retinet ab Apostolis traditam, siue immediate, quod primum est, siue mediate, quod secundarium. Non secus *Tertull. lib. de præscr. c. 20.* Sed paulo penitius hæc inspicienda sunt.

II. Thesis nostra sit ista: non localis, personalis, & externa episcoporum successio siue Romanorum, siue aliorum ab Apostolis deducta ad nos vsque: sed successio realis, doctrinalis, & interna, seu, quod eodem redit, vera doctrina & fides atque religio ab Apostolis tradita & per Episcopos sibi inuicem succedentes continuata & propagata, & germana nota Ecclesiæ Catholicæ, hoc est, puræ & orthodoxæ. Priorem huius theses partem hoc loco probandam suscipimus: de posteriori vide *infra cap. 19.* His autem rationibus nitimur. I. Olim tempore Christi & Apostolorum vera fuit Ecclesia, cum nulla tamen esset episcoporum successio continua & non interrupta: nisi forte Christum eiusque Apostolos, Sacerdotibus & Phariseis successisse dicamus: quo nihil est absurdius. II. Synagoga Iudaica tempore Christi successionem istam habuit vere, nec tamen vera ecclesia fuit; quippe quæ Christum ipsum, vt seductorem, eiusque ecclesiam, vt hæreticam, damnauit. *Iohan. 9. 22. c. 12. 42.* III. Successio localis & personalis etiam apud hæreticos & schismaticos locum inuenire solet: vt olim apud Arianos, & alios; & nunc etiam apud Græcos & Syros; quos tamen aduersarii ab ecclesia alienos iudicant. Sic *Augustinus epist. 164.* non redarguit successionem Episcoporum Donatistarum, sed illi opponit successionem Episcoporum veterum Romanorum, in quibus nullus fuit Donatista. *Vincentius Lyrensis libro aduersus profanas hæreses nonationes cap. 34.* ait: A Simone Mago Apostolica distinctione percussio, verus ille turpitudinum gurgis vsque in nouissimum Priscillianum continua & occulta successione manauit. Ita Paulus Samosatensis hæresiarcha successit apostolis in illa ecclesia, in qua docuerunt celeberrimi Prophetae & Doctores; *Actorum 11. 25. cap. 13. 1.* Nestorius & Macedonius hæresiarchæ successerunt in ecclesia Constantinopolitana Apostolo Andrea, qui illam ecclesiam fundauit. IV. Ordinaria pastorum successio sæpius aliquam diu interrumpi solet. Cuius rei exempla sunt in familia Eli, *1. Sam. 2. 30.* & tempore Achab, in Pontifice *Vzia. 2. Reg. 16. v. 10. & d. Vide etiam Ezech. 44. v. 12. & d. Hos. 4. v. 6.* vbi Deus minatur, velle se Leuitas illos à ministerio repellere, qui scientiam & purum Dei cultum abiecerunt. V. Patres ipsi clare testantur, non externam illam & mere personalem, sed internam & doctrinalem, seu veræ fidei & doctrinæ successionem hic præcipue spectandam esse. Sic enim *Irenæus lib. 4. aduersus hæreses. c. 44.* ait: Ab omnibus igitur talibus abstinere oportet, adhærere vero his, qui & Apostolorum, sicut præ diximus, doctrinam custodiunt & c. *Et lib. 3. c. 3.* Eam, quam

habet ab Apostolis traditionem & annuntiatam hominibus fidem, per successiones episcoporum peruenientem ad nos usque. *Tertullianus lib. de prescript. cap. 32.* Edant ergo origines Ecclesiarum suarum &c. vt & cetera exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos, Apostolici seminis (id est, Apostolicæ doctrinæ) traduces habeant. Conspiciant tale aliquid hæretici. Quid enim illis post blasphemiam illicitum est? Sed etsi confixerint, nihil promouebunt. Ipsa enim doctrina eorum cum Apostolica comparata, ex diuersitate & contrarietate sua pronuntiabit, neque Apostolice comparata, rhoris esse neque Apostolice. *Et mox:* Ad hanc itaque formam prouocabuntur ab illis ecclesiis, quæ licet nullum ex Apostolis vel Apostolicis auctoritatem suam proferant, vt multo posteriores, quæ denique quotidie instituntur: tamen in eadem fide conspirantes, non minus Apostolicæ deputantur pro consanguinitate doctrinæ. *Idem d. l. de prescript.* Non ex personis fidem, sed ex fide personas probari oportet. *Gregorius Nazianzenus in orat. de Athadum peruersum exemplum, quod postea inoleuit, neque per vim ac cædem, sed Apostolice & spiritualiter ad Marci thronum euehitur, non minus pietatis, quam primariæ sedis successor.* Vt enim si hanc spectes, remotissimæ ab eo futurus est: ita si illius rationem habeas, statim illi proximus inuenietur. Quæ quidem proprie successio existimanda est *το μὴ ἢ οὐδ' ἄλλοις ἢ οὐδ' ἄλλοις*, hoc est. Nam qui eandem doctrinam profiteantur, eiusdem quoque throni particeps est. Qui autem contrariam doctrinam amplectitur, aduersarius quoque in throno censerit debet. Atque hæc quidem nomen, illa vero rem ipsam, & veritatem habet successione. Neque enim qui per vim irrupit, successor habendus est: sed qui eadem fide præditus est. Nisi quis fortasse ita successorem dicat, quem admodum morbum sanitati, & tenebras luci, & tempestatem tranquillitati, & demetiam prudentiæ succedere dicimus. *Ambrosius lib. 1. de panit. cap. 6.* Non habent Petri hæreditatem, qui Petri fidem non habent, quam impia diuisione discernunt. *Chrysostomus opere imperfecto in Matth. homil. 43. vt citatur in iure canonico capitulo multi.* Videte ergo quomodo sedetis super cathedram, quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram: non locus sanctificat hominem, sed homo locum. *Hieronymus, prout citatur apud Gratianum, dist. 40.* Non sunt filii sanctorum, qui loca sanctorum tenent, sed qui opera eorum exercent. VI. Ipsi quoque aduersarii non adeo magni faciunt, immo quidam etiam reiciunt, successione personalem. Sic enim *Stapletonus lib. 13. de doct. princip. c. 6.* ait: Personalem successione nihil moramur, modo doctrinam nostram consentientem Scripturis ostendere possimus. *Et Bellarminus hoc ipso cap. 8.* ait: Dico secundo, argumentum à successione legitima adferri à nobis præcipue ad probandum, non esse ecclesiam, vbi non est hæc successio, quod quidem euidentis est: ex quo tamen non colligitur necessario, ibi esse ecclesiam, vbi est successio. Vbi tamen obiter notandum est, illam Bellarmini assertionem; vbi non est successio, ibi non esse ecclesiam; falsam esse. Etenim in principio ecclesia fuit sine successione, & in fine mundi futura est sine successione. Secundo & hoc falsum est, vbi non est successio Episcoporum, ibi non esse ecclesiam: vt videre est in ecclesiis sub cruce destitutis hoc beneficio. Postremo nec illud necessariū: Non apparet, aut non legitur dicitur successio. E. non est. III. Audiamus nunc quomodo Bellar. probet hanc suam notam vere notam. Omnes, inquit, veteres hæc successione, tanquam argumento euidentissimo vsi sunt, ad ecclesiam ostendendam. *Irenæus lib. 3. cap. 3.* enumerat Episcopos Romanos à Petro, vsque ad Eleutherium, qui suo tempore sedebat, ac dicit, per hanc successione confundit omnes hæreticos. *Tertullianus lib. de prescript. c. 32.* ait: Edant hæretici origines ecclesiarum suarum: euoluant ordinem Episcoporum suorum, ita per successione ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel apostolicis viris habuerit auctorem & antecessorem. Hoc enim modo Romanorum ecclesia Clementem à Petro ordinatum refert. *Epiphanius hæres. 72.* enumerat ordine Pontifices Romanos vsque ad sua tempora, & deinde subiungit hæc verba: Ne quis miretur, quod tam exacte singula recensemus. Per hoc enim semper claritas ostenditur. *Optatus lib. 2. contra Parmenianum* eodem modo Pontifices Romanos à Petro vsque ad Syricum, qui tunc sedebat, recenset: vt ostendat non esse ecclesiam apud Donatistas, qui per similem successione ad Apostolos ascendere non poterant, & subdit: Vos vestræ cathedræ originem ostendite, qui vobis vultis sanctam ecclesiam vendicare. Denique *Augustinus epist. 165.* eodem modo, & in eundem finem, omnes Romanos Pontifices, à Petro vsque ad Anastasium, qui tunc Romæ sedebat, enumerat. *Et in Psalm. contra partem Donati* ait: Numerate sacerdotes, vel ab ipsa sede Petri, & in ordine illo Patrum, quis cui successio videtur. Ipsa est petra, quam non vincunt superba inferorum porte. *Idem contra epistolam Fundamenti cap. 4.* sic scribit: Tenet me in ecclesia, ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas suas oues Dominus commendauit, vsque ad præsentem episcopatum successio sacerdotum. Si ergo veteres tanti fecerunt ad veram ecclesiam ostendendam, continuationem XII. vel XX. aut XL. Pontificum 200. & amplius præsertim cum videamus defecisse alias sedes Apostolicas, Antiochenam, Alexandrinam, & Hierosolymitanam, in quibus posteaquam à Persis, vel à Saracenis, ea loca Romanis adempta sunt, quod accidit ante annos 900. aut nulla, aut obscurissima fuit successio. Et in ipsa vrbe Roma toties mutata esse formam temporalis domini, nunc Imperatoribus, nunc regibus Gothorum, nunc Exarchis Græcorum, nunc etiam consulis, siue iuste, siue iniuste dominantibus, & ipsam vrbe aliquoties euerfam, & tamen sedem Petri nunquam defecisse, neque euerfam fuisse, sed immobilem semper permanisse.

IV. *Respondeo primo.* Patres illis ipsis in locis, quæ citantur non extant tantum, siue personalem, sed in primis internam & viuam hanc, seu veram fidei, doctrinam vrgent: vt patet ex §. 2. vbi illa ipsa loca, quæ Bellarminus allegat, ex Irenæo & Tertulliano citauimus. 2. Patres ideo meminerunt successione Episcoporum, quia negotium habebant cum huiusmodi hæreticis, qui sua quædam propria inuenta, tanquam ab Apostolis accepta, tenere vrgerant; nec tamen originem ac progressum illorum inde ab Apostolis deriuare poterant; & simul Scripturas maxima ex parte repudiabant. 3. Patres hoc argumento vsi fuerunt, non tam in pugna, seu prælio, quam post pugnam fere depugnatam, veluti triumphum de hostibus agentes. Nam alioqui præcipuum causæ suæ robur in ipsa Scriptura collocabant: sicut ex verbis Tertulliani §. 2. citatis colligere est. Hinc *Augustinus epist. 165.* post-

quam successione contra hæreticos protulisset, ita tandem concludit: Quamquam non tantum nos de istis documentis præsumamus, quam de Scripturis sanctis. 4. Patres successione laudant in ecclesia Romana vt erat (quam exempli causa attulerunt) non de hac vt nunc est. Verus autem illa ecclesia Romana habebat successione & doctrinæ, & cathedræ. Hinc *Deer. part. 2. caus. 2. q. 1. c. 14.* Hieronymus ita scribit Damaso: Petri & fidem & sedem tenes. 5. Patres non solum ad successione Episcoporum ecclesia Romana; quæ tunc pura erat in doctrina fidei, sed etiam aliarum ecclesiarum, in veræ fidei negotio respexerunt; & alios reuocarunt: neque semper ecclesiam Romanam primo loco nominarunt. Itaque quod de Ecclesia Romana dicebant, de aliis quoque poterat & solebat prædicari, vt *Tertullianus lib. de prescript. c. 32.* de Smyræorum ecclesia facit. Sed Romanam, vt particulare exemplum, non vt attributum vniuersale, propterea magis adferre bant, quod maxima esset atque cognitissima, teste *Irenæo lib. 3. cap. 3. & 4. 6.* Non sequitur: Si veteres tanti fecerunt continuationem 12. &c. Episcoporum: ergo nos pluris debemus facere continuationem 200. Episcoporum. Non, inquam, sequitur à communi indiuiso. Nam cum successio sit in doctrinam, & in locum personalem, & interrupta sit illa principalis successio in doctrinam, iniqua est argumentatio à parte accidentali & minore ad totum. Deinde etiam personalis ista successio, quæ hic affirmatur de ecclesia Romana, vt nunc est, quoties interrupta est? Qua de re mox.

V. Porro notam hanc Ecclesia Romana, & quidem soli conuenire, nostris autem nullo modo competere, quatuor argumentis, siue hypothesebus, probat Bellarminus. *Prima hypothesis* est: Non posse vilo modo ecclesiam esse sine Pastoribus & Episcopis: nempe quia *Actuum 20.* & *Eph. 4.* scriptum est, Christum siue Spiritum sanctum constituisse Episcopos & Pastores, ad regendam ecclesiam Dei. Item, quia *Cyprianus lib. 4. epist. 9.* & *Hieronymus lib. contra Luciferianos* dicunt: ecclesiam non esse, quæ non habeat Sacerdotes. *Secunda hypothesis* est: Illos tantum pro veris Episcopis habitos semper fuisse, qui per legitimam successione, simul & ordinationem, ab Apostolis descendunt: sicut in Vet. Testam. nulli erant sacerdotes, nisi qui ab Aharon ex tribu Leui descendissent. *Tertia:* Duo requiri ad hoc, vt Episcopus aliquis ab Apostolis descendisse dicatur, nempe successione continuam, siue nunquam interruptam; & deinde ordinationem legitimam, qualis scilicet in antiquis canonibus præscripta fuit: vt nimirum vnus Episcopus à tribus aliis, iam ante legitime vocatis, ordinetur. *Quarta:* Antiquos hæreticos vt plurimum ordinationem legitimam obseruasse; eoque sanctos Patres non nisi defectum successione in eis reprehendisse: sed nostri temporis hæreticos, neutrum habere, neque iustam ordinationem, neque successione: & proinde longe inuerecundius, quam illi antiqui fecerint, nomen simul & munus Episcoporum usurpare. Vnde postremo efficit, totam ecclesiam Romanam, in qua & successio & ordinatio ista viget, pro germana Christi ecclesia agnoscendam esse.

VI. *Respondeo ad primam hypothese.* Ecclesia externa & visibilis non potest vilo modo esse sine Pastoribus, ex iure, quia sic instituit Dominus. Sed tamen ex facto potest, siue casu & iudicio diuino, vt quando morte tolluntur; siue ignauia, vt cum segnes ii sunt, ad quos hæc procuratio pertinet; siue iniuria aliena, vt sit persecutionibus tyrannorum. Deinde ecclesia non potest esse sine Episcopis, id est, Pastoribus: quæ est significatio huius vocis in Scriptura, *Act. 20. ver. 17. & 8.* Falsum itaque est, ecclesiam non posse esse sine Episcopis illis hierarchiæ Romanæ. *Ad secundam hypothese* respondeo. Episcopus (vt modo dixi) accipitur duobus modis: primum ex Scripturæ vsu, pro omni Pastore, qui vocatus est vt attendat gregi Christi, *Actuum 20. Phil. 1. 1. Timoth. 3. & Tit. 1.* deinde vero ex humani ordinis instituto, pro eo, qui collegio pastorum præest & presbyterio. Priore modo si acceperis, necessariam plane ordinationem esse agnoscimus, & impositionem manuum presbyterii: posteriore, negamus rem esse necessariam, cum ne ille quidem ipse Episcopus sit diuinitus necessarius. Deinde successio doctrinæ requiritur, non vero persona: vt iam sæpe diximus. *Ad hypothese quartam* dico. 1. successione illam continuam nihil iuuare, vbi deest successio doctrinæ. Illa est honoraria: hæc necessaria. 2. canones illi sunt apocryphi, non genuini Apostolorum: vt ostendit Gelasius cum Romana synodo dist. 18. & euincunt alia plurima. Nihil itaque moramur primum ex illis canonem, vt vnus Episcopus à tribus aliis ordinetur. Nam Apostolorum & ecclesiæ praxis diu alia fuit. *Timotheus enim 2. Tim. 4. 14.* ordinatus fuit à toto presbyterio, quod non tantum Episcoporum congregatio fuit, vt Bellarminus contendit, sed & aliorum pastorum, vt *Hieronymus* interpretatur *epist. ad Euagr.* Porro *Martinus Decret. part. 1. dist. 65. cap. 2.* sic decernit: In ordinatione Episcopi adesse oportet omnes, qui sunt in provincia sacerdotes &c. Itaque ordinatio Bellarminiana non conuenit cum Apostolica, & Canonica. Vbi non est prætereundum, quod *Ambrosius in Eph. 4.* ait: Non per omnia conueniunt scripta Apostoli Ordinationi, quæ nunc est in ecclesia. *Ad hypothese quartam* respondeo, nos vtrumque illud habere, & ordinationem, cum ab Episcopis vel presbyteris syllituris ordinetur nostri; & successione ab ecclesia Apostolica. Habemus enim successione & ordinationis, & doctrinæ, quod est caput rei.

VII. Verum quia tantopere gloriatur Bellarminus de successione interrupta, videamus quam hoc sit verum. Successio Romanorum Episcoporum & incerta est, & interrupta. *Incerta est;* quia nondum probatum est, Petrum fuisse Episcopum primum Romæ; & in recensione primorum Episcoporum Romanorum est irreconciliabilis discordia. Nam *Irenæus lib. 3. cap. 3.* & alii scribunt Linum successisse Petro. *Clemens Romanus* scribit *epist. 1. ad Iacobum Apostolum*, sibi soli à Petro datam esse cathedram: & idem confirmat *Tertullianus lib. de prescript. cap. 32.* Porro *Ignatius epist. ad Mariam Cassoboliten* scribit, Clementem successisse Anacleto: & idem dicit *Tertullianus lib. 3. carminum;* vbi hic est ordo: Petrus, Linus, Cletus, Anacleto, Clemens, Euaristus, Alexander, Sixtus &c. Et hanc germanam esse Romanorum Pontificum successione contendit *Baronius ad an. Christi 69. sect. 39.* Clementi successisse Anacleto, scribit *Optatus Milletianus lib. 2. contra Parmenianum.* At *Eusebius Anacleto* facit successorem Lini, sicut & *Irenæus.* Rursus *Ignatius, Irenæus, & Tertull.* Clementem dicunt successisse Anacleto, cuius nulla mentio facit *Epiphanius.* Plura in hanc sententiā vide apud *Polanum Symphonia cathol. c. 18.* Est itaq; incerta successio primorum Episcoporum Romanorum. Si a. in ordine & tempore primorum Romanorum Pontificum quempiam errare contigerit, in multos alios errores ferri omnino cogetur, ait *Baronius ad an. Christi.*

Christi. 69. sect. 43. Similiter ostēdi ex Platina & aliis historicis potest, incertā etiā esse sequentiū Episcoporum Romanorū successionē, inter tot schismata & deiectiones Pontificū, & violentas sedis Romanæ occupationes. Aliquando enim duo, nonnunquam tres Pontifices simul fuere. Deinde hæc ipsa successio est interrupta, & quidem quatuor modis. 1. per hæresin. Nam Papa Zephrinus & Honorius fuerunt Montanistæ, Cælestinus, Nestorianus, alii alii hæresibus infecti. 2. per schismata; quæ obseruantur ab historicis numero triginta, inter Pontifices Romanos; ita ut alii ad epti sint Pontificatum malis artibus, ut Christophorus; alii vi, ut Romanus; alii arte magica, ut Syluerius II. & c. 3. per successionē feminæ, nempe Iohannæ, impuræ meretricis. 4. per neglectum officii pastoralis: quia nempe Pontifices Romani præcipuum pastoris munus, quod consistit in prædicando, iam olim omiserunt, & multiplicem *πολυπλογόν* exercuerunt. De his omnibus vide testimonia idonea apud *Mortonum lib. I. Apologia catholica. c. 18. & seqq.* Eant nunc Papistæ, & gloriantur, eatenam successionis suæ ne semel quidem esse dilutam.

VIII. Quid igitur vetat, quo minus hoc caput ita concludamus? Cum in ecclesia Romana (intellige semper illud corpus, quod illi hierarchiam vocant) neutra successio continuo perdurauerit, neque cathedræ, neque doctrinæ: non illa, quia series Pontificum multis hæresibus, schismatibus & c. ipsorummet est interrupta: non hæc, quia doctrina Apostolica, qualis in S. literis continetur, in ea non est vere continuata: vtraque autem ista successio in nostris ecclesiis locum habeat, & doctrinalis, & personalis: illa, propter consanguinitatem doctrinæ nostræ cum Apostolica: hæc, quia semper fuerunt aliqui, licet pauci & dispersi, qui eandem nobiscum fidem professi sunt: Cum, inquam, hæc ita sese habeant, ex hypothesi Bellarmini, ecclesia Romana non est vera, sed nostra. Meminisse autem hic oportet successionem personalem duobus modis distingui. Primo enim est splendida, vel minus splendida. Illam Papistæ, hanc nos allegamus. Deinde aut est continuata, aut interrupta. Priorem Papistæ sibi tribuunt, sed falso: posteriori quibusdam nostris attribui potest. Non enim omnes proxime & immediate orthodoxis superiorum ætatum doctoribus, sed nonnulli post detectionem Antichristi, accedente pii magistratus auxilio, ad ecclesiam Romanam à corruptelis repurgandam, successerunt: non secus atque in regno à tyranno euulsi; prædonibus liberato, posterioris legitimi regis administrati, prioribus, decurso intermedio tyrannidis spatio, ad illud instaurandum surrogantur, aut sicut in corpore ægri conualescentis posterior sanitas priorem sublato prius morbo, sequitur. Porro quia Bellarminus successionem cum ordinatione coniungit, videamus vtri ecclesiæ competat ordinatio. Dicimus autem, eam nostris Pastoribus, siue ecclesiarum ministris, optimo iure attribui: quippe in quibus ad sacrum ministerium vocandis, & ordinandis Apostolici canones (quales 1. *Timoth. 3. ver. 1. & d. cap. 4. ver. 14.* & alibi descripti sunt) satis accurate obseruantur; licet impositio manuum, ut ritus per se adiphorus, alicubi nō adhibeatur: contra vero ecclesiæ Romanæ nullo iure attribui posse; quippe in qua neque isti Apostolici, neque alii antiqui ecclesiæ canones, quales postea in Conciliis conditi fuere, rite hætenus obseruantur, sed omnia fere per Simonias, & profanas nundinationes, præsertim in Curia Romana, expediuntur. Qua de re vide infra lib. 4. iam pergamus ad sextam notam.

CAP. IX.

Sexta Ecclesiæ nota apud Bellarminum: Conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua.

I. **S**EXTA nota est conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua. Vera enim ecclesia dicitur Apostolica, teste *Tertulliano lib. de præscript.* non solum propter successionem Episcoporum ab Apostolis, sed etiam propter doctrinæ consanguinitatem, ut ipse loquitur, quia videlicet doctrinam retinet, quam Apostoli tradiderunt. Certum autem est, antiquam ecclesiam primis quingentis annis veram Ecclesiam fuisse, & proinde doctrinam Apostolicam retinuisse. Quare laudatur Theodosius Imperator à *Sozomeno lib. 7. hist. cap. 12.* quod hac arte compescuerit hæreticos sui temporis. Iussit principes sæctarum conuenire, deinde petiit an existimarent, antiquos Patres, qui ecclesiam rexerant ante dissidium illud, quod de religione ortum erat, recte consensisse, & vere sanctos & Apostolicos fuisse: quod cum illi concessissent, subiunxit: *Examinemus ergo doctrinam vestram ad illorum scripta, & si cum illis consenserit, retineatur, sin minus, abiiciatur.*

II. Hanc Bellarmini orationem partim vehementer probamus, partim improbamus. Nam conspiratio in doctrina cum ecclesia apostolica, quæ sola est vere primitiua & antiqua, est essentialis nota ecclesiæ. Cum enim ecclesia Apostolica sine dubio fuerit verissima Christi ecclesia, omnino est genuinum hodiernæ ecclesiæ *νεοτερου*, si consentiat in doctrina cum illa ipsa ecclesia. Et hoc sibi voluit duo illa testimonia, quibus assertionem suam stabilivit Bellarminus. Verum enimvero, quia ille per antiquam ecclesiam intelligit eam, quæ primis quingentis annis fuit: & Papistarum communis opinio est, ecclesiam illam potuisse præter Scripturas nonnulla statuere: non possumus hanc notam, ita acceptam, pro genuina habere. Est enim ecclesia, quæ ducentis, trecentis, vel potius quingentis, aut sexcentis annis Apostolicam consecuta est, veram Christi ecclesiam aliquatenus fuisse concedimus: tamen non per omnia vere Apostolicam fuisse, hoc est, doctrinam Apostolorum non omnino pure & sincere tenuisse, scimus. Et certe quanto longius ab ætate Apostolorum ecclesia Patrum abfuit, tanto plures errores & abusus, qui tamen non omnes capitales fuerunt, doctrinæ Apostolicæ admiscuit. Quare consensio in doctrina cum ista Ecclesia, quæ ducentis, vel trecentis, vel potius quingentis, aut sexcentis annis Apostolicam consecuta est, non iam simpliciter, sed *νεοτερου* veræ ecclesiæ nota fuerit nempe, quatenus ista Patrum ecclesia, cum prima illa, vereque Apostolica, conspirauerit. Et hoc quoque sibi voluit duo illa testimonia, Tertulliani & Sozomeni. Distinguiamus itaque doctrinam veritatis, traditam, & acceptam. Doctrina ab Apostolis tradita est perfecte, atque ideo est nota ecclesiæ. Accepta autem est ab ipsorum discipulis, magis vel min⁹ pure & sincere. Vnde ipse *Bellarmin. lib. 4. de verbo Dei cap. 7.* fatetur, errauisse aliquos Patrum in quibusdam dogmatibus.

III. Iam videamus, quomodo Bellarminus ex hac nota probet, suam ecclesiam esse veram ecclesiam, non autem nostram. Et duobus modis id probari posse docet. Primo proferendo sententias veterum, quibus singula ipsorum dogmata confirmari, nostra vero refutari possunt. Sed hunc modum air esse prolixissimum, & multis calumniis, atque objectionibus obnoxium, ideoque hoc loco præteriri. Altera via (inquit Bellarminus) est breuior, & certior, nimirum ostendendo primum ex confessione aduersariorum, nostra dogmata esse doctrinam omnium veterum: deinde dogmata aduersariorum fuisse in ecclesia antiqua pro exploratis hæresibus. Sic enim constabit doctrinam nostram conspirare cum doctrina veterum Catholicorum, doctrinam vero illorum conspirare cum doctrina veterum hæreticorum.

IV. Primum suæ assertionis membrum Bellarminus ita probat. In medium adfert testimonia nostrorum, puta Caluini, & Centuriatorum Magdeburgensium, qui passim quosdam veterum errores, ut ipsi vocant, curiose adnotarunt, quos illi tamen cum Papistis communes habuerunt: nempe *de libero arbitrio, de meritis operum, de satisfactione, de inuocatione sanctorum, &c.* Vnde concludit, nostros vltro concedere, veteres ita sensisse de plerisque controuersis, imo de omnibus omnino, quemadmodum Pontifici ipsi hoc tempore sentiunt.

Respondeo. Negamus, 1. Pontificios idem per omnia nunc docere, quod Patres antiqui, quales ad quintum vsque seculum floruerunt, de præcipuis controuersis olim docuerunt. 2. Patres istos nobis in hodiernis controuersis, quæ quidem maioris momenti sunt, reuera contrarios esse. Ut enim ingenue fateamur, quosdam Pontificios errores admodum antiquos esse, & à Patribus quibusdam iam olim fuisse defensos, contraque quædam dogmata nostra, his ipsis erroribus contraria, quadantenus à Patribus quibusdam improbari: ita certo scimus, & sæpius à nostris euidenter demonstratum est, eosdem Patres doctrinam Pontificiam, qualis hoc tempore est in Concilio Tridentino comprehensa, in multis saltem partibus, aperte damnare; nostram vero substantialem doctrinam à nemine illorum, tanquam noxiam hæresin, aperte reiectam fuisse: nisi ab iis fortasse, qui Scripturam ipsam reiecerunt. Itaque perpetua hic committitur fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter; quatenus Bellarminus ex Caluini, & Centuriatorum Magdeburgensium, confessionibus colligit, omnes omnino Patres, in omnibus controuersis, contra nos, pro Pontificiis militare: cum istæ confessiones & particulares sint, & non nisi cum certo respectu accipiendæ, prout ipsa authorum verba satis aperte præ se ferunt.

V. Sed probemus ista tria, quæ diximus. 1. Papistas non consentire in omnibus, cum antiquis Patribus. 2. Nos in præcipuis dogmatibus consentire cum illis Patribus. 3. Antiquos Patres fuisse quosdam errores. Sed probemus breuiter omnia: cum à nostris hoc fuisse sit præsumtum. *Primum & secundum* ita patet. 1. Antiqui Patres, librum Tobie, Iudith, Sapientie & reliquos apocryphos non receperunt in canonem: ut patet ex prologo galileo Hieronymi, Nazianzeno, & aliis. Atque hoc fatetur *Melchior Canus lib. 2. loc. theol. c. 10.* At Pontifici illos recipiunt, adeo ut Concilium Tridentinum anathema dicat iis, qui contrarium statuunt. Nos vero facimus cum Patribus. II. Antiqui Patres ex solis Scripturis definiendas esse fidei controuersias statuebant: ut fatetur *Iacobus Faber Stapul. præfat. in Euang.* Idem & nos statuimus: Pontifici secus. III. Antiqui Patres in Ver. Testam. Hebræum, in nouo Græcum, authenticum esse debebant: ut multis Patrum testimoniis confirmat *Benedictus Arias Montanus præfat. super opus Biblium.* Idem & nos docemus: contra Pontifici. IV. Antiqui Patres docent, omnes homines, vnico Christo excepto, nasci in peccato originis, ipsamque B. Virginem hac labe infectam fuisse testantur: adeo quidem, ut quidam Pontifici contra immaculatæ conceptionis B. Virginis priuilegium proferant ducentos Patres, alii, ut Sandellus, fere trecentos, Caietanus quindecim, & illos quidem irrefragabiles, ut sunt verba *Alphonsi Salmeronis comment. in Rom. 5. disp. 51.* vbi tandem subiungit iuniores doctores, utpote perspicaciores in hac questione præferendos esse antiquis. Vnde satis liquet, nos, non vero Papistas, hoc in loco habere Patres *ὡς ἡνθρώπων*. V. Antiqui Patres nihil habent de Indulgentiis. Hinc *Antoninus archiepiscopus Florent. part. 1. tit. 10. cap. 3.* ait: De indulgentiis nihil expresse habemus ex Scriptura sacra, nec etiam ex dictis antiquorum doctorum, sed modernorum. VI. Antiqui Patres, ut Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, Theophylactus, & alii Patres Græci, confessionem se cretam, siue auricularem, non necessariam esse statuerunt, ut sunt verba *Gratiani C. in poenit. dist. 5. de poenit.* VII. Antiqui Patres docuerunt, nos sola fide iustificari, ut *Iohan. Hofmeisterus in harm. Augusti. confess. fatetur, & alii Pontifici concedunt.* VIII. Antiqui Patres non habent distinctionem congrui, & condigni, ut fatetur *Vega lib. 1. de iustif. cap. 8. & in opus. de merit. quest. 7.* IX. Antiqui Patres non agnoscunt septenarium numerum sacramentorum. Vnde *Cassander in Consult. de Augusti. Confess. art. 13.* ait: Non temere quenquam reperies ante Petrum Lombardum, qui certum aliquem ac definitum sacramentorum numerum statuerat, & de his septem non omnes quidem Scholastici æque proprie sacramenta vocabant. X. Antiqui Patres probant in Eucharistia communionem sub vtraque specie. Hinc *Cusanus Cardinalis episc. 2. ad Bohemos* ait: Olim sanctissimi viri vtriusque speciei sacramentum necessarium esse vi præcepti Christi, verbo & opere astruxerunt. Et *Cassander art. 12.* inquit: Satis constat, occidentalem seu Romanam ecclesiam mille à Christo annis, in solenni & ordinaria huius sacramenti dispensatione, & vtramque panis & vini speciem omnibus ecclesiæ membris exhibuisse: id quod ex innumeris veteribus tam Græcorum quam Latinorum testimoniis manifestum est, atque ut ita facerent, inductos fuisse exemplo Christi. XI. Antiqui Patres ignorarunt Transubstantiationem. Ideo Scotus, referente *Bellarmino lib. 5. de Euchar. cap. 2. 3.* ait, ante Concilium Lateranense non fuisse dogma Transubstantiationis. XII. Antiqui Patres detestantur vocabulum œcumenici & vniuersalis Episcopi: ut constat ex *Gregorio M. lib. 4. epist. 26.* XIII. Antiqui Patres docuerunt, omnem animam, etiam clericos, lubie etiam esse magistratui ciuili: ut fatetur *Episcopus Espenceus comment. in epist. Tit. 3. digness. 10.* XIV. Antiqui Patres coelibatū sacerdotum voluerunt esse liberum: ut fatetur *Caietanus tom. 1. opus. tract. 17.* XV. Antiqui Patres ignorarunt Purgatorium: ut agnoscit *Episcopus Roffensis art. 18. aduers. Luth.* Hæc, & similia, fatentur ipsimet Papistæ. Vnde profecto efficitur, nos, non vero illos, cum antiquis Patribus consentire in his doctrinæ capitibus. Vide de hoc argumento *Mortonum apolog. cathol. part. 1. c. 76. & d.* Postremo luculentem huius rei argumentum exhibent Indices expurgatorii: de quibus vide infra c. 9. §. 6.

VI. Tertiam nostram thesin, quod Patres etiam suos habuerint & defecerint errores, ita probamus. Primo constat quosdam Patres amplexos fuisse errores hereticorum. Nam Iustinus Martyr contra Tryphonem, Papias teste Eusebio lib. 3. hist. eccles. cap. 36. Tertullianus lib. 2. contra Marcionem. Lactantius lib. 7. cap. 24. Apollinaris, Victorinus Pictaviensis, & alii, ut restatur Hieronymus in catalogo scriptorum ecclesiasticorum, cap. Papias, secuti sunt errorem Cerinthi de mille annis regni Christi. Deinde circumferuntur multae fabulosae traditiones Papias, Tertullianj, & aliorum veterum, quas vulgo Apostolicae appellantur. Tertio, Iustinus Martyr apolog. 2. Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. Chrysostr. homil. 38. in Matth. & alii, diserte asserunt, Iugum legem Moysi, Gentibus Philosophiam, ante Christi aduentum, seu cognitionem Dei creatoris, absque cognitione Christi, fuisse factis ad aeternam salutem. Quarto, Irenaeus lib. 4. cap. 30. ait, Enochum legatione Dei ad angustum anno aetatis suae quinquagesimo esse crucifixum, lib. 4. cap. 72. Christo contra Clemens Alexandrinus ait, Christum vnicum duntaxat annum doctum, & crucifixum cum esset annorum triginta, quem errorem Irenaeus in Valentianis reprehendit lib. 2. c. 38. Idem Clemens maiori errore ait, Christum nec efurisse vere, nec vere sitiisse, & impatibilem fuisse, gaudij ac doctum liberos, lib. 6. Stromat. pag. 301. Et eod. lib. p. 295. ait, Christum & Apostolos omnib. animabus, quae apud inferos erant, annuntiasse Evangelium, ut quae ad fidem in inferno conuerterentur, eas seruaret; reliquas vero in incredulitate perseverantes, iuste damnaaret. Quinto, errores Origenis adeo multi & graues sunt, ut inde Origenistarum secta sit appellata. Sexto, error Cypriani & Synodi Africanae de baptismo hereticorum notissimus est ex lib. 2. epist. 1. ad Stephanum Papam Romanum. Septimo, Hilarius in Psalm. 1. ait: Deum nec pios, nec impios iudicaturum, sed medios. Et alibi dicit, Christi animam tristem fuisse vsque ad mortem, non metu mortis, sed quod, cum spiritus blasphemiae nec hic, nec in aeternum remittatur, metuerit, ne discipuli se Deum abnegarent, quem caelum, & conspurum, & crucifixum essent contemplati. Vide ipsum in Matth. can. 31. De corpore Christi docet, primo illud non habere originem ex Maria (ut quae incrementa tantum, & partum contulerit, sed ex coelo, & Spiritu sancto: de Trinit. lib. 10. Deinde, corpus Christi passum sine vilo dolore, ibid. Denique idem corpus tandem in fine mundi mutatum iri in naturam diuinam, ne Christus ex parte Deus sit, sed totus Deus, lib. 11. Octauo, Ambrosius contra historiae Evangelicae veritatem Petri abnegationem mirifice extenuat & excusat, comment. in Luc. lib. 10. cap. 22. quam sententiam merito reprehendit Hieronymus comment. in Matth. 2. 6. Deinde paradysum, quem Moses describit, non in terra, sed in animo hominis, constituit, & totam illam historiam varie deformat, lib. 6. epist. 62. Nono, Hieronymus tradidit, angelos multis seculis ante mundum creatum extitisse ac Deo seruiisse, comment. ad Tit. 1. Idem negat Dei prouidentiam singulas res, etiam vilissimas, nosse, commentarius in Habac. 1. In argumento vero de Petri reprehensione & Apostolorum veritate quam grauius aberrarit comment. ad Gal. 2. demonstrat Augustinus epist. 19. Qui suos etiam (ut hoc adnotemus loco decimo) habuit nauos. Quamuis enim Patrum omnium, communi sententia, purissimus habeatur: hominem tamen se esse, qui errare potuerit & errarit lapsus, non solum Christiano & singulari candore, suis Retractionum libris confessus est: sed alia etiam, quae non animaduertit, idem restantur. Quale est illud, quod infantibus coenam Domini ad salutem omnino necessariam asserit, tom. 7. de peccatorum meritis contra Pelagianos; lib. 1. cap. 20. & alii in locis. Nec is priuatus fuit Augustini error, sed alii etiam Patribus communis. Quippe propterea infantibus coenam Domini, contra Christi institutionem, administrabant, ut ex Augustino colligitur, tom. 10. serm. de verbis apostoli, & tom. 2. epist. 107. & ex Cypriano, serm. de lapsis. Undecimo, Chrysostr. & ceteri Graeci Patres, vel illud etiam satis erroris conuincit, quod liberi arbitrii vires tantopere extollant, ut eius dignitate nos praeparari ad gratiam latuant. Quam Chrysostr. sententiam cauendam & repudiandam esse, merito agnoscit Stapletonus Antidot. Euang. in Iohann. 6. 37. Et Toletus comment. in Roman. 6. non Chrysostr. solum, sed etiam Cyrillum, nec istos tantum, sed alios etiam Doctores, maxime Graecos, ita statuisse agnoscit, & his verbis reprehendit: Augustinus multo aliter quam isti, docet enim a Deo nobis dari non modo gratiam ut credere possimus, verum etiam ut velimus. In hoc igitur praedicti auctores non probantur. Similiter Pererius comment. in Roman. 9. num. 33. obseruat, Theodoretum, Oecumenium, & Hieronymum in illa ipsa sententia fuisse: & addit, Profecto illa doctrina contraria videtur iis, quae in hoc loco disputat Apostolus. Sententia Augustini est doctrinae Pauli conuenientior. Neque aliter Maldonatus comment. in Iohann. 6. Agnoscit enim, Theophylactum, Arnobium, Euthymium ita loqui, ac si homo antequam per gratiam ad gratiam trahatur, possit gratiam mereri. Sed addit: Haec doctrina eorum nimis affinis est Pelagianorum errori. Caueat lector, si Chrysostr. in hunc locum legat, ne in Pelagianorum haesim incidat. Duodecimo, Hieronymus videtur aliquanto matrimonio iniquior, ut sunt verba Acofia de Christo reuelato cap. 20. Postremo, Conciliorum multorum, tam vniuersalium, quam particularium, errores occurrunt. Nam quartum Concilium oecumenicum, nimirum Chalcedonense, adeo errasse scribit Gregorius lib. 4. epist. 80. & 83. lib. 6. epist. 188. lib. 7. epist. 30. ut Leoni Romano tribuerit episcopi vniuersalis titulum; quem titulum, profanum ac selestum fideique perniciosum appellat. Hinc Leo & ipsius legati recte sancteque fecerunt, quod huic decreto pertinacius reluctati fuerunt. Porro canon. 3. Concilij Niceni Catechumenos lapsos a communibus ecclesiae precibus excludit per triennium: & can. 20. decernit, nec die Dominica, nec in Pentecoste, genua ad Deum orandum, vlli fidelium esse spectanda. Leo etiam epist. 41. ad Marcianum, Concilium Ephesinum II. asserit non posse vocari concilium, quod in euerfionem fidei fuerit agitatam. Quod pertinet illud Bellarmini lib. 2. de Concilijs cap. 11. in fidei decretis Concilia vniuersalia errare posse. Quod probat variis exemplis. Huc accedit, quod Concilia generalia sibi mutuo saepius aduersentur. Nam Concilium Constantinopolitanum, sub Constantino Copronymo, imaginum cultum merito damnavit: Nicenum secundum probauit: Francofurtense sub Carolo M. aduersus Concilium illud Nicenum, imaginum cultum iterum damnavit. Sic Concilium Constantiense & Basileense, Papam fieri posse, & interdu fuisse, haereticum, Concilia vero vniuersalia errare non posse, eisque & Papam subesse debere, decreuerunt: contrarium vero definiuit Concilium

Lateranense. Quae haecenus paulo prolixius persecutus sum, eo tendunt, ut intelligamus, quia primaeva antiquitas & vere Apostolica veritas, in Patribus antiquis tam saepe desideratur, ut & in Concilijs; hoc vnicum superesse, ut ad doctrinam Apostolicam recurramus, & conspirationem cum illa doctrina pro nota ecclesiae habeamus. Nam in sola Scriptura occurrit aurum: in Patribus aurum & foenum atque stipula. Quare adhibita norma Scripturae foenum ac stipulam doctrinae humanae ab auro verbi Dei seceramus. Nihil hic dico de iis, quae sancti illi viri in interpretatione SS. literarum, a Spiritu sancti mente aliena proculerunt. Latere etiam patior diuersitatem sententiarum in rebus grauissimis. Sufficit enim hoc loco, ipsorum hallucinationes leui brachio perstrinxisse. Iam redeamus ad contextum Bellarmini.

VII. Texit ille catalogum errorum, qui apud antiquos Patres pro exploratis haeresibus notantur, quos tamen Protestantes pro orthodoxis dogmatibus amplecti ait: atque hoc probare nititur longa inductione viginti haeresium. Vbi in genere monemus, 1. haereses quasdam ab ipso in medium productas, haereses non esse verbi gratia, quae ex Hieronymo adducit de Ioviniano & Vigilantio, ex Epiphano de Acrio. 2. haereses illas, quae reuera sunt haereses per apertum mendacium, aut calumniosam interpretationem, nostris ecclesijs impingi. 3. multos recenserit inter nostros, qui reuera nostri non sunt, verbi gratia Anabaptistae; Neariani; Vbiquistae, & alii quidam. Sed percurramus ordine lepidum istum catalogum, & retexamus insignem corollam ex illis viginti haeresibus contextam, qua nos redemptos ait Cardinalis.

VIII. Prima haeresis est Simonianorum & Eunomii. Simoniani docebant hominem saluari per gratiam Simonis Magi, quem Deum faciebant, non secundum opus iustitiam. Eunomius tam fuit inimicus bonis operibus, ut nemini obesse quorumlibet peccatorum perseverantiam diceret. Idem Protestantes. Respondeo. 1. Simoniani docebant, hominem saluari secundum gratiam Simonis Magi. At nos dicimus, oportere nos iustificari tantum per gratiam Dei in Iesu Christo, quam per fidem tantum apprehendimus. Atque haec est Apostoli doctrina Rom. 3. & 4. & alibi. Quid? Multi ex Pontificis fatentur, tantum per imputationem iustitiae Christi, quatenus fides nostra apprehendit misericordiam, atque iustitiam Christi, propter meritum Christi, nos iustificari coram Deo: teste Vega lib. 7. de iustif. cap. 21. & Lys. c. 11. & 21. itemque Stapletono lib. 7. de iustif. cap. 9. Non itaque est haeretica haec sententia. 2. Eunomius nihil cuiquam obesse peccatorum perseverantiam dixit. At nos dicimus, peccatorum perseverantiam omnibus infidelibus obesse, quod illi reuera in peccatis perseverent: non vero obesse fidelibus, quod illi per gratiam Dei hoc consequantur, ut perseverare non possint in peccatis, sed re ipsa perseverent in fide & bonis operibus; quae contendimus esse necessaria necessitate praesentiae, ad iustificationem; necessitate efficientiae, non vero meriti, ad glorificationem. Sunt enim bona opera causa sine qua non, vitae aeternae. Itaque aliqua saltem efficientia ipsis tribuitur. Dico aliqua: nempe organica & extrinseca. Nam de efficientia principali & intrinseca negamus. 3. Eunomius docuit, hominem iustificari sola fide, quae non est ferax bonorum operum. Nos docemus, hominem iustificari sola fide, quae ex se parit opera. Neque fidei tribuimus hanc dignitatem: sed hoc volumus, iustitiam Christi fide apprehensam esse causam meritoriam iustificationis, fidem esse causam organicam.

IX. Secunda haeresis est Florini, quae eadem Simonis Magi, Marcionis, & Manichaeorum fuit: Deum esse authorem peccati. Eandem restaurant Lutherus, Melancthon, Calvinus. Respondeo. 1. Cedo locum, ubi? 2. Calvinus plus centies diserte negat, Deum esse authorem peccati. Vide in primis comment. in Iacob. 1. 13. Iesuitae eodem profus modo loquuntur de permissione & gubernatione peccati, ut nostros. Sic enim Pererius com. in Gen. disp. 8. Multa facit Deus etiam intra eum, qui obduratur, quibus vitio suo is fit deterior. Excitat varios motus vel spei, vel timoris, vel cupiditatis, vel irae; itemque varias imaginationes immittit, dubias atque perplexas, quibus ille nimio plus incredulus praecipitatur in malum. Hanc excoecandi impios, & obdurandi viam, omnium maxime approbat Augustinus, Deum non modo per permissionem atque patientiam, sed etiam per potentiam & actionem potentissima sua prouidentia, sed tamen sapientissima atque iustissima agere. Eodem modo Vega expos. Concil. Trident. lib. 2. cap. 15. ait: Quemadmodum mala ambulationis in homine claudo in detortam tibiam vitium reuicimus, & vitium Scripturae exaratae ab optimo scriba, in mala papyrus, aut male temperatum calamum: ita mala nostra non debent imputari Deo, quod auxilio generali ad ea concurrat, sed nobis, qui desectimus, & claudicamus ab ipsius lege, & influxum eius in malum detorqueamus. Quomobrem licet nobiscum faciat actus, qui intrinsecam & inseparabilem habent malitiam: nequaquam tamen peccati author censeri debet. Eadem profus est doctrina nostrorum. Quare si doctrina Iesuitarum non est haeretica in hoc loco, uti non est, neque nostra fuerit.

X. Tertia haeresis est Origenis, qui primo docuit, Adamum perdidisse imaginem Dei, ac quam creatus erat: deinde, infernum nihil esse aliud, quam horrorem conscientiae. Vtrumque Calvinus docet. Respondeo. 1. Si Origenes per imaginem Dei intellexit imaginem naturae; errauit (illa enim mansit) si vero imaginem gratiae; id est, doctores, non errauit. Et posteriori modo Calvinus docet, imaginem Dei in solidum esse amissam. Quod ipsum etiam docent Patres & Papistae. 2. Calvinus aliquando, non vero omnem inferni poenam constituit in cruciatu conscientiae. Vide ipsum Inst. l. 3. cap. ult. §. ult.

XI. Quarta haeresis est Peputianorum; qui mulieribus sacerdotium tribuebant. Lutherus similiter docet tam mulierem, quam sacerdotem, absolueri posse. Et iam regnat in Anglia mulier Pontifex, apud Calvinistas. Resp. 1. Lutherus tribuit mulieribus potestatem absolendi priuatim tantum: quod quilibet Christianus potest. 2. Nullum primatum reginae Angliae Elisabethae exercuit, quem non Iosaphato & Iosiae Deus tribuit: ut infra docuimus lib. 4. 3. Papistae sunt vere Peputiani, quando mulieribus tribuunt potestatem baptizandi.

XII. Quinta haeresis est Procli & Messalianorum, qui peccatum in renatis semper viuere, nec per baptismum tolli dicebant. Idem docent Protestantes.

Respondeo. 1. Nos docemus, peccatum originis in renatis habitare semper, quamdiu sunt in statu vitae, at non dominari seu regnare: id quod Proclus asserbat. 2. Et si peccatum in renatis est, non tamen obest. Itaque domi-

natus & reatus illius nobis abolutus est in Christo. Quo pertinet illud *Augustini sermon. sexto de verbis apost.* Peccatum regnum amittit in terra, perit in caelo. 3. Messaliani tantam vim orationi tribuebant, ut baptismo derogarent, dicentes, nullam utilitatem baptizatis ex baptismo accedere. At nos distincte loquimur de baptismo. Aut enim ita administratur, ut actio externa sit separata ab interna, aut ita, ut actio externa coniungatur cum interna. Ibi est nudum sacramentum: hic sacramentum & res sacramenti simul. Itaque peccatum per baptismum non tollitur vi operis operati, sed vi & merito sanguinis Christi, cuius sacramentum est baptismus externus.

XIII. *Sexta haeresis est Novatianorum*; quorum praecipuus error erat, non esse in ecclesia potestatem reconciliandi homines Deo, nisi per baptismum: postea etiam addiderunt, non debere baptizatos inungi chrismate ab Episcopo. Ita Calvinus reiecit sacramentum poenitentiae, itemque chrisma: Augustana Confessio, confirmationem: Lutherus nunc tria sacramenta agnoscit, baptismum, poenitentiam & panem, nunc poenitentiam reiecit. Itaque Protestantes nullum agnoscunt poenitentiae sacramentum, praeter baptismum.

Respondeo. 1. Nos negamus poenitentiam esse sacramentum: ipsam poenitentiam magni facimus. 2. Chrisma merito repudiamus; quia est superstitione humanitus introducta. 3. Lutherus varie, seu diverso respectu, de poenitentia loquitur, prout vox sacramenti est homonyma. 4. Confirmationem merito reiecit tanquam sacramentum ementitum.

XIV. *Septima haeresis est Sabellii*, qui docuit, vnam tantum esse personam in Deo, non tres. Idem docuit nostro tempore Michael Seruetus. *Respondeo.* Sed quid ad nos Seruetus? Ad nos dico, qui sacrosanctam Trinitatis mysterium religiose credimus, & studiose defendimus.

XV. *Octava haeresis est Manichaeorum*; qui primo hominum damnabant naturam, & liberum auferabant arbitrium: deinde accusabant passim patres V. T. ut Abrahamum idolatriae, & similibus peccatorum. Vtrumque faciunt nostri temporis haeretici. *Respondeo. 1.* Manichaei naturam hominis tollebant, id est, libertatem naturae, ut vocamus, & caueamus à malo. Ad hoc enim, inquit *Augustinus lib. 3. de doct. Christi. cap. 23.* etiam peccata illorum hominum scripta sunt, ut Apostolica illa sententia ubique tremenda sit, qua ait: Quapropter qui videtur stare, videat ne cadat. Quo pertinet illud vulgatum: Lapsus maiorum sit cautio minorum.

XVI. *Nona haeresis est Donatistarum*; qui Ecclesiam ex solis iustis constare volebant, atque inde deducebant, ecclesiam visibilem periisse de orbe terrarum, & in sola Africa remansisse. Idem Catholicos crudelissime trucidabant, oderant praecipue Monachos & Episcopos, quos Phariseos vocabant, & in primis Episcopum Romanum, cuius sedem cathedram pestilentiae appellabant, altaria frangebant, ecclesias spoliabant, sacros calices vendebant, Eucharistiam canibus dabant, chrisma proiiciebant. Eandem esse doctrinam, & vitam Calvinistarum, certum est. *Respondeo. 1.* Ecclesia inuisibilis in hac vita constat ex solis bonis, qui sunt perfecte iusti iustitia Christi sibi donata, imperfecte iustitia inchoata, in caelis consummanda. Ecclesia visibilis constat bonis & malis, & latius multo patet quam inuisibilis. Haec sententia nihil commune habet cum haeresi Donatistarum. 2. Donatistae persequuntur Catholicos, id est, veros Christianos: oderant Monachos & Episcopos illorum temporum, qui erant viri docti & innocentes. Nos non persequimur Catholicos, id est, veros Christianos, neque odimus veros Episcopos, id est, antifites ecclesiarum. Imo neque Catholicos Romanos persequimur, id est, Pontificios: neque ipsorum Episcopos & Monachos odimus: sed & illos, & istos, & hos amamus, ut proximos. Detestamur autem in ipsis errores. 3. Singularia facta, vel militum, vel intempetive Zelantium, quid faciunt ad rationem communis doctrinae & vitae demonstrandam? 4. Exempla sunt dissimilia, & criminationes falsae.

XVII. *Decima haeresis est Arianorum*; qui docebant, Filium Dei esse Patre minorem: nec recipiebant villo modo traditiones non scriptas: denique maiora scelera perpetrarunt in sacramenta, altaria, sacerdotes, monachos, sanctimonialia &c. quam Donatistae. Primum errorem docent hoc tempore Tritheitae: huiusque erroris semina sparserunt in suis scriptis Lutherus, Melancthon, Calvinus; vnde postea orti sunt isti noui Ariani, quos ipsi impugnant. Deinde alterum errorem docent omnes huius temporis haeretici. Reiciunt enim omnes traditiones. Porro crudelia illa, & sacrilega facinora Arianorum, si tantum nomina mutantur, sunt illa ipsa, quae Calvinistae passim faciunt. *Respondeo. 1.* Quid ad nos Tritheitae? 2. Nostri non sparserunt semina huius erroris, quando Patrem scripserunt appellari Deum *καὶ ἕως ἄρτι*. Hoc enim docet Scriptura *Iohan. 14.* Pater maior est me; scilicet non quantum ad aeternitatem, sed ratione originis, quia Filius est à Patre non Pater à Filio: itemque ratione officii. Quod attinet ad priorem rationem, illam ipsi Papistae probant, nominatim Toletus & Maldonatus; quorum ille *comment. in Iohann. 14.* dicit hanc expositionem esse Athanasii, Basilii, Nazianzeni, Hilarii, Origenis, quorum loca ibi citat: *hic comm. super d. lat.* Pater est maior Filio etiam quatenus Filius Deus erat, non quidem re ipsa, sed hoc ipso, quod ille Pater, hic Filius. Patris enim nomen est honorificentius nomine Filii. Atque hoc est, quod Scholastici in Patre vocant auctoritatem, in Filio subauctoritatem. 3. Non auersamur ritus traditos, sed doctrinas non traditas. 4. Criminatio ista constat singularibus facinoribus, & dissimilibus exemplis. Vide §. *preced. n. 3. 4.*

XVIII. *Vndecima haeresis est Arianorum*; qui tres errores docuerunt: videlicet orare, seu offerre pro mortuis oblationem non oportere; nec statuta solenniter ieiunia celebranda esse, sed cum quisque voluerit, ieiunandum esse; denique presbyterum ab Episcopo nulla debere differentia discerni. Eadem docent & faciunt Calvinistae, & Lutherani fere omnes. *Respondeo. 1.* Orare & sacrificare pro defunctis est haeresis. Itaque non Ariani, sed Papistae

sunt hac in re haeretici. 2. Ieiunia promiscue non reiecit: nam bona laudamus, & suo tempore obseruamus: sed illa Pontificiorum improbamus, superstitiosa plane, animosque & corpora simul extarnificantia, sine causa, modo, & fine. 3. Episcopi & presbyteri ex Scriptura iidem sunt: & episcopus non est *ἐπίσκοπος διακονῶν*, quod dicebat Aerus. Quid? *Medina lib. 1. de sacr. orig.* affirmat, non modo sanctum Hieronymum in hoc cum Arianis haereticis sensisse: verum etiam Ambrosium, Augustinum, Sedulium, Primasium, Chrysostomum, Theodoretum, Oecumenium, Theophylactum. Itaque haec sententia non est haeretica. Postquam vero in prisca ecclesia, humano instituto, facti sunt Episcopi, qui Presbyterio ordinis causa praesentent, distincta sunt illorum functio: quod Aerus praefraete euerbat: neque tamen ob id erat haeticus. Hos autem non adeo praecise simpliciterque negamus: sed Pontificium istum fastuosumque praesulatum, & quidquid in Ecclesia *ἐν φιλοπρωτοῦ* sapit à seruis Dei alienissimum.

XIX. *Duodecima haeresis est Iouiniani*; cui tribuuntur isti quinque errores. 1. hominem non posse peccare post baptismum, si vere baptizatus fuerit, id est, si reuera fidem, & gratiam Dei acceperit. 2. ciborum delectum, & ieiunia non esse meritoria. 3. coniugium virginitati dignitate & merito aequari. 4. Praemia beatorum esse paria. 5. B. Virginem in partu carnis virginitatem amisisse. Eadem docent nostri temporis haeretici. *Respondeo. 1.* Nulla hic occurrit haeresis. 2. Aliud est, non posse peccare simpliciter, quod Iouinianus dicitur de baptizatis falso affirmasse: aliud, non posse veram fidem & gratiam Dei amitti, quod dicimus nos ex Scripturis. 3. Nullum opus formaliter & intrinsece bonum est meritorium. Ergo multo minus ieiunium, quod est indifferens *φύσει*, & *χρησει* fit bonum extrinsece. 4. Castitatem specialem & extraordinariam dicimus esse nobilissimum donum coniugio. Alias coniugium & virginitatem ita inter se conferimus, ut coniugium sanctum superstitione, coacta, & plerumque vix virginitati, anteferamus. 5. Beatorum praemia sunt paria, quantum ad formale vitae aeternae: imparia, quantum ad gradus. 6. Iouinianus non simpliciter, sed secundum quid hoc intelligit: quia Christus nascens ex Maria, vuluam ipsius adaperuit, atque ita *καὶ ἕως ἄρτι* virginitatem abstulit, non vero *καὶ ἕως ἄρτι*. Quae expositio si non placet, error tribui potest Iouiniano, haeresis non potest.

XX. *Decima tertia haeresis est Vigilantium*; qui docuit ista quatuor. 1. sanctorum reliquias non esse venerandas. 2. orationes mortuorum pro aliis non exaudiri. 3. Ecclesiasticos debere esse vxoratos. 4. non expedire, relinquere omnia, & dare pauperibus, & ad religionem, relicto seculo, propere. Eadem omnia docent nunc sectarii. *Respondeo. 1.* Nulla hic est haeresis. 2. Eadem nos docemus, sed certis cautionibus, ut patet ex seqq. 3. Reliquias falsas & supposititias ridemus: veris non derogamus venerationem, sed dolemus illis tribuamur adorationem religiofam. 4. Ecclesiastici, qui non habent donum specialis continentiae, omnino debent abstinere. 5. Haeticum est, paupertatem meritoriam vouere, & defendere.

XXI. *Decima quarta haeresis est Pelagianorum*; qui docebant inter alia, 1. non esse in hominibus peccatum originale, & praecipue in filiis fidelium. 2. per quodlibet peccatum, quamuis leuissimum, perdi iustitiam, ac proinde omne peccatum esse mortale. Primum horum docent Zwinglius & Calvinus: alterum, omnes sectarii. *Respondeo. 1.* Pelagiani negabant peccatum originis simpliciter: nos negamus secundum quid. Illi, non esse: nos, credentibus non obesse docemus. 2. Filii fidelium nascuntur sancti, quia nascuntur in foedere Dei: iidem nascuntur in peccato, quia nascuntur ut omnes homines, etiam illi qui non sunt in foedere Dei. 3. Nostri docent, quosdam liberos fidelium saluari etiam sine baptismo: quatenus videlicet intelligitur baptismi sacramentum stricte, ut distinguitur contra rem sacramenti. Nam baptismi nomen accipitur tribus modis: aut de baptismo integro absolute dicitur interno externoque simul, aut de interno solum, aut de externo solum. Duobus prioribus modis cum dicitur, certo certius est, nos ordinari non saluari sine baptismo *συνόλω* dicto, & neminem posse saluari sine baptismo interno: de externo negamus. Multi enim non-baptizati externe baptizati interne, & ita saluantur. 4. Iustitia, electorum propria, non potest amitti: etsi interim vetum est, omne peccatum in foro poli esse sua natura mortale.

XXII. *Decima quinta haeresis est Nestorianorum*; qui docuerunt, in Christo duas esse personas, & duas naturas. Idem omnes veteres contemnebant id quod egregie praestat Lutherus, Calvinus &c. Praecipuum autem errorem docet hoc tempore Beza, qui in libro de *unionem hypost.* in Christo duas vniones hypostaticas ponit, vnam animae cum carne, alteram deitatis cum humanitate. *Respondeo. 1.* Veteres non contemnunt, sed veterum errata deploramus. 2. Non omnes sunt veteres, quos aduersarii pro talibus habent. 3. Beza dictum inuidiose trahit. Nam ille impugnat d. l. Nestorium, qui duas personas in Christo statuebat. Duas quidem vniones hypostaticas in Christo esse ait: sed hinc non sequitur, duas esse personas. Nam vtraque vno dicitur hypostatica secundum rationem speciei; sed non vtraque hypostatica secundum rationem individui.

XXIII. *Decima sexta haeresis est quorundam*; qui docuerunt, in Eucharistia non manere corpus Christi, si seruetur in alteram diem. Hunc errorem docent hodierni sectarii. *Resp.* Nō est error, sed ipsissima veritas. Nam sacramentum non est res permanens, sed transiens, utpote consistens in actione & vsu.

XXIV. *Decima septima haeresis est Eutychianorum*; qui docuerunt, vnam esse in Christo naturam, sicut vnam personam. Eandem hoc tempore instaurarunt Schwencfeldius & Vbiquistae. *Respondeo.* Id nihil ad nos. Neque enim cum Schwencfeldio docemus, humanam Christi naturam post ascensionem eius conuersam esse in diuinam: neque cum Vbiquistis asserimus, Christi humanitatem ab ipsa incarnatione semper fuisse vbi-que.

XXV. *Decima octava haeresis est Xenae Persae*; qui primus palam asseruit, Christi & sanctorum imagines non esse venerandas. Idem docet Calvinus. *Respondeo.* Calvinus non prohibet licitum vsu imaginum, sed idololatriam, h. e. adorationem ipsarum religiosam. Haec enim repugnat verbo Dei.

XXVI. *Decima nona haeresis est Lampetianorum*; qui docuerunt, monasteria debere esse libera, id est, sine votis perpetuis. Idem hoc tempore dicit Luther. *Resp.* Et illi, & iste recte. Non enim in vinculis votorum, sed in operibus consistit perfectionis assecutio, ut recte ait *Calet. comm. in Mat. 19.*

XXVII. *Vigesima*

XXVII. Vigesima & vltima hæresis est quorundam, qui negabant Eucharistiam vere esse carnem Christi, & tantum esse volebant figuram, seu imaginem corporis Christi. Hanc hæresim docent hoc tempore Zwinglius & Calvinus. *Resp.* Non dicimus Eucharistiam esse figuram tantum, sed illam constare asserimus ex re terrestri & cœlesti, secuti Irenæum: & rem terrestrem, id est, panem & vinum, dicimus esse signum, figuram, typum, imaginem & c. secuti innumeros Patres, de quibus vide supra in supplemento tom. 4. Hoc est, quod Calvinus passim inculcat, symbola & corpus atque sanguinem Christi, licet loco inter se plurimum distent, tamen coniuncta esse non solum ratione signi, sed etiam in legitimo vtu, quia cum signo Deus vere nobis exhibet ipsum verum Christi corpus & sanguinem.

XXVIII. Habemus viginti hæreses, quas Bellarm. hoc loco nobis imponit. Idem, & alij quidam Papistæ, nobis tribuunt alias etiam hæreses, numero XIII. & quibus aliæ oppugnant deitatem ipsam, aliæ vtramque Christi naturam, aliæ Christianorum bona. Videamus omnia veluti per satyræ. Quantum ad deitatem ipsam, dicunt nos cum *Atheis* oppugnare omnipotentiam, & cum *Arianis* odisse vocabulum *ipso*, & Trinitatis & c. *Respon. ad 1.* Non negamus Dei omnipotentiam, sed illam impie & falso dicimus extendi ad ea, quæ Deus non potest velle. v. g. Deus non potest facere, vt corpus tria dimensionem præditum sit indiuisibile, quia hoc non potest velle. *ad 2.* Lutherus non rejicit ista vocabula; sed partim vocabulum *ipso*, & ita comparatū esse ait, vt, si nolit eo vti, non tñ ideo futurus sit hereticus, modo rem teneat: partim vocabulum Germanicum *Dreifaltigkeit* non satis accuratum esse docet, quia rectius diceretur *Trinitas*. *Diuinam Christi naturam impugnant* calumniantur à Caluino, qui scribit Filium Dei esse *ad 1.* & à Protestantibus omnibus, qui docent Christum esse mediatorem secundum vtramque naturam. Prima hæresis est Autotheorum, altera partim Arianismum, partim Eutychanismum inducit. *Respon. ad 1.* Regula iuris est, ne vis fiat verbis. Hoc etiam obseruandum est in modo loquendi, quo Calvinus vtitur, recte explicando. Non n. si Concil. Nicenum recte loquitur, Deus de Deo: ideo Calvinus non recte scribit, quod Filius sit *ad 1.* Ibi enim vox Deus accipitur *in vna* & *in aliis*: hic, *in vna*, *ad 2.* Imo vero hæc est sententia Scripturæ, & Patrum, & multorum Papistarum, quod Christus *deus* sit mediator.

XXIX. *Humanam Christi naturam* calumniantur à nobis impugnant ratione animæ & corporis. *Ratione animæ*, quod doceamus, 1. cum Agnoitis, ipsam ignorasse quædam. 2. eandem desperasse, quæ est blasphemia. 3. aliquid egisse, quod corrigi debuerit, quæ similiter est blasphemia. 4. Christum nihil pro se meruisse, quæ opinio etiam est blasphemia. 5. ipsum non vere descendisse ad inferos. *Respon. ad 1.* Agnoitæ simpliciter Christo tribuebant ignorantiam, qui credebant humanam naturam esse conuersam in diuinam. Itaque ignorantiam impingebant Deo. At nos tribuimus animæ Christi, h. e. creaturæ, ignorantiam, sed non vitio. *ad 2.* Christus non desperauit sed verba desperantis & sperantis simul protulit. Sperantis, ibi: *Deus mi, Deus mi.* Desperantis, ibi: *Quare me dereliquisti.* Vide *Maldonatum comm. in Matth. 27.* & alios quosdam Papistas apud nostrum Martonum c. 55. p. 1. apol. Cathol. *ad 3.* Christus corripit suam orationem, correctione rhetorica, non vero ethica sive morali, quando *Matth. 26.* dixit: *Pater si possibile est, transeat a me hic calix: veruntamen non vt ego volo, sed vt tu vis.* *ad 4.* Respondet pro nobis *Vega opusc. de meritis q. 6.* Christus totam suam gratiam, totamque gloriam essentiali sine meritis habuit, in primo suo humanitatis instanti, nec nisi indirecte meruit gloriam corporis. *ad 5.* Variant hic nostri: neque mirum, quia & veteribus accidit. Omnes tñ consentiunt, Christum vere descendisse ad inferos, alij realiter, alij virtualiter. *Quantum ad corpus Christi* dicunt à nobis errari, quando illud appellamus cadauer, dum iacuit in sepulchro. Sed respondeat pro nobis *Suarez*, qui in *Tom. p. 3. q. 53. disp. 45. art. 2. ait:* Vt Christus doceret, inquit Achanasius, corpus suum esse mortuum, non, priusquam triuianum cadauer esset, excitauit.

XXX. *Christianorum bona* à nobis oppugnantur conueniuntur duobus modis videl. primo beatitudinem ipsam immediatam post mortem, deinde media ad beatitudinem necessaria, videl. Confessionem & contritionem. Dicunt n. nos 1. cum hæreticis veteribus, fabricare abdita quædam receptacula, vbi feruentur animæ, nec Deum videant ante resurrectionem. 2. cum Audiōnis negare confessionem peccatorum. 3. cum Libertinis asserere, contritionem generare hypocritam aut desperationem. *Resp. ad 1.* Multi ex Patribus ita docuerunt; videl. Euthemius, Tertull. Lactantius, Victorinus, vt recte obseruat *Vasquez tom. 1. in Thom. disp. 19. c. 1. nu. 1. & 11.* Et tamen *Feuardentius in Thomach. lib. 8. c. 7. & 8.* audeat scribere, Caluinum hac sua sententia Libertinis fenestram aperuisse, negandi immortalitatem animarum. Ita pungit Patres per latus Caluini. Verum vbi Caluinus ita scribit: *Annon toties sanctorum animas locat in cœlo, etiam ante aduentum Christi? Quod ipse Bellarm. lib. 4. de Christo c. 15.* totidem verbis de Caluino prædicat. *ad 2.* Nos probamus confessionem peccatorum generalem & specialem, publicam & priuatam improbamur meritoriam illam & tyrannicam Papistarum. *ad 3.* Contritio sine fide aut hypocritam parit, aut desperationem.

XXXI. Nunc, vt par pari respondeamus, & vanitatem argumenti Bellarmiani ostendamus, operæ pretium fuerit, ad oculos demonstrare quid Papistæ commune habeant cum ethnicis, Philosophis, Iudæis, & hæreticis. Ex illorum enim lacunis suam ambrosiam fere hausert: vt merito *Petrarcha epist. 20.* curiam Papæ appellauerit matrem omnium scortationum & idolatriarum, nec non asylum hæresum & errorum: & in *rhythmis Italici* Romam vocet scholam errorum & templum hærescos.

XXXII. Atque vt hinc ordiamur, ipsi Papistæ fatentur ab ethnicis quosdam ritus in Ecclesiam Romanam receptos esse: puta cereos arduentes, cultum imaginum, multitudinem patronorum & patronarum. Nam cerei retoniam ardentium cereorum à Februalibus Romanorum sacris originem sumere: vt auctor est *Beatus Rhenanus in lib. 5. Tersull. contra Marcionem.* Imagines Petri & Pauli *id est*, id est, gentili consuetudine sunt retentæ & cultæ; vt ait *Eusebius libro septimo histor. eccles. cap. vigesimo octauo.* Sicut enim ethnici suas imagines, siue deos, colebant auro, gemmis ebore: illis thus incendebant, libamina offerebant, lampades accendebant, vestibus induebant, vota nuncupabant, altaria erigebant, cultum religiosum præstabat & c. ita Papistæ suas imagines venerantur, vt ipsa praxis demonstrat. Porro vt ethnici non ab omnibus diis omnia petebant, sed à certis certa beneficia: sic quoque Pontifici ab aliis sanctis alia expectant beneficia. Hinc Apollonia fingitur mederi dentium dolori, *Orilia* &

phthalmiæ & c. In locum deorum gentilium substituerunt suos sanctos, iuxta verbum:

Vt Martem Latij, sic nos te diue Georgi.

Apollinis locum apud ipsos occupant Sebastianus & Rochus, Martis & Bellonæ Georgius, Lunonis Anna, Neptuni Nicola & c. vt videre est apud *Theodor. de euang. verit. cognit. lib. 8.* Ethnici certis prouinciis & vrbibus præficebant deos deasque tutelares. Ita Pontificij Petrum præfecerunt Romæ, Marcum Venetijs, Mariam Vngariæ, Stephanum Viennæ & c. Ethnici idolis suis præficebant sacerdotes cœlibes & rastos; suaque delubra ingressuri aqua litrali se adspergebant. Quod ipsum etiam fit in Papatu. Exorcisationes ipsorum ab incantationibus gentilium sumere originem. Neq; solum ritus, sed etiam dogmata quædam ab ethnicis mutuati sunt. Ignem purgatorium acceperunt ex Gorgia Platonis & lib. 6. *Æneid. Virg.* Canonizatio sanctorum est gemina *deus* ethnicorum. Ordines Ecclesiasticos imitatione gentilium distinctos esse fatetur Ius canonicum *c. decretis dist. 21.* vbi postq; dictum esset alios esse simpliciter sacerdotes, alios archiepiscopos, alios chotepiscopos, alios episcopos, alios archiepiscopos & c. tandē subiungitur: *Horu discretio à gentilibus maxime introducta est; q. suos flamines, alios simpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabat: Ethica speculatio de iustitiæ aliarumque virtutum habitibus sustulit iustitiæ fidei: Vnde Iesuitæ Colonenses in Cens. pag. 154.* ex Aristotele probant hominem non fide, sed bonis operibus coram Deo iustificari, prouocantq; ad iudicium omnium philosophorum; siue Arabes sint, siue Græci, siue Latini, qui non concedunt, vt iustus dicatur, nisi qui iustitiæ habituali est præditus. Liberi arbitrii fundamentum *Cochlaus in art. 18. August. Confess.* collocat in illo Aristotelis, quod ratio semper feratur ad optima. Concupiscentiam prauam ex numero peccatorum exemerunt propter regulam Ethicam: Inuoluntariæ actiones non habent rationem peccati. Quæ cum ita sint recte scripsit *Polydorus Virgil. lib. 4. de inuent. rerum:* Sylua quædam gentilium ceremoniarum agrum Domini occupauit. Et *Secus in 3. sent. dist. 2. q. 1.* theologos philosophiam cum theologia miscuisse: non maximo cum fructu, vt ibidem ait, sed maximo cum errore & damno. Neq; enim hæc, vt ita dicam, *μειζοφιλοσοφολογου* illustrauit, sed obscurauit lucem Euangelij.

XXXIII. Theologi Scholastici (vt secundum membrum probemus) à philosophis hæc mutuati sunt: ab Academicis modum disputandi in vtramque partem de grauissimis articulis religionis Christianæ; itemq; *in vna* siue dubitationem de certitudine salutis: à Peripateticis principia & fundamenta suarum disputationum: à Stoicis opinionem sanctitatis, opera supererogationis, statum perfectionis, denique *in vna* monasticam: ab Epicureis assiduitatem honorum, voluptatum, diuitiarum. Hinc illæ querelæ apud ipsos inter Pontificios: factam theologiam à philosophia fuisse contaminatam, Sententiariorum sacram Scripturam philosophiæ postposuisse, multos Pontifices egisse vitam Epicuream. Vnde *Trithemium, Panormitanum, & alios.*

XXXIV. *A Iudæis* quid habeat ecclesia Romana discipiamus. Principio ipsi fatentur, se multos ritus à Deo in V. T. præscriptos transulisse ad sua sacra: puta vestes sacras, aquam benedictam, ceremonias Missæ plurimas & c. de quibus vide *Durandum in Rationali & Bellarminum de Missa, cultus sanctorum & c.* Sed & ab ecclesia Iudaica posterioribus seculis corrupta ritus atque dogmata quædam ad se transfulerunt nostri Papistæ. Nam ipsorum monachi similes sunt Eslenis: ipsorum Pontifices, qui de animæ immortalitate, & resurrectione carnis dubitarunt, quique vitam flagitiosam vixerunt, sunt ipsissimi Sadducei: totus deniq; clerus Romanus est propago & tradux Pharisæi, vt patet ex diligente lectione *cap. 23. Matth.* Merito itaque *Hieronymus præfat. in lib. Didymi de Spir. S.* clericos Romanos appellat senatum Pharisæorum: & *com. in Matth. 10.* Pharisæos vocat clericos Iudæorum. Similiter *Iohann. Saruberienfis*, qui circa an. Chr. 1150. vixit, in suo *Polycratico de nugis Curialium* scribit: *Sedent in Ecclesia Romana Scribæ & Pharisæi ponentes onera importabilia in humeros hominum.* Et *Innocentius*, qui vixit seculo decimo tertio, *serm. 2. in die Cinerum* ait: *Funiculus superbiæ, peccatis nostris exigentibus, ita nos detinet alligatos, vt iam magis velimus superbi quam humiles apparere, incedentes extenso collo, eleuatis oculis, erecta certice, magnificantes simbrias, phylacteria dilatantes, quærentes primos recubitus in cœnæ, paruas cathedras in Synagogis, & vocari ab hominibus. Rabbi. Sed paulo penitus inspiciamus hæc collationem. I. Pharisæi ita dicti sunt, vel quod vitæ sanctimonia à reliquis Iudæis essent separati, vel quod genuinam legis expositionem sibi arrogarent. Ita ministri Pontificis se appellant clericos, quasi soli sint de sorte Domini, & suo Pontifici tribuunt atheniticam Scripturæ expositionem & in rebus fidei decernendi potestatem. II. Pharisæi habebant farraginem traditionum: ita quoque Papistæ. III. Pharisæi externam iustitiam putabant satis esse ad salutem; ita Pontifici tibi placent in opere operato. IV. Pharisæi perfectam legis implementationem vrgebant. Vrgent eandem Papistæ. V. Pharisæi peccatum magis definiabant transgressionem suorum traditionum, quam Legis diuinæ. Idem faciunt Papistæ. VI. Pharisæi cultus suos electivos sectabantur, non contenti operibus in lege præscriptis. Ita Papistæ habent, & tantum non verbo Dei præponunt suas *ιδιολογίας* & c. VII. Pharisæi onera importabilia humeris suorum discipulorum imponebant. Idem licet dicere de votis Papistarum, illa esse onera importabilia. VIII. Pharisæi ex personali successione vendicabant sibi titulum ecclesiæ. Annon idem faciunt nostri Papistæ? IX. Pharisæi erant infestis regibus, vt auctor est *Iosephus lib. 17. antiq. c. 3.* Pontifices Romani quam infestis fuerint Imperatoribus, restantur historia.*

XXXV. Superest vt ostendamus, quid Papistæ commune habeant cum hæreticis. Vbi merito exclames licet, doctrinam ecclesiæ Romanæ hodiernæ esse *in vna* omnium fere hæresum. quomodo *Irenæus lib. 5.* scribit de Antichristo, ipsum in se recapitulare diabolicam apostasiam. Esti autem non viginti tantum, sed quinquaginta & amplius hæreses ipsis exprobare possumus: tamen infra hunc numerum subsidet oratio nostra. I. *Pseudoapostoli* præter fidem in Christum requirebant ad iustificationem obseruationem legis Moisaicæ, vt patet ex epistola ad Galatas. Simili ratione Pontifici iustificationem tribuunt fidei & operibus. II. *A Simone Mago* habent superbiam, & Simoniam, & vsum exorcismorum, & multitudinem traditionum. Nam vt *Simon Magus* diuinos affectabat honores: ita & Pontifex Romanus, qui saluatur *Vicedeus*, & omnipotentia Pontificiæ conseruator. Deinde *Simon Magus* pecunia volebat emere dona Spiritus S. Quimos emendi &

CAPVT X.

Septima Ecclesia nota apud Bellarminum: Vnio membrorum inter se, & cum capite.

vendendi sacra regnat in Papatu. Simoni & eius sectatoribus Irenæus tribuit vsum exorcismorum, qui admodum familiaris est Papistis. Denique de Simonianis refert idem Irenæus, quod gloriantur de iis, quæ non sunt scripta, sed viua solum voce tradita. Quod ipsum alii Patres memoriae prodiderunt de Sethianis, Archonticis, Encratis, Bardesanis, Artemone, Valentinianis, Marcionitis, Carpocratianis, Ptolemæo hæretico, Ario, Eutyche. Horum itaque omnium similes sunt Pontificii, qui ad traditiones tanquam ad sacram quandam anchoram confugiunt. III. *Basilides & Helcesoite* docebant, fidem perfectionis tempore incunctanter etiã perituro negandam. Ex hac schola prodiit æquiuocatio Iesuitica. IV. *Corpocrates & Gnostici* habebant, coronabant, colebant imagines. Idem faciunt Papistæ. Gnostici quoque commenti fuerunt Euangelium quoddam perfectionis. Tale est Euangelium æternum, quod monachi confinxerunt. V. *Cerinthiani & Nazarei* obseruabant quasdam ceremonias Mosaicas. Obseruant & hodie Pontificii, vt patet ex ipsorum Missa, discrimine ciborum, aqua lustrali, & similib. VI. *Valentiniani & Heracleonita* ægrotos suos vngebant oleo. Ita Papistæ extremam vnctionem habent in pretio. VII. *Anonymi hæretici* apud Augustinum de hæresibus. c. 79. statuebant, Christo ad inferos descendenti credidisse incredulos, indeq; liberatos esse. Simile quid docent Papistæ de limbo Patrum. VIII. *Archontici* certos angelorum ordines commenti sunt. Talis est philosophia Papistarum de hierarchiis angelorum. IX. *Angelici* angelos cultu religioso afficiebant. Idem faciunt & docent Papistæ. X. *Marcita* profitebantur se certis verbis vinum, quod est in calice Domini, mutare in sanguinem, & gratiam in eum calicem deducere. Idem gloriantur Pontificii transubstantiatores. XI. *Marcionita* virginitatem suis imperabant, neq; coniugatos in comunione suam admittebant. Illos imitantur monachi & monachæ. *Idem, Marcionita* corpus phantasticum Christo affingebant. Idem vero, si non verbis, saltem re ipsa, Pontificii toties docent, quoties corpus Christi inuisibile, impalpabile, & insensibile esse, & sub speciebus panis & vini in Eucharistia latere, imo simul infinitis in locis adesse affirmant. XII. *Hieracita* in communionem suam recipiebant solum non coniugatos, & meritis operum tribuebant vitam æternam. Faciunt idem monachi. XIII. *Montanista, Encratis, & Tatiani* ieiunia, & delectus ciborum obseruabant, & secundas nuptias saltem in electis suis, damnabant. Idem etiam faciunt Papistæ. XIV. *Meletiani* in suis sacris utebantur tintinnabulis. Vtuntur & Pontif. XV. *Nouatiani* secundas nuptias damnabant: se puros & mundos nominabant, indeque gloriosissimo titulo *Catharos* se ipsos appellabant: denique docebant, perpetuo esse dubitandum de remissione peccatorum. Ita Pontificii nuptias secundas benedictionem ecclesiasticam denegant: ipsorum monachi persuasione perfectionis superbiunt: dogma dubitationis perpetuè in Conc. Trid. stabilitum defendunt. XVI. *Manichei* tribuebant Christo corpus imaginariũ. Quod quomodo faciã Papistæ, diximus modo n. 11. *Idem* alteram duntaxat speciem in comunione adhibebant. Atqui Papistæ prorsus idem & docent, & faciunt. *Idem* in electis suis, h. e. sacerdotibus, nuptias damnabant. Idem nunc faciunt Papistæ. *Idem* in suis ieiuniis delectum ciborum adhibebant, & nominatim à carnibus abstinebant. Similia nunc sunt Papistarum ieiunia. XVII. *Peputianorũ* hæresis fuit, scæminis sacerdotiũ obire licitũ esse. Idem Papistæ, saltem ex parte sentiunt, dum scæminis baptizandi potestatem tribuunt. XVIII. *Mariolatra* Mariam virginẽ diuina quadam ratione colebant. Idem etiam Papistæ re ipsa faciunt. XIX. *Eustathius* Sebastia in Armenia episcopus in Concil. Gangrensi fuit damnatus, quod religiose exercitationis gratia esum carniũ prohiberet. An nõ eundem prohibent nostri Romanenses? XX. *Priscillianista* iactabant reuelationes Christi, periuria probant, coniugium ceu statum carnalem repudiabant. Faciunt id omne nostri Pontificii. XXI. *Donatista* Ecclesiam in sola Africa remansisse contendebant. Bellarm. omnes sedes Apostolicas, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanã defecisse, solam Romanam immobilem permansisse, neq; deficere posse scribit. Quæ est comunis omnium Papistarum opinio. *Donatista* etiam vim verbi & sacramentorum à dignitate ministri sui suspendebant. Ita Pontificii à suis ministris catholicis verbum & sacramenta duntaxat rite dispensari docent. XXII. *Pelagiani* docebant gentes per philosophiam seruatã fuisse; & quemuis hominem viribus liberi arbitrii sui legem Dei implere, & perfecte iustum esse posse; & homines propter præuisa bona opera, seu præuisum boni arbitrii vsum, ad salutem diuinitus prædestinari; & peccatum Adæ non transire in posteros nisi reatu &c. Quæ dogmata etiam hodie tuentur Papistæ. XXIII. *Nestoriani* vnitatem personæ Christi dissoluebant. Dissoluant & Papistæ, quando in Eucharistia corpus Christi creant, quod non est assumptum in vnitatem personæ τὸ ὅλον. Item, quando diuinitatem ab operibus mediationis excludunt, quod Christus duntaxat sit mediator secundum humanam naturã. XXIV. *Messaliani*, siue *Eucheta*, semper sibi esse orandum censebant, & hoc exercitium meritorium esse dicebant. In quo consentientes habent monachos. XXV. *Collyridiani* Mariam *θεογον* adorabant, ei collyridas siue placentulas offerebant, imaginem eius circumgestabant & colebant. Quam hæresin Papistæ iam pridem sibi fecerunt propriam. XXVI. *Eutycheiani* confundebant naturas in Christo. Confundunt & Papistæ, quando dicunt corpus Christi esse simul in pluribus, imo infinitis, locis. At hoc est proprium diuinæ naturæ. XXVII. *Petrus Gnaphæus* in quinta synodo vniuersali hæresios fuit damnatus, quod author fuerit miscendæ inuocationis sanctorum inter publicas Ecclesiæ preces, & vt in omni precatone Dei genitrix nominaretur, diuinumq; eius nomen inuocaretur. Id ipsum in suis precibus obseruant Papistæ. XXVIII. *Armenii* crucem adorant: vnde *Stauolatra* sunt dicti. Faciunt idem Papistæ. XXIX. *Nudipedales*, qui ambulabant nudis pedibus, imitantur Franciscani. XXX. *Patriarum* *mirabilis* ptextu miraculorum errores defendebant defendunt & Papistæ. Plura talia ex Irenæo, Tertulliano, Epiphano, Theodoro, Augustino, & alijs Patribus, qui de sui temporis hæresibus scripserunt, hoc loco coaceruari, nostrisque aduersarijs optimo iure accommodari possent. Sed hæc sufficiant, ad vanitatem argumenti Bellarminiani ostendendam.

I. **SEPTIMA** nota est vnio membrorum inter se, & cum capite. Nam ecclesiam esse vnum corpus, vnam sponsam, vnum ouile, passim Scripturæ docent, Rom. 12. Cant. 6. Ioh. 10. Et in symbolo Constantinopolitano dicimus vnam ecclesiam. Hactenus Bellar. qui vt alibi, ita quoq; hic vel nesciuit, vel non voluit distinguere inter attributa & notas ecclesiæ. Vnitas est illa quidem attributum ecclesiæ certissimum: sed nec essentialis eius nota, nec propria. Non propria, quia omne quod est, eo ipso quod est, vnum est. Non essentialis, quia ne nota quidem est, cum sit omnium vniuersæ. Sed, inquit aliqui, intelligitur hoc loco vnitas, seu cõsensio in doctrina. Resp. Vnitas in doctrina, per se seorsim accepta, non est genuina nota ecclesiæ Christi quamuis in religione dissensio, sit germana nota ecclesiæ falsæ siue antichristianæ. ob has euidentes rationes. 1. Quia vnitas in doctrina etiam inter impios, hæreticos, & idololatrias esse potest: qualis v. g. fuit inter sacerdotes Baaliticos, aduersus Eliam, itemq; Micheam, coactos, 1. Reg. 18. & 2. Reg. 22. item qualis fuit Iudæorum aduersus Christum & Apostolos coniuratorum, Ioh. 9. & 14. Act. 5. & seqq. Vide etiam Apoc. 13. 16. vbi oēs orbis in colæ, parui pariter & magni, Antichristum sequi dicuntur. Id quod sine consensione fieri non potest. 2. Quia sæpe vsu venit, vt etiam pij in aliquibus rebus inter se dissentiant. Ita Petrus & Paulus, Paulus & Barnabas, inter se acriter aliquando dissentierunt. Et Act. 11. v. 2. & d. dicuntur multi pij cum Petro litigasse. Sic tempore Irenæi inter orientis & occidentis ecclesias, de celebrando paschate diuturna fuit & acris contentio. Similiter tempore Cypriani Concil. Africanum ab aliis fere omnibus ecclesiis dissensit in materia baptismi. Sic denique Chrysostr. & Epiphanius, August. & Hieron. Cyrill. & Theodoretus, alijque Patres, variis de rebus acerbas sæpe contentiones inter se susceperunt. 3. Quia ipsi Patres duplicem vnitatem, seu consensionem in doctrina, non sine causa distinxerunt: quarum vnam bonam & salutarem, alteram malam & noxiam, appellant; & nominatim monent, non esse, quod speciosio pacis, vel vnitatis nomine nos seduci sinamus; eum ea demum sit vera ecclesiæ vnitas, quæ in Christo fundata est, h. e. cum veritate cœlestis doctrinæ coniuncta. Sic enim ait Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromat. Virtus continens ecclesiam, fides est, per quam seruantur electi Dei. Et Hilarius lib. contra Arianos, vel Auxentium Mediolanensem: Speciosum quidem est nomen pacis, & pulchra est opinio vnitatis: sed quis ambigat, eam solam Ecclesiæ atque Euangeliorum vnitatem esse, quæ Christi est: Et mox ait, Antichristi ministros pace sua, id est, impietatis suæ vnitatem se iactare. Gregorius Nazianz. orat. 1. de pace: Melius est vitiosa concordia dissidium veritatis causa ortum. Augustin. serm. 1. de pace & vnitatem: Pax (Christi) cum bonis & Dei præcepta seruantibus custodienda est: non cum iniquis & sceleratis, qui pacem inter se habent in peccatis suis. Pax Christi ad salutem æternam proficit, pax quæ in diabolo est, ad perpetuam venit perditionem. Idem de ciuitate Dei passim ait: Non minus vna est Diaboli Babylon, quam vna veri Dei ciuitas. Vnde Bernhardus de consideratione libro primo ait: Ab his (malis) cupio tibi pacem, non cum his. Nihil plus meo tibi ista pace. Quæ cum ita sint, vnitas per se seorsim accepta, pro essentiali nota Ecclesiæ haberi non potest, sed coniuncta cum vera doctrina fidei.

II. Pergit Bellarminus, & ait: Præcipua vnitas corporis consistit in coniunctione membrorum cum capite, & inter se. Quod ad primam attinet, ex Patrum testimonijs constat apud veteres semper fuisse habitam pro nota veræ ecclesiæ coniunctionem cum Romano Pontifice. Nam Irenæus lib. 3. c. 3. aperte dicit, ad Romanam ecclesiam, propter potentiorẽ principatũ, necesse esse conuenire omnem ecclesiam. Cyprianus lib. 1. epist. 3. Petri cathedram vocat ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est. Et lib. 4. epist. 8. Cathedram Romani Pontificis iubet agnoscere & tenere, vt ecclesiæ catholicæ matricem & radicem. Similia docent Ambrosius, Hieronymus, Optatus Mileuitanus, Augustinus, & Leo. His adde experientiam. Videmus enim omnes illas Ecclesias, quæ ab isto capite se diuiserunt, tanquam ramos præcisos à radice, continuo aruisse: vt patet in ecclesiis Asiaticis & Africanis.

III. Respondeo. 1. Nititur hic discursus illo principio, Pontificem Romanum esse caput ecclesiæ. Sed hoc repugnat Scripturæ, quæ nullum agnoscit caput, sponsum, & pastorem ecclesiæ catholicæ præter Christum, Eph. 1. 22. c. 5. 2. 4. Ioh. 3. 29. cap. 20. 11. 1. Pet. 1. v. 1. itemque Patribus, qui episcopum Romanum habuerunt pro fratre, non pro capite. 2. Itaq; veteres Patres communionem coluerunt cum Romana ecclesiæ & illius episcopo, vt cum membris. 3. Idem coluerunt communionem cum ecclesiâ Romana, quamdiu traduxit fidei Apostolicæ in ea fuit conseruata. Sed hodie dispar est ratio. Ergo vt olim propter conseruatam doctrinæ Apostolicæ puritatem omnes ecclesiæ gestiebant cum Romana communicare: ita hodie propter deprauationem doctrinæ Apostolicæ oportet ab ea secedere. 4. Irenæus ita laudat ecclesiam Romanam in officio suo persistentem, vt eandem exorbitantem quoque reprehendat. Restitit enim Victori episcopo ecclesiæ Romanæ illegitime excommunicatæ Ecclesiis Asiaticas, Euseb. hist. eccles. lib. 5. c. 23. 5. Cyprianus dicit vnitatem sacerdotalem exortam esse ab ecclesiâ Romana non simpliciter, sed secundum quid, videlicet quantum ad Italos, vt bene obseruat Polydorus Virgilius lib. 4. cap. 6. Et hoc quoque sensu ecclesiam Romanam vocat matricem & radicem ecclesiæ catholicæ: nimirum quia Roma fuit Italiae metropolis, & sedes imperii. Alias Hierosolyma est mater ecclesiarum N. T. e. a. 2. 3. 6. Ambrosius veneratur ecclesiam Rom. non vt fidei dominam, sed sociam. 7. Hieron. ecclesiam Romanam non habuit pro principali & vniuersali. Diserte n. ait epist. ad Euagr. Si autoritas quæritur, orbis maior est, quam vrbs (Romæ) vbicunque Episcopus est, siue Romæ, siue Tanais, siue Eugubini, eiusdem est meriti, eiusdem sacerdotii. 8. Optatus Mileuitanus requirit coniunctionem cum Ecclesiâ Romana, non vt cum matre ac domina reliquarum Ecclesiarum, sed vt fidei Apostolicæ custode. 9. Augustinus tribuit Ecclesiæ Romanæ principatum, secundum quid: quatenus persistabat in fide, quam Paulus Romanorum primo commendabat. 10.

Leo scribit Episcopis sui Patriarchatus, & suo more. II. Non qui ab ecclesia Romana, sed qui à doctrina Christi recedunt, desinunt esse ecclesiam membra. 12. Est fallacia non causa, ut causa, Ecclesias Asiaticas & Africanas ideo esse in solitudinem redactas, quod se ab ecclesia Romana separauerint. 13. Fallum est, illas ipsas ecclesias in solitudinem esse redactas, & nunc versari in confessionem, quam ecclesia Romana.

IV. Nunc probemus, coniunctionem cum Pontifice Romano non esse notam veræ ecclesie. Principio cum nullo hæretico est colenda communio. At Papa potest incidere in hæresim, ut fatetur Bellarm. lib. 4. de Pontif. c. 2. & theletha, quo nomine fuit anathematizatus in Concilio generali Constantinopolitano: Felix II. Papa ab Ariani episcopus fuit ordinatus; ut aupas hæreticos non recenseo: quia ex his, quæ breuiter dixi, liquido liquet, cum Papa hæretico non esse comunandum: & hæreticos, qui cum illo comunione coluerunt, ob id non fuisse cathol. Nam Monothelæ habebant comunione cum Romano Pontif. Honorio, Ariani cum Liberio & c. neque tamen propterea fuerunt Cathol. Christi Ecclesia. Deinde potest incidere tempus, quo liceat Pontifici resistere, ut Bellarm. concedit. Ergo licet aliquando ab vnione cum Pontifice recedere. Deniq; Concilium generale potest deponere Papam: ut in Conc. Basileensi & Constantiensi est definitum. Ergo vnitas cum Pontifice Romano non est simpliciter necessaria ad vnitatem Ecclesie cathol. Omitto hic, quod sedes Romana sæpe vacauit, sæpe schismatibus fuit interpellata, sæpe ab aliis episcopis reprehensa.

V. Veniamus nunc cum Bellarmino ad consensionem membrorum inter se. Cerrum est (inquit) concordiam esse signum regni Dei; discordiam autem, Dei ecclesiam: siquidem in nostra ecclesia in primis omnes Scriptorum sacri mirifice inter se consentiunt: & omnia legitimorum Conciliorum & Pontificum decreta inter se conueniunt in omnibus dogmatibus: deniq; nunc omnes catholici, toto orbe dispersi, de omnibus dogmatibus fidei sentiunt idem. Responsum. I. Concordia secundum Deum, pietate & veritate coniuncta, vtiq; est signum regni Dei. 2. Tres adferuntur probationes, quæ omnes falsæ sunt, vel, ut mitius dicam principium petunt: ut patet ex §. 6. 7. 8. 3. Et si inter affectas Ecclesie Romanæ est aliquis consensus in doctrina: is tamen neque sincerus, neque liber & ingenuus, neque cum veritate coniunctus est: sed plane seruilis, coactus, & sanæ doctrinæ contrarius. Sunt enim septem causæ siue species, huius consensus, eaque plane detestandæ. Prima est *Satanica*, orta ex diabolo, qui modis omnibus cauet, ne regnum suum diuidatur, ut Christus docet *Matth. 12. 25. Luc. 11. 8.* Solum nempe esse consensus inter Satanæ ministros, ob metum amittendæ potentie & autoritatis. Secunda est *Politica & ethnica*: cum scilicet, ideo homines consensiant, ne inquieti & rixosi esse videantur, licet alioquin errores, etiam grauissimos, inter se vigerent agnoscent. Ita videmus in Papatu multos egregie doctos in hac vnica ratione acquiescisse, quia Papa contrarium sanxit. Tertia est *Bellumina, seu peccatina*, qualis est inter eos, qui nihil omnino de religione intelligunt, sed pecudum more aliorum opinionem sequuntur. Talis fuit carbonarius ille, qui tentatus à Satana, & de fide sua interrogatus respondebat, se credere quem admodum ecclesia credit: cum que instaret diabolus & quæreret, quam esset ecclesie fides, respondebat, ecclesiam credere id, quod ipse credit. Vti etiam mercator ille Placentinus (quem tantopere commendat Gregorius de Valentia in *analysi de ecclesia*, ut scribat Deum omnino nihil habiturum, quod in tremendo illo iudicio ipsi opponere possit) qui staturabat, vel se Pontificiam potius quam Lutheranam amplecti religionem, ob id in primis, quia illic compendio quodam discere possit veritatem, videlicet si affirmet, quod Pontifex affirmat, neget, quod ipse negat: hic vero si Lutheranus fieri veller, Catechismum sibi discendum, & Scripturas esse scrutandam. Quarta vnitatis causa est *Iscariotica*; quando homines numeribus & præmiis corrupti, qualemcunque consensum inter se colunt, ne lucrum amittant. Quæ quidem causa non est in postremis habenda. Videmus enim curiæ Romanæ affectas hoc vnice agere, ut gratiam superiorum aucupentur sua obedientia, etiam cæca. Quinta est *tyrannica & seruilis*; quando minis, persecutionibus, carceribus, & equalis aliter sentire homines prohibentur. Qualem vnitatem Inquisitio Hispanica hætenus in Papatu fouit. Sexta species vnitatis est *Herodiana*; cum is, qui alioqui grauiter inter sese dissentiunt, tamen ob communes hostes è medio tollendos, aliquam concordiam colunt: perinde vt olim Herodes ac Pilatus inter se vel maxime discordes, de Christo tamen è medio tollendo consentiebant. Sic Pontifici licet non consentiant in omnibus: tamen in vno illo extremo, quod Protestantes sint hæretici, mirifice consentiunt. Septima, & vltima est *culinaria*, siue illa, quæ ventris causa suscipitur: qualis profecto hætenus inter Monachos, & alios Pontificios viget. Quidam addunt octauam vnitatis speciem, *extrinsecam & accidentalem*; quæ non consistit in interiore religionis vnitate, siue in articulis fidei, sed in rituum & ceremoniarum conformitate. Atque hæc vnitas etiam in Papatu locum habet. Plura de hoc argumento vide apud *Illyricum lib. de sectis & dissensionibus Papiatarum*: quas nunc velut in compendio exhibebimus.

VI. Principio Scriptorum sacri, hoc est, Patres, non consentiunt inter sese. Quæ de re vide *cap. preced. §. 6.* Viderunt hoc ipsi Papiæ, censores librorum, qui multa Patrum loca obelisco confixerunt. Vnde & illud est manifestum, ipsos non consentire cum Patribus. Quid enim aliud sibi volunt ipsorum censura, quæ autoritate Concilij Tridentini in orthodoxos Patres incredibili auidacia fuerunt editæ, Indices expurgatorij, atque interpellationes quotidianæ in libris ipsorum factæ. Deinde Concilia inter se quoque non consentiunt: vt *ibidem* probauimus, & nunc amplius probabimus. *Concilium Ariminense, Seleuciense, Sardicense II.* & alia ediderunt decreta contraria Catholicæ fidei & Synodi Nicenæ decretis de *euangelio Ephestinum II.* Eutychie errore stabiluit. *Arelatense II.* statuit canon. 2. non esse assumendum ad sacerdotium eum, qui in vinculo coniugij constitutus est, nisi fuerit promissa conuersio. Quod pugnat cum decretis Concilij Gregorij canon. 4. *Concilium Constantinopolitanum I.* quod fuit œcumenicum secundum, statuit canon. 6. quod primatus ecclesiasticus tribuendus sit Pontifici Romano, sed hoc è diametro pugnat cum canon. 26. Concilij Carthaginensis III. vbi statuitur, neminem vocari debere principem sacerdotum.

Tom. V.

Concilium Romanum sub Stephano VII. damnauit Formosum Pontificem, & omnia illius acta abrogauit. Postea aliud concilium habitum fuit Raueinæ sub Iohanne IX. in quo Formosus restitutus fuit, & Stephanus damnatus, omniaq; acta eius Concilij, quod sub Stephano fuit habitum, abrogata. Vide plura de hoc argumento lib. seq.

VII. Tertio loco sequuntur *Pontificum decreta*: in quibus deprehendere est triplicem dissensionem. Primo enim quædam decreta Pontificum repugnant Scripturis. Nam Zepherinus fuit Montanista, Marcellinus idololatra, Liberius & Felix Ariani, Vigilius Eutychianus & Monothelæ & c. Deinde plurima fuerunt dissidia Papiarum inter se: ita vt nonnunquam duo, vel tres simul extiterint, Antipapæ propterea cognominati. Huc pertinent schismata XXX. inter Papias, apud Onuphrium. Occurrit etiam hic alia cõcordia (scilicet) species, quæ effectum est, vt nonnunquam Pape successores, tam acerbe damnauerint suos antecessores, vt mortuorum etiam cadauera, è sepulchris effossa, vel exusserint, vel alia quæpiam ignominia affecerint. Quæ de re vide *Platinam* in vitis Formosi, Stephani, & aliorum Pontificum; item *Genebrardum* in *Chronologia*. Deniq; decreta Pontificum Romanorum sibi inuicem aduersantur. Plurimi ex iis decreuerunt, decreta prædecessorum non esse annihilanda. Itæ enim Zolimus concludit *decr. p. 2. caus. 25. q. 1. c. 7.* Contra statuta Patrum condere vel mutare aliquid, nec huius quidem sedis potest autoritas. *Et q. 2. c. 4.* Gregor. ita loquitur: Si ea destruerem, quæ antecessores nostri decreuerunt; non constructor, sed euerfor esse comprobaret. Neq; canones tñ religionis, sed alias etiam constitutiones ciuiles suorum prædecessorum seruandas esse statuerunt. Hinc Leo 4. q. 2. c. 16. ait: Quod Patres siue in sanctis Canonibus siue in humanis affixere legibus, transgredi non licet. Hæc tamen constitutionibus posthabitis non pauci Pontifices fuere, qui suorum prædecessorum decreta abrogarunt, cum in causis ciuilibus, tum in religionis negotio. Quod ad causas ciuiles & æternas attinet: Clemens V. euerit constitutionem Bonif. VIII. de oneribus ecclesie impositis, *Clem. l. 3. tit. 17. r. 1.* Vice versa Iohan. XXII. *Extrau. tit. 9. c. 1.* constitutionem Clemens V. de hastiludis rescidit. Idem Clemens constitutionem Benedicti XI. contra prædicationem monachorum factam, abrogauit, *Clem. l. 3. tit. 7. c. 1.* Benedictus XI. correxit decreta Bonif. VIII. de immunitatibus prædicatorum monachorum, *Extrau. com. l. 5. tit. 7. c. 1.* Bonif. VIII. reuocauit omnia, quæ cumq; Cælestinus decreuerat, *Extrau. Ioh. tit. 7.* Benedictus XI. Cardinal. restituit, quos Bonif. VIII. depulerat ac condemnata, *Extrau. com. l. 5. tit. 4. c. 1.* Ioh. XXII. reprehendit decreta Gregorij X. & Bonif. VIII. de reservatione beneficiorum. Similis consensus reperitur apud ipsos in *causis religionis*. Iohan. XXII. decreuit contra Nicolaum IV. Christum non fuisse mendicum, *Extrau. Ioh. tit. 1. c. 4.* Idem Iohan. XXII. sectam Circumcellionum, confirmatam à Cælestino, dissoluit, *Extrau. Ioh. tit. 7.* Idem sectam Beginarum, sublata à Clemens V. flabiliuit, *Extrau. com. l. 3. r. 9. c. 1.* Nicol. I. docet, baptismum in nomine Christi, sine expressa trium personarum mentione prolatum, esse ratum, *c. à quodam. dist. 4. de consecr.* Contrarium docuit Zacharias, scilicet, verum baptismum esse non posse, si vel vna persona de Trinitate nominetur, *c. in synod. de consecr. dist. ead.* Si ergo talis est vnitas capitum, vt vnus vnus se opponat, Iohannes Clementi, Clemens Benedicto, Benedictus Bonifacio, Bonifacius Cælestino; & hi omnes prædecessores suis Zolimo, Gregorio, Leoni & c. quid de reliquo corpore itatendum est.

VIII. Postremo Scriptorum Pontificum acriter inter se, de multis doctrinæ capitibus, dissident. Dissensiones illæ sunt alia generales, alie speciales. *Generales* dissensio est trium præcipuarum familiarum inter theologos Scholasticos, nempe Thomistarum, Scotistarum, Occamistarum: qui etiam de reb. arduis, & maximi momenti, grauiter inter se decertant. De quorum pugnis vide *Erasmus li. 2. contra Latomum, & in Enchiridio militis. Speciales* dissensiones sunt innumera: quas eleganter collegit *David Pareus in Irenico c. 27.* cui fecit titulum, *Bellum Papiasticum, seu, de contradictionibus Papiatarum in doctrina fidei.* Recenset ibi secundum ordinem locorum communium contradictiones 2: 9. Nos ex fecunda ista Iliade istam decadem excerptimus. I. De *S. Scriptura* pleriq; Pontifici statuunt, illius lectione laicis interdicens esse: Sed *Clarus. Esphenus episc. com. in 2. Tim. 3.* aliter sentit. Cõc. Trid. sess. 4. libris can. adiungit Tobiam Iudith & c. *Peuerius præf. lib. 16. com. in Daniel* disertè scribit, multos Catholicos nobiscum censere libros illos controuersos esse apocryphos. II. De *Deo* quam indignè loquantur & sibi contradicant, audiatur *Dominicus Bannes in 2. Thom. q. 1. art. 3.* Alij (inquit) Dd. Scholasticia iunt, quod quamuis Deus potentia ordinaria non possit mentiri aut falsum dicere, tamen de absoluta potentia mentiri potest. Huius sententiæ fuerunt quidam doctor Hibernicus, *Gregor. de Ariminis in 2. sent. d. 42. q. 1. Petrus Aluianensis in 1. sent. q. 12. art. 3. Gabriel in 3. dist. 38. q. 1. concl. 2.* Contra Bannes ait, hanc doctrinam esse erroneam in fide. III. De *Pontifice Romano* dissentunt inter se, possint errare in fide & hæreticos fieri, annon? Affirmantem partem integræ sæpe Academia defenderunt, & quidam recentes adhuc, vt *Alphonus de Castro lib. 1. contra hæreses, Ambrosius Catharinus comment. ad Gal. 2.* multique alij. Negantem vero lesuitæ, & plerique alij defendunt. De eodem Papa inter se dissentunt, Vtrum supra Concilium sit; an contra, Concilium supra Papam? Hoc enim posterius duo œcumenica Concilia, nempe Constantiense & Basileense aperte affirmant: & nostro tempore *Alphonus de Castro lib. 1. cap. 6. contra hæreses, & cum eo plures alij theologij id ipsum docent.* Illud vero prius lesuitæ, & illorum asseclæ tuentur. IV. De *conceptione B. Virginis Mariæ* magna & diuturna lis fuit inter Dominicanos & Franciscanos: illis quidem asserentibus, his vero negantibus, Mariam in peccato originis conceptam fuisse. Et licet tandem Sixtus IV. Pontifex pro Franciscanis iudicari; Dominicani tamen, vt potest non ratione persuasi, sed vi & tyrannide oppressi, se tacere coacti, etiam nunc sententiam suam, saltem in claustris suis, occulte tuentur. Vbi non est prætereunda turpis Pontificis dubitatio & contradictio. Nam bonus ille Sixtus IV. in *Extrauag. comment. libro tertio de reliquijs cap. 2.* penam excommunicationis statuit in eos, qui alterutram sententiam, vt hæreticam damnare audeant; quod (vt ibi ait) id nondum esset à Romana ecclesia & sede Apostolica decisum. Atqui si Papa, vt Papiæ gloriantur, in iudiciis suis errare non potest, cur pacis & veritatis studio quæstionem non soluit? Si res adhuc dubia esse debebat, cur ante id tempus, cum ecclesia Romana festum sanctæ conceptionis Mariæ instituit, & indulgentiis roborauit? Id enim ex eadem Extrauagante, & ex antecedente, perspicue declaratur.

V. De peccato originis quam graues sunt Pontificiorum theologorum consentiones

entiones? quam turpes contradictiones? Nam Lombardus, Henricus de Gandavo, Gregor. Ariminensis, & Iohann. Driedo definiunt peccatum originis esse morbidam in anima qualitatem, prava desideria perpetuo excitantem. Contra, hanc doctrinam aperte erroris infirmat & impugnat Bellar. de *amiff. grat. li. 5. c. 15.* Deinde alii contraria sententia docent, peccatum originis nihil aliud esse, nisi illam primam Adami inobedientiam: vt Alber. Pighius, & Ambr. Catharinus episcopus. Contra Bellarm. d. l. c. 16. hanc doctrinam refutat, & haeresin vocat; aliaq; quinque de peccato originis diuersas Pontificiorum sententias recenset. Præterea Ruardus Tapperus, Louanienfis academiae cancellarius, statuit, peccatum originis non esse proprie peccatum, to. 1. de *pec. orig. pag. 73. 74.* Contra, Ruardum hac in re confutat Greg. de Valent. *com. theol. tom. 2. disp. 6. q. 12.* & hanc Ruardi sententiam a veritate alienam, imo Pelagianam esse docet. Adhæc Greg. Ariminensis in 2. sent. dist. 20. art. 2. ait: peccati originis reatum baptismo tolli, essentiam vero illius tñ minui. Contra Greg. de Valent. tom. 2. disp. 6. 7. q. 12. p. 1. hanc sententiam plane contra fidem esse asserit. Denique oēs homines, excepto solo Christo, cum peccato originali conceptos, eoq; virginem Mariam in peccato conceptam, asserunt Tho. Aquinas p. 3. q. 27. ar. 2. Caiet. *com. in eum locum*, additque sanctos & antiquos doctores ita tenuisse. Gregor. Ariminensis lib. 2. dist. 30. qu. 2. art. 1. Dominicus Bannes in 2. 2. q. 1. ar. 10. & Decreti Pontificij glossa de consecr. d. 3. c. pronunciantium. Festum (inquit) conceptionis (Mariæ) celebrandum nõ est, sicut in multis regionib. fit & maxime in Anglia. Et hæc est ratio, quod in peccatis concepta fuit, sicut & cæteri sancti, excepta vnica persona Christi. Idemque pluribus docet Bernhard. ep. 174. ad Lugdunenses. Atque hæc etiam est sententia Dominicanorum, vt modo diximus. Contrariam vero sententiam tuerentur Franciscani, Scoti, & Scotistæ. VI. De libero arbitrio quid sit, octo diuersas sententias recenset Bellarm. de lib. arb. lib. 3. c. 7. De virib. quoque ipsius non conuenit inter illos. VII. De fide Ambr. Catharinus aduersus Dominicum à Soro asserit, hominem posse habere certitudinem fidei de remissione peccatorum suorum: idemque docetur in Enchiridio religionis Christianæ Concilij Coloniensis. Sed huic sententia Conc. Tridentini anathema dicit. *sess. 6. c. 9. & 13.* VIII. De bonis operib. docent nonnulli, ea iure promereri vitam æternam ratione operis, etiam si nulla extaret diuina promissio; vt Thom. & Caiet. in 1. 2. q. 114. ar. 3. & Dominicus à Soto lib. 3. de nat. & grat. c. 7. Contra alii tradunt, opera iure quidem promereri vitam æternam, non tamen ratione operis, sed tñ ratione pacti & acceptionis diuinæ: vt Scotus in 1. sent. d. 17. q. 2. & And. Vega de iustif. q. 5. Alii bona opera promereri vtroque modo: vt Bellarm. de iustif. lib. 5. c. 17. Denique alii, neutro, vt Durandus cuius sententiam propterea Bellarm. d. lib. c. 16. refutat. IX. De reliquiis tam turpis est Pontificiorum dissentio, vt inde non solum magna imprudentia, sed etiam summa impudentia appareat, quemadmodum a Caluino in lib. de reliquiis clare demonstratum est. Ego ex innumeris vnā persequar. Pontificij vulgo statuant, præputium Christi & sanguinem qui de corpore eius in cruce profluxit, adhuc in terris conseruari: sicut vtrumque (vt ait Biel in *canone lect. 50.*) in Ecclesia Lateranensi vrbis Romæ contineri dicitur, & die Palchæ populo adorandum ostenditur. Contra vero Thom. p. 3. q. 54. ar. 2. totum sanguinem Christi in cruce effusum rediisse in corpus asserit ac probat, eandemque rationem esse ait omnium particularum, quæ ad integritatem & veritatem humanæ naturæ pertinent: & sanguinem, qui vulgo in quibusdam ecclesiis pro reliquiis conseruatur, non fluxisse de latere Christi, sed miraculose dici effluxisse de quadam imagine Christi percussâ. Contra vtramque vero sententiam Innocent. Papa hæret dubius. Sic enim loquitur lib. 4. de sacro altaris mysterio c. 30. & 31. Iam & illud inquiratur, vtrum Christus resurgens à mortuis sanguinem illum refumit, quem effudit in cruce. Si enim capillus de capite vestro non perit, quanto magis sanguis ille non perit, qui fuit de veritate humanæ naturæ? Quid ergo de circumcissione præputij, vel vmbilici præcisione dicitur: an in resurrectione Christi similiter rediit ad veritatem humanæ substantiæ? Creditur n. in Lateranensi Basilica in sancto sanctorum conseruari: licet à quibusdam dicatur, quod præputium Christi fuit in Hierusalem delatum ab angelo, Carolo M. qui sustulit illud & posuit Aquilgrani. Sed postea à Carolo Caluo positum est in ecclesia Saluatoris apud Carosium. Melius est tamen Deo totum committere, quam aliud temere definire. Hæc ille. Nec multo minore dubitatione loquitur Biel d. lect. 50. in canon. Vnde perspicue apparet, quam male Pontificiis hac in re conueniat; & quam temere & impie fictitium Christi præputium & sanguinem adorent. X. De baptismo quam male conueniat, quantum ad materiam & formam ipsius, ex seqq. patebit. Guido de monte Richerii in manipulo curatorum de baptismo c. 2. de materia baptismi ita scribit: Sed numquid in aqua rosacea, vel in aqua ardente, vel in aliquibus aquis destillatis possit fieri baptismus, si aqua elementaris inueniri non possit: dicendum est, quod non: quia tales aquæ non sunt proprie aquæ, sed humores illorum corporum, à quibus destillantur. In lixiuio tamen, si aqua non possit inueniri, possit fieri baptismus: cum lixiuio nihil sit aliud, quam aqua coluta per cineres. Et propter eandem rationem dicunt aliqui doctores, quod in vrina propter defectum aquæ possit baptizari: quod non credo verum. Quia vrina non est aqua, sed humor resolutus à cibis comestis. Et idem dico de salua. Et nonne in iure carniū possit fieri baptismus, vbi alia aqua non potest inueniri? Dicendum est, quod autem resolutio carniū est facta in iure illo, quod desit species aquæ esse: & est alia species de nouo generata, & tunc non potest fieri baptismus: aut non est vrina resolutio carniū facta, & tunc fieri potest, & in tali iure baptizari. Deinde de forma baptismi primum plerique vñtaram verborum formulam necessariam esse docent. Contra Panormitanus & Paludensis docent, posse baptismum conferri sub alijs signis exterioribus, sine expressione verborum: vt testatur Adrianus VI. Papa in 4. sent. de sacram. baptismi art. 3. q. 2. Deinde si quis dicat, Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & B. Virginis Mariæ, esse baptismum, docet Guido in Manipulo de baptif. c. 3. & Holcotus in sent. 4. q. 1. Alii contra statuant: vt Thom. p. 3. q. 10. art. 8. & Durandus in sent. 4. d. 3. q. 2. Præterea de forma baptismi Guido ait, si diminuat dictio integra, quæcunque illa sit, de omnib. istis, Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen: nihil sit, quia omnia ista verba sunt de essentia formæ. Contra Holcotus affirmat, dictionem Amen non esse de essentia, sed de euidencia: quod in Euangelio non apponatur. Sed desino mouere hanc Camarianam: & illud superponendi loco addo, dissensionem Papistarum etiam cerni in *varietate Ordinum siue Religionum*, vt illi amant loqui. Et si enim omnes

illi Ordines militant sub vno capite, id est, Pontifice Romano: tamen schismatica est hæc religionum multitudo, quia quilibet ordo habet peculiarem ducem, qui & ipse est caput, vt Franciscus Franciscanorum, Dominicus Dominicanorum & c. vt iam nihil dicam de eo, in cultibus hisce electiis non posse conseruari summam illam vnionem, nõ dico Christianorum, sed Pontificiorum, qua volunt esse vnū inter sese. Verum hoc transeat. Videamus quid concordissimi illi Cadmæi fratres nobis obiciant.

IX. Tertium huius capituli membrum superest, Num ecclesiis nostris hæc nota competat: Bellar. trib. argumentis demonstrat non competere. 1. quod Lutherani vix dum nati diuidi cœperint in Anabaptistas, Confessionistas, & Sacramentarios: & rursum singulæ sectæ in alias & alias, primo vsque ad 34. postremo in 100. quæ sectæ diuersissimæ ab vno Luthero proderint. 2. quod ijdem authores hæretici secum non consentiant. Vnde Iohan. Cochleus in Septicipite innumeras Lutheri contradictiones collegit: vbi ad finem adiecit 36. varias sententias vnus Lutheri de vno articulo, id est, de communione sub vtraque specie. 3. quod fieri non possit, vt consensum in doctrina retineamus, tum quia nullum ecclesiæ visibile caput, seu iudicem in causa religionis summum, in terris agnoscamus: tum quia nullam certam finiendam controuersiarum regulam habeamus.

X. Respondeo. 1. in genere. 1. In negotio religionis Christianæ oportet accurate distinguere inter principia, & conclusiones: itemque inter articulos Catholicos, & theologicos. Principia etsi sunt fontes conclusionum: tamen vsuuenire potest, vt in principiis aliqui consentiant, qui in conclusionibus dissident. Prior ille consensus ad vnitatem conseruandam in religionis negotio est simpliciter necessarius, quantum ad articulos Catholicos: non vero simpliciter quantum ad articulos theologicos. Dicuntur articuli catholici, qui ad fidem catholicam requiruntur. Et fides Catholica est, quæ vniuersis saluandis est necessaria ad salutem. Articuli theologici sunt, qui ad scientiam theologiam proprie pertinent, h. e. theologis ad professionem suam sunt necessarij. Catholici articuli sunt fundamentum fidei & salutis: vnde & fundamentales dicuntur. Atque de his articulis, quantum ad principia, consensus Ecclesiæ est plane necessarius. De conclusionibus a. articulorum catholicorum, itemq; de articulis theologis, lacerare velle Ecclesiam, non est Christianæ charitatis, sed Antichristiani supercilij. 2. Consensus in doctrina non ex priuatis hominum scriptis, sed ex publicis potius ecclesiarum confessionibus æstimari debet. 3. Consensus externa in religione Christiana est principalis, vel minus principalis. Illa in dogmatibus: hæc in ceremonijs, & his vel necessarijs, vt pote diuinitus institutis, vel liberis & adiaphoris. 4. Consensus interna est sub capite vnico Iesu Christo. 5. Itaque tametsi vltro fateamur, aliquot adhuc dissensiones in Ecclesijs nostris vigere: tamen si ex publicis potius ecclesiarum Confessionibus, quam ex priuatis quorundam ambitiosorum & pertinaciorum hominum scriptis, statum ecclesiæ reformatæ æstimemus; omnino solidum & pulchrum, saltem in fundamentali doctrina consensum, siue harmoniam, apud omnes Euangelicos animaduertemus. Qua de re luculentum testimonium perhibere potest Harmonia Confessionum. 6. Atque hæc consensus tanto est laudabilior, quod non simulata, neque coacta, seu per tyrannidem extorta, sed vltro & sponte suscepta, atque in vno Dei verbo fundata esse deprehenditur. 7. Neque vero vnquam firma, & fida, in religione concordia sperari potest, quamdiu S. Scriptura, pro vnico controuersiarum iudice non agnoscitur. Etsi n. externa quædam consensus, seu qualiscunque conspiratio, fortassis alia via quapiam obtineri, contraque dissensio publica fortassis aliter vitari potest: nulla tamen interna animorum pax, nulla etiam conscientia tranquillitas, nulla denique vera concordia erit, nisi singulid; quod de religione tenent, in Scripturis fundatum esse noverint.

XI. Iam in specie respondeo, ad 1. Anabaptistæ non sunt propago Lutheri: vt patet ex collatione dogmatum. Deinde, Confessionistæ sunt illi ipsi, quos aduersarij appellant Lutheranos. Tertio, Sacramentarij, quos appellat Bellarm. consentiunt cum Lutheranis in fundamento salutis. Quarto est hyperbole Pontificia, de 100. sectis ab vno Luthero prodeuntibus. ad 2. Quid mirum est, si homo ex infirmitate interdum a se dissentiat? Cum videamus ipsum etiam Bellarminum non vno in loco sibi contradixisse. Deinde est criminatio de 36. sententijs Lutheri in vno articulo. Quanquam ne hoc quidē homini Christiano dari vitio potest, si proficiens in melius, & in seipso interdum, id est, ab antecedente sua ignorantia, discesserit. ad 3. Tamen si visibile illud ecclesiæ caput, quod Pontificij nobis obtrudunt, minime recipimus: cum vero tamen ecclesiæ capite, Iesu Christo, consensum & vnionem æstifimam retinemus. Deinde, quamdiu omnes ad S. Scripturam, tanquam supremum & æternum, seu vnicam iudicandam normam, atq; adeo tanquam ad infallibilem iudicem confugimus: tamdiu certam, & minime fallacem, dicendam controuersiarum regulam habebimus.

XII. Neque vero est, quod aliquis nobis obiciat, ea, quæ s. 10. modo diximus, fauere Bellarmino: quod ipse diserte scribat, 1. Thomistas, Scotistas, & alios Dd. ipsorum non dissentire, nisi in iis rebus, quæ ad fidem non pertinent. 2. Nomina illa Benedictinorum, Franciscanorum, Dominicanorum, desumpta esse non ab authore doctrinæ, sed ab institutore seu etioris disciplinae. Nam primo nos impugnandum suscepimus illud Bellarmini theoremata: Nunc omnes Catholici toto orbe dispersi de omnibus dogmatibus fidei sentiunt idem; nec possunt aliter sentire, & c. Hoc quam vere dicatur, ex superiori nostra demonstratione manifestum est. Deinde id quoque falso dicitur, Thomistas à Scotistis non dissentire nisi in iis rebus, quæ ad fidem non pertinent. Contrarium testatur Caietanus locis innumeris in summam Thomæ. Vix enim vllus est grauis in causa fidei locus, in quo Scotus Thomæ non sit aduersarius. An vero modus Transubstantiationis ad fidem non pertinet, quem tot Concilij, tot anathematis, tot vñtibus sancierunt Pontifices Romani? Denique, & hoc falsum est, nomina illa Benedictinorum, Franciscanorum & c. non esse schismatica. Nam perinde sunt, vt illæ voces, Ego sum Pauli, Apolos, Cepha, 1. Corint. 1. & 3. quæ sane sunt voces hominum carnalium schismati operam dantium. Neque vero Christus monachis seu etiorum instituit disciplinam, quam reliquis Christianis.

CAP. XI.

OCTAVA ECCLESIAE NOTAE APUD BELLARMINUM. SANCTITAS
DOCTRINAE.

HACTENVS septem praecipuae Bellarmini notae examinatae sunt: sequuntur aliae octo, sed minutiores, & quae non ita operose ab ipso tractantur. *Octava* autem nota est sanctitas doctrinae. Vera enim ecclesia non solum est Catholica, Apostolica, una, sed etiam sancta, ut habet Symbolum Constantinopolitanum. Constat autem sanctam dici ecclesiam, quia professio eius sancta est, nihil continens falsum, quod ad fidei doctrinam, nihil iniustum, quod ad doctrinam morum. Vnde in *Psal. 18.* appellatur lex Dei immaculata, testimonium fidele, praecipuum Domini lucidum.

II. *Resp. 1.* Haec nota coincidit cum sexta. 2. Sanctam doctrinam omnino pro genuina ecclesiae nota agnoscimus: tamen si interea falsum est, ecclesiam idcirco sanctam dici, quia sancta est eius professio. Hoc enim titulum propterea gaudet, quia vera & interna sanctitate diuinitus ornata est, pura sanguine Iesu Christi purgata, & Spiritu sancto sanctificata, *1. Cor. 6. 11. Eph. 5. 27.* Haec autem sanctitas soli Deo nota est: ac proinde non externa, seu visibilis ecclesiae, de qua sola hic disputatur; sed interna; seu invisibilis, ecclesiae nota est. Si tamen doctrinae sanctitas hoc nomine intelligi debet, ut contendit Bellarminus, omnino consequitur, id, quod nos maxime volumus, esse verum: nempe ex ipso genere doctrinae, de ecclesia iudicandum esse. Ita ut Bellarminus hic imprudens in nostra castra transierit. Sed videamus, quid Patres sentiant de sanctitate ecclesiae. *Theodor. in Phil. 4.* Non quicumque se sanctum nominat, sanctus est, sed qui credit Domino Iesu, & qui vitam ex eitis legibus instituit. *Cyriillus lib. 12. in Leuit.* Apostolus dicit: Ut exhibeat ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Quomodo ergo eam quae rugosa est, facit esse sine ruga, nisi quia renouat eam: *Es. lib. 5. c. 7.* Opus enim Patris, homo factus, absoluit, quia naturam hominis reparauit. Et adduxit Patri ecclesiam sine ruga & macula, mundam & sanctam. Ita facti sumus in ipso noua creatura, per obedientiam Christi a morte ad vitam restituti. Similiter *Catechismus Roman. p. 1. c. 10. q. 12.* docet, ecclesiam Christi inter tot peccatores dici sanctam, quod Deo consecrata dedicataque sit per fidem; & quod veluti corpus cum sancto capite, Christo Domino, totius sanctitatis fonte coniungatur a quo Spiritus S. charismata, & diuinae bonitatis diuinae diffunduntur.

III. Pergit Bellarm. & ait: Ex hac nota euidenter ostenditur nullam esse veram ecclesiam, nisi nostram. Illa siquidem nullum errorem, nullam turpitudinem, nihil contra rationem docet, etsi multa supra rationem. Proinde sola est absolute sancta, eiq; soli conuenit, quod in Symbolo dicimus: *Credo sanctam Ecclesiam.* Quam rem ostenderunt aduersus Paganos Iustinus, Tertull. & alii. Contra Paganos autem & haereticos omnes, idem ostendit accuratissime B. Tho. in libris contra Gentes.

IV. Magnificum profecto elogium: Sed quam verum sit, videamus. Atq; ut a posterioribus Bellarm. verbis incipiam, falsum est, ecclesiam Romanam esse absolute sanctam. Id n. est epitheton ecclesiae catholicae. Neq; probatio, quam ex Patrib. adfert, de praesente ecclesia locum habet. Illa siquidem defendit errores, peccata, & paradoxa. Quae tria operose demonstrata sunt a nostris: nominatim a *Mortono apol. Cathol. p. 1. c. 11. c. seqq.* Gerharo, de ecclesia, *sect. 8. de notis ecclesiae; itemq; alii,* qui collegunt errores ecclesiae Romanae, iuxta ordinem symboli apostolici, eiusq; peccata contra singula decalogi praecipua, into errores & peccata contra quinq; capita Catechismi. Nos breuiter indicabimus quosdam errores, & quaedam peccata atq; paradoxa: quod hinc inde ex Chamiero & hac nostra tractatione plura possint colligi. Quod attinet ad errores. Papistae contra articulos fidei docent, Gentiles potuisse saluari seruata lege naturae, *Maldonatus com. in Matt. 11. 21.* fidem implicitam sufficere ad salutem: sacrificium posse creare creatorem suum: Christum non esse mediatorem secundum utramq; naturam: merita sanctorum & nostra esse coniungenda cum merito Christi: Christum in Missa quotidie sacrificari: sanctos esse mediatores nostros: corpus Christi quotidie creari, & non esse tantum in caelo: internum Spiritus S. testimonium esse fallibile: caput & Sponsum ecclesiae esse Pontif. Romanum: nos non esse certos de remissione peccatorum: dari purgatorium post hanc vitam & c. Deinde *peccata ecclesiae Romanae* sunt notoria. Nam contra primum & secundum decalogi praecipuum, suppliciter adorant mortuos, reliquias, & frustulum panis in Missa: contra tertium, adhibent exorcismos, & defendunt artem aequiuocationis & perjurium: contra quartum, instituunt festa in honorem sanctorum: contra quintum, docent filios inuitis parentibus ingredi posse religionem, clericos esse exemptos ab obedientia magistratus, Pontificem posse reges & principes priuare regnis: contra sextum, defendunt infidias principum caedes, & in monasteriis multos abortus procurant, vel infantes recens natos interficiunt: contra septimum, permittunt lupanaria, Sodomitiam, impurum coelibatum sacerdotum, concubinarum clericorum, connubia prohibita: contra octauum, Pontif. magna Italiae partem ad se rapuit, monachi & alii clerici pascuntur sanguine & sudore aliorum: contra nonum, defendunt mendacia & fabulas, ut donationem Constantini M. Legendas sanctorum & c. scripta supposititia, p legitimis venditant, ut Canones apostolorum, Traditiones apostolicas & c. contra decimum, docent concupiscentiam interiori non esse peccatum. *Contra rationem* defendunt ista paradoxa: meritum Christi esse infinitum, & nihilominus cum eo coniungenda esse merita sanctorum & nostra: hominem in hac vita esse peccatorem, & nihilominus posse legem Dei perfecte implere, adeo quidem, ut possit facere opera supererogationis: sacra peragenda esse in lingua populo incognita: accidentia panis & vini esse in Eucharistia sine subiecto & c. Hinc, opinor, manifestum est, plurima impura, & prorsus absurda dogmata in ecclesia Rom. palam doceri. Quid n. (ut rem totam in pauca contraham) turpius est illa multiplici idololatria, qua mortuos, reliquias, imagines, & frustulum panis in Missa, suppliciter adorant, & religiose colunt: Quid absurdius est dogmata Transubstantiationis, & totius Pontificiae Missae, in quo & ppetuae contradictiones insunt & fundamenta totius veritatis evertuntur? Quid foedius est indulgentiarum nundinationibus, quibus apud eosdem nihil crebrius? Ut iam nihil

dicamus de impuro sacerdotum coelibatu, de absurdis monachorum & monialium votis, de purgatorio, de meritis humanis, de operibus supererogationis coram Deo, deq; aliis id genus compluribus commentis hominum, quorum nonnulla tam aperte sunt contradictoria, & contra & extra omnem sanam rationem, & fidem Christianam, ut doctissimi Papistae desperent conciliationem. Hinc itaq; efficitur, hanc notam Ecclesiae Romanae plane non competere. Atq; utinam in hac nota pedem figant aduersarii. Sic enim tandem exitum aliquem in his controuersis inuenire, & veram in Domino concordiam aliquando sancire possemus.

V. Iam probat Bellarminus, hanc notam ab Ecclesia nostris plane alienam esse: quod in illis doceantur dogmata omnino foeda & paradoxa, cuiusmodi nobis obiicit numero tria. Primum dicit esse commune sectariis nostri temporis: reliqua duo, propria. Sic itaq; disputat. *Sectarij* nostri temporis docent, omnem hominem iustificari sola fide speciali, qua quisq; certo credit, se propter Christum, iustum esse coram Deo; quod cum quolibet paradoxo comparari potest: non n. est id supra, vel praeter rationem, sed plane contra omnem rationem. Quare n. cum incipio credere me esse iustum, vel sum iustus, vel iniustus: Si iustus, igitur non iustificor per fidem, qua credo, me esse iustum, quia fides est posterior mea iustitia; si iniustus, ergo fides ista est falsa, ergo non est fides diuina iustificans, nisi dicamus homines iustificari per mendacium. Praeterea Lutherani omnes, maxime Spiritum precum & inuocationem extollunt; & tamen haec fides tollit orationem Dominicam: nam si credo certo, me nullum habere peccatum, melior, si cum hac fide dico, *Dimitte nobis debita nostra.* Praeterea Caluinistae Anabaptistas omnino damnant, nec censent posse eos iustificari, nec saluari, nisi conuertantur ab erroribus suis, & tamen sciunt Anabaptistas certo credere se esse iustos: ergo coguntur dicere, eos simul & iustos, & non iustos esse. Praeter hoc dogma commune, singuli habent sua propria dogmata, plena manifestae absurditatis. *Lutherani* habent quasi proprium errorem illum manifestissimum, quod infantes, dum baptizantur, utantur ratione; audiant verbum Dei, credant, diligant. *Caluinistae* habent tanquam propriam sententiam illam, non modo pietati, sed etiam rationi aperitissime repugnantem, quod omnia absoluta necessitate eueniant, quodque Deus sit causa peccatorum.

VI. *Resp. ad 1.* Quod credimus nos sola fide iustificari, est supra rationem: quippe dogma pendens a sola reuelatione, *Rom. 3. 28. Gal. 2. 16.* Deinde disiunctum Bellarmini *id. c. 10. q. 12.* quia datur istud tertium, sit iustus. Cum primum n. homo vera fide amplectitur, promissionem gratiae, sit iustus. Nimirum fides & iustitia, in actu iustificationis considerantur ratione applicationis passivae, ut loquuntur, qua nempe homo sibi applicat iustitiam Christi: non vero ratione applicationis activae, qua Deus homini applicat iustitiam Christi. Na ista applicatio est in mente Dei. Res itaq; breuiter sic habet. Deus, quos elegit ad vitam, non elegit extra Christum, sed in Christo. Itaque Christus & electi censentur una persona: ita ut iustitia Christi primo in mente Dei sit iustitia electorum. Cum primum a. Deus hominem efficaciter vocat, creat in ipso fidem, qua tanquam manu apprehendit sibi; applicat iustitiam Christi. Itaq; iustitia Christi est prior fide, quippe principium & fundamentum fidei. Rursus est posterior fide quatenus haec est instrumentum iustificationis. Tertio argumentum Bellar. fallit ignotatione elenchi: quia non sum iustus per fidem tanquam habitum, sed per iustitiam Christi fide, tanquam manu, apprehensam. Itaq; iustificor in Christo, velut principio iustitiae coram Deo: & iustificor sola fide, velut per instrumentum percipiens iustificationem meam in illa iustitia Christi. Iustificor ergo coram Deo, ante fidem, in principio & capite meo Iesu Christo: per fidem vero solam ex illo principio, ex quo incipio habere fidem: siue, mea iustitia est prior fide mea in principio meo; sed simul est in me ex quo incipit esse fides, spiritus fidei. Sequens itaq; membrum dilemmatis nihil ad rem pertinet. Denique fides illa, seu potius iustificatio ex sola fide, non tollit orationem Dominicam. Non n. quia per hanc fidem credimus, nos vere & perfecte iustos esse in Christo, idcirco etiam credimus, nos ab omni peccato prorsus immunes esse. Nam pius vario respectu habet, & non habet peccatum. Habet in se, in carne sua, *Rom. 7. c. 1. Iohan. 1. c. 2.* non habet in Christo, capite, & principio suo, *2. Cor. 5. 17.* in se impurus & sordens, in Christo purus & nitens. Quod additur de Anabaptistis, negamus illos vere credere, quamdiu Anabaptistae sunt, & quatenus tales sunt. *ad 2.* Infantibus illis, qui in prima infantia moriuntur, & saluantur, tribuimus fidem, secundum habitum, viuente in ipsis Christo per Spiritum non secundum actum, viuente in ipsis fide & se exferente per opera bona. Hoc n. posterius in adultis solum requiritur. *ad 3.* Calumnia est, nos Deum constituere authorem peccati; & statueri, omnia euenire absoluta necessitate. De priorum calumnia vide supra *cap. nono. §. nono.* Posteriores ita diluimus. *Thomas Aquinas libro primo contra Gentes. cap. 83. c. 85.* ita docet. Deus non necessario vult, quidquid vult: posito autem hoc, quod aliquid velit, est necessarium, quia voluntas Dei est immutabilis; & tamen haec aeterna voluntas, quae est immutabilis, non tollit a rebus volitis contingentiam; quia multa contingentia dicuntur propter causarum proximarum contingentiam, etiamsi causa remota fuerit absoluta. Haec doctrina est consentanea S. literis, & a nostris defenditur: imo & ab ipsis Papistis. Ita enim ait *Suarez lib. 2. variarum opusc. cap. 2. num. 5.* Quod dicunt Protestantes, Deum nobis sua omnipotenti voluntate necessitatem imponere, in hoc non reprehenduntur a Catholicis, eo quod, quasi aliquid asserant, quod vel re ipsa contradictionem, aut repugnantiam, inuoluet, aut Dei omnipotentiam superet. Propriam causam peccati fateantur aduersarii esse voluntatem humanam. Quae sententia Suarezii nos absoluit ab vtraque criminatione Bellarmini.

VII. Probemus iam, sed paucis doctrinam nostram esse sanctam. Id patet in genere, & in specie. In genere nostra doctrina est illa ipsa, quae in scriptis Prophetarum & Apostolorum continetur. Ergo est sancta. In specie nostra doctrina consentit cum articulis fidei in symbolo, cum praecipuis decalogi, cum oratione Dominica, & Institutione S. baptismi & S. coenae. Credimus enim in solum Deum creatorem & redemptorem, & ipsi in solidum tribuimus principium, medium, & finem salutis nostrae. Hunc solum colimus, quo nobis praescripsit modo. Illum solum inuocamus, eiq; gratias agimus. In nomen Dei Patris, Filij, & Spiritus sancti baptizamur, eo ritu, quem Apostoli adhibuerunt. Denique S. coenam ea simplicitate administramus qua Christus Dominus instituit & ipse celebrauit. Merito itaque sanctitatem doctrinae huius Propheticae & Apostolicae opponimus fictitiae sanctitati doctrinae aduersariorum.

CAPVT XII.

Nota nona Ecclesiae apud Bellarminum: Efficacia doctrina.

NONA nota est efficacia doctrinae. Sola enim vera ecclesia habet doctrinam, non solum immaculatam, sed etiam conuertentem animas, *Psalm.* 18. & sermonem viuum penetrantem vsque ad diuisionem animae, ac Spiritus, *Hebr.* 4. Hæc est thesis Bellarmini, cuius anatomen siue analysin oportet instituire. I. Efficacia doctrinae, per se, hoc est, generatim & seorsim considerata, qua breui tempore multos ad se trahit, non est genuina nota ecclesiae: cum falsa etiam doctrina saepe admodum hoc modo sit efficax, id est, breui tempore multorum animos occupet. Sic enim *2. Thess.* 2. dicitur, Antichristum venturum cum efficacia deceptionis. Et *Apoc.* 13. dicitur bestia totum pene terrarum orbem seductura. Id quod etiam *Matth.* 24. de pseudopropheta asseritur. Et *2. Petr.* 2. scriptum est, multos e populis adhaeruros pseudopropheta. Et denique *2. Timoth.* 3. *ver.* 13. dicuntur haeretici semper in peius proficere; & alios, veluti praestigiatores quidam seducere. Id quod exempla quoque omnium ætatum ostendunt. Nam & Ariani iam olim, sub Constantio Imperatore, suam doctrinam latissime, atque subito, propagarunt; idque non tam vi armorum, quam efficacia ipsius doctrinae: teste *Sozomeno lib. 6. cap. 37.* & *Socrate lib. 4. cap. 27.* & *Theodoro l. 4. cap. vlt.* adeo vt auctores isti referant, episcopum quendam nomine Vphilam, docendo tantum & persuadendo, vniuersam Gothorum gentem a fide Catholica ad Arianismum traduxisse. Et satis constat, in ignem illum orientis pseudopropheta, Mahometem, intra paucos annos, maximam orientis & meridie partem in suam sententiam pertraxisse. Vt iam nihil dicamus de efficacibus ethnicorum philosophorum erroribus: nihil etiam de *Ver. T.* est pseudopropheta, deque aliis id genus exemplis, hoc loco adferamus. Pauca quaedam solum ex Patribus delibabimus hanc in sententiam *Iustinus Martyr lib. de monarchia Dei* ait: Cum principio natura humana coniunctionem sapientiae & salutis ad cognitionem veritatis atque vnus eiusdemque omnium Domini cultum accepisset, inuidia obiter subingressa, ad simulacra fingenda excellentem hominum amplitudinem auertit; & longinquo tempore proluxa durans consuetudo, errorem multis, tanquam vernaculum quiddam & verum, per manus tradidit. *Tertullianus lib. de praescript. cap. 1.* Vane ergo & inconsiderate plerique hoc ipso scandalizantur, quod tantum haereses valeant, quantum sint. *Et cap. 2.* Quia scandalizantur, ideo mirantur, quod tantum valeant, quasi ex aliqua veritate veniant. Mirum scilicet, vt malum suas vires habeat: nisi quod haereses apud eos multum valeant, qui in fide non valeant. *Hieronymus dialog. aduersus Luciferianos:* Ingemuit rotas orbis, & Arianum se esse miratus est. *Et in Psalm. 133.* Ante viginti annos, omnes ecclesias has haeretici possidebant. *Chrysostomus opere imperf. in Matth. homil. 19.* Vides quia de haeretis Christianis loquatur Christus fugiendis, qui foris in schemate Christiani videntur, ab intus autem confessionis efficacitate gentiles. 2. Interea tamen fatemur, Prophetica & Apostolica doctrinam, vere efficacem esse, hoc est, diuinam & caelestem efficaciam habere; videlicet, homines ab erroribus ad veritatem, a peccatis ad iustitiam & sanctitatem, a diabolo ad Christum conuertendi, eisdemque Deo reconciliandi. De qua efficacia, plane diuina, legere est *Psalm. 19. ver. 8.* & *d. Psalm. 119. pene toto. 1. Corinth. 1. cap. 2. totus. 1. Thess. 1. cap. 2. totus. Heb. 4. v. 12.* & *d.* Hanc igitur efficacem doctrinam omnino veram ecclesiam notam esse concedimus, imo contendimus: & proinde, ex hac qualitate doctrinae, de ecclesia iudicium ferendum esse concludimus. Id quod a Pontificis alias, importune quidem, sed inconstanter & temere negatur: prout hoc loco patet.

II. A thesi ad hypothesein descendens Bellarminus, initium facit ab ecclesia Apostolica, quae olim breuissimo tempore per homines contentibiles externa specie, sine armis, & sine pompa verborum totum traxit mundum. Deinde a tempore B. Gregorii vsque ad nostra tempora conuersi sunt Francones, Saxones, Wandali &c. conuersi, inquam, sunt per Monachos, adeoque per Pontificem Romanum. Denique hoc nostro seculo in nouo orbe multa millia Gentilium conuerterunt Catholici. Iudaeorum quoque & Turcarum aliqui ab illis conuertuntur. Lutherani vero vix vnum aut alterum conuerterunt, cum tamen comparent se cum Apostolis & Euangelistis, & habeant in Germania Iudaeos plurimos, & in Polonia, & Hungaria vicinissimos Turcas. Rectissime igitur B. *Augustinus lib. 13. contra Faustum c. 12.* comparat haereticos cum perdicibus, quae congregant pullos, quos non pepererunt: cum e contrario ecclesia columba sit fecundissima, quae quotidie parit novos pullos.

III. Quatuor in his verbis Bellarmini sunt distinguenda. Primum est de ecclesia Apostolica: de qua certum est, efficaciam doctrinae caelestis per ministerium Apostolorum eximio & singulari modo se exeruisse; idque propterea, quia illi a Christo mandatum erat, vt passim in toto orbe praedicarent: & simul promissum fuit, vt doctrinam suam miraculis confirmarent. Acceperant insuper donum prophetiae, & donum linguarum. Huiusmodi vero mandatum, promissionem, & dona non habuerunt ipsorum successores, praesertim ceterioris & sequioris aevi, qui vel suis ecclesiis alligati fuerunt, vel in tempora ecclesiae corrupta vel incurrupta, magis vel minus, incidunt. Itaque hic non procedit argumentatio a tempore ad tempus. Deinde in conuersionibus populorum, quae factae sunt post seculum sextum, tria sunt distinguenda. Quidam enim conuersi sunt vi armorum, quidam vi doctrinae aliquanto purioris, quidam vi doctrinae aliquanto corruptioris. Nam Deus solet variis modis colligere ecclesiam. Tertio quod adferretur de Indorum conuersione, illa ipsa est etiam distinguenda. Etsi enim Papista plurimos ibi trucidarunt; & rursus licet paucos illos, quos conuertunt, ad fidem valde corruptam traduxerint, idque non tam doctrina & argumentis, quam tyrannide & ferramentis: tamen hæc qualiscunque Euangelii propagatio censeri debet prodromus praedicationis incorruptae, quae suo tempore subsequetur. Neque vero hac ratione violentam illam conuersionem probamus: sed palam asserimus, Deum adhibere mala interdum media, modo & sine optimo. Quarto, quod ad doctrinam ecclesiae nostrae attinet, eam nos diuinitus efficacem esse nouimus; quippe eandem profus cum

Apostolica: prout ex ipsa vtriusque collatione perspicuum fieri potest. Oportet autem istam efficaciam distinguere in ordinariam, & extraordinariam. Illa est perpetua, & cernitur in viua consolatione seu gaudio cordis inuincibili, & vitae spiritualis instauratione. Hæc est certi temporis: vt i. g. fuit tempore Lutheri, de quo poeta:

*Vir sine vi ferri, vi verbi, & inermibus armis,
Vir sine re, sine spe, contudit orbis opes.*

Quod autem non multi barbari, alijque increduli, hæcenus per eam conuersi sunt (quanquam, Dei beneficio, nonnulli saltem istorum per eam conuersi sunt) id non doctrinae, sed ipsis personis, male adhuc dispositis, alijque similibus causis (qualis est, quod periodus Antichristi nondum sit elapsa) imputandum est. Etsi enim eadem est doctrina nostra, quae fuit olim Apostolorum; non sunt tamen nunc iidem ministri, hoc est, iidem donis instructi, neque eadem nunc sunt tempora, & mores incredulorum, prout olim erat. Speramus autem breui fore illud tempus, quo Deus per singularia quaedam organa promouebit miraculosam Iudaeorum & incredularum gentium conuersionem, quam toties in verbo suo praedixit & promisit. Confer supra cum §. vltim. cap. 7.

CAPVT XIII.

Nota decima Ecclesiae apud Bellarminum: Sanctitas vitae aucthorum veræ religionis.

I. DECIMA nota (inquit Bellarminus cap. 13.) est sanctitas vitae auctorum, siue primorum Patrum nostrae religionis. Ecclesia enim vera non solum habet doctrinam sanctam, & efficacem, sed etiam doctores sanctos, & signorum ac miraculorum gloria clarissimos. Nunc de probitate. Iam ergo si quis consideret *magistros Ecclesiae catholicae*, primum Patriarchas & Prophetas, deinde Apostolos, tum Doctores, qui contra singulas haereses dimicauerunt, denique institutores ordinum religiosorum, inueniet omnes sanctos, castos, pios, sobrios fuisse. At ethnicorum doctores fuerunt vel poetae leues, vel Philosophi superbi: vtrique autem impurissimi. De haeresiarchis plurima dici possent, sed vnum est vitium omnibus commune, superbia. Eodem modo *seclus huius temporis* exortas esse ex ambitione, superbia, inuidia, odio, aduersari certe negare non possunt. Nam initium primum omnium haeresium huius temporis constat fuisse inuidiam, & ambitionem Lutheri, aegreferentis munus promulgandarum indulgentiarum a sui ordinis Monachis, ad Monachos ordinis Praedicatorum translatum fuisse. Idem in libro contra regem Angliae tanta superbia iactat se, & sua, vt dicat reges, principes, pontifices &c. non esse dignos, qui soluant corrigiam suorum calcamentorum. Similes sunt Lutheri discipuli omnes, quorum libri scatent iactationibus, mendaciis, scommatis, maledictis, conuitiis. Quod vero attinet ad populum, sunt quidem in ecclesia Catholica plurimi mali: sed ex haereticis nullus est bonus.

II. Hæc sunt, quae Bellarminus toto isto capite disputat, an perorat: sed in compendium contracta, retentis tamen ipsius verbis. Quorum analysi distinguit thesin ab hypothese; & in hac obseruat sex membra. 1. de ecclesia Prophetica & Apostolica. 2. de ecclesia proxima post Apostolos. 3. de ecclesia Romana, quantum ad antistites, & populum. 4. de ethnicorum doctoribus. 5. de haeresiarchis. 6. de sectariis huius temporis, id est, nostra ecclesia, quantum ad antistites & populum. Expendamus omnia.

III. Principio, *sanctitas vitae* non est nota ecclesiae, sed personarum solum per hoc seculum transeuntium, dum ecclesia permanet: quem admodum ait Christus *Matth.* 7. A fructibus eorum cognoscetis eos. Non, inquam, hæc est nota ecclesiae. Aut enim intelligitur sanctitas interna, aut externa. Illa non est nota ecclesiae; quia soli Deo est cognita, *Rom.* 2. *ver.* 28. 29. Hæc similiter non est nota ecclesiae; quia non est propria, non perpetua, non conspicua, non infallibilis. *Non propria*: quia virtus vitae quae sanctitas etiam simulari ab hypocritis potest; adeoque Satanas ipse in angelum lucis se transformat, *2. Cor.* 11. 14. Vnde *Augustinus epist. 137.* Ecclesiam non ex vita, seu moribus doctorum, sed ex eorundem doctrina, æstimandam esse prolixè docet: citans inter alia illud Christi *Matth.* 23. Quae dicunt, facite; quae autem faciunt, ne facite. Et *Hieronymus in cap. 7. Matth.* ait: Specialiter de haereticis intelligendum est, qui videntur continentia, castitate, ieiunio, quasi quadam pietatis veste se circumdare: intrinsecus vero habentes animi venentium, simpliciorum fratrum corda decipiunt. *Et post nonnulla*: Supra dixerat, eos qui haberent vestem vitae bonae, non recipiendos propter dogmatum nequitiam. Exemplo nobis sunt Donatista, Cathari, Anabaptista. Non etiam est perpetua hæc nota; quia multitudine scandalorum, vel furore persecutionum potest ita obnubilari externa illa sanctitas ecclesiae, vt non sit conspicua. Id quod accidit tempore Eliae, & praedictum est *Matth.* 24. & alibi, de ecclesia N. T. Non est conspicua; quia etsi opera externa incurrunt in oculos, tamen quia sunt bonis & malis communia, inde non potest cognosci doctrina, vel ecclesia. Quod ipse Bellarminus fatetur *lib. 5. de lib. arb. c. 10.* Denique non est infallibilis; vt patet ex dictis.

IV. Deinde quod Bellarminus coniungit, vel potius confundit, ecclesiam Prophetica & Apostolica, illiusque magistros, cum Doctoribus Ecclesiae N. T. & cum institutoribus ordinum religiosorum: in eo magnam illi iniuriam facit. Fuerunt enim illi immediate a Deo vocati, vera sanctitate conspicui, & extra errandi periculum constituti: quod neque de illis Deo neque de institutoribus ordinum dici potest. Rursus antiquiores ecclesiae Dd. qui proximis aliquot seculis Apostolos consecuti sunt, immerito cum illis institutoribus vatriarum religionum coniunguntur. Quae confusio tolerari non debet. Tum & illud peccauit Bellarminus, quod Prophetas & Apostolos, tanquam suae ecclesiae patronos, citauit: quippe quos longè meliorem iure nostrarum partium esse contendimus; sicut ex ipso doctrina, quam vtrique pars profitetur, examine probamus. Est itaque petitio principii, & inepta, imo puerilis, iactatio.

V. Tertio antiquiores ecclesiae Patres, qui proximis aliquot seculis Apostolos consecuti sunt, non ad ecclesiam Romanam, sed ad nostram pertinere,

tinere, eodem iure, quo prophetas & Apostolos nostrarum partium esse modo diximus, vnicuique contendimus: ne quidem exclusis iis, qui illo tempore vitam monasticam sectati sunt. Primi enim illi monachi nihil habent commune cum Francisco, Dominico, & eorum similibus. De posterioribus Ecclesie Patribus, quanto longius ab ætate Apostolorum abfuerunt, tanto minus auctoritatis possumus ipsis tribuere. Si quis enim instituat collationem inter ipsos & antiquiores, necesse habebit exclamare; *καὶ οὕτως*

VI. Quarto Ecclesie Romanæ antistites sunt Pontifex, Cardinales, Episcopi & reliqui clerici, institutores ordinum religiosorum, denique monachi. Quam sancti omnes fuerint, & sint hodie, inspicimus. De vitis Pontificum Romanorum, omnium scelerum genere referissimis, legantur Platina, Nauclerus, Balæus, & alii. Inuenimus ibi, alios fuisse infames magis, ut Syluestrum II. Benedictum IX. Iohannem XX. & XXI. Gregorium VII. ita ut Platina & Nauclerus testentur, omnes Papas a Syluestro II. vsque ad Gregorium VII. inclusiue fuisse magos: alios seditiones aduersus Imperatorem, ut Gregorium VII. & Alexandrum III. quorum ille insidiarius est vitæ Henrici III. Imp. & quidem in loco sacro, hic pedem posuit in collo Frederici Barbarossæ prostrati: alios scortationibus, adulteriis, incestibus deditos, ut Sergium III. adulterum, Iohannem XIII. qui in adulterio deprehensus & confusus est, Iohannem XXIII. incestuosum, Sixtum IV. Sodomitam, Alexandrum VI. qui cum filia Lucretia incestum commisit: alios cædibus & bellis addictos, ut Gregorium VII. Iulium II. alios auaros & Simoniacos, ut Iohannem XXII. qui in ærario reliquit ducentas quinqueaginta tonnas auri, Clementem V. Alexandrum VI. alios pomposos & fastuosos, ut Paulum II. Clementem V. omnes denique inde a Phocæ, ambitiosos, hypocritas, impostores. Cardinales, utpote fratres Pontificis, ipsi fere sunt similes, superbia, luxuria, auaritia. Qua de re extant passim querelæ veterum. Vide Nicolaum de Clemangis, librum inscriptum Onus Ecclesie &c. *Episcoporum, sacerdotum, & reliquorum clericorum* sanctitas graphice describitur a Bernhardo, serm. 33. in Canticum, his verbis: Ministri Christi sunt, & seruiunt Antichristo: honorati incedunt de bonis Domini, cui tamen honorem non deferunt. Inde existit meretricius iste nitor, histrionicus habitus, regius apparatus: inde aurum in frænis, in sellis, & calcaribus. Inde splendida mensæ, inde comestiones & ebrietates: inde cithara, & tibia, & lyra in conuiuuiis. Hinc sunt Ecclesiarum præpositi, Decani, Archidiaconi, Episcopi, Archiepiscopi. Hæc de sui temporis præsulibus conquestus est Bernhards. Legatus Ducis Bavarie in Concilio Tridentino conqueritur, Clerum, cum iam terræ esse deberet, iam tum fuisse infatuatum, ob socordiam & motum turpitudinem, galam, libidines &c. *Institutores ordinum religiosorum* forte ipsa fuerunt sanctitas. Id enim ex crebris illorum ieiuniis, precibus externis, chameuniis siue humicubationibus, & cæteris id genus vitis, videtur colligi posse. Verum res aliter habet. Nam potius superstitio illorum, itemque hypocrisis, & multiplex idololatria inde firmanifesta: quia in rebus istis externis quantam, ut ita dicam, religionis essentiam constituerunt, suaque merita, & opera supererogationis inde deriuarunt: cum etiam hæretici & hypocritæ ista omnia præstare soleant, *Esai. 1. & 57. Matth. 6. & 23. fere totis*; & nulla possint esse nostra merita coram Deo, quia serui inutiles sumus &c. *Luc. 17.* Sed recitemus vnum & alterum sanctitatis exemplum. Sanctus Franciscus ad edomandam carnis tentationem se durissime verberauit, & similiter magni algoris tempore in foueam glacie & niue plenam se plerumque immergit, ut domesticum hostem, scilicet carnem, perfecte subiiceret, ut est in *Conformitatum lib. 2. p. 244.* Idem cum in quadam infirmitate de pitantia comedisset, tempore magni algoris nudum & quartanarium de Ecclesia S. Rufini Adisii se sine iniectio, collo trahi fecit per focium vsque ad locum malefactorum in platea ciuitatis, ubi populo congregato, facta prædicatione, in fine dixit eis, quod non erat ut sanctus ab eis honorandus, sed ut gluto, quia in illa infirmitate carnes comederat, ab omnibus reputandus & contemendus, *d. l. p. 227.* Hæc & similia sunt documenta sanctitatis, ob quæ B. Franciscus dicitur fuisse exemplar omnis perfectionis, Christo iam similibus in gloria & deificatus, ideoque in quacunque necessitate inuocandus, ut sunt verba *lib. 1. Conformitatum B. Francisci.* Pergamus ad monachos & moniales. Num forte illi habent sanctitatem, quam præ se ferunt? *Brigitte in reuelat.* fratres istos vocat gentem pomposam, vanam, superbam. *Gerson in tract. de clauis. defect. Ecclesie.* ait, claustra Monialium esse proflibula meretricum. *Petrus de Aliaco lib. de reform. Ecclesie.* scribit: Monachi suis immunditiis Ecclesiam commaculant. Sed fere præterieram *Iesuitas*: quorum sanctitas in eo vertitur, ut alios præ se contemnant, suam eruditionem admirentur, opes corradant, periuiria & patricidia defendant. Quid igitur superest, quam ut cum Adriano VI. dicamus, a planta pedis ad verticem vsque capitis nihil esse sani in toto corpore ordinis Ecclesiastici. Hæc enim verba inseruit in structio legati sui ad Conuentum Noribergensem an. 1525. referente *Sleiano lib. 4. com.* Ad extremum *populus in Ecclesia Romana*, cum a Scripturæ lectione arceatur, & in concionibus, quæ plerique in locis rarissimæ habentur, fere audiat fabulas, traditiones, & superstitiones, non potest sanctitatem ab illis suis doctoribus, vel potius seductoribus, haurire. Hinc *Machianellus lib. 1. com. cap. 17.* ait: Quamquam Italia omnium Christiani nominis prouinciarum, Ecclesie Romanæ proxima sit, nulla tamen est, quæ minus religionis habeat.

VII. Quæ loco Quarto de doctoribus ethnicorum, & Quinto de hæreticis dicuntur à Bellarmino, illa nos non tangunt. Sexto itaque videamus, quales fuerint primi reformatores Ecclesie apud nos, quales sint illorum discipuli, & denique auditores. Fatemur autem ingenuè, Lutherum, Zuinglium, & alios Ecclesie reformatores, suos etiam nauos habuisse: quos ipsi quoque agnouerunt. Negamus vero probari posse, illos impuram & flagitiosam vitam vixisse. Quin potius exempla veræ pietatis, sobrietatis, castitatis, diligentie, pii zeli, & aliarum id genus virtutum, in illis passim conspicita fuerunt; ipsis etiam aduersariis sæpe fatentibus. Vide hæc de re in Epistolis apud *Erasmum lib. 11. Epist. 1. & lib. 12. in Epistola ad Cardinalem Moguntinum.* ubi inter alia de Lutheri scribit: Vitam eius magno omnium contentu probatam fuisse, & ne hostes eius in ipso repetire potuissent, quod iure calumniarentur. Et certe qui vitas istorum virorum absque sinistro affectu perlegerit, itemque labores ab illis exhaustos, illorumque scripta ab ipsis edita, perpenderit; continuo animaduertet, calumnias Bellarmini & sociorum hæc in re vanas esse. Idem dico de calumnia, quæ Cardinalis ille noster

ait, in libris *discipulorum Lutheri* nihil fere præter iactationes, mendaciæ, scemmata, & maledicta occurrere. Penes cordatum lectorem esto iudicium. Denique quod idem dicit, *ex hæretico*, id est, ex populo nostro (de illo enim ipsum loqui docet antithesis) nullum esse bonum, est Pontificia hyperbole: quam ille pueriliter probat ex concionibus nostrorum, qui conqueantur, homines magis esse auaros, magis immodestos, magis vindictæ cupidos, multoque deteriores, quam fuerint in Papatu. Puerilis, inquam, hæc est probatio. Nam inique sermones demegorici, homiliaeque paræneticæ, quæ communiter in Ecclesia fuerunt vsurpata, ad criminationem vniuersæ Ecclesie traduntur: quæ res nec veritatem, nec charitatem sapit. Si ita agitur, quis ex concionibus Chrysostomi præcam Ecclesiam damnare non possit: ex concionibus Menotti, Picardi, Pareletæ, Panigarolæ, Pontificiam? At non nobis insanire lubet, quod poeta dicit. Neque vero est, quod aliquis existimet, criminationem illam Ecclesie Romanæ, quam §. 6. institutum, eo spectare, ut omnes & singulos, nullo profus excepto (quod hic facit Bellarminus, istis vitis conspurcatis fuisse & esse doceamus. Minime vero. Indefinite locuti sumus, & *ἐπι το πᾶσι*, non vero vniuersaliter: imitati Bernhards, qui *lib. de consideratione ad Papam Eugenium*, ita curiam Romanam describit, ut totam eius vitam & conuersationem, variis peccatis infectam, imo secleratam & turpem, esse demonstrat. Vnde non licet colligere, ne vnum quidem bonum tum temporis fuisse in curia Romana. Sic licet *Petrarcha Epist. 20.* aulam Pontificiam vocet meretricem Babylonicam, matrem omnis idololatriæ, asylum errorum, hospitium scortationis, impudicitie &c. non tamen inde efficitur, *ὅτι οὐκ ἔστι*, ibi fuisse. Sed examinemus notam vndecimam.

CAP. XIV.

Nota Ecclesie vndecima apud Bellarminum. Gloria miraculorum.

I. **BELLARMINVS** caput suum 14. partitur in quatuor membra. In primo collocat fundamenta suæ sententiæ: in secundo demonstrat, neque ethnicos, neque Iudæos, neque Turcas, neque hæreticos, vlla vera miracula vnquam edidisse; tametsi interdum aliquid tale conati sunt: in tertio, multa narrat de miraculis Ecclesie Pontificie: in quarto, respondet ad nostrorum exceptiones. His itaque lineis, ab ipso ductis, insistamus.

II. *Vndecima* (inquit) nota est gloria miraculorum: sunt autem duo fundamenta præmittenda. Vnum, quod miracula sint necessaria ad nouam fidem, vel extraordinariam missionem persuadendam. Alterum, quod sint efficacitæ & sufficientiæ. Nam ex priore deducemus, non esse apud aduersarios veram Ecclesiam; ex posteriore deducemus, eam esse apud nos. *Respondet 1.* Hæc non Ecclesie, sed doctrinæ nota est; eaque accidentaria, non essentialis; particularis, ac non vniuersalis per se. Quapropter Ecclesia fuit, & est semper: miracula diuina fuerunt, non sunt semper. Sunt enim signa doctrinæ perpetuæ & ordinariæ, ambulatoria & temporaria, extra ordinem & suo tempore, non autem quolibet, ad eam accidentia. 2. Miracula sola, quantum ad externam speciem seu formam spectata, siue seorsim in se considerata, non sunt genuina nota doctrinæ cælestis, ideoque nec Ecclesie; quippe quæ interdum etiam ad fallam doctrinam confirmandam adhiberi soleant: teste Christo, *Matth. 24. versic. 24.* & Apostolo Paulo 2. *Thess. 2. 9.* itemque Mose, *Deut. 13. v. 1. & d.* quibus locis aperte dicitur, etiam pseudoprophetas & Antichristos, interdum magna signa, imo miracula, cedere, & multos hac ratione seducere. Et licet hæc veris ac diuinis miraculis conferenda non sint: non tamen cuiusuis est, accuratum discrimen inter vtraque statuere. Atque hinc est, quod ethnici sua quoque miracula iam olim iactarunt: de quibus vide apud *Liuium in historia secundi belli Punici*; item apud *Valerium Maximum lib. 1. c. 8. & l. 8. cap. 1.* item apud *Ciceronem lib. 1. de diuinit.* Vide etiam *Augustinum Epist. 5.* ubi multa miracula ab Apuleio quodam, & Apollonio Thyaxo, edita fuisse commemorat. Itaque idem *Augustinus tract. 13. super Evangelium Iohannis*, argumentum hoc à miraculis sumtum, si per se & seorsim spectetur, in hac causa prorsus inualidum esse docet, eosque *Mirabilarios* appellat, qui miracula sua subinde iactarent. *Idem lib. de vniuers. Ecclesia, cap. 16.* eleganter ait: Quæcunque talia (miracula) in Catholica fiunt, ideo sunt approbata, quia in Catholica fiunt: non ideo ipsa manifestatur Catholica, quia hæc in ea fiunt. Ipse Dominus Iesus cum resurrexisset à mortuis, & discipulis oculis videndum manibusque tangendum corpus suum offerret, ne quid tamen fallaciæ se pari arbitrentur, magis eos testimoniis legis & prophetarum & psalmorum confirmandos esse iudicauit, ostendens ea de se impleta, quæ fuerant tanto ante prædicta. *Et mox:* Hæc sunt causæ nostræ documenta, hæc fundamenta, hæc firmamenta. *Tertullianus de præscript. c. 44.* Adiciet præterea multa de authoritate cuiusque doctoris hæretici: illos maxime doctrinæ suæ fidem confirmasse, mortuos suscitasse, debiles reformasse, futura significasse, ut merito Apostoli crederentur: quasi nec hoc scriptum sit, venturos multos, qui etiam virtutes maximas ederent, ad fallaciam munendam corruptæ prædicationis. *Chrysostom. homil. 23. in Iohan.* Quare & nunc signa non fiunt: si fidelis es, ut oportet; si Christum diligis, ut diligendus est, non indiges signis. Signa enim incredulis dantur. *Et homil. 34. in Iohan.* Suederque (Christus) non signa nobis, sed doctrinam ipsius attendendam. Signa enim infidelibus & rudioribus exhibenda. Idem docent alii Patres quorum testimonio prolixè collegit *Polanus Symphon. Cathol. cap. 18. thes. 71. 3.* *Noua fides* duobus modis ita dicitur: vel quod sit vere, & *ἐστὶν* noua, vel apparenter duntaxat, & *ὡς ἐστὶν* noua. Sæpenumero enim aliquid nouū dicitur, quando renouatur, vel postliminio restituitur, cum sit vere antiquum. 3. *Missio extraordinaria* itidem duplici ratione dicitur: vel respectu ordinis tunc in Ecclesia recepti, vel respectu ordinis à Deo instituti. Illa spectat ad corruptelas vulgo receptas abolendas, hæc ad cultum, quem Deus instituit, mutandum. 4. *Miracula* etiam dicuntur duplici ratione; vel quæ sensus externos immediate feriunt, ut extirpare mortuos, sanare claudos: vel quæ interiore Dei virtute peraguntur, ut doctorem aliquem diuinitus excitari, & doctrinam cælestem admirabili ratione, felici cum successu, propagare. 5. Ad fidem sensu

priore nouam, & ad missionem extraordinariam posteriore sensu, requiruntur miracula priore sensu. Sed nostra fides, quam profitemur non est noua sensu priore, sed per omnia conformis doctrinae Apostolicae. Et missio Lutheri, Zvinglii, & aliorum non fuit extraordinaria sensu posteriore, sed ordinaria. Itaque non est quod Bellarminus a nobis requirat miracula priore sensu. Habemus autem miracula posteriore sensu. 5. Ad fidem posteriore sensu nouam, & ad missionem priore sensu extraordinariam non requiruntur necessario miracula priore sensu. Quoties enim pii reges & prophetae in Ecclesia V. T. corruptelas doctrinae remouerunt, qui tamen nulla fecerunt miracula? Quoties Episcopi N. T. Ecclesiam ab Arianismo & aliis haeresibus expurgarunt, qui tamen dono miraculorum non fuerunt instructi? Pertinet quoque huc exemplum Iohannis Baptistae, cuius missio fuit extraordinaria, neque tamen miraculis roborata, *Iohan. 10. 14. 6.* Si miracula ad nouam fidem, & extraordinariam missionem duntaxat sunt necessaria, tum ne ipsi quidem Pontificii vera & necessaria habent miracula. Neque enim nouam fidem, vel extraordinariam missionem praefereunt, sed de antiquitate suae fidei, & missionis Apostolicae autoritate perpetuo gloriantur. 7. Summa huc redit. Miracula non sunt nota Ecclesiae; quia neque propria sunt, neque perpetua: quippe quae sunt communia bonis & malis, & adhibentur ferme ad fidem plane nouam, missionemque plane extraordinariam persuadendam.

III. Sed tentemus, quam solidum sit *primum* Bellarmini fundamentum. Confirmat illud primo dictis & exemplis Scripturae, tum rationibus, & testimoniis Patrum. *Exempla* sunt tum Moyses, *Exod. 4.* fere per totum: ubi inter alia Deus ipse inquit, se Moysen idcirco miraculis instruere, ut fidem apud suos populares inueniat: tum Christi, subinde ad opera sua prouocantis, *Iohan. 15. 24.* tum denique Apostolorum, qui una cum mandato Euangelii praedicandi, potestatem edendi miracula acceperunt, *Matth. 10. 7. Marc. 16. Ratio* vero haec est; quod quicumque mittitur a superiore, necesse habeat illius literas & sigillum ostendere. Quare qui a solo Deo extra ordinem mittuntur, necesse habent sigillum Dei, hoc est, miraculum aliquod ostendere. Postremo *testimonium Augustini* adfertur ex *lib. 22. de ciuit. Dei cap. 8.* ubi ait. miracula fuisse necessaria, ut mundus Euangelio crederet. *Respondeo 1.* Moyses uocatio erat immediata & penitus extraordinaria: erat quoque plane mirandum & extraordinarium opus, liberatio ex Aegypto: & denique Israelitarum temporis non habebant scriptum Dei verbum, ex quo Dei voluntatem de hoc beneficio discere, vel Moyses uocationem examinare potuissent. Itaque ipsi fuit necessarium miraculis uocationem & praedicationem suam demonstrare. 2. Christus debuit facere miracula; quia hoc praedictum erat de ipso. 3. Christus *Iohan. 5.* loquitur in sensu comparato: uidel. Iudaeos non quidem nullum, sed non tantum habituros peccatum, si Christus tot & tantis miraculis doctrinam suam non confirmasset. Hinc itaque non potest colligi, fidem non esse habendam doctoribus, qui non clarent miraculis: qualis e.g. fuit Iohannes Baptista. 4. Apostolis erant necessaria miracula, quia nouam fidem annuntiabant, & mittebantur extraordinarie. Intellige fidem nouam priore sensu, & missionem extraordinariam posteriore: ut paulo ante explicauimus. 5. Augustinus utrumque docet: Miracula fuisse necessaria, ut mundus crederet: & Qui nunc quaerit miracula, magnum esse prodigium. Distinguit ergo inter fidem propagandam & propagatam, statum Ecclesiae plantandae & plantatae.

IV. *Secundum* Bellarmini fundamentum est eiusmodi. Quod miraculum sit testimonium sufficiens, & ubi est verum miraculum, ibi sit vera fides, facile probari potest: siquidem vera miracula non possunt fieri, nisi uirtute Dei: dicitur enim miraculum, quod superat vires omnium creaturarum, & ideo omnibus creaturis est mirabile, & propterea etiam in Scripturis dicuntur testimonia Dei: quare quod miraculo confirmatur, Dei testimonio confirmatur: Deus autem non potest esse testis mendacii: igitur quod miraculo confirmatur, verum esse necesse est. Neque repugnat, quod vera miracula non semper sunt ad confirmandam fidem, sed interdum ad illustrandam sanctorum vitam: nam cum miracula fiunt ad gloriam alicuius sancti demonstrandam, illa miracula ostendunt, eum hominem vere esse sanctum. Cum autem nemo sit vere sanctus sine vera fide, Quia iustus ex fide uiuit, *Hebr. 10.* eadem miracula ostendunt, & confirmant veram fidem. *Respond. 1.* Falsum est, ubi verum est miraculum, ibi quoque veram esse fidem. Nam Deus, etiam nunquam perhibet testimonium mendacii, tamen interdum ad suos probandos, & uerbi contemtores puniendos, miracula vera falsis doctoribus abutenda permittit, *Deut. 13. vers. 1. & d. ita ut recte scribat Hieronymus com. in Gal. 1. 3.* obseruandum etiam, quod operari uirtutes dicantur, in his, qui non tenent Euangelii ueritatem, sicut in illis, qui Dominum non sequentes, in nomine eius signa faciebant, *Matth. 9.* Et quis nescit fidem miraculorum etiam in hypocritas cadere. 2. Certum est, vera miracula non posse fieri, nisi uirtute Dei. At Deus donum miraculorum, & similia, quae in Scholis dicuntur gratiae gratis datae, indifferenter piis & impiis tribuit: ut ipse Bellarminus fatetur *lib. 1. de grat. & lib. arbitr. cap. 10.* Non itaque potest ex miraculo colligi necessario, illum esse sanctum, qui illud edit. 3. Miracula non eduntur ad testandum de sanctitate hominis, sed ad Dei gloriam, Ecclesiae salutem, doctrinae caelestis oblationem, hostium confusionem, impiorum excoriationem atque obdurationem. 4. Itaque miracula fiunt semper a Deo, vel per sanctos, vel per non sanctos, ob aliquod bonum, publicum in primis. Vnde recte statuit *Glossa in uerbo Miracula c. audiuimus. extr. de reliq. & venerat. sanct.* non continuo eum, qui miracula facit, nos uenerari debere pro sancto: cum secundum *c. Tenemus 1. qu. 1.* fiant miracula quandoque per malos. 5. Sic itaque corruunt duo fundamenta, quae Bellarminus iecit hoc loco. Nam miracula neque simpliciter sunt necessaria ad nouam fidem, vel extraordinariam missionem persuadendam; neque sola & per se sunt sufficientia fidei testimonia. Nihil enim probant, si non habeant doctrinae ueritatem coniunctam. Ideo Christus prouocauit ad doctrinam & miracula sua simul.

V. In *secundo membro* Bellarminus asserit apud Ethnicos, Turcas, Iudaeos, Haereticos, non esse vera miracula. Sed hoc ambiguum est, ideoque non uerum simpliciter. Nam ut *Pererius comm. in Dan. lib. 4.* docte obseruat, duo sunt miraculorum (uerorum) genera: quaedam huiusmodi, ut non nisi per omnipotentiam Dei fiant: alia, quae fieri possunt potentia causarum naturalium, operante daemone, hominibus ignota, quae modo inuisibili adhibebuntur, & quasi miracula existimabuntur: haec signa uera sunt, sicut illa

Magorum uera fuisse arbitratur Augustinus, nihilominus mendacia, quia qui faciet, se ea facere miraculose uirtute diuina falso profitebitur. His consentanea tradit *Iansenius comment. Concord. Euang.* Quod Antichristi signa & miracula dicuntur mendacia, non sic accipiendum est, quasi omnia illa signa sint efficienda per sensuum & phantasmatis ludificationem, ut quod non sit, esse tamen videatur: quaedam enim uere efficiet per coniunctionem occultam causarum naturalium, quomodo ignem potest uere e caelo deducere, & alia multa facere mirabilia: quae tamen dicuntur signa mendacia, siue quia ad mendacium pertrahunt, dum creduntur fieri uirtute diuina, siue quia quamuis sint uera res, non tamen sunt uera signa & miracula, quia id eum uere & proprie miraculum est, quod fit supra naturam & uirtute supernaturali, quae soli Deo competit. Ego plenius rem istam sic edissero. Miracula uera & mendacia dicuntur uel simpliciter, uel secundum quid. Uere simpliciter sunt, quae sola uirtute Dei eduntur: uera secundum quid; quae uirtute daemone uel artificis reuera fiunt. Miracula mendacia, siue falsa, simpliciter, sunt talia ratione materiae, uel formae: quae non sunt id, quod esse uidentur: falsa secundum quid, sunt talia ratione efficientis, uel finis. Ex his iam patet, quo sensu Gentiles, Pseudoprophetae, Antichristus, Haeretici, possint edere uera miracula. Nimirum Deus interdum per illos edit uera miracula, priore sensu; quae ratione abusus fiunt mendacia. Et rursus illi, opere daemone uel artis, faciunt interdum uera miracula posteriore sensu; quae ipsa fiunt mendacia: quia etsi daemolus non semper est fallax: tamen semper est mendax. Sed quia iam constat de ambiguitate & falsitate assertionis Bellarmini: omittis illis, quae nos non attingunt, uideamus, quid de nostris adferat. Dicit, nulla apud nos esse uera miracula, & tamen primos reformatores nostros nouam doctrinam praedicasse, & non esse missos ab ordinariis praelatis: denique conatos esse edere miracula. *Respondeo 1.* Apud nos sunt uera miracula, nempe Apostolorum. Et hoc nobis sufficit. Neque enim primi illi nostri reformatores opus habuerunt miraculis, ad stabilendam uel edicendam suam doctrinam, quasi nouam & inauditam. Non enim nouam ipsi fidem praedicarunt: sed uere antiquam illam, a Christo & Apostolis praedicatam, plurimisque signis olim confirmatam, pristino suo nitore restituerunt, & quasi iure postliminii in usum reuocarunt. Vocatio uero, & uero missio ipsorum, etsi aliquid extraordinarium habuit (si quidem uiciosum illum ordinem, uulgo tunc uisatum; non autem primarium illum, a Deo institutum, spectemus) uere tamen ordinaria, simul & legitima fuit; quia iuxta canones uere Apostolicos, ab iis, qui potestatem hanc habuerunt, uocati, examinati, & confirmati fuerunt. Quemadmodum igitur antiqui illi prophetae, licet extra ordinem alioqui mitterentur, non tamen omnes miracula ediderunt; sed ipsam legem Moyses, seu uerbum Dei, pro fundamento habuerunt suae reformationis: sic etiam primi illi reformatores hac in parte se se gerere potuerunt, imo debuerunt. Quare nisi Bellarminus probauerit, fidem nostram esse nouam, & uerbo Dei contrariam, miracula nullo iure a nobis exigere poterit: quippe qui omnia V. & N. T. miracula uere nostra esse dicimus, ut pote edita ad confirmationem illius doctrinae, quam nos usque hodie profitemur. 2. Impudens mendacium est, nostros illos reformatores ueram externam miracula edere conatos fuisse. Cur enim conarentur, qui diserte praeferebant, non opus esse miraculis: Tertes, quos Bellarminus adducit, nempe Staphylus & Cochlaeus, mendaciorum catenas necunt. 3. Miraculis non caremus, hoc sensu. Mirabilis propagatio & conseruatio doctrinae nostrae, uerum censeretur debet miraculum: ut nihil dicam de miraculosis operibus, quae in Martyrologiis nostris consignata extant: quorum aliquot recitat *V. Villerus de notis Ecclesiae, nota 5.*

VI. *Tertium membrum* Bellarminus ita enuntiat. Nostram Ecclesiam esse ueram Dei Ecclesiam demonstratis ex miraculis, quae singulis aetatibus habuit plurima, ac testatissima. Ac primum de uidecim primis seculis planum est, ex uidecim tomis hist. Ecclesiasticae Magdeburgensium. In singulis enim uidecim illis, cap. 13. annotant ex autoribus illorum temporum omnia miracula. Deinde post illa uidecim secula semper aliqui claruerunt miraculis in Ecclesia nostra, & nominatim nostro seculo Franciscus Xaverius in Indiis.

Respondeo 1. Haec argumentatio plura confundit simul. Nos ita distinguimus. Istorum miraculorum narrationes aliae uerae sunt, aliae falsae & confictae: tum etiam miraculorum in se ipsis alia uera, & alia falsa sunt; prout se transfiguratur Satan in angelum lucis, *2. Cor. 11. 14.* Quae uera sunt, & narrantur uere, ea ueram doctrinam Dei in Ecclesia notant, quam & nos in ea profiteamur beneficio Dei: uera autem doctrina ueram Ecclesiam notat. At non sequitur, si haec ueram Ecclesiam notat, & hanc miracula; in ueram autem Ecclesiam uenit Pontifex, adeoque Antichristus; haec ergo notare ueram Ecclesiam esse Pontificiam, siue Ecclesiam Antichristi. Vera quidem Ecclesia illa est, in quam uenit Pontifex: at non propterea sequitur, ueram Ecclesiam esse Pontificiam, aut contra: quemadmodum ex eo, quod defector ciuitatem, aut fur domum ingressus obtinet, & hanc caulam; non sequitur ueram ciuitatem, domum, caulam, esse defectoris, aut furis, aut lupi; aut eos qui defectori, furi, lupo applauserint ministrauerintque ueram ciuitatem, domum, uel caulam constituere. Quaecumque ergo uera signa sunt, & narrantur uere, ea sunt a nobis: quae falsa, aut falso dicta, ea permittimus suis autoribus. 2. Antiqua miracula Apostolorum & ipsorum discipulorum nihil iuuant Ecclesiam Pontificiam. Neque enim uerum est, quod Bellarminus ait, eam esse ueram Ecclesiam, quae antiquae similis est, id est, in qua durat hoc donum. Nam ea non est uera Ecclesia, quae est simia antiquae Ecclesiae, sed quae eadem est cum ipsa propter consanguinitatem doctrinae. Deinde miraculorum donum fuit temporarium subolescentis primum Euangelii. Ordinaria itaque iam nulla sunt: extraordinaria rarissima: non durant igitur, quod asserit Bellarminus. 3. Miracula primi seculi, hoc est, Christi & Apostolorum, non sunt confundenda cum miraculis sequentium seculorum; & rursus miracula secundi, tertii, quarti, & quinti seculi, non sunt miscenda cum miraculis sequentium seculorum. Tres enim constituere oportet classes miraculorum. In prima classe sunt miracula uera, & ipsorum narrationes uerae: ut in miraculis primi seculi. In secunda classe sunt miracula partim uera, partim falsa, & similes quoque narrationes: ut in miraculis quatuor sequentium seculorum, usque ad sextum. In tertia classe sunt miracula partim falsa partim uera sed Antichristiana, partim fabulosa. Omnia enim inde a seculo sexto ad hoc usque tempus, uel fabulosa & ficticia sunt, quod nullo idoneo teste uerantur; uel si quid forte mirandum aut insolitum in iis occur-

rit, id ope Dæmonis, vel artis effectum est, vt olim à similibus pseudoprophetis multa sunt edita, virtute eiusdem spiritus: vel denique iusto Dei iudicio subministrata sunt Antichristo & ministris eius. 4. Sed ne hæc per calumniam à nobis dici videantur, age inspiciamus paulo penitus illa tertie classis miracula. Sunt autem alia fallacia, alia magica, alia absurda & pudenda, alia ludicra & puerilia, alia denique fomenta idololatriæ & superstitionis. Primo quædam sunt fallacia: vt simulachra B. Virginis & aliorum sanctorum, quæ quasi automata arte fuerunt mota, vt viderentur aut auerfari petentes; aut annuere; veletiam flere. Sic Dominicani, vt fidem facerent suo dogmati de conceptione Mariæ in peccato originali, ad subsidia præstigiæ decurrerunt, abduendo se in statuam B. Virginis, indeque respondendo, gemendo, lamentando. *Lanauerus de spectris p. 1. cap. 7.* De Franciscanis similem ludum commemorat *Sleidanus lib. 9. hist. ad an. 1. 34.* Deinde quædam sunt magica. Id enim incantationes, exorcisationes, & alii ritus probant; & historia testantur; & ipsi Pontifici fatentur. Nam ita ait *Gerjon contra impugnac. ord. Carthus.* Multa miracula non Christianæ fidei, sed magicæ artis ostentamenta sunt, quæ à simplicibus quasi sanctitatis miracula acceptantur. Idem scribit *Franciscus de Victor. relect. 12. de arte magica.* Tertio quædam sunt absurda & pudenda, indigna illis, quibus tribuuntur: vt, quod B. Virgo sit aliquando ingressa cellam monachi Alani, concinnaueritque illi ex suis capillis annulum, & istum monachum sibi desponderit, osculata fuerit, dederit contrectandas & sugendas mamillas, ac denique illi fuerit tam familiaris, vt sponsa solet esse sponso. Item, quod eadem B. Virgo per quindecim annos cuiusdam monialis Beatricis dictæ, vices in monasterio sustinerit, ipsa interim in publico lupanari scortationibus indulgente. Quarto quædam sunt ludicra & puerilia: vt, quod Dunstanus ita diabolum exceperit verberibus, vt virgam in ipsius dorso fregerit: quod Bonifacius vulpem coegerit, vt redderet gallinas deuoratas &c. Quinto pleraque Papistarum miracula confirmant superstitiones & errores ipsorum: puta purgatorium, cultum imaginum, & similia: vt videre est in dialogis Gregorii, & Speculo historiali Vincentii. Quid vero de miraculis in nouo orbe patris dicam, vel potius quid non dicam: Negriorum Indiarum testis oculatus, fideque dignissimus, *Iosephus Acofta*, nobis hic ferat suppetias. Ita autem ille *lib. 6. de salut. Ind. cap. 4.* Quæ est prædicatio nostra? quæ fiducia? Signa quidem non edimus. *Et cap. 12.* Nos prodigia, quibus Euangelicas voces confirmemus, nullam producimur. *Et iterum cap. 17.* Neque vero opus est. Bonis operibus ita lucere coram hominibus, vt videntes glorificent Patrem, qui est in cælis, est omnium ad persuadendum miraculum potentissimum.

VII. *Quartum & postremum huius capituli membrum* continet exceptiones nostrorum, & responsiones Bellarmini. *Exceptiones nostrorum* ad miracula Papistarum sunt tres. 1. sæpe res istas non ita contigisse, & falso narrari ab historicis. 2. sæpe fuisse præstigiæ dæmonum: quod vera miracula confirmant Euangelium, ista vero euertant Euangelium, & confirmant idololatriam. 3. ex miraculis non sumi argumentum firmum ad probandam veram fidem; quia etiam Antichristus faceret signa *Apoc. 13.* & August. dicit, non esse credendum Donatistis, etiam si miracula faciant, *tract. 13. in Ioh. & idem l. de unit. Eccl.* ait, Ecclesiam Catholicam non manifestari miraculis, quod illa sint ideo approbanda, quia fiunt in Catholica: & olim ad sepulchrum Ieremiæ fiebant miracula, opera demonum, quia fiebant in vilitate eorum, qui Ieremiæ pro Deo colebant, & denique ex Suetonio constat, Vespasianum Imperatorem cæco lumen, & claudum gressum aliquando reddidisse, & ex Socrate, Paulum Episcopum Nouatianum fecisse miraculum, ita vt aqua baptismi iussu euauerit, cum Iudæus quidam veterator, iam ante sæpius baptizatus, iterum ab ipso baptismum peteret.

VIII. *Respondet* Bellarminus. *ad. 1.* Impudentissime negant miracula, quæ à tot scriptoribus referuntur. Similes itaque sunt pagani negantibus historias miraculorum, de quibus *Augustinus lib. 10. de ciuit. Dei cap. 18.* Et si liceat absque vlla ratione negare facta olim miracula, peribit fides omnium librorum, & tollitur omnis religio. *ad. 2.* Hæc est vetus calumnia. Sic enim Scribæ & Pharisei loquebantur de miraculis Christi, *Matth. 12.* & pagani de miraculis martyrum, & Ariani, alique hæretici de miraculis Catholicorum. Deinde nullam habet probabilitatem, quod S. Martinus, Franciscus, & alii quidam, qui simplicissimi erant, arte magica vterentur. Neque vero ista miracula euertunt Euangelium Christi, sed Caluini. *ad. 3.* Miracula Antichristi sunt mendacia, id est, non vera, & solida, sed apparentia. Deinde, Augustinus contemnit miracula Donatistarum, hoc est, occultas ipsorum visiones; quibus simile est somnium Zvinglii passim notum; & quoddam Lutheri. Tertio, Augustinus contrario modo loquitur in libro contra Epistolam fundamenti cap. 4. & 5. vbi dicit, Ecclesiam demonstrari ex miraculis, non ex Scripturis, imo Scripturas demonstrari ex Ecclesia. Ne igitur secum pugnet, dicendum est, in vtroque loco ipsum loqui ex hypothese, quia enim Manichæi admittent miracula, & negabant Scripturas; Augustinus in illa Epistola, ex miraculis demonstrat Ecclesiam, deinde ex Ecclesia demonstrat Scripturam: Sed quia Donatistæ credebant Scripturam, & iactabant suas visiones, contemnent miracula Ecclesie; ideo Augustinus contra ipsos alia via procedit, & ex Scripturis demonstrat Ecclesiam, deinde per Ecclesiam vult iudicari de miraculis. Est autem obseruandum, recte demonstrari ex miraculis Ecclesiam, & ex Ecclesia miracula, sed diuerso demonstrationis genere: quemadmodum ex effectu demonstratur causa, & ex causa effectus: nam ex miraculis demonstratur Ecclesia, non quoad euidenciam, vel certitudinem rei, sed quoad euidenciam, & certitudinem credibilitatis, Cuius ratio est, quia ante approbationem Ecclesie, non est euidentis, aut certum, certitudine fidei, de vilo miraculo, quod sit verum miraculum: tamen est tale, vt euidenter faciat rem credibilem. Quarto, mendacium est Caluini, quod populi coluerint Ieremiam sacrificis, diuinisque honoribus. Quinto, nec cæcus vere, nec vere claudus fuit à Vespasiano curatus: quia vt ex *Tacito libro 4. hist.* videre est, duo illi morbi fuerunt curabiles. Sexto, miraculum Nouatiani Episcopi factum est, non in confirmationem fidei Nouatiani, sed Catholici baptismi.

IX. *Replicamus* ad ista Bellarmini sophismata, hoc modo. 1. Nostri non simpliciter omnia negant, cum etiam ab Antichristo miracula fieri affirmant: sed aiunt pleraque per disunctionem, alia falso narrari, fictas narrationes esse; alia præstigiæ esse siue illusiones, actiones fictas. 2. Pharisei ca-

lumniati sunt miracula, quæ erant oculis omnium exposita, & confirmabant doctrinam cælestem. Nos, non calumniatur, sed negamus esse diuina miracula, quæ confirmant errores. 3. Præstigiæ semper a dæmone sunt, siue ille ex composito, magorum & præstigiatorum condita & conuentionali opera, siue imprudentiorum & imperitiorum hominum simplicitate abutatur. Etenim isti homines quo simpliciores sunt, eo faciliores sunt & magis expositi Satanæ deceptionibus, vt Eua fuit. Quod si fuerunt simplicissimi, vt affirmat Bellarminus, proinde & machinationes Satanæ minus animaduertent, & magis fraudibus illius per imprudentiam & inscientiam suam fuerunt expositi. 4. Caluinus non tradidit aliquod suum Euangelium, sed ex Scripturis annuntiauit Euangelium Christi. 5. Miracula Antichristi alia sunt vera, alia falsa: vt supra diximus. Est enim semper sunt falsa ratione finis, tamen possunt esse vera materialiter & formaliter: quantum multa ex his hoc quoque modo sunt falsa. 6. Distinguit Bellarminus inter miracula Antichristi, & sanctorum. Recte vtrique. Sed quomodo à falsis vera distinguas miracula? Cedo Bellarmino. Certe aut distingues authore & causa: at hoc soli sapientes possunt, aut virtute: at hanc quotusquisque videt: aut euentu, & doctrinæ veritate, quos duos modos exposuit Moyses *Deut. 13.* & 17. Euentum autem in prædicationibus solum licet obseruare, *Ierem. 28.* Sola ergo doctrinæ comparatio necessarium est indicium miraculi, & ineluctabile, vt miracula sunt doctrinæ signa. 7. Falsum est, miracula Donatistarum, quæ Augustinus contemnit, fuisse tantum occultas quasdam visiones. Nam Augustinus vtroque loco & miraculi, & visionis meminit. Neque est, quod Bellarminus probet, Augustinum maxime facere vera miracula. Hoc potius probare debebat, quomodo vera & falsa miracula discerni queant ex specie: cum vtrorumque sit eadem species, siue apparentia. 8. Commemoratur somnium Zvinglii. At ille figurate & modeste de se locutus est, ne quas forte reuelationes superbe arrogare sibi diceretur. Nam illa, *ait an albus sit, & quæpiam sunt*, quibus per humane Zvinglius demonstrabat, nolle se gloriari de reuelationibus Spiritus. 9. Lutheri somnium fuit festiuum. 10. Operosus est Bellarminus in re præfacili. Non dicit contrarium, qui de eadem re loquitur varie, simpliciter & secundum quid. Simpliciter docet Augustinus, Ecclesiam non declarari & demonstrari miraculis, *tract. 13. in Iohann.* respectu vero hæreticorum Scripturas negantium, Ecclesiam præscam quæ habuit Scripturas olim miraculis demonstratam esse. 11. Falsum est, ante approbationem Ecclesie non esse euidentis aut certum certitudine fidei de vilo miraculo, quod sit verum miraculum. Quid enim? Abeli, Abrahamo, Mosi, & aliis, annon fuit certum miraculum ante approbationem Ecclesie? at qui ita penderet certitudo operum Dei ab Ecclesie approbatione. Secundo vt oracula, sic etiam miracula diuina sunt omni exceptione maiora, omni humano testimonio. Certa igitur miracula facit Dei maiestas atque autoritas; Ecclesia non facit, sed percipit, & tradit eadem fide, qua accepit à Domino per autoritatem ipsius. 12. Caluinus probat ab vsu Ægyptiorum idololatriæ, miracula ista à dæmone esse facta, iudicio Dei. Sic enim legere est in præfat. *Ierem. in Bibliis Benedicti*, qui eam ex veteribus Bibliis cum glossa ordinaria curauit excubendam: *Quoriam postulatione sua defugatur ab eodem loco serpentibus Ægyptios tædium aspium facit esse securos, magna eum religione Ægyptii venerantur.* 13. Fuerint sane isti morbi curabiles. Hoc tamen miraculi loco non potest non haberi, quod extra ordinem cæcus & claudus iste à Vespasiano restituti fuerunt, proculdubio dæmonis ope.

CAP. XV.

Duodecima Ecclesie nota apud Bellarminum: Lumen propheticum.

I. *Decima nota* est lumen propheticum. Sicut enim Christus *Marc. 16.* promittit Ecclesie donum miraculorum, ita etiam *Ioel. 2.* exponente Petro, *Act. 2.* donum prophetiæ, quod certe maximum est: cum certum sit, neminem cognoscere futura contingentia, excepto Deo, *Esai. 41.* Annuntiate quæ futura sunt in posterum, & sciemus, quia dii estis vos. Et è contrario *Deut. 18.* ponitur tanquam nota falsa doctrinæ, si propheta prædixerit aliquid, & non euenerit. Iam apud ethnicos & hæreticos nulla fuerunt vera vaticinia, sed multa falsa, nisi forte fierent in testimonium fidei nostræ, vt fuerunt vaticinia Sibyllarum & Balaam. Est enim Ethnicis habuerunt oracula plurima Apollinis: tamen illa fuerunt vel ambigua, vel ea prædicebant, quæ aut dæmones facturi erant, aut iam cõperant fieri, aut habebant causas naturales diabolo notas &c. Hæretici quoque, quoties aliquid prædicere voluerunt, decepti sunt. Id quod patet de falsis prophetis V. T. *3. Reg. 22.* & similiter N. T. nominatim de *Luthero*, qui cum propheta Germanicus, & tertius Elias à suis appelleretur, nihil tamen vnquam veri, sed multa falsa prædixit, vt patet apud Cochlaum. At in *Ecclesia Catholica* præter prophetas V. T. & eos, qui fuerunt quingentis annis à Christi aduentu, vt Agabum, de quo *Act. 11.* Gregorium Thaumaturgum, de quo Basilus &c. fuerunt etiam posterioribus seculis, quibus iuxta Lutheranos, Ecclesia apud Romanos perierat, veri prophetae, & quidem monachi, ac Romano Pontifici addicti: puta S. Benedictus, S. Bernhardus, S. Franciscus, qui multa prædixerunt, quorum bona pars hæctenus completa est. Fere etiam nulli in Ecclesia coluntur sancti homines, qui simul cum miraculis, non etiam dono prophetiæ claruerint.

II. Primo examinemus *thesim*, an lumen propheticum, id est, donum futura prædicandi, sit nota Ecclesie: Ille ait: nos negamus. Rationes ipsius tres sunt. 1. quia donum prophetiæ diuinitus est promissum Ecclesie. 2. quia solus Deus prædicat futura contingentia, & hoc dono suos ornat. 3. quia *Deut. 13.* tanquam nota falsa doctrinæ ponitur, si propheta prædixerit aliquid, & non euenerit. *Respondeo* 1. Hæc promissio non est generalis, siue communis, sed plane singularis: & in primis respicit Ecclesiam primitiuam. 2. Deus sæpe reuelat futura, diabolo & pseudoprophetis. 3. Ex eo non sequitur, quod statim sit verus propheta, qui prædicat, quod postea euenerit: vt patet ex loco citato. Rationes nostræ sunt hæc. 1. quia donum prophetiæ non patet ex loco citato. Rationes nostræ sunt hæc. 1. quia donum prophetiæ non est proprium Ecclesie: vt patet *Deut. 13. vers. 1. & d.* itemque in exemplo Bileam,

Bileam, Num. 22. 23. & 24. & Caiphæ, Iohan. 11. 51. 2. quia diabolus & pseudopropheta multa vera prædicunt, 1. Sam. 28. vers. 19. & dicitur ut difficillime cognosci possit, quænam prædictiones fluant ex dono prophetiæ. 3. quia pseudopropheta gloriatur de hoc dono, iactantque reuelationes & somnia: vt 2. Reg. 13. 18. Ier. 23. vers. 25. 32. Matth. 7. 22. 4. quia donum prophetiæ non est perpetuum in Ecclesia, sed fere coniunctum cum primordiis Ecclesiæ. Vnde *Claudius Espensæus Episcopus comment. in Tim. lib. 1. digress. cap. 2.* eleganter ait, inter fidei primordia ad commendanda eius rudimenta fuisse prophetas prophetantes; semper autem in Ecclesia esse prophetas interpretantes Scripturam. 5. Patres idem confirmant. *Iustinus lib. quæst. & respons. ad orthodoxos, quæst. 2.* Eiusdem Dei hæc sunt omnia, tam prædictio verborum, quam euentus rerum: qui & per sacros vates atque Apostolos quæ futura erant, prolocutus est; & per eos itidem, qui à vero cultu sunt alieni, quæ facturus erat, præmonstrauit. *Hieron. in Matth. 7.* Et Saul, & Baalam, & Caiphæ prophetauerunt, nescientes quid dicerent. *Augustinus lib. 2. ad Simplicianum quæst. 1.* Satis ergo apparet inter dona Spiritus sancti esse prophetiam, quam tamen si quis habeat, & charitatem non habeat, nihil est. Ex quo intelligitur, fieri posse, vt quidam etiam indigni vita æterna regnoque cælorum, aspergantur tamen quibusdam Spiritus sancti muneribus. *Athanasius lib. quæst. ad populum Antiochenum, quæst. 110.* ait, quod multi prauè credentes acceperint à Deo prophetiarum donum. *Ius canonicum caus. 1. quæst. 1. capit. 38.* ait, quod prophetia in malis hominibus etiam fieri solet. *Thomas in 2. 2. quæst. 172. art. 6.* ait, prophetas falsos vera prædicere, aliquando ex dæmonum reuelatione, aliquando ex diuina inspiratione. *Ambrósius in super, Chrysostr. & Vincentius Lyrinensis,* reliquas nostras rationes confirmant. Nam ille ait: Erant prophetiæ primordiis Ecclesiæ propria: iste, Iudicium difficillimum est, quo verus propheta à falso dignoscitur: hic, Et si vera prædicunt, non sequitur eorum doctrinam esse amplectendam. Quæ cum ita sint, concludimus, hanc notam, sicubi, si quando est, accidentariam & temporalem esse, non essentialiam atque perpetuam: imo neque conspicuam, quia lumen propheticum ex lumine S. literarum examinari debet, quemadmodum ipsa miracula. Prophetia siquidem est species miraculi. Vati in his itaque nihil magis, vel amplius, imo etiam aliquando minus, quam miraculis, in hac causa tribuendum est.

III. *Hypothesis* Bellarmini, qua nos tangit, friuola est. Tamen enim nostri heroes & reformatores nunquam spiritum propheticum magnopere iactarunt: quidam tamen eorum ex diuina quadam reuelatione, interdum futura contingentia vere prædixerunt, aut alia quædam arcana, non sine Dei instinctu, patefecerunt. De *Husso* enim legimus, illum, cum in ignem coniecitur, hostibus suis inter alia dixisse, futurum, vt centum circiter exactis annis, Deo & sibi respondeant, & negotium cum quodam cygno habeant, quem perinde, vt auferem istum (id enim sonat Bohemice *Huss*.) tortere non possint. Id quod euentus tandem verum esse declarauit. *Iohannem Knoxum*, præcipuum Scotiæ reformatorem, spiritu prophetico fuisse præditum, Scoti omnes vnanimiter affirmant. *Lutherus* quoque multa prædixit, vt *Melanchthon* in ipsius vita narrat. De *Melanchthone* quoque, & aliis quibusdam similia commemorantur. Interea tamen ex his qualibuscunque donis, Ecclesiæ extraordinem datis, doctrinæ nostræ veritatem, aut legitimam doctorum missionem, concludere minime solemus: vt pote qui nouimus, prædictiones ex verbo Dei examinandas esse, non contra.

IV. *Hypothesis* Bellarmini, qua Pontificios tangit, similiter est friuola. Nam 1. Prophetæ & Apostoli non possunt annumerari Ecclesiæ Romanæ hodiernæ, cum ab illorum doctrina multis modis defecerit. 2. *Gregorius Thaumaturgus* fuit Episcopus Cæsariæ, & Antonius fuit monachus Aegypti. Itaque Ecclesiæ Græcæ & Aegyptiæ potius, quam Romanæ, istam gloriam sibi vindicare possent. 3. Falso asseritur, iuxta Lutheranos periisse Ecclesiam posterioribus seculis. Aliud est periisse, aliud deformatam in dies fuisse paulatim inualecente errore: hoc, non illud dicimus. 4. Habuit Ecclesia interdum sua miracula & reuelationes in membris suis extra ordinem, vt Ecclesia est. De horum veritate nihil contendimus: etenim si qua sunt, Deo gratias agimus: si non sunt, nec desideramus. Iudæi & infideles desiderant per nos licet. 5. Habuit Ecclesia, etiam vt deformatam fuit, suas reuelationes. Sed quid hoc ad rem. 6. Quædam prædictiones circumferuntur, in quibus occurrunt contradictiones, quibus vel seipsas euertunt, vel verbo Dei contradicunt.

CAP. XVI.

Decima tertia Ecclesiæ nota apud Bellarminum. Confessio aduersariorum.

I. *Decima tertia nota* est Confessio aduersariorum. Tanta enim vis est veritatis, vt etiam aduersarios cogat interdum sibi testimonium dare, iuxta illud *Deut. 32.* Et inimici nostri sunt iudices. Tam nusquam inueniuntur *Catholici* laudasse, aut approbasse doctrinam, aut vitam vllorum ethnicorum, aut hæreticorum. Scimus enim, vnam tantum esse veram fidem, & sine ea nullam esse veram iustitiam. Itaque nos constanter asserimus, errare omnes, qui doctrinam nostram non sequuntur. At non sic de nobis, loquuntur Paganis, Iudæis, Turcæ, Hæretici. Nam ex *Paganis* *Plinius Secundus* valde commendat Christianos, lib. 10. *Epist. ad Traianum Imp.* Et *Tertullianus in Apologético cap. 5. & 6.* affirmat, eos Imperatores, qui habiti sunt optimis, fuisse Christianos, vt *M. Aurelium*, *Vespasianum*, *Antoninum Pium*; eos autem persecuciones mouisse, qui sunt habiti pessimi, etiam ab ipsis Gentilibus, vt *Neronem*, & *Domitianum*. Extat etiam *Epistola Marci Aurelii Imp.* in qua insignem victoriam in Germania Christianis acceptam refert. Denique *S. Antonius*, *S. Hilario*, & *S. Martinus* fuerunt in honori & reuerentiâ paganis, vt *Athanasius*, *Hieronimus*, & *Sulpitius* in ipsorum vitis narrat. Ex *Iudæis* habemus *Iosephum*, qui lib. 18. *antiq. cap. 6.* affirmat, Christum plus quam hominem fuisse, & vere Messiam esse: & *Philonem*, qui scripsit librum in hunc de laudibus Christianorum, qui sub *Marco Evangelista* in Aegypto viuebat. *Mahometus* in Alcorano scribit, Christianos saluari, & Chri-

stum esse maximum prophetam. *Sultanus* quoque Aegypti in summo honore habuit *S. Franciscum*. Ex hæreticis *Totilas* rex Arianus *Benedictum* summo affecit honore, vt verum Dei seruum & prophetam. Et *Lutherus*, iam hæreticus existens, sic scribit in lib. contra *Anabaptistas*, qui in odium Papæ reiciunt baptismum paruulorum: Nos, inquit, fatemur, sub Papatu plurimum boni esse Christiani, imo omne bonum Christianum, atque etiam illinc ad nos deuenisse. Quippe fatemur in Papatu veram esse Scripturam sacram, verum baptismum, verum sacramentum altaris, veras clauas ad remissionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum Catechismum, vt sunt *Oratio Dominica*, *Decem præcepta*, *Articuli fidei*. Dico insuper sub Papatu veram Christianitatem, imo verum nucleum Christianitatis esse. Ita *Lutherus*. Vbi dum nobis tribuit nucleum, certe nihil sibi seruat, nisi corticem, vel putamina. *Caluinus* præterea in *Instit.* *Bernhardum* vocat pium scriptorem. At certe *Papista* fuit *Bernhardus*: & nemo est pius sine vera fide. *Philippus in Apolog. artic. 5. & 27.* *Confess. Augustan.* vocat sanctos, *Bernhardum*, *Dominicum*, & *Franciscum*: quod idem facit *Lutherus lib. de abroganda Missa*.

II. *Thesis* *Bellarmini* nobis non probatur. Tamen enim confessio hominum, licet etiam contra seiplos restantium, magni iudicetur esse ponderis: per se tamen non arguit veram Christi Ecclesiam, quia fieri potest, & solet, vt ista confessio interdum non adfit; vel ex aliqua animi commotione, aut sinistro aliquo affectu proficiatur; vel saltem non absolute & generatim, sed tantummodo respectu, & certo quodam respectu, proferatur. Itaque hic solius Dei iudicio standum est; iuxta illud *Apostoli 2. Cor. 10. 18.* Is demum probatus est, quem Dominus commendat. Hinc efficitur, confessionem aduersariorum, neque propriam, neque essentialiam notam esse Ecclesiæ, ac ne notam quidem, sed commune accidens: quod ipsa narratio docet, & hæ rationes confirmant. 1. *Non est nota propria.* Vt enim in quibusdam Catholicis ab ethnicis & hæreticis laudantur: ita vicissim Christiani de ethnicis & hæreticis multa præclara fatentur, eos multa S. literis contentanea docere, multisque & magnis sæpe virtutibus præditos fuisse, qui tamen propterea non sunt Ecclesia Dei, aut veritatem saluificam habent. Sic *Lactantius lib. 7. Instit. diu. cap. 7.* de philosophis ethnicis ait: Particularim veritas ab his tota comprehensa est. *Ibid.* Immortales esse animas *Pherecydes* & *Plato* disputant. Hæc vero propria est in nostra religione doctrina. Tandem concludit: Totam igitur veritatem, & omne diuinæ religionis arcana philosophi attingerunt. *Augustinus de doctrina Christi. lib. 2. cap. 40.* fatetur, philosophos aliqua vera, & fidei nostræ accommoda dixisse, maxime *Platonicos*: quæ non solum formidanda non sunt, sed ab eis etiam tanquam iniustus possessoribus in usum nostrum vindicanda. *Chrysostr. opere imperf. in Matth. homil. 49.* Ex moribus ipsis prius intelligebatur Ecclesia Christi, quando conuersatio Christianorum; aut omnium, aut multorum erat sancta, quæ apud impios non erat. Nunc autem aut tales, aut peiores facti sunt Christiani, quales sunt hæretici, aut gentiles. Adhuc autem & maior continentia apud illos inuenitur, quamuis in schismate sint, quam apud Christianos. Qui igitur vult cognoscere, quæ sit vera Christi Ecclesia, vnde cognoscat, nisi tantummodo per Scripturas. *His verbis* *Chrysostr.* confitetur, conuersationem gentilium & hæreticorum laudabilem esse quam Christianorum sui temporis. Num propterea hæretici & gentiles sunt vera Ecclesia: aut saltem num vera pietas & virtus est apud gentiles & hæreticos? 2. *Non est perpetua hæc nota.* Interdum enim accidit, vt illi, qui laudant Ecclesiam, eandem criminentur. Et interdum quidem contingit, veritati ab ipsis hostibus dari testimonium: sed hoc non est vniuersale. Vbi enim venit, vt aduersarij adeo sint obstinati, vt manifestæ veritati contradicant. 3. *Non est notior.* Quomodo enim illius testimonium potest esse manifestius veritate, qui veritatem non nouit: vel si nouit, eam non cupit amplecti. 4. *Non est essentialis:* quia si Ecclesia vel maxime destituitur confessione aduersariorum, nihilominus tamen est & manet vera Ecclesia. Neque vero est quod morem rationem *Bellarmini*: quia non est vniuersalis. Nam veritas non semper cogit aduersarios, vt veritati testimonium perhibeat: id quod ipse fatetur.

III. Examinemus primam hypothesein *Bellarmini*, vbi ait, Catholicos nusquam laudasse, aut approbasse doctrinam, aut vitam vllorum ethnicorum, aut hæreticorum. *Respondet 1.* De ethnicis falsum est. Nam *Apostolus lib. 6. de procuranda Indorum salute cap. 14.* ait: Dissimulari profecto non potest, quam nobis erubescendum sit, quod à Satanæ ministris Indis superemur: cum nos ad salutares confessiones persuadendas pigriores sumus, quam Ethnicis ad sæuas & carnificinas suas. Lubenter interdum a sacerdotibus suis, expandi adulterii, aut alterius sceleris causa durissimo saxo ad scapulas eundi fortiter, interdum à iuuenibus diu virgis cædi &c. sustinent. *Pimenta in Epist. de India orientali p. 110.* Nulla inter Indos istos furta aut latrocinia: & idcirco cum foras procedunt, officia non occludunt. 2. Falsum etiam est de hæreticis. Nam ita scribit *Maldonatus in Matth. 8.* Non citaremus autorem imperfecti operis, quod *Chrysostr.* falso tribuitur, cum sit hæretici Ariani, nisi & autoritas, & eruditio, & subtilitas interpretandi, illi autoritate tribuisset. Quo consilio *Tertullianum*, & alios, quos hæreticos esse scimus, sæpe citamus. *Stapletonus Antidor. in Euang. præfat. ad lect.* ait: *Caluinus* ita quoad literam interpret diligens est, ita moralis, ita elegans, ita suauis, vt etiam ab ipsis orthodoxis (*Pontificios intelligit*) auide interdum legatur: quos aliquando exoptare audiui, vt relectis suis, quæ contra Ecclesiam & fidem nostram disputantur, castratus prodeat: sic enim commentarios eius peritiles fore. *Censores Pontificii Indice Expurgat. p. 216.* *Immanuelis Tremellii* opus, Latine editum in N. T. vtile esse videtur, paucis expunctis. *Alphonsus de Castro lib. aduers. hæres. tit. Adoratio:* *Oecolampadius* vir erat omni genere bonarum literarum apprime doctus. In historia Comitiorum Augustianorum sequentia leguntur: *Carolus Imp.* finita prælectione Augustanæ Confessionis dixisse, Optare se, vt per totum orbem ita doceretur: & Cardinales quosdam affirmasse, Causam Protestantium iustam, & doctrinam eorum rectam esse: verum huiusmodi mutationem doctrinæ & rituum, non tam paucorum arbitrio, sed plurimum consilio & adiumento fuisse suscipiendam: denique, *Wilhelmum Bauariæ* ducem a lectione Confessionis reuersum in diuersorium, his verbis Eccliam compellasse: Longe alia & magis horrenda de doctrina *Lutheri* mihi narrata sunt hæcenus, quam ipse hodie audiui. Et tu quidem præclaram spem mihi fecisti, posse illam doctrinam facile refutari: ad quæ cum *Eccius* responderet, Patrum quidem scriptis Protestantium

stantium doctrinam refutari posse, minime vero ex Scriptura sacra; subicit Dux: Ergo, quantum audio, Lutherani sedem & fundamenta doctrinae suae habent in Scripturis, nos vero Pontificii extra eas, atque auersa ab illo facie exiit. 3. De Protestantium vita extant similia eologia. *Maldonatus Epist. nunc. in 4. Euang.* Nihil in eorum (Protestantium) factis apparet, nisi eleemosyna, temperantia, modestia. *Costerus Enchirid. cap. 2. de Eccles.* Eduit illi quidem nonnunquam bona moralia, largiuntur eleemosynas, Xenodochia erigunt &c. *P. Iovius de vita Pomponii Columella:* Caroli Caesaris exercitus constabat ex Hispanis, & Italis Catholicis, atque ex Germanis Protestantibus. Roma capta, Germani moderatius se gerebant. 4. Nimis itaque superbus est noster Bellarminus, vna cum recentioribus Papistis, sui similibus; qui nostros homines, aut nunquam, aut rarissime laudare solent. Sed quid hoc est mirum? Odio & inuidia, & superbia ipsorum, & quorundam ignorantia id est tribuendum. Cum enim infensissime nos oderint, facere aliter non possunt, quin libenter nobis detrahant, & maledicant. Itaque nihil omnino rerum bonarum nobis relinquunt, ne scientiam quidem, aut doctrinam, aut artes; sed pro indoctis, stupidis, infans denique, & amentibus nos habent. Nos vero, qui non personas, sed errores tantum, & vitia ipsarum odimus, honorifice de ipsis saepe & sentimus, & loquimur. Nam & multiplicem scientiam, & variam lectionem, & artes, & linguas, & quibusdam etiam probitatem, ac iustitiam quandam non vulgarem, & quidquid similia est Dei donorum, imo quibusdam veram fidem in Christum, vtroque concedimus: tamen si veritatem Evangelicam in genere ipsis concedere non possumus.

IV. Alteram hypotheseos partem percurramus, ubi fere encomia varia conferruntur, & alienis plurimis se ornat. Nam i. Plinii, Iosephi, & Mahometis testimonia nihil ad Pontificios attinent: cum de antiquis illis Christianis, qui tempore istorum scriptorum vivebant, enuntiata sint; nec ad praesentes controuersias, de quibus illi nihil audierant, vilo modo applicari possunt. 2. Philonis scriptum non persequitur laudes Christianorum, sed agit de Essenorum secta: ut innumeris & inuictis ex antiquitate argumentis probari potest, & testimoniis. 3. Lutheri confessio de doctrina Papatus, omnino recipienda est. Non enim Lutherus nucleum tribuit Papatu, sed sub Papatu verum nucleum Christianitatis esse dicit. Neque hoc affirmat vniuersaliter, sed ratione illius sui seculi, quo lux Evangelii nondum tam longe lateque irradiauerat. Praeterea non dicit esse apud eos solum. Nam quod bonum est, id nobis cum iis qui sub Papatu sunt, commune est: a malo fugimus, quod in eis, a bono nunquam discessimus. Fatemur quidem illa capita omnia in Papatu etiam aunc superesse; sed valde corrupta, & contaminata. Habent enim Pontificii Scripturam, sed fere ita, ut olim Philistaei arcam Domini habebant: utque Iudaei vetus testamentum, imo ipsum Christum habuerunt: denique ut mundus semper habuit Ecclesiam. 4. Ex nuda sanctorum appellatione, quae vel per concessionem, vel alio vulgari more, sapissime usurpatur, nihil in hac causa, vel contra nos, vel pro aduersariis, concludi potest. 5. Tempore Bernhardi nondum fuit Papalis seruitus piorum ceruicibus imposita, nec vsque adeo peruersa doctrina: ut ex ipsis scriptis constat. 6. Aliud est *συζητησιμὸς ἢ ἀποδείξιμος*, supposito vsu & opinione vulgi, dicere, ne in sermone instituto aliae quaestiones intempestiue moueantur, aliud *ἡ ἀποδείξιμος* ex sensu mentis nostrae. Ita ergo Dominicus & Franciscus dicuntur a nostris sancti, sensu alieno. Vterque enim valde fuit superstitiosus: alter etiam sanguinarius; & alter plane *ἀνομιμαστὴς*, rudisque idiotia fuit: ambo sola specie sanctitatis in seculo infelicissimo insignes. Quod ipsum de illorum similibus pronuntiamus. Quare, si Bellarminus nostrae Confessioni aliquid tribuere vult, nos veram religionem, proinde & veram Ecclesiam, in Papatu esse negamus; saltem eo modo, quo illi intelligere solent: idque non modo propter impuram & turpem clericorum, & monachorum vitam, verum in primis propter falsam, & vere Antichristianam ipsorum doctrinam: cuius vtriusque causa etiam hodierni Iudaei, Turcae, & Pagani, a religione Christiana, quam in Papatu praecipue residere putant, prorsus abhorrent, ut notum est, & ipsi quoque Papistae fatentur. Sic enim inquit *Cardinales delecti in consilio de Eccles. emend. Paulo III. dato:* Credat Sanctitas vestra scientibus, quod infideles hanc praecipue ob causam Christianam religionem derident, adeo ut per nos, inquam, nomen Christi blasphemetur. Nota est & illa historia de viro quodam magnae auctoritatis apud Indos: qui cum ad baptismum duceretur, & ex Christiano quaereret, quo peruenerint Hispani post mortem: responderet autem Christianus, bonos in caelo victuros esse, malos in inferno: porro subiiceret ille, ubi maxima pars victura esset; diceretque Christianus, in caelo proculdubio: Tum ego, inquebat Indus, nolo in illud caelum recipi, sed viam loco ab eis disiunctissimam: scio enim cum illis male actum iri.

CAP. XVII.

Decimaquarta Ecclesiae nota apud Bellarminum: Infelix exitus eorum, qui Ecclesiam oppugnant.

I. DECIMAQUARTA nota est infelix exitus, seu finis eorum, qui Ecclesiam oppugnant. Etsi enim Deus punit suos, & flagellat: tamen tandem proicit virgam in ignem. *Deut. 32.* Sanguinem suorum vlciscetur. Hinc de misero sine Pharaonis, *Exod. 14.* Isebelis, *4. Reg. 9.* Antiochi Epiphaniis, *2. Maccab. 9.* Herodis Agrippae; *Act. 14.* Herodis Magni, apud *Ioseph. lib. 17. antiq. cap. 9.* Neronis, Domitiani, & aliorum persecutorum, horrendo legere est. Idem de haeresiarchis & schismaticis, Simone Mago, Ario, Iuliano apostata, Nestorio &c. memoriae proditum est. Nec alia fuit fors haereticorum nostri temporis. Nam Lutherus repentina morte sublatus est, similiter Oecolampadius; Zvinglius in bello contra Catholicos trucidatus fuit; Carolostadius a demone interfectus, Calvinus a vermibus consumtus expirauit.

II. In hac disputatione, varia, eaque puerilis, *ἀνομιμα* committitur; praesertim in eo, quod temere docetur, ex quorundam, huius, vel illius reli-

gionis, professorum exitu, de religione ipsa iudicandum esse. Etsi enim iusto Dei iudicio impii tandem puniuntur: non tamen in hac vita semper id ipsum, praesertim conspicuaratione, contingit; sed maxima ex parte ad extremum iudicium ista punitio differtur, *2. Thess. 1. 6.* Et certe ex historiis constat, aliquos etiam immanissimos tyrannos, aut perditissimos haereticos, tandem placide ac pacate mortuos fuisse. Quare etiam si omnia Bellarmini exempla maxime appositae essent; imo etsi vel centum id genus alia exempla hic accumularentur: nihil tamen ea causam nostram attingerent; cum alia, non pauciora, pro nostra antithesi adferri possent. *Deinde* non tam ex aspectu externo, quam ex antegressa vita exitus vitae felix & infelix aestimari debet. Tertio multorum, qui in Ecclesia Pontificia viuunt, exitus est tragicus. Ergo illi non sunt in vera Ecclesia, ex hypothese Bellarmini. Ex his efficitur; hanc notam non esse germanam, sed accidens, idque promiscuum, *ἀνομιμα*.

III. Assumptionem, siue inductionem exemplorum, ponderemus: illa sunt heterogoea. Nam alia sunt extra controuersiam, alia secus. Prioris generis sunt exempla tyrannorum & haereticorum, qui Ecclesiam Christi oppugnarunt. Quae quidem exempla omnia ab hac quaestione sunt aliena. Fauent enim illa nostrae Ecclesiae, non vero Pontificiae. Nullus siquidem eorum, qui recitati sunt, Papam Romanum, aut propriam eius religionem: sed contra omnes illi, Christum ipsum in suis membris, eiusque fidem & doctrinam, eiusque professores, oppugnasse leguntur. Itaque illi ipsi nostram, id est, Christi Ecclesiam, oppugnarunt. Posterioris generis exempla quod attinet: vno verbo dicimus, quae de Luthero, Zvinglio, & aliis nostrae Ecclesiae Dd. a Bellarmino hic citantur, ea (excepta narratione de Zvinglii morte) putida mendacia esse: ut ex historicis fide dignis breuiter demonstrabo. Principio itaque Lutherus pie & placide, sine omni cruciatu, aut tragica perturbatione, in patria sua (quo, ad componendas Mansfeldensium comitum lites, euocatus fuerat) in Domino obdormiuit: ut *Sleidanus lib. 16. in fine, & Melanchthon in vita eius*, testantur. *Deinde Zvinglius*, etsi in bello occubuit, non tamen, ut miles, sed ut fidus Ecclesiae pastor, qui, pro gentis illius consuetudine, castra ciuitum sequi tenebatur, pro patria simul, & religione, gloriose mortuus est. Cui Deus ipse hoc quoque innocentiae testimonium dedit; quod, cum hostes corpus ipsius, in quatuor partes dissectum, ignibus cremassent, cor tamen eiusdem in cineribus illa sum remansit: ut auctor est *Oswaldus Miconius in vita ipsius*. De pia quoque & placida *Oecolampadii* obdormitione, videri potest *Simon Grynaeus, itemque Wolfgangus Capito in eius vita*. Quod attinet ad *Carolostadium*, de ipsius morte plane eadem narrat, qui *Basilicae* morienti adfuerunt, vitamque & mortem eius fideliter enarrant. Denique pium & placidum *Caluini* exitum fidelissime descripsit *Beza*: Sed iam haec valere iubeamus, quippe quae causam ipsam per se non attingunt.

IV. Verum quia Bellarminus vidit, hanc notam popularem esse noluit illam omittere. Itaque, ne simus *ἀνομιμαστοί*, illam lepidam notam in aduersarios retorquere libet. Atque ut a Pontificibus Romanis incipiamus, Anastasius II. intestina eiecit; Sozimus I. & Nicolaus II. subito mortui sunt; Paulus II. media nocte, nemine praesente, extinctus fuit; Iohannes X. ceruicali in os iniecto, in carcere suffocatus est, Syluester II. a diabolo extinctus est; Alexander VI. ex veneno, quod aliis parauerat, periit; Iohannes XIII. in adulterio deprehensus & confusus impuram exhalauit animam; Bonifacius VII. subitanea morte periit; Bonifacius VIII. intravit ut vulpes, regnavit ut leo, mortuus est ut canis; denique plurimi Papae, a suis corruialibus, siue Antipapis, misere sunt extincti. Plura huiusmodi exempla de Latomo, Oliuario, Sadoleto, Crescentio Cardinali, & aliis, adferre nobis liceret: contraque his opponere exempla nostrorum hominum, qui, fatentibus etiam aduersariis, placide & pacate mortui sunt, cuiusmodi inter alios infinitos fuerunt, Melanchthon, Pellicanus, Bullingerus, Farellus, Viretus, Bucerus, Fagius, Musculus, Petrus Martyr, Hieron. Zanchius, Beza, & alii quam plurimi. Sed de hac futili nota, quae ad meritum causae *οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἰστέ* pertinet, iam plus satis dictum est.

CAP. XVIII.

Decimaquinta Ecclesiae nota apud Bellarminum: Felicitas temporalis patronorum Ecclesiae.

I. VLTIMA nota est felicitas temporalis, diuinitus iis collata, qui Ecclesiam defenderunt: nunquam enim Catholici principes ex animo Deo adhaeserunt, quin facillime de hostibus triumpharent. Nota sunt in primis victoriae in V. T. Abrahae, Moysi, Iosuae, Gideonis, Samuelis, Davidis, Ezechiae, Iosuae, Maccabaeorum: & in N. T. Constantini M. Theodosii Senioris, Honorii, Theodosii iunioris &c. Porro Imperatores orientis ab eo tempore, quo propter dissidium circa imagines se ab Ecclesia Romana separarunt, semper indies deterius habuisse, donec tandem Imperium penitus amiserunt. In occidentem vero ex Latinorum historiis manifeste colligitur, semper Imperatores magis, vel minus floruisse, ut magis, vel minus Romanae Ecclesiae addicti fuerunt. Denique nostro seculo semper fere Catholici haereticis fuerunt superiores, quando iusto praelio dimicatum est: ut in Heluetia tempore Zvinglii, in Germania tempore belli Smalcaldici, tum in Gallia & Belgio.

II. Hoc nimirum est argumentum & numero, & pondere vltimum; quod adeo est impertinens ac friuolum, ut neque pro Ecclesia, neque contra illam vsurpari possit, aut debeat. Etsi enim vera pietas, ut Apostolus docet, *1. Tim. 4.* etiam in hac vita solet a Deo praemiis ornari: ea tamen praemia neque semper conferuntur; neque cum conferuntur, semper conspicua sunt (ut quae in animo, seu conscientia, potissimum resideant) neque si externa & conspicua sint, a temporali impiorum felicitate facile discerni possunt. Itaque hoc est *primum nostrum argumentum* contra hanc notam vere notham: quod non sit notior, neque perpetua, & propria Ecclesiae. Nam temporalis felicitas communiter piis & impiis, & impiis saepius atque incredulis, quam piis & credentibus obtingit: contraque vera Dei Ecclesia, praesertim sub N. T. ante casum Antichristi, cruci & persecutioni fere perpetuo subiecta sit.

fit. Hinc enim est, quod sancti homines de prospero impiorum, in hac vita, successu, non raro conqueruntur. *Psal. 37. & 73. Jer. 12. vers. 1. & d.* Hinc est, quod Christus praedixit Ecclesiae suae crucem, *Iohan. 15. 20. cap. 16. 20. 2. Tim. 3. 12.* Hinc est illa querela Ecclesiae *Psal. 129. vers. 1. 2.* Saep affligerunt me a iuventute mea &c. Denique exempla huius rei in V. & N. T. plurima passim occurrunt. Vide *Heb. 11.* per totum. Et sane vetus Israelitarum Ecclesia, licet a Christiana non parum hac in re discreparet, id ipsum tamen saepius est experita. Nam quamdiu in Aegypto fuit, miseram seruiuit seruitutem. Deinde vero in terra Canaan, modo a Philistaeis, modo ab Ammonitis, modo a Madiianitis, tandem a Babylonis, Persis & Graecis exagitata, multisque modis oppressa fuit. Ecclesia vero Christiana, primis fere trecentis annis, sub assidua persecutione gemuit, & immanium tyrannorum crudelitatem ubique locorum sensit: cum tamen optima tunc & purissima Ecclesia esset. Quae vero consecuta est Patrum Ecclesia, partim a Gothis, Hunnis, Vandalis, & aliis incredulis, ac barbaris, aut saltem haereticis, partim a Saracenis, Turcis, & aliis miserabiliter passim afflicta fuit. Itaque plus quam ineptum est, ex eiusmodi euentis, quae vtrique parti communia sunt, & alteri parti, videlicet piis, non tam frequenter contingunt, de vera Christi Ecclesia iudicare velle. *Secundum argumentum* hoc est. Saepenumero accidit, ut inter eiusdem fidei professores inimicitiae & bella gerantur, in quibus alteros tantum victores esse oportet. Etenim superioribus seculis non semel depugnarunt. v. g. Itali cum aliis, Hispani cum Gallis, Galli cum Anglis, Angli cum Scotis, Germani fere cum omnibus: cum tamen ex omni parte Catholici dicerentur; & alii quidem victores, alii victi abirent. *Tertium argumentum* sumitur ab illis ipsis, qui dicuntur patroni Ecclesiae. Nam illi, quamvis inter dum victores, aut alio quopiam nomine felices, in hac vita fuerint: ut plurimum tamen, & domi, & foris infortunati fuerunt, praesertim si cum aliis incredulis comparentur. Sic terga vertit Israel in pugna contra Philistaeos, adeo ut arca caperetur. Iosias occisus est in pugna contra Pharaonem. Tanta fuit Alexandri M. felicitas, ut nullo unquam cum hoste congressus sit, quin deiceret, nullam civitatem obsederit, quin expugnarit; nullam gentem adierit, quin eam calcaverit, ut auctor est Iustinus. Huiusmodi felicitas in nullo patrono Ecclesiae monstrari potest. Porro quidam patroni Ecclesiae perierunt miserabili morte. *Iouianus*, seu Iouinianus, Imperator vere Catholicus, qui Christianam religionem prope collapsam inlauravit, & Athanasium aliosque Episcopos, antea proscriptos & relegatos, reuocavit atque restituit Ecclesiis, gustatis tantum imperialibus honoribus, suffocatus interiit odore cubiculi, recenti calce illiti, & vapore atque foetore prunarum, quas in graui frigore adoleri iusserat. *Valentinianus I.* orthodoxorum fautor & protector, apoplexia extractus est. *Gratianus*, Imperator orthodoxus & vere Catholicus, qui Episcopos a Valente Imp. Ariano relegatos, ab exilio reuocavit, Maximi tyranni dolis circumuentus apud Lugdunum in Gallia vita priuatus est. *Theodosius iunior*, imperator vere Catholicus & orthodoxorum defensor, equo collapso afflictus, inque Iectica relatus Constantinopolim mortuus est. *Valentinianus III.* orthodoxae Ecclesiae defensor, in campo Martio Romae confusus interiit. *Quarto* sic disputamus. Merito pudere debet aduersarios eius argumenti, quo fere semper idololatrae, & pagani, ad fax causae defensionem vsu sunt. Sic enim *Ierem. 44. vers. 16.* Iudaei idololatrae, a temporali felicitate suorum maiorum, contraque a miseria & calamitate piorum, argumentantur: quorum illos, non istos, hanc ipsam ob causam, imitandos esse concludunt. Eodem plane argumento pagani, defendentes suam idololatricam, contra Christianos vsu sunt. *Symmachus Epist. 30. apud Ambrosium* disputat, & Imperatori Theodosio persuadere conatur, permanendum esse in veteri religione Romanorum, quod illorum resp. amplissima & florentissima fuit, quamdiu Iouem & Apollinem coluerunt; contra vero paulatim magis ac magis decreuerit, ex quo fidem Christianam suscepit. Cui Prudentius d. l. apud Ambrosium, eodem fere modo respondit, quo nos aduersarii respondere solemus. Gentiles etiam Christianis obiciebant, Christum, authorem religionis Christianae, infelici exitu vitam finisse, & patibulo affixum interiisse: ut est apud *Arnobium lib. 1. aduers. gent.* Similia passim videre licet, tum in Apologiis Tertulliani, Iustini &c. tum in scriptis Hilarii, & aliorum Patrum, quae aduersus sui temporis ethnicos, aut Arianos, temporalem quoque felicitatem suae Ecclesiae iactantes, olim ediderunt. Eadem denique nobis a nostri temporis Mahometanis obici solent, qui semper habent in ore illud sui Mahometis, qui in Alcorano dicit, gladium sibi diuinitus contra Christianos datum. Quare si his apposite aliquid responderint aduersarii, idem sibi a nobis responsum esse existiment. *Ad extremum* Patres vno ore negant a felicitate temporali ad Ecclesiae veritatem duci posse idoneum argumentum. Imo, si ipsorum dicta inspiciantur, dicendum potius fuerit, infelicitatem externam esse notam verae Ecclesiae. *Iustinus Martyr dialog. cum Tryphone* ait: Gladio percuntur & in crucem agimur, & bestis obicimur, & vinculis, & igne, & tormentis aliis omnibus plectimur, & ex cruciamur. *Et mox:* Non solum ex possessionibus suis, Christianorum quisque exigitur: verum etiam in mundo toto nemini eorum vivere permittitur. *Arnobius lib. 1. aduers. Gent.* Vos, ipsi, cum libido inceserit saeva, exiitis nos bonis, exterminatis patriis sedibus, irrogatis supplicia capitalia, torquetis, dilaceratis, exunitis, & ad extremum nos feris & beluarum laniatibus obicitis. Quare concludamus eum *Augustino lib. 2. de ciuit. Dei cap. 23.* non magni pendendam esse terrenam felicitatem; quippe quae malis etiam plerumque concedatur: nec tamen quasi malam arbitrandam esse, cum multi etiam pii cultores Dei in ea praeuoluerint.

III. Excuiamus iam Bellarmini argumenta, vel potius exempla. 1. Nemo nostrum negat, Deum saepe Catholicis principibus praclaras largiri viatorias. Sed hoc non est perpetuum. Itaque hinc non potest inferri generalis conclusio. Nam interdum pii illi principes, qui victorias reportarunt, etiam vincuntur, ut Israelitae & Maccabaei. Interdum plane nullis victoriis a Deo donantur, sed plane succumbunt: ut aliquoties nostris contra Turcas accidit. 2. Exempla, quae adferuntur ex historia sacra, ita inque veteri Ecclesiastica, ea nobis quidem nihil nocent, ipsi vero Bellarmino nihil fauent: cum omnes illi sancti patriarchae, duces, reges, & Imp. Christiani, non Papistice, sed verae Ecclesiae membra fuerint. 3. Quae de Graecis Imp. adferuntur, continent fallaciam non causae. Neque enim ideo labefactatum, & tandem penitus euersum fuit imperium orientis, quod Imp. propter dissidium circa imagines se ab Ecclesia Romana separauerint, sed quia Pontifices Romani

vi & fraude omnia in ipsos & patriarchas Constantinopolitanos secum funesta ambitione certantes commouerint. 4. Similis fallacia est in eo, quod Imp. occidentis magis, vel minus flourerint; ut magis, vel minus Romanae Ecclesiae addicti fuerunt. Neque enim hoc inde est; sed quia Deo placuit, quibusdam praes aliis benedicere. Et vero illi, qui adductiores fuerunt Pontifici, Romanum imperium in solitudinem redegerunt: adeo quidem, ut vix magni nominis umbra superesse videatur. Vbi non est praetereundum silentio, Henricum IV. Imp. qui summo in odio fuit apud Papam, plurimas reportasse victorias: e contrario Rudolphum Sueuum; quem Pontifex fecit Anticarsarem, missa ad eum corona cum hac inscriptione. *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho*, in nullo praesilio fuisse felicem, & tandem ab Henrico victum esse. 5. Quae Bellarminus adfert de bellis recentibus in Heluetia, Gallia, & Belgio gestis, causam ipsius grauant potius, quam iuuant; siquidem ex re ipsa patet, Euangelicos tandem in istis regionibus superiores euassisse: quippe in quibus orthodoxa ipsorum religio passim adhuc libere vigeret. 6. Quoties de religione bellum ab vtraque parte gestum est, toties quidem varie pugnatum est, saepius tamen in Gallia & Belgio Pontifici fracti recesserunt: imo in Scotia & Anglia hanc fortunam semper experti sunt. 7. Felicitas nostrae Ecclesiae tum demum apparebit, quando Roma ruet. Quod aliquando futurum esse *Ribera comment. in Apoc. cap. 14. numer. 31. 40. 54. 46. 51. 55.* copiose & docte probat, tandemque ita concludit: Ut omnia confirmantur, subiiciam vaticinia Sibyllarum, quibus manifeste ruina Romae, & incendia praedicta sunt, & septem illi montes nominati:

Δη πότις κζ γανη δειχθή μετ' ταύτη Φωνή
 Α' θρωπων, δ' οτων
 Ρ' ωμεης ε' ω λδφοιο μεζας δε τε πολυτος δ' ολεις
 ε' γγυς μεν κ' οσμου το τε λθ
 id est

Tunc sane generatio decima post haec apparebit hominum: quando Romae septicollis magna diuitiae peribunt a flamma Vulcani circa finem mundi.

C A P. XIX.

Vera nota Ecclesiae recitantur & confirmantur.

I. Postquam notas Ecclesiae partim aequiuoce enuntiatas, partim fallas, partim fallibiles, partim alienas & ineptas, a Pontificiis Dd. assignatas, refutauimus, ordo nos vocat ad notas Ecclesiae veras, infallibiles, & homogeneas, quas vulgo solemus appellare *πικμια*. Cuiusmodi sunt numeroduae, sincerae videlicet verbi Dei praedicatio, & legitima sacramentorum administratio. Quas alii reuocant ad vnam; alii vero iis addunt tertiam, videlicet disciplinam Ecclesiasticam, alii etiam plures. De qua varietate non nihil monere oportet, antequam vela pandamus. Qui vnam Ecclesiam externam & visibiles notas constituant, illi non vno modo loquuntur. Sunt enim quae dicant, verbum Dei reuelatum & communicatum esse notam, qua in verana Ecclesiae notitiam peruenire possumus. Nam Scriptura sacra est lux, quae nobis ostendit & dominum & domum, id est, Christum & Ecclesiam, sicut stella *Matth. 2.* ostendebat Magis domum, in qua erat Christus. Hinc Scriptura comparatur lucernae, *2. Petr. 1. 19.* Atque hoc est quod Patres docent. Sic enim *Chrysostomus opere imperf. in Matth. homil. 49.* Nulla probatio potest esse verae Christianitatis, nisi Scripturae diuinae. *Et mox:* Nullo modo nunc cognoscitur volentibus cognoscere quae sit vera Ecclesia Christi, nisi tantummodo per Scripturas. Sic quoque *Augustinus Epist. 166.* In Scripturis didicimus Christum, in Scripturis didicimus Ecclesiam. Has Scripturas communiter habemus. quare non in eis & Christum & Ecclesiam communiter retinemus? *Idem lib. de vnit. Eccles. cap. 2.* Quae sit certe inter nos versatur, vbi sit Ecclesia, vtrum apud nos, an illos. (intelligit Donatistas.) Quid ergo facturi sumus, in verbis nostris eam quaesituri, an in verbis capitis sui, Domini nostri Iesu Christi? Puto quod in illius potius verbis eam quaerere debemus, qui veritas est, & optime nouit corpus suum. *Et cap. 3.* sic concludit: Ergo in Scripturis sanctis canonicis eam requiramus. Ex his patet, verbum Dei esse vnicam notam Ecclesiae, videlicet insitam, inseparabilem, inuariabilem, quae non recipit gradus puritatis aut impuritatis. At cum praedicatione verbi, & administratio sacramentorum dicuntur nota Ecclesiae, intelliguntur nota assumtae, variabiles, & aliquo modo separabiles: quod ita patet. Sunt assumtae; quia praedicatio verbi, & administratio sacramentorum, sunt actiones Ecclesiae, quae ex verbo Dei diiudicari debent, tanquam nota prima, originali, insita. Sunt variabiles; quia recipiunt gradus puritatis & impuritatis. Sunt aliquo modo separabiles; quia incidere potest tempus, ut omittatur praedicatio verbi, eiusque locum occupet lectio, aut meditatio tantum, imo & desiderium merum cum multiplici gemitu coniunctum. Ita administratio sacramentorum & ipsa omittitur interdum: ut cum Ecclesia Israelitica per ann. 40. in deserto omisit circumcisionem. *Rosius sunt*, qui professionem sanae doctrinae constituunt vnicam Ecclesiae notam. Sed illi sub ista professione comprehendunt legitimum sacramentorum usum; & exercitium pie disciplinae, seu vitae Christianae. Deinde qui praedicationi verbi, & administrationi sacramentorum adiiciunt disciplinam Ecclesiasticam, illi non errant. Aut enim per illam disciplinam intelligunt stricte dictam disciplinam Ecclesiae, aut late dictam. Prior illa est pars potestatis clauium, & non est essentialis nota Ecclesiae, quia non pertinet ad ipsius esse, sed duntaxat ad bene esse: posterior, est vita Christiana, seu cultus Dei hominem Christianum decens, & est de essentia Ecclesiae. Vtraque comprehenditur sub praedicatione verbi, & administratione sacramentorum: prior, ut pars accidentaliter praedicationis; posterior, ut necessarium connexum. Praedicatio enim verbi eiusque auditio, & administratio sacramentorum illorumque vsus locum habere nequit absque exercitio vitae Christianae.

Deni-

Denique qui
 cessarias die
 tatis. Ita e
 Ecclesiae, p
 admittitrat
 clauium,
 ministrant
 mysterium
 subiungit
 pe praedica
 vendos an
 11. Hi
 tem, illa
 munit
 rus, ibi est
 tur, falli
 fa. Quae
 inueniatu
 re postu
 guemus s
 in secund
 fariorum.
 III. N
 Gen. 17. C
 cit verbo
 Israelita
 extra E
 Israelitic
 houae: na
 lorum, q
 pulus sap
 namentu
 & sapien
 pro popu
 & indice
 pulus sap
 & prude
 affatur
 amouet
 ionibus
 seu vera
 potestis
 versic. 19
 fecit ita
 tem esse
 sacrame
 Prouc
 cemu
 men, a
 proph
 huiusq
 verbum
 bunt le
 stitissim
 ad Eccl
 qui est
 ad ore
 mur,
 hae fu
 ex N.
 IV. O
 sectis
 rem,
 Respo
 fructu
 dicauit
 sum d
 locus
 agri
 hoc
 Vbi su
 rum,
 eiusq
 vnio
 gite n
 ment
 locus
 Scrip
 Eccl
 audie
 ouile
 42. B
 nican
 bus f
 ex d
 sign
 strat
 sacra
 locu
 com
 Vnu
 sacri

Denique qui plures quam tres notas commemorant, illi vel essentielles & necessarias diducunt in plures, vel non distinguunt ab accidentalibus & honorariis. Ita cum Lutherus lib. de Conciliis & Eccles. parte vlt. septem has notas Ecclesie, puta veram & incorruptam predicationem Euangelii, legitimam administrationem baptismi, legitimum usum Eucharistie, legitimum usum clauium, legitimam electionem ministrorum qui doceant & sacramenta ministrent, orationem publicam & psalmodiam & catechismum, denique mysterium crucis, hoc est, tribulationes intrinsecas & extrinsecas, commemorasset, subiungit: Si nullum aliud signum conspici posset præter hoc vnicum, nempe predicationem Euangelii incorruptam, tamen satis esse hoc ad conuincendos animos, quod ibi sit Catholica Ecclesia.

II. His ita expositis, formemus verum statum quaestionis. Dicimus autem, illam esse veram & puram Dei Ecclesiam, in qua hæc duæ notæ & signa continentur; sincera verbi Dei prædicatio, & legitima sacramentorum administratio. Vbiunque hæc duo sincere, & legitima sacramentorum administratio, ibi est vera & pura Christi Ecclesia. At vbi corrupte & impure traduntur, ibi est Ecclesia corrupta, & impura; atque si fundamentum corrumpatur, falsa. Denique vbi hæc profus in usu non sunt, ibi nulla est plane Ecclesia. Quæ sententia si accurate teneatur, nulla erit difficultas in eo, panes quos re possunt. Sed probemus hanc sententiam inuictis argumentis. Ea distinguemus suis classibus, numero quatuor: ita vt in prima sint dicta Scripturæ, in secunda rationes, in tertia testimonia Patrum, in quarta confessio aduersariorum. Hanc itaque campum decurramus *Quid sit.*

III. In prima classe sunt loca Scripturæ, numero viginti. Primus locus est Gen. 17. & Exod. 12. vbi Deus sacramentum circumcisionis & paschæ adiecit verbo suo, vt essent veræ Ecclesie externa symbola & testimonia, quibus Israelitæ distinguerentur ab aliis populis, ita vt illi essent in Ecclesia, hi vero extra Ecclesiam. Secundus locus est Deut. 4. 6. vbi Moses totum populum Israeliticum alloquitur his verbis, obseruate ergo & facite omnia statuta Iehouæ: nam hæc est sapientia vestra, & prudentia vestra, ante oculos populorum, qui audientes omnia ista statuta, dicent, Gens ista maxima est, populus sapiens & prudens. Si ergo lex siue doctrina Iehouæ fuit decus & ornamentum Iudæorum, & indicauit populum istum omnibus prudentiorem & sapienterem fuisse, eumque aliis ita commendatum reddidit, vt omnes pro populo Dei ipsos agnoscerent; tum certum est, legem Dei esse testem, & indicem, & notam Ecclesie. Nam Ecclesia Dei est nihil aliud, quam populus sapientior & prudentior aliis. Intellige veram & diuinam sapientiam & prudentiam. Tertius locus est Ios. 24. 14. vbi Iosua his verbis populum affatur: Quare nunc timete Iehouam, & colite eum integre & fideiter, & amouete Deos, quos coluerunt maiores vestri. q. d. Nolite similes esse maioribus vestris, qui quod colerent deos alienos, non erant populus meus, seu vera Ecclesia. Vos estote illis dissimiles, ita vt colatis me. Hæc enim nota potestis ab illis distingui, & esse populum meum. Quartus locus est Psalm. 147. versic. 19. 20. Indicat Deus verba sua Iacobo, statuta & iura sua Israeli. Non fecit ita vlligenti, ideoque iura ista non nouerunt. Hinc patet, illam gentem esse Ecclesiam Dei, cui Deus indicat iura sua, id est, verbum suum, & sacramenta illam non esse Ecclesiam, cui non indicat. Quintus locus est Prouerb. 29. 18. Cum prophetia defecerit, populus dissipatur. Vbi docemur, prophetiam, id est, verbi Dei prædicationem esse vinculum & semen, adeoque & notam, Ecclesie. Sextus locus est Esai. 2. versic. 2. 3. vbi propheta prædicit, maximum fore concursum hominum ad Ecclesiam Dei, huiusque rei causam subiicit his verbis: Quia ex Sione prodit doctrina, & verbum Iehouæ ex Ierusalem q. d. Gentes accedent ad Ecclesiam, quia videbunt legem egredi ex Sione. Itaque verbum Dei est propria, longèque illustrissima Ecclesie nota, ita vt propter illud hi, qui ab Ecclesia alieni erant, se ad Ecclesiam conferant. Septimus locus est Esai. 59. versic. vlt. Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, nec ab ore seminis tui, ait Iehoua, ex hoc tempore vsque in seculum. Vbi docemur, veram verbi Dei prædicationem fore in Ecclesia perpetuam. Atque hæc sunt septem loca Scripturæ ex V. T. sequentia: sequentia tredecim iunt ex N. T.

IV. Octauus Scripturæ locus habetur Matth. 7. 16. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Qui certe locus, & hominem hæreticum, & Catholicum doctorem, ex fructibus agnoscendum esse conuincit. Quinam sunt illi fructus? Respondet Stapletonus (& recte respondet) lib. 10. de doctr. princip. cap. 1. Per fructus, hoc in loco, intelligit dogmata, quibus falsi doctores a veris diiudicantur, vt Patres exponunt. Sicut itaque dogmata indicant verum & falsum doctorem, pari ratione indicabunt veram & falsam Ecclesiam. Nonus locus est Matth. 13. 24. vbi Christus docet, ibi esse regnum cælorum, & agrum Domini, hoc est, veram Ecclesiam, vbi bonum Dei semen spargitur, hoc est, vbi verbum Dei pure prædicatur. Decimus locus est Matth. 18. 20. Vbi sunt duo aut tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum, inquit Christus. Itaque Ecclesia ibi est, vbi Christi nomen inuocatur, eiusque doctrina dominatur. Undecimus locus est Matth. 28. 19. Profecti in vniuersum mundum docete omnes gentes, baptizantes eos &c. q. d. colligite mihi Ecclesiam, per prædicationem verbi, & administrationem sacramentorum. Ibi ergo Ecclesia est, vbi sunt verbum & sacramenta. Duodecimus locus est Luc. 16. 29. Habent Moysen & prophetas, audiant illos: h. e. habent Scripturas, illas audiant. Ita enim erunt ciues regni cælorum, adeoque vera Ecclesia. Decimus tertius locus est Iohan. 10. 27. Oves meæ vocem meam audiunt. Ergo ibi est Ecclesia, vbi auditur verbum Dei: quia Ecclesia est ouile Christi, seu collectio ouium eius. Decimus quartus locus est Act. 2. 42. Erant perseverantes in doctrina Christi & Apostolorum, & in communicatione, & in fractione panis, & in precibus. Quæ Verba ostendunt, quibus signis agnita olim & demonstrata fuerit Ecclesia Apostolica: nimirum doctrina, mutuis charitatis officiis, fractione panis, & precibus. Quæ ex doctrina, reuocari ad duo, videl. ad prædicationem verbi, & administrationem sacramentorum: quibus semper respondet auditio verbi, & usus sacramentorum, adeoque officia charitatis, & preces, in populo Dei. Hunc locum egregie explicat Iohan. Ferus, Papistarum concionator insignissimus, locum in Act. 2. In his, inquit, describuntur mores primitiue Ecclesie: comment. in Act. 2. In his, inquit, describuntur mores primitiue Ecclesie: Vnum est perseverare in sana doctrina. Et mox: Est euidentis signum pii & sacri cordis, ardentem verbum Dei desiderare. Huic qui non obedit, facile

seducitur. Rursus: Alterum est, quod doctrinæ diuinæ sacramenta sunt annexa. Perseuerant in fractione panis, hoc est, in usu frequenti sacramentorum. Confer iam dicta ad huius seculi mores, & facile perspicies quantum à primitiue Ecclesie statu declinauerimus. Ita Ferus. Decimus quintus locus est Act. 16. 5. Ecclesie vero in fide corroborabantur, & augebantur numero quotidie: quando scilicet audiebant sanam doctrinam Apostolorum, tanquam neruum & firmamentum Ecclesie. Decimus sextus locus est Rom. 10. 14. Quomodo inuocabunt eum, in quem non crediderunt: quomodo autem credent ei, de quo non audierunt: quomodo autem audient absque prædicante? Itaque vbi est prædicatio verbi, ibi sunt qui illam audiunt, hoc est, qui ad Ecclesiam externam pertinent. Et inter illos qui audiunt, fere sunt aliqui credentes, qui pertinent ad Ecclesiam internam. Decimus septimus locus est 1. Cor. 14. 17. Et si decem millia pædagogorum habeatis in Christo; at non multos patres habeatis. In Christo enim Iesu per Euangelium ego genui vos. Quare si Euangelium facit; vt homines gignantur in Christo, hoc est, vt vbi Ecclesia prius non fuit, ibi iam Ecclesia sit: certe est index & nota Ecclesie necessario. Decimus octauus locus est Gal. 1. 18. vbi Paulus anathema denunciat omnibus, qui aliud Euangelium prædicant, quam quod ipse tradiderat, & Galatæ ante acceperant, atque ita facti erant Ecclesia. Postquam vero ab illo Euangelio discesserunt, Ecclesia esse desierunt, vt Apostolus innuit versic. 6. Itaque Galatarum Ecclesia fuit Ecclesia Dei, quam diu Euangelium retinuit. Decimus nonus locus est Ephes. 2. 20. vbi Apostolus scribit Ecclesiam fundatam esse super fundamentum prophetarum & Apostolorum. Intelligit autem doctrinam ipsorum, qua sola nititur ecclesia, tanquam fundamento domus. Si ergo ecclesia hoc fundamento nititur, quis non videt hanc quoque esse ipsius notam? Vigentesimus locus est 1. Tim. 3. 15. vbi Apostolus Ecclesiam vocat columnam & stabilimentum veritatis: quia nempe veritas cælestis in Ecclesia perpetuo remanere & residere solet; nec ab ea separari potest. Atque hæc sunt testimonia Scripturæ, non sane omnia, sed ex infinitis aliqua, quæ ostendunt, Ecclesiam ex sana doctrina æstimandam esse.

V. Nunc ad secundum genus argumentorum nostrorum accedo, quod in certis quibusdam, usque necessariis, rationibus positum est. Primario arceatur à natura notæ propriæ & essentialis, concluditurque hoc syllogismo. Quidquid veram Ecclesiam certo ostendit, eique soli & semper conuenit, atque eam distinguit à quibusvis aliis cœtibus, & ei adæquatur, & ab illa separari non potest: illud est Ecclesie nota vera, propria, certa, & essentialis. Atqui sincera verbi Dei prædicatio, & legitimum sacramentorum usum, veram Ecclesiam certo ostendit, eique soli & semper conuenit, atque eam distinguit à quibusvis aliis cœtibus, & ei adæquatur, & ab illa separari non potest. Ergo. Minorem probō per partes, quæ sunt numero quinque: Nam quod ad maiorem propositionem attinet, eius veritas firmissima est ex definitione & affectionibus notæ propriæ & essentialis. Primum itaque, sinceram verbi Dei prædicationem, & legitimum sacramentorum usum, veram ecclesiam certo ostendere, sic patet. Omnis effectus proprius certo & infallibiliter ostendit suam causam: seu, omne officium proprium certo & infallibiliter ostendit suum subiectum. Prædicare verbum Dei, & administrare sacramenta est effectus proprius, siue officium proprium Ecclesie, ita vt sub eius latitudine cõprehendatur omne id, quod ad officium Ecclesie visibilis & externæ pertinet. Ergo prædicatio verbi Dei, & administratio sacramentorum certo ostendit ecclesiam. Deinde soli Ecclesie, & semper, hæc duo conueniunt: quia sunt bona Ecclesie propria, & extra Ecclesiam non reperiuntur. Recte itaque Gregorius de Valentia & Stapletonus scribunt; ista duo esse de essentia Ecclesie. Tertio hæc duo distinguunt Ecclesiam à quibusvis cœtibus; quia quicumque cœtus docet Euangelium Christi & sacramenta eius legitime administrat, est Ecclesia; qui secus, non est Ecclesia. Quarto hæc duo adæquantur Ecclesie, seu, æque late patent Ecclesia, & prædicatio verbi Dei coniuncta cum administratione sacramentorum: quia neutra est altera latior, vel angustior, vt patet ex dictis. Denique hæc duo non possunt separari ab Ecclesia: sicut effectum proprium non potest separari à sua causa, neque proprium officium à suo subiecto proprio. Hinc Deus Ecclesiam ad Scripturam alligauit, Esai. 8. 20. in Ecclesia sola est notus. Psalm. 76. 2. denique illam hoc modo semper regit, Ephes. 4.

Secunda ratio ducitur ab ipsa externa Ecclesie definitione, quod videlicet sit multitudo hominum, salutarem doctrinam profitentium: iuxta illud Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, & ore fit confessio ad salutem: & 1. Ioh. 4. & 5. Qui confitetur Iesum esse Christum, ex Deo natus est. Hinc patet, veram quidem fidem præcise ipsius Ecclesie internæ, seu inuisibilis, essentiali ingredi; veræ autem fidei professionem, esse propriam Ecclesie externæ, seu visibilis, formam. Porro formæ officium est, non modo rem constituere, sed ab aliis etiam discernere; eoque nobis eam notam & manifestam reddere. Quoties enim de solida & perfecta rei cognitione quaritur, eadem solent esse causæ cognoscendi, quæ essendi. Quare si professio illa facit, vt hic vel ille cœtus sit vera Christi Ecclesia (prout certe facit) omnino consequitur, eandem professionem esse propriam, perpetuam, & essentialem Ecclesie notam, quatenus scilicet ipsa externis sensibus est exposita. Hic excipiunt Gregorius de Valentia & Stapletonus, notæ officio non posse fungi id, quod ingreditur rei essentiali. Sed tenendum est, diuersum respectum & considerandi modum hic esse attendendum: quatenus videl. prædicatio verbi Dei & administratio sacramentorum consideratur vel vt causa instrumentalis, per quam Deus colligit Ecclesiam, vel vt causa formalis, per quam Ecclesia externa est id quod est, dum discit à Deo; vel vt effectum, quatenus Ecclesia iam constituta, alios docet & informat. Deinde nihil noui est, formam rei esse fundamentum & causam notæ proximam.

VII. Tertia ratio sumitur à contrario, nempe à nota falsæ Ecclesie, quæ est abnegatio seu reiectio doctrinæ veræ, & professio doctrinæ falsæ. Sic enim passim in verbo Dei, synagoga Satanæ, seu Antichristi atque hæreticorum, describitur; quod doctrinam falsam, & verbo Dei contrariam amplectatur, neque sanis Euangelii sermonibus acquiescat, sed in reprobis doctrinis seclatur. 1. Tim. 1. 19. cap. 4. 1. 6. 3. Gal. 1. 6. Hinc Apoc. 2. & 3. Ecclesie, Pergamensis, Thyathirensis, &c. reprehenduntur, quod Nicolaitas, alioquin nullo in sinu suo fouerent, qui doctrinam minus sanam amplecterentur. Quare cum falsæ Ecclesie veræ contraria sit, necesse est, huius etiam formam illius

formae contrariam esse; & porro alteram ab altera contrariis etiam notis distingui, hoc est, aut verae, aut falsae doctrinae confessione, & caeteris id genus rebus, quae hinc necessario dependent.

VIII. Quarta ratio ducitur a praxi omnium piorum, principum simul & sacerdotum, siue Episcoporum, qui ecclesias Christi olim vel de nouo constituerunt, vel corruptas & deprauatas repurgarunt. Hi enim semper ad normam verbi Dei, tanquam ad propriam & certissimam Ecclesiae notam, vnicuique respexisse leguntur. Ios. 22. 23. & 24. Esr. 7. Neh. 8. 2. Reg. 23. in historia regis Iosias, & passim alibi in historiis similibus aliorum regum, praesertim Iosaphati, Ezechiae, & Ase. Quo ipso testatum fecerunt, illum demum populum pro Dei populo habendum esse, qui purum Dei cultum amplecteretur, siue doctrinam sanam profiteretur. Vide etiam exemplum Constantini M. & Episcoporum in Concilio Niceno, quod Theodoretus lib. 1. cap. 7. historia Ecclesiastica ita prolixè narrat, ut inde non obscure constet, primum illum principem & Episcopos ipsius omnino statuisse, Ecclesiam Christi ex doctrina sana, non contra hanc ex illa, cognoscendam ac diiudicandam esse. Itaque omnes illi, quae veteris, quae noui testamenti principes & Episcopi, sanam doctrinam professionem, atque adeo ipsius appendicem perpetuam pro vera & genuina Ecclesiae nota habuisse.

IX. Quinta ratio nititur inductione historica, qua planum fit, omnes aetates sacros inde ab initio mundi, hac nota fuisse insignitos, & a caeteris profanis distinctos. Quod quidem adeo verum est, ut Ecclesia ante lapsum habuerit quoque verbum & sacramenta. Ita cum Deus Ecclesiam post lapsum instauraret, adhibuit concionem dulcissimam de semine mulieris, Gen. 3. eamque sacrificiis obsignauit, Gen. 4. Tempore Abrahami accessit circumcisio, Gen. 17. tempore Moysi Pascha, Exod. 12. Inde usque ad Christum Ecclesia V. T. inde fuit cognita, quod doctrinam legis Moisaicae, & sacramenta foederis diuini amplecteretur. Denique Christus Ecclesiam N. T. verbo & sacramentis instruxit, Matth. 28. Ergo hodierna Ecclesia ex similibus notis similiter cognoscenda est.

X. Sexta ratio sumitur a natura notae primariae. Quae nota aliae omnes necessario diiudicandae sunt, ea est propriissima Ecclesiae nota, & primaria. At ex doctrina vera reliquae notae Ecclesiae diiudicandae sunt necessario. E. Minor ita probatur. Notae Ecclesiae secundariae, communes, & contingentes possunt esse variae e.g. disciplina Ecclesiastica, preces publicae ad Deum per Christum &c. At haec omnes examinantur ex verbo Dei. Sumamus etiam praecipuas Bellarmini notas; & illas reuocemus ad hanc regulam & mensuram. 1. Catholica. At Ecclesia non est, quae non proficitur fidem Catholicam, ut ipse Bellarminus fatetur. 2. Antiquitas. At sanctarum Scripturarum summa est antiquitas: ex his sumuntur Dd. quidquid est verius, ut ait Gregorius de Valentia. 3. Multitudo credentium. At si vel vna prouincia tenet veram doctrinam, vere & proprie dicitur Catholica; ut sunt verba Bellarmini. 4. Successio. At successio non est vera, quam haeresis interrumpit, ut ait idem ille: & ut sunt verba Nazianzeni, Successio sedis est nominetenus successio, nisi fidei habeat veritatem. 5. Conspiratio cum doctrina antiqua. Quae vero illa est doctrina? Respondeat Bellarminus. Vera est, inquit, quae doctrinam Apostolicam retinet. 6. Vnitus cum summo Pontifice. Quis vero ille? Solus Christus. Nam audire Christi vocem est nota eorum, qui sunt cum pastore, ait Toletus 7. Sanctitas doctrinae. At illa demum doctrina est sancta, cuius fons sacratissimus est Scriptura. 8. Efficacia doctrinae: puta doctrinae legis & Evangelii. 9. Sanctitas vitae primorum doctorum. At certum est, non posse doctrinam discerni ex opere: sed ex doctrina veri pastores noscendi sunt, ut Christus docet. Quae sunt verba Bellarmini. 10. Gloria miraculorum. At miraculis non est credendum, quando repugnant doctrinae sanae. Hinc Theodoritus ait: doctoribus, cum talia edunt, credendum non est, si aliquid docent, quod pietati repugnat. II. Lumen propheticum. At si quis vera praedixit, non tamen sequitur eius doctrinam esse amplectendam, si aliquid docuerit, quod expresso Dei verbo repugnat, ut sunt verba Vincentii Lyrinensis. Ex his efficitur, doctrinae verae praedicationem & susceptionem, esse summam, solam, propriam, perpetuam, & infallibilem Ecclesiae notam.

XI. Septima ratio ducitur a comparatione Scripturae & Ecclesiae. Si Scriptura est notior quam Ecclesia, tum in se, tum nobis, utique Scriptura certius & illustrius demonstrat Ecclesiam, quam Ecclesia Scripturam; & per consequens Scripturarum doctrina maxime obtinere & valere debet ad definiendam & distinguendam Ecclesiam. Sed antecedens est verum. E. & vtrumque consequens. Probatur antecedens per partes. 1. Scriptura est nota a Deo immediate; quia est a Deo immediate; Ecclesia autem est a Deo mediante per Scripturam. Itaque Scriptura tanquam causa est notior sua natura. 2. Scriptura est nota a nobis immediate; quia videlicet Ecclesiam nouimus per Scripturam. Atque hoc est quod ipsi aduersarii docent. Bellarminus lib. 4. de Eccles. milit. cap. 3. Ex hypothese Scriptura est notior, quam Ecclesia: quando scilicet Scriptura est recepta, & clare loquitur de ipsa Ecclesia. Similiter docet Armandus Iesuita Epist. ad Cham. pag. 29. Non nego quin aliquando contingere possit, ut ex Scriptura Ecclesia probetur, sitque illa ex hypothese notior, quam haec: quando nimirum est Scriptura recepta, & clare loquitur, & quaestio est de ecclesia. Eteleganter Melchior Canus loc. theol. lib. 2. cap. 8. Nostrae fidei ascensio humanis causis, & incitamentis non nititur, quae scilicet fides acquisita est. Ne igitur mens nostra vacillet, alius petenda est, quam ab hominis vel ratione, vel autoritate, sacrae Scripturae autoritas: ut si mihi omnes, qui ante me docuerunt, imo adeo angeli caelorum, iuxta Pauli praescriptum, mihi astruerent oppositum eius, quod fide teneo, non ex eo fides mea labefactaretur; quia Apostoli & prophetae resoluabant fidem suam vltimo non in humanam, sed in diuinam autoritatem; & eadem erit ratio fidei nostrae formalis. Confirmatur Exod. 14. Crediderunt Domino, & seruo eius Moysi: non dixit, Crediderunt Moysi & Domino. Et Apostolus 1. Thess. 1. Accepistis verbum fidei, non ut verbum hominis, sed sicut est reuera verbum Dei. Et Iohan. 5. Si testimonium hominis accepimus, testimonium Dei maius. Sic Stapletonus de princip. doctrin. contr. 4. lib. 8. cap. 20. Quamuis non nisi per ecclesiam, reuelantem Deum teneamus, tamen non cum Durando in Ecclesiae voce acquiescimus, ita ut in Ecclesiae vocem, ut supremam autoritatem, fides nostra desinat, sicut Scholastici quidam incautius, & imperitius tenuerunt. Denique Gregorius Valentia lib. 1. de Analyfi fidei cap. 20. admodum empha-

tice ait, supernaturalem diuinam reuelationem fortius persuadere ad firmiter credendum, quam vlla argumenta, quae haecenus fecimus, utpote numerum martyrum, efficaciam doctrinae, miracula, aduersariorum confessionem, infelicem hostium exitum, antiquitatem, quae quacumque ratione similiter excogitari possint.

XII. Octaua, & vltima, ratio sumitur a simili. Verbum Dei est lucerna, siue fax, in tenebris mundi Ecclesiae data, quam lychnuchus ille in domo Dei figurabat, Exod. 25. Deinde verbum praedicatum est vexillum Dei, ecclesiam suam colligentis ad se. Vnde Ecclesia in his terris degens vulgo appellatur militans. Quemadmodum vero milites certis & praecognitis, ut ita dicam signis & vexillis, se inuicem internoscunt, & ab hoste discernunt: ita verbi diuini praedicatione sincera, & sacramentorum administratione legitima milites Christi internoscunt & distinguuntur. Vbiunque enim haec duo vigent, ibi sunt milites Christi, & non diaboli. Quare vbi haec duo cernuntur, ibi est vera Christi ecclesia, ad quam tanquam certis & crectis vexillis a Domino vocamur. Et haec quoque de rationibus: quibus multo plures addi possunt, ut illa a conuenientia capitis & membrorum, & ista a conuenientia totius & membrorum. Prior sic habet. Quomodo Christus cognoscitur, eodem modo cognoscitur illius Ecclesia. Sed Christus ex Scripturis tantum cognoscitur; ut ipse fatetur Iohan. 5. Scrutamini Scripturas: illae enim testificantur de me. Posterior est eiusmodi. Quae est nota omnium & singulorum Christianorum, illam etiam esse notam totius Ecclesiae oportet: quia nimirum Ecclesia Christiana nihil est aliud, quam collectio siue multitudo Christianorum 1. Cor. 1. 2. Iam vero nota Christiani est, audire vocem Christi, Iohan. 10. Oues meae vocem meam audiunt. E. & haec est nota Ecclesiae Christianae.

XIII. Sequuntur testimonia Patrum: quae tertia est classis argumentorum. Docent autem Patres quae vera sit, veram Christi Ecclesiam tantum ex Scripturis, adeoque ex professione sanae doctrinae, agnoscendam atque aestimandam esse. Vide quae attulimus §. 1. huius cap. Quibus nunc addimus ista. Ireneus lib. 1. cap. 11. ait: Columna & firmamentum Ecclesiae est Euangelium & spiritus vitae. Tertullianus de praescript. cap. 32. Ipsa doctrina eorum cum Apostolica comparata, ex diuinitate & contrarietate sua pronuntiabit, neque Apostoli alicuius authoris esse, neque Apostolici. Cyprinus lib. de lapsis. sect. 14. Nec Ecclesia iungitur, qui ab Euangelio separatur. Chrysostomus in psalm. 96. Multae orthodoxorum Ecclesiae sunt. Quae autem expertes rectae fidei sunt, haereticorum sunt Ecclesiae. Et in Matth. homil. 6: Vbi est fides, illic est ecclesia: vbi non est fides, ibi non est Ecclesia. Et in Actor. homil. 33. Cum Scripturas accipimus, & illae sint simplices & verae, facile tibi fuerit iudicare. Si quis illis consentit, Christianus est: si quis contra illas pugnat, procul est ab hoc canone. Nazianz. orat. ad Arianos: Vbi sunt isti, qui Ecclesiam multitudinem definiunt? Hi habent vulgus, nos fidem: illi aurum & argentum, nos repurgatam fidei doctrinam. Isidorus Pelusiota Epist. 242. Quod sanctorum coetus ex recta fide atque optima viuendi ratione collectus Ecclesia sit, inter eos constat, qui sapientiam degustant. Tertullianus de praescript. ait aliquoties, illas esse veras Christi Ecclesias, quae tenent doctrinam ab Apostolis traditam. Epiphanius haeresi 48. Quicumque discors est a diuinis Scripturis, idem alienus est a sancta Catholica Ecclesia. Ambrosius lib. 6. in Luc. cap. 9. Si qua est Ecclesia, quae fidem respuat, nec Apostolicae praedicationis fundamenta possideat, ne quam labem perfidiam possit adspicere, deserenda est. Hieronymus in psalm. 133. Ecclesia non in parietibus consistit, sed in dogmatum veritate. Ecclesia ibi est, vbi fides vera est. Idem in Ierem. 7. Illud templum Domini est, in quo habitat vera fides, sancta conuersatio, omniumque virtutum chorus. Augustinus in psalm. 57. Vbi enim latet Ecclesia Christi? Vbi latet veritas Christi. Eucherius com. in Reg. Dilatata per orbem Ecclesia, in vna eademque fide & veritatis Catholicae societate consistit.

XIV. Ad extremum sequitur Confessio aduersariorum, & ea quidem luculenta. Concilium Colonense ann. 1549. in Enchiridio Christianis institutionibus ait: Notae & signa habemus longe certissima, quae nos de Ecclesia, vbi nam sit, dubitare non sinant. Principio nemo negat, in Ecclesia sinceram doctrinam Euangelicam & Apostolicam esse oportere, & hanc praecipuam esse Ecclesiae notam: iuxta illud, Oues meae vocem meam audiunt; & quod est apud Paulum, Si quis praedicauerit aliud euangelium, anathema sit. Canisius cap. 1. Catechis. ita definit Christianum, qui baptismatis sacramento initiatus, Iesu Christi veri Dei atque hominis salutarem doctrinam, in eius Ecclesia proficitur. Iohan. Driedo theologia Louanensis lib. 4. de dogmatibus variis cap. 4. Ecclesiam quae nunc est, ex Scripturis cognoscimus apud eos esse, vbi est doctrina quatuor Euangeliorum. Gregorius de Valentia tom. 3. disput. 1. quae. 1. punct. 7. Nos fatemur, neque veritate doctrinae, neque legitimo sacramentorum vsu Ecclesiam Christi carere posse, & apud quos haec sint omnino salua, ex iis constare veram Ecclesiam. Bellarminus lib. 3. de Ecclesia cap. 2. definit Ecclesiam, quod sit coetus hominum eiusdem Christianae fidei professione, & eorundem sacramentorum communione colligatus. Stapletonus lib. 1. de princip. fid. cap. 22. Euangelii praedicationem dicit esse propriam & valde illustrem notam Ecclesiae Catholicae. Idem relect. princip. fid. controu. 1. quae. 4. art. 5. ait: Quemadmodum discernunt hominem a bruto, paruuli quidem per externa lineamenta corporis & figuram hominis, quia iudicium eorum non excedit sensum; adulti vero & rationis vsu habentes, indocti tamen & rudes, per operationes vitae & functiones proprie humanas, ut loqui more humano, ambulare, & similia; sapientes autem & prudentes, quorum iudicium altius penetrat, per animi prudentiam, aliasque dotes homini adhuc magis excellenter proprias: Sic Ecclesia Christi a sapientibus quidem & spiritualibus ipsis, quales sunt Ecclesiae magistri & pastores, cognoscitur per sanam doctrinam & rectum sacramentorum vsu; ab imperitis autem fidelibus & paruulis in fide, qui de doctrina ipsa in suis causis, principiis, & mediis, considerata, iudicare non possunt, ab ipsis quoque infidelibus, qui paruuli aut nihil de Ecclesia norunt, per externam faciem & multitudinem populorum credentium atque pastorum. Ex qua comparatione Stapletoni omnino illud sequitur, Ecclesiam Christi a sapientibus & spiritualibus cognosci per sanam doctrinam & vltimum sacramentorum, tanquam per animam, per ipsorum vero notas tanquam per externa quaedam lineamenta. Quae ipsorum nota sunt incerta, dubia, & pueris acco-

Lutheranorum esse veram Ecclesiam: nam Lutherus & Caluinus fatentur, suas Ecclesias non carere aëuis, si secundum, iam erit nota communis multis factis, imo conueniet omnibus opinione sua. Quæ enim facta vnquam fuit, quæ non diceret se habere sinceram prædicationem veritatis? Certe Augustinus lib. contra Epistolam fundamenti cap. 4. dicit, Catholicam quidem Ecclesiam multis notis facile cognosci, sed hæreticos nihil habere nisi veritatis pollicitationem, id est, quod apud se sit vera, & sincera prædicatione.

Respondeo 1. Rerum aliarum est opinio, aliarum scientia, aliarum denique fides. Res in natura cadunt sub scientiam, res supra naturam fide comprehenduntur. Reliquas vero, quæ neque ratione, neque fide comprehenduntur, opinio obtinet. Ista igitur opinio, aliorum scientia, & fidei non officit, neque vt res ipsa variant, aut non sint, efficit. Deinde, si hoc argumentum valet, multas recte, vt antiquitatem, successionem. 2. Vt fides non est omnium, ita nec omnium est oculus videndis & vtendis hisce notis. 2. *Theff. 3. Ephes. 3.* Apud eos itaque omnes & solos notæ sunt, qui sunt *theodidactes*, & quibus Deus oculos aperuit, superioris illius scientiæ lumine gratiose communicato. 3. In prædicatione verbi Dei tria ista sunt accurate distinguenda: verbum Dei, eius prædicatione, & prædicationis sinceritas. Verbum Dei absolute, est nota Ecclesiæ certissima, à Deo ipsi impressa. Prædicatione verbi huius est affectus hominum, index illius notæ, non nota primaria. Prædicationis conditio & modus est sinceritas. Quemadmodum ergo sponsaliorum nuptiarumque iustarum nota est publicum sponsalium contractus instrumentum: ita est verbum Dei in Ecclesia eius. Accedit professio, accedit sinceritas, bene est: sed etiam sine professione, vt in dormientibus aut aliud agentibus, contractus manet; & publica instrumenti nota, quasi titulus publicus & saluaguardia, vt vocat, omnipotentis Dei. Sinceritas denique professionis Christianæ est conditio debita; sed non Ecclesiæ nota simpliciter, quia secundum plus & minus membris Ecclesiæ accedit; à Deo vero est tota & perfecta sinceritas Ecclesiæ, veritatem suam in hominum infirmitatibus conseruante. Hoc est, quod Lutherus & Caluinus docuerunt, verbum Dei esse notam, licet alias magis, alias minus pure prædicetur. Itaque dilemma Bellarmini ad rem nihil facit. 4. Augustinus veritatis pollicitationem, id est, ventosam gloriationem & ostentationem sine veritate ab hæreticis haberi dicit: quam Scholastici voluntariam æquiuocationem vocant. A voluntaria autem homonymia, siue ab opinione, ad rem argumentatio est inconsequens.

VII. *Secundo* hæc nota non est notior ea re, cuius esse nota dicitur. Nam aduersarii non volunt solum externam prædicationem verbi esse notam Ecclesiæ, sed prædicationem & receptionem simul. Ibi enim dicunt esse veram Ecclesiam, vbi prædicatur, auditur, & creditur verbum. At quis nosse potest, vbi credatur vere verbum? præterea etiam de externa prædicatione sine dubio notius est, quæ sit vera Ecclesia, quam quæ sit vera prædicatione verbi: nam id ab Ecclesia discimus, vt Irenæus, Tertullianus, Augustinus, & omnes veteres docent. Idem ratio ostenditur: nam vera prædicatione, est prædicatione & interpretio veræ Scripturæ diuinæ: quæ sit autem vera Scriptura, & quis eius verus sensus, non possumus scire, nisi ex testimonio veræ Ecclesiæ, vt Augustinus, & ipsi hæretici docent, quando Ecclesiæ tribuunt ius testificandi de Scriptura, & ipsam interpretandi; & quoties Ecclesiam vocant custodem verbi Dei. At prius debet esse notus custos thesauri, quam thesaurus; & doctor, quam doctrina, cum à doctore petatur doctrina, non contra. Ergo potius Ecclesia est nota veræ prædicationis, quam vera prædicatione sit nota veræ Ecclesiæ.

Respondeo 1. Prædicatione verbi est vocabulum relatiuum, cuius correlatum est receptio ipsius, scilicet externa. Itaque facile possumus videre, vbi hæc duo locum habeant. 2. Verbum Dei est nota Ecclesiæ, professione Dei & nostra. Deus enim hic agit quasi professorem, in schola gratiæ nos instituendo. Itaque verbum Dei est nota Ecclesiæ, professione Dei tradentis verbum scripture, prædicatione, sacramentis. Idem est nota Ecclesiæ, professione nostra, profitentium nos recipere Scripturam, prædicationem, sacramentaque ipsius. Quia Deus profitetur, iam Ecclesia est: qua homines, iam Deum Ecclesiamque profitentur, & se Ecclesiæ membra. Tota hæc professio est nota Ecclesiæ: sed prima illa Ecclesiam constituit, & est nota ipsius essentialis in se; hæc notam Ecclesiæ in membris eius etiam particularibus ostendit. Verbum itaque Dei simpliciter & absolute est nota Ecclesiæ: cuius notæ adiuncta & consequentia sunt professio & receptio verbi. Illa nota est primaria: hæc, secundaria. Sunt hæc subordinata, quæ non pugnant: etsi non omnia sunt eiusdem ordinis, aut potentia, aut effectiois. 3. Res notiores dicuntur duobus modis, natura sua, & nobis. Nota Ecclesiæ est verbum Dei, siue Scripturæ sacra: estque hæc nota notior natura per afflatum & lucem Spiritus. Prædicatione est nota Scripturæ, vt index à Deo ordinata in Ecclesia: atque hæc nota nobis est notior, quam Scriptura, quæ prædicationis canon est & iudex. Vtraque autem est nota Ecclesiæ: illa constituens, hæc declarans, secundum illam. Nam verbum scriptum, est diuina nota: prædicatione externa eius, humanus actus. Quod si prædicatione verbi innotescit Ecclesia: igitur prædicatione est Ecclesiæ nota. Quod si nota notior debet esse ea re, cuius est nota; & verbum nota est Ecclesiæ natura notior, ac prædicatione nota Ecclesiæ notior nobis: profecto est axioma *magis nota est*, de externa prædicatione notius esse quæ sit vera Ecclesia, quam quæ sit vera prædicatione verbi, id est, nota magis innotescere rem quam nota ipsa sit cognita. 4. Ab Ecclesia discimus, quæ sit quam notificat, quam nota ipsa sit cognita. 4. Ab Ecclesia discimus, quæ sit vera prædicatione verbi: sed secundario, & per accidens: à Spiritu autem Dei & verbo veritatis in Scriptura sacra discimus primo & per se. Ab Ecclesia ergo discimus, nec sola, nec per se, sed secundum Scripturam. Et hoc sibi voluerunt Patres, quando ad ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, recurrendum esse dixerunt, & ab eis sumere, siue discere, iusserunt, quid Apostoli prædicauerint, quid illis Christus reuelauerit &c. 5. Quæ sit vera Scriptura, & quis eius verus sensus, scimus ex ipsa Scriptura, & ex testimonio Spiritus qui est in nobis, principaliter; ex testimonio ecclesiæ, instrumentaliter & occasionaliter, vt in scholis loquimur. Falsum itaque est, vtrumque pendere à testimonio ecclesiæ tantum. Hic vsuuenit, quod

Iohan. 6. legimus: vbi mulier Samaritana, quæ Christum audierat, eius suos monet vt veniant & videant Christum. Cuius hoc testimonio permoti, veniant ad Christum; quem vbi audierunt, dicunt, Non iam propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audiimus, & scimus, quia hic est vere saluator mundi. 6. Ecclesia habet ius testificandi, sed non solum, neque primario, vt patet ex dictis. 7. Non est necessarium, sed contingens, vt prius noscatur custos thesauri quam thesaurus, & doctor quam doctrina. Deinde vt hoc demus, custos & doctor est Deus, *Iohan. 6. & 10.* Ecclesia administrata, qua Deus vtitur. Denique quo iure interpretis notior est lege pro rostris palam exposita: Est autem Ecclesia interpret, Scriptura lex fidei, palam à Deo proposita, & singulis commendata, vt sit in ore tuo, & in corde tuo. *Rom. 10.*

VIII. *Tertio* veræ notæ sunt inseparabiles à vera Ecclesia. Sed Ecclesiæ Corinthiorum & Galatarum, ad quas scribebat Paulus, veræ Ecclesiæ erant, & tamen ibi non erat aliquando sincera prædicatione verbi, vt ex Apostolo cognosci potest, qui dicit se scribere Ecclesiis Dei, quæ sunt Corinthi, vel in Galatia, *1. Cor. 1. & Gal. 1.* & tamen *1. Cor. 11.* arguuntur Corinthii, quod docerent non esse futuram resurrectionem, & Galatæ per totam fere Epistolam reprehenduntur, quod docerent, seruandam esse legem Moysi cum Euangelio.

Respondeo Ista Ecclesiæ fuerunt veræ, tum quia necdum à capite fundamentoque plane descuerant, tum quia Deus non renuntiauerat eis testificatione publica, auferendo ipsi verbum veritatis. Adde, quod non omnes ita senserunt: & qui ita senserunt, seducti fuerunt, seque dociles præbuerunt. Itaque non desierunt esse in Ecclesia.

IX. Iam Bellarminus soluit quædam argumenta nostrorum pro hac nota, quorum alia sumta sunt ex Scripturis, alia ex Patribus, hoc ordine. *Iohan. 10.* Oves meæ vocem meam audiunt. Ibi est Ecclesia, vbi auditur verbum Dei. *Ephes. 5.* Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. E. vbi cunq; est verbum mundans, ibi est Ecclesia. *Matth. 18.* vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. *Iohan. 10.* Illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est. *Et cap. 15.* Vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. *Rom. 1.* Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. *Chrys. hom. 49. in Matth.* Qui ergo vult cognoscere, quæ sit vera Ecclesia Christi, vnde cognoscet, nisi tantummodo per Scripturas? *Aug. epist. 166.* In Scripturis didicimus Christum, in Scripturis didicimus Ecclesiam &c. Bellarminus ita respondet. *Primus locus* non docet, vbi sit Ecclesia, sed docet, qui sint electi, nimirum qui corde perseueranter audiunt & retinent verbum, vt exponit Augustinus. Itaque hoc loco non proponitur visibilis nota Ecclesiæ. *Secundus locus* etiam nihil probat: quia mundatio illa est inuisibilis. nec Paulus ibi vult docere, quæ sit, vel vbi sit Ecclesia, sed quid boni Deus contulerit Ecclesiæ. *Tertius*, non demonstrat, vbi sit Ecclesia, sed vbi sit Christus. Et vero congregari in nomine Christi, est congregari ab illis, qui funguntur autoritate Christi, quales sunt Episcopi nostri. Atque ita hæc fuerit nota Ecclesiæ. *Quartus locus* nihil probat: quia ioli principes ibi dicuntur dii. Et vero verbum Dei non facit deos, si tantum prædicetur, sed si recipiatur & credatur. at hoc est inuisibile. *Quintus locus* est similis secundo. *Sextus* nihil probat: quia effectus Euangelii est inuisibilis. *Loca Patrum* nihil etiam probant: quia ex Scriptura probatur, vbi sit Ecclesia, non tanquam ex nota Ecclesiæ, sed quia Scriptura docet, quæ sunt notæ, dum docet, qualis illa sit, vbi cœperit, quomodo creuerit.

X. Hæc sunt argumenta nostrorum, sed neque omnia, neque præcipua, vt patet ex *preced. cap.* ad quæ Bellarminus respondendum sibi duxit. Nos opponimus istas responsiones. *ad 1.* Illis verbis docetur, non, vbi sit Ecclesia, sed qui sint de Ecclesia, seu quorum sit Ecclesia, nempe ouium Christi, seu illorum qui audiunt vocem eius. Hic auditus verbi efficit hominem Christi ouem, & proinde etiam monstrat gregem seu ouile Christi, hoc est, Ecclesiam. *ad 2.* Ecclesia vtiq; demonstratur à bono, quod Deus in eam confert, hoc est, à beneficiis, inter quæ sunt verbum & sacramenta. *ad 3.* Atqui hæc relata sunt, ac potius adunata. Vbi ergo Christus in medio hominum est, ibi Ecclesia: & vbi homines illi, ibidem Christus. Deinde congregantur homines in nomine Christi, aut à Christo ipso immediate per Spiritum eius, aut mediate à seruis ipsius ordinariis vel extraordinariis, publicis aut priuatis. Falsum itaque est tantum congregari ab Episcopis, & quidem Romanis. *ad 4.* Principes aut politici sunt, aut Ecclesiastici, vt *Exod. 22.* dicit, de quibus Deus *Exod. 22.* ait: Deos ne exsecrator; & principi in populo tuo ne maledicito: cuius loci est certissimus interpret Paulus *Act. 23.* Et quid verat, amabo, quo minus eadem esse dicatur Davidis in Psalmo sententia? Deinde verbum Dei omnes facit deos, id est, diuinæ naturæ consortes, vocatione communi, quamuis non singulos, vocatione singulari: & interna. nam hæc vocatione est vitæ, illa vitæ: sed in via subsidunt plurimi. *ad 5.* Etsi mundatio cordis videri non potest: tamen sermo Dei, qui hanc mundationem efficit, videtur. *ad 6.* Paulus ibi loquitur de Euangelio prædicato, seu de prædicatione in Ecclesia visibili, eiusque fructificatione inuisibili simul. *Ad loca Patrum* quod attinet, negatur primo distinctio. Diserte enim dicunt, Ecclesiam innotescere ex Scriptura. Deinde esto, quod dicit Bellarminus. At hoc ipso conficitur euidentissime, Scripturam igitur notarum omnium matrem esse, notamque principem. Nam si notificat notas, nota earum est. At notificat, quia docet, quæ sunt notæ Ecclesiæ, dum docet, qualis illa sit, vbi cœperit, quomodo creuerit: ad quæ capita referuntur notæ, quas Bellarminus supra tradidit.

XI. Antequam videamus, quid Bellarminus ad secundam notam excipiat, duo ipsius argumenta contra nostram sententiam refutanda sunt. 1. Potest esse pura doctrina ab omni errore in falsa Ecclesia: vt schismatici puri, quales erant Luciferiani & Donatistæ. 2. Ecclesia simpliciter est prior, & notior quam Scriptura: nam Ecclesia fuit ante Scripturam, & ipsi data est Scriptura à Deo, & ipsa eam aliis tradit & explicat. Aliquando tamen, ex hypothesi, Scriptura est notior, quando videlicet Scriptura est recepta, & clare loquitur, & oritur quæstio de ipsa Ecclesia: sicut interdum è contrario Ecclesia est recepta, & nota, & quæstio oritur de Scriptura: & sic vnum probatur ex altero. *Respondeo ad 1.* Id vero negatur: neque autoritate, aut ratione, aut ex iplo confirmari potest. Deinde schismatici puri non sunt plane extra Ecclesiam, sed extra Ecclesiæ partem, à qua scilicet sunt propria

voluntate
vir Eccles
nici non e
prius & n
Notius e
posterior
Ecclesia.
hæc duo
aliud est
etum hoc
quam hoc
cundum
sunt aff
X
nam pu
timus pu
legitimu
tem pen
vera Ecc
re tracta
erat fru
cere tra
sibi ven
uiterina
potest d
secundu
sincera
dum or
quam a
tamen a
que dic
XII
uocatio
inuoca
baptist
interna
conium
liff. D
XI
tiones
Et: puf
gnas a
Luthe
propr
notro
quand
segg
X
intu
confe
ment
dicun
fidei,
lem. E
nobis
stant
Re
que i
Non
fuit e
runt
causa
idolo
I
gue
qui
No
cur
rum
mn
Cap
20
faci
ex
in
de
bet
Ec
Vn
Po
Po
ec

voluntate sua, dum hæret adhuc capiti Christi & spiritui vitæ, ex quo vivit Ecclesia; quamvis scilicet, ut libro præced. probauimus. Tales vero schismatici non erant Luciferiani & Donatistæ. ad 2. Verbum Dei simpliciter est prius & notius Ecclesia. Prius est: nam colligit, facit, constituit Ecclesiam. Notius est, nam lux est illustrans Ecclesiam. Scriptura vero, qua scripta, est posterior quidem, sed non ignota. Nam res Scripturæ & prior & notior est Ecclesia. Itaque Scriptura est vna eademque notitia cum verbo Dei: nam hæc duo vnum sunt secundum substantiam, licet modo differant. Deinde aliud est de rebus absolute comparandis agere, aliud vero secundum respectum horum aut illorum. Scriptura simpliciter & absolute est prior & notior Ecclesia: sed hæc potest esse prior & notior secundum quid, nempe secundum rationem hominum quibuscumque agitur, prout hoc aut illo modo sunt affecti.

XII. *Secunda nota*, inquit Bellarminus, iisdem argumentis refutatur. nam primo eam vendicant sibi omnes, Catholici & hæretici. Secundo, legitimus sacramentorum usus minus est notus quam sit Ecclesia. Nam ille est rem pendens ab Ecclesia, non contra. Tertio, Ecclesia Corinthiorum erat vera Ecclesia, & tamen 1. Cor. 11. reprehenduntur Corinthii, quod non sincere tractarent præcipuum sacramentum; & similiter Africanæ Ecclesiæ, quæ erant sub Cypriano, & sub illis 86. Episcopis, quorum ille meminit, non sincere tractabant sacramentum baptismi. Respond. 1. Non refert, quam multi sibi vendicent hanc notam: quia vera Ecclesia veram notam habet, falsa adueterinã & imitaticiam, vt in ratione monetæ veræ & adulterinæ siue *propter* potest dependere a suo effecto. 3. Sincerum dicitur aut ad perfectionem, aut secundum quendam modum. Non fuit quidem Corinthiis ad perfectionem sincera ex omni parte administratio S. cœnæ; sed tamen fuit sincera secundum omnes partes essentielles suas quod enim reprehendit in eis Apostolus, quam accidentia? Deinde, etsi commuue Ecclesiæ reprehenditur, perstabat tamen adhuc apud multos pios sacra illius actionis sinceritas. Quod vtrumque dicimus quoque de Ecclesiis Africanis sub Cypriano.

XIII. *Tertia nota*, oratio & psalmodia, refellitur: quia si loquatur de inuocatione, quæ ex corde procedit, inuisibilis nota est: si de externa tantum inuocatione & psalmodia, est nota communissima, competens Ariani, Anabaptistis &c. Respond. Disunctio non est immediata: nam dicendum fuit, aut interna, aut externa, aut vtraque simul. nam hæc duo semper in Ecclesia pii coniunxerunt, vnicuique inuocationis actus; & iubet Paulus 1. Cor. 14. Eph. 5. Coloss. 3. Deinde hæc nota reducit ad primam nostram.

XIV. *Quarta nota* est interna mœstitia, pusillanimitas, externæ persecutiones, vocari hæreticum. At interna mœstitia non est nota, quia inuisibilis. Et pusillanimitas est vitium. Porro Ecclesia in principio & sine passis est magnas angustias: at in medio fuit florentissima, & omnia prædicta sunt. Resp. Lutherus hoc vult, crucem esse notam Ecclesiæ; puta communem, non propriam. Tum etiam Lutherus dixit hoc *in*, respiciens conditionem nostrorum temporum. Denique, Ecclesia erit tum demum florentissima, quando cadet magna Babylon, id est, Romana Ecclesia. *Apocalyp. 18. & seqq.*

XV. *Quinta nota* est Centuriatorum, quod ea sit vera Ecclesia, in qua inueniuntur qui perseuerant in confessione fidei vsque ad mortem. Sed hæc confessio non est magis nota Ecclesiæ, quam prædicatio verbi & usus sacramentorum. Deinde hoc modo falsa fuerit Ecclesia Lutherianorum, quia illi dicunt per multa secula ante Lutheri aduentum cessasse confessionem veræ fidei, & Ecclesiam conseruatam fuisse in latebris, protulque fuisse inuisibilem. E. Ecclesia Lutherianorum est noua, & proinde falsa. Denique hæc nota nobis fauet: quia habemus innumerabiles martyres, qui perseuerarunt constantissime in confessione fidei.

Respondeo 1. Confessio constans fidei est nota membrorum Ecclesiæ, eamque includit confessio doctrinæ, quam esse legitimum notam cuiusvis. 2. Non cessauit confessio veræ fidei vniuersæ in Papatu, sed in communi solum. Fuit enim Ecclesia conseruata in latebris. Et subinde aliqui heroes prodierunt ex latebris, qui palam confessi sunt fidem Christi. 3. Non passio, sed causa facit martyrem. Itaque veri martyres non sunt, qui superstitionem & idololatriam sanguine suo obfignant.

CAP. XXI.

Ecclesiam Romanam hodiernam non esse Catholicam: nostram esse.

I. Titulus indicat duo futura esse huius capituli capita, vtrumque magni momenti. Et, vt à primo incipiamus, Ecclesia Romana dicitur ambigue. Aut enim proprie sonat cœterum qui est Romæ, aut *neglexens* quidquid ecclesiarum est in orbe terrarum quod Ecclesiæ Romanæ adhaeret. Nos hoc loco vtramque significationem respicimus, & tria huius Ecclesiæ curricula distinguimus. Primum est tempore Apostolorum, & discipulorum, ducentis fere annis. Quo toto tempore Ecclesia, quæ fuit Romæ, omnesque Ecclesiæ, quæ cum illa communionem coluerunt, fuerunt vera, & Catholice fidei, atque hoc sensu Catholica, Christi Ecclesia, quam Rom. 1. 8. Apostolus graphice depingit. Secundum curriculum est ab anno Christi 200. vsque ad 606. à Victore, Episcopo Romano, inclusiuè, vsque ad Bonifacium III. exclusiuè. Ecclesia Romana, quæ hoc tempore fuit, licet aliqua ex parte corrupta fuerit, siue doctrinam, siue ritus, siue disciplinam & vitam inspicias; quia tamen fundamentum fidei in Christum, & penitentiam erga Deum, saluum retinuit, omnino & ipsa pro vera Christi Ecclesia haberi debet. Tertium curriculum est inde ab an. 606. vsque ad hunc præsentem 1628. Ecclesia Romana huius temporis est Papistica, hoc est, à Papa denominatur. Vnde *Becanus in manuali lib. 1. cap. 3. conclus. 5.* recte dicit, Ecclesiam appellari Pontificiam, quia Pontifici subiecta est; Romanam; à nobiliori sui parte Pontificia, inquam, siue Papistica denominatur à Papa, capite & pastore suo ecumenico. In qua distinguimus ista quatuor. 1. Ecclesia distinguenda est à

Tom. V.

Papatu, siue Papalitate. Nam in Ecclesia est Christianitas; in Papatu, virus & vires Antichristi. 2. Ecclesia Romana Pontificia, siue Papalis, duob. modis intelligi potest. Primo, vt hierarchica, seu representatiua, quæ ipsi hoc nomine appellare solent: quæ videl. ex Pontificibus, Cardinalibus, Episcopis, & reliquo clero, cõponitur; totumque Ecclesiæ corpus, præsertim in Conciliis generalibus, representare dicitur. Secundo, vt Ecclesia popularis, seu Ecclesia laicorum, hoc est, vt multitudo illa promiscua, doctrinam vulgo receptam credentium. 3. Personæ in Ecclesia hierarchica sunt seducetes, vel seducti: dogmatizantes, vel non: persequentes hostiliter membra Christi, vel non: errantes ex ignorantia, vel ex malitiã. In Ecclesia representatiua itidem alii sunt seducetes, alii seducti: alii persecutores, alii non item: alii implicite, alii explicite profitentes fidem Romanam: alii errantes ex ignorantia, alii ex malitiã. Ecclesia Papistica dicitur vniuersæ, vel indefinite & in communi. Illa omnes & singulos comprehendit: hæc plerisque. His ita præsuppositis, nostram sententiam certis thesibus complectemur.

II. *Prima thesis* hæc est. Ecclesia Papistica, in communi sumpta, qualis fuit olim inde a Bonifacio III. & etiamnum hodie est, non est vera & Catholica Christi Ecclesia, sed Antichristiana. Quod ita demonstramus. 1. Quale est caput, tale etiam corpus esse necesse est. At caput huius Ecclesiæ, Pontifex Romanus, est Antichristus: vt fufe probauit *Chamierus tom. 2. E. Ecclesiæ*, sub hoc capite merens, est Ecclesia Antichristi. 2. Qualia sunt membra, tale est corpus. Atqui pleraque membra huius Ecclesiæ, sunt mortua: quia tum prælati Ecclesiastici per omnia fere similes esse deprehenduntur suo capiti, tum laici sequuntur ductum suorum pastorum. E. corpus quoque ipsum est mortuum. 3. Si est Catholica ista Ecclesia Pontificia, aut est distulata toto orbe, aut hoc nomen metetur propter fidem Catholicam. Non illud; quia est Ecclesia particularis, cui semper contradixerunt Græci ob arrogatam istam eminentiam, cuique nostri hæctenus fortiter contradicunt. Non hoc; quia Pontificii non amplectuntur fidem Catholicam, quæ omni tempore in Ecclesia V. & N. T. viguit; quod paucis ita ostendo. Papista labefactant & euertunt fundamentum sanæ fidei, & sanctæ vitæ: quibus duabus partibus continetur perfectio Christianæ religionis. Fundamentum sanæ fidei tribus potissimum modis tollunt, quando docent, Christi iustitiam & meritum non esse nostram iustitiam & meritum, qua sola iusti censeamur à Deo; non solum Deum esse adorandum, sed etiam sanctos; illorumque imagines, reliquias &c. denique Christum quotidie offerri in Missa, ita vt sacrificium ipsius in cruce peractum nullius sit valoris absque sacrificio Missæ. Fundamentum sanctæ vitæ tribus itidem modis potissimum labefactant, quando docent, nos posse & debere legem implere, adeoque vitam æternam mereri, opus operatum in sacramentis, auscultatione Missæ, & similibus, placere Deo per se; vitas sanctorum suorum esse regulas vitæ perfectæ. 4. Si Ecclesia Papistica est vera Ecclesia Christi, aut est visibilis, aut inuisibilis, aut visibilis & inuisibilis simul. Non est Ecclesia vera visibilis; quia destituitur veris notis, puta prædicatione verbi Dei, & legitima sacramentorum administratione. Non est Ecclesia vera inuisibilis; quia destituitur illius notis, vt sunt fides, spes, caritas, vt patet ex numero præced. 5. Ecclesia, quæ in Apocalypsi appellatur magna meretrix, ebria sanctorum sanguine &c. est Ecclesia Antichristi. At Romana Papistica est illa ipsa meretrix, ebria sanctorum sanguine. Cum ipsa enim scortati sunt reges terræ, & ipsa persequitur Ecclesiam reformatam. Ergo. 6. Ecclesia Romana commenta sua ex Iudaismo, Paganismo, & Christianismo consuit. E. non est vera Christi Ecclesia. 7. Nulla ex quindecim notis Bellarmihi competit Ecclesiæ Papisticæ. E. ex hypothesi non est vera Ecclesia. Antecedens probatum est supra aliquoties. Atque hæc est prima thesis de ecclesiâ Papistica in communi, seu indefinite, considerata.

III. *Secunda thesis*. ecclesia Papistica vniuersæ, non est ecclesia Antichristi, sed aliquid compositum ex ecclesia Christi, & Antichristi. Quod ita demonstrato. 1. Ecclesia Christi est, quæ salutem suam vnice in Christo quaerit, iuxta quinque capita catechetica, vt sunt symbolum Apostolicum, decalogus, oratio Dominica, baptismus, & S. cœna. Atqui plurimi in Papatu, inde a Bonifacio III. hoc fecerunt, & hodie quoque id faciunt. Ergo illi fuerunt & sunt ecclesia Christi. 2. Ecclesia Antichristi est, quæ salutem partim in Christo, partim extra Christum in suis operibus, meritis, & similibus nugis quaerit. Atqui homines in Papatu maximam partem hoc fecerunt, & faciunt. E. Hinc itaque efficitur, vt corpus tabidum vel hydropticum ex duobus constat, substantia nempe corporis, & vitio ipsius; & aceruus ex tritico & palea, itemque aurum subaratum ex auro & ære: ita ecclesiam Papisticam compositam esse ex ecclesia Christi, & Antichristi, seu ex Christianitate, & Papalitate.

IV. *Tertia thesis*. Seductores, authores dogmatum & Ordinum, persecutores, errantes ex malitiã, credentes explicite doctrinam Papæ, hi, inquam, omnes, pertinent in Romana ecclesia ad Papalitem; quamdiu in isto statu perseuerarunt. Ratio est; quia seducere homines à Christo; eudete dogmata verbo Dei contraria; persequi ecclesiam Christi, adeoque Christum in ecclesia; errare ex malitiã; instituere Ordines siue religiones, in quibus sita sit magna perfectio; consentire in dogmata verbo Dei contraria; denique in his omnibus perseuerare: id, inquam, non potest proficisci ab eo, qui audit vocem Christi, atque ira est ipsius ouis, pertinens ad eius ouile, quod est ecclesia.

V. *Quarta thesis*. Qui in Papatu fuerunt seducti, ita vt errauerint ex mera ignorantia; neque fecerunt aut probarunt perfectiones membrorum Christi; & implicite atque obiter doctrinam Papisticam professi sunt; de illis bene speramus. Ratio est; quia historia & experientia docent, huiusmodi homines sæpe præditos esse verâ fidem, quæ in vno Christo eiusque morte recumbit. Hæc autem fides est vere Catholica, omnium sanctorum propria & communis, inde ab Adamo vsque ad finem seculi.

VI. *Quinta thesis*. Ecclesia Romana Papistica, vniuersæ sumpta, non potest absolute dici ecclesia Christi. Ratio est; quia qualibet vniuersitas denominatur à sua forma. Iam vero ecclesiæ Papisticæ forma est introducta à Pontifice Romano, vt patet ex inductione historica, & definitione ecclesiæ apud Bellarmianum & reliquos Papistas. Desinunt enim illi

K 3

excl.

Ecclesiam Catholicam, eorum hominum, eiusdem Christianae fidei professione, & eorundem sacramentorum communionem colligatur, sub regimine legitimum pastorum, ac praecipue unius Christi in terris vicarii Pontificis Romani. Sed obici solent ista duo. 1. A potiori sit denominatio. Ergo quia Ecclesia illa proficitur fidem Christianam, merito dicitur Ecclesia Christi. 2. Sicut corpus tabidum aut hydropicum retinet nomen, quod sit corpus hominis: ita in Ecclesia Papistica res se habet.

Respondeo ad 1. Propositio copulata, ut Logici recte obseruant, efficitur falsa, saltem ob vnam partem falsam. Itaque quia Papista adulterant doctrinam suae fidei Christianam, hoc est, vero falsum miscet, religio ipsorum Christiana dici non potest. *ad 2.* Corpus tabidum aut hydropicum retinet substantiam corporis humani: at Ecclesia Papistica, qua Papistica, substantiam, id est, fundamentum doctrinae Christi euerit.

VII. *Sexta thesis.* Ecclesia Pontificia est Ecclesia Christi corrupta, & deformata. Nam nondum aperte haecenus Christo repudium misit, neque omnino vitam spiritualem amisit, neque vniuersum vinculum, quod inter Christum & Ecclesiam intercedit, penitus abruptum. Ratio primi est; quia non defecit a fidei Christianae professione, ut Mahomet defecit. Ratio secundi est; quia aliquid Christi, & fidei in ipsum, reperitur in quibusdam membris huius Ecclesiae. Ratio terti est; quia vinculum istud est foedus gratiae, quod in Papatu pertinet ad infantes electos, qui moriuntur in ista sua aetate, itemque ad testes veritatis suae confessores verae fidei, denique ad omnes veros Christianos occultos, quorum alii magis, alii minus, prout fides & obedientia eorum dissimiliter se habet, sibi applicant foedus illud gratiae. Vbi cumque igitur aliquid verae fidei & obedientiae reliquum est, ibi aliquam Ecclesiae portionem, quantumvis laceram, & deformem, superesse credendum est. *Summa* itaque illorum, quae haecenus diximus, huc redit. Quia charitas omnia credit, omnia sperat, omniaque in optimam partem interpretatur, committendum non est, vt illis, qui sub Papatu errores praecipuos neque approbant, neque intelligunt, sed fundamentalia religionis Christianae capita, quae Catechetica dicuntur, retinent, suamque fidem innocentiam vitam quoque exornant, vt inquam, his talibus Ecclesiae titulum detrahamus.

VIII. *Septima thesis.* Ecclesiae Romanae societas deferenda est, contraque Ecclesiae reformatae communio externa colenda est, si fieri possit. Sin, sufficit si ex animo aliquis colat communionem internam cum omnibus sanctis inde ab initio mundi. Ratio prioris assertionis est; quia Ecclesia reformata, per Dei gratiam ab omni idololatria, aliisque id genus capitalibus erroribus, repurgata est: tamen fortassis suos etiam nauos, alibi plures & grauios, alibi pauciores & leuios, ipsa quoque habere deprehenditur; prout in hac vita nihil ex omni parte perfectum haberi potest. E contra ratio Romana idololatria est de dedita, vnde imminet magnum seductionis periculum, & innumeros fouet atque instillat errores, qui etiam recte sentientibus per sophisticam persuaderi possunt. Ratio posterioris assertionis est; quia saepe numero vsu venit, vt non possimus vlla ratione discedere ex illo loco, vbi degimus, & vbi viget idololatria Ecclesiae Pontificiae. In hoc itaque casu satis est, si ex animo colamus communionem internam cum Ecclesia catholica, & quoad eius fieri potest, vitemus communionem externam cum Ecclesia Romano-Papistica. Imitemur hic pios liberos, qui matri adulterae cohabitantes abhorrent ab ipsius peccato.

IX. *Secundum huius capituli membrum* est, an Ecclesiae reformatae, quae dicuntur, sint haereticae, schismaticae, & apostolicae Ecclesiae? Papista aiunt: nos constanter negamus. Vtriusque partis argumenta adferamus, & primo quidem loco nostra, quibus conficimus, Ecclesias nostras neque haeticas, neque schismaticas, neque apostolicas esse; sed contra vere Christianas, vereque orthodoxas & Euangelicas, adeoque ipsissimam Christi Ecclesiam Catholicam, id est, catholicam fidei addictam. Vnde patet quatuor genera argumentorum nobis esse in medium adferenda. Et primo quidem *Ecclesiae nostrae non sunt haeticae.* Nam haeresis est opus carnis, quo homo in fide errat deliberata voluntate, in hae isto errore perseverat, etiam si conuictus sit idoneis argumentis. 1. *Corinth. 11. Galat. 5.* Et haeticus est homo animo peruersus, suoque ipsius iudicio damnatus, *Tit. 3.* quippe secure & pertinaciter in errore suo perseverans, religionemque Christianam malitiose adulterans. Vnde patet, eos pro haeticis haberi non posse, qui ex solo Dei verbo sapere, fidemque & vitam suam ad illius praescriptum exigere solent, parati insuper sunt errores, si quorum conuinci queant, abicere; eoque pacem & concordiam fraternam cum omnibus Christum pure inuocantibus (vt dicitur *2. Timot. 2.*) colere parati sunt. Hoc autem pro virili sua parte faciunt Ecclesiae nostrae, & quotidie magis ac magis facere cupiunt. Ergo nullo modo sunt haeticae.

X. Deinde *nostras Ecclesias non esse schismaticas* similiter patet ex definitione schismatis & schismatici; quae colligitur ex *1. Corinth. 1. 13. & 11.* aliisque locis parallelis, hunc in modum. Schisma est opus carnis, quo homo ex carnali zelo, inuidia, vel ambitione, vnitatem verae Ecclesiae scindit, & factiones in ea instituit & alit. Vnde, quid sit schismaticus, facile colligitur. Est ergo minor in schismatico, quam in haeretico malitia inest: ille tamen, seruata proportione, ab hoc parum discrepat. Quia vterque malum adfert Ecclesiae, & quidem ex proaeresi. Hinc efficitur, eos, qui ex carnali zelo, inuidia, vel ambitione, vnitatem Ecclesiae non scindunt, aut factiones in ea instituunt, fouent, alunt; licet alioqui ex Babylone exeant, & ab idololatriis, aliisque id genus peccatoribus manifestis, discedant (quippe quod omnes pii facere iubentur, *1. Cor. 10. 2. Cor. 6. Apoc. 18.*) pro schismaticis haberi nullo modo posse. At Ecclesiae nostrae prorsus ita se gerunt, vt iam dictum est. Ergo schismaticae non sunt, licet a Romano-Papistica Ecclesia secesserint. Non est bona illa consequentia: Si quis ab hac aut illa Ecclesia discedit, ergo ab Ecclesia plane illum discedere. Nugatur, qui sic ex particulari concludit vniuersale.

XI. Tercio *Ecclesias nostras non esse apostolicas* itidem probatur ex definitione apostatae, & apostatae. Apostata est opus carnis, quo quis a vera fide, seu puro Dei cultu, ad fabulas & inanes hominum traditiones,

sive ad idololatriam & Antichristianismum deficit. Quique hoc facit, inde apostata dicitur. *2. Thess. 2. 1. Tim. 4. 2. Tim. 3. 2. Petr. 2.* Vnde efficitur, eos, qui a vera fide, & Christiana pietate nequaquam desciscunt; sed ad ea potius, quam proxime fieri potest, accedunt; licet alioqui a conceptis abusibus, & erroribus, non parum recedant; pro apostatis haberi non posse. At Ecclesiae nostrae ita se gerunt, vt diximus. Non igitur sunt apostolicae.

XII. Ad extremum *Ecclesias nostras esse vere Christianas, Catholicas, & orthodoxas*, adeoque pertinere ad Catholicam Christi Ecclesiam, tribus potissimum modis demonstratur. 1. Ex hypothese Bellarmini. Ecclesia Catholica est, cui competunt quindecim ipsius Bellarmini notae supra recitatae. Atqui nostrae Ecclesiae competunt: quia illa est Catholica, propter doctrinam Catholicam; est antiquissima, itidem propter doctrinam; habet suae confessionem realem; habet gloriam miraculorum, & lumen propheticum, videlicet veterum prophetarum & Apostolorum; multorum aduersariorum confessione, est vera Ecclesia; satis felicitatis temporalis habet inter varias pressuras; conspirat cum Apostolorum doctrina &c. Ergo est Ecclesia Catholica, cuius nempe membra dispersa sunt hinc inde per mundum, & cuius doctrina est catholicissima. 2. Ecclesiae nostrae competunt duae notae, quas genuinas & infallibiles esse demonstrauimus. Vnde sic concludimus. Quaeunque Ecclesia sincere docet verbum Dei, & legitime administrat sacramenta; seu quae omne illud & solum amplectitur, credit, & docet, quod propheticae & Apostolicae Scripturae amplectendum, credendum, & docendum proponunt, illa est vera Ecclesia. At nostra Ecclesia sincere docet verbum Dei; & legitime administrat sacramenta; seu illud omne & solum amplectitur, credit, & docet, quod propheticae & Apostolicae Scripturae amplectendum, credendum, & docendum proponunt. E. nostra Ecclesia est vera. 3. Ecclesia, quam Antichristus inde ab an. 606. persequitur, est vera Ecclesia. At qui nostra est illa ipsa, cuius membra Antichristus Romanus toto illo curriculo persequitur. E. est vera Christi Ecclesia.

XIII. Huic nostrae affirmatiuae opponunt Papista negatiuam suam, quam *Becanus lib. 1. manualis cap. 3. conclus. 6.* sic enuntiat, & probat. Ecclesia Lutheranorum & Calvinistarum, quam ipsi Reformatam vocant, non est vera Christi Ecclesia. Probat primo, quia vna tantum est Christi Ecclesia. Si ergo Romana, seu Pontificia, in qua nos sumus, est vera Christi Ecclesia, certe reformata, in qua aduersarij sunt, vera Christi Ecclesia esse non potest. Alioqui, cum haec ab illa dissideat, essent duae Christi Ecclesiae inter se diuersae ac discrepantes: quod est absurdum.

Respondeo. Negatur antecedens, ex causis paulo ante dictis. De probatione ipsius videbimus cap. seq. *Secundo*, vera Ecclesia est sponsa Christi. At reformata Ecclesia non est sponsa Christi. E. Minor probatur ex principiis aduersariorum; quae sunt numero tria. 1. Romanam Ecclesiam primis quingentis annis, aut circiter, fuisse veram & legitimam sponsam. 2. Eandem post illud tempus cepisse paulatim prostriti & corrumpi; ac eo tandem deuenisse, vt tempore Lutheri, publica meretrix & adultera deprehensa sit, ideoque a Christo repudiata. 3. In eius locum successisse Ecclesiam reformatam, in qua Lutherani & Calvinistae sunt. At hinc sequuntur multa absurda. Primo, omnia esse falsa, quae de perpetua & indissolubili coniunctione Christi cum Ecclesia a prophetis & Apostolis praedicta sunt. Secundo, nullum ex hac parte discrimen esse inter Ecclesiam Christi, & synagogam Iudaeorum. Vtramque enim propter adulterium fuisse repudiatam. Tertio, Christum aliquot saeculis non habuisse sponsam, sed adulteram. Quarto, ex hac adultera natos esse Lutherum & Calvinum. Itaque spurios esse, non legitimos filios Ecclesiae. Quinto, Ecclesiam reformatam esse aliorum noueram, non matrem. Videant ipsi, an haec vera sint. Nos certe aliter sentimus de nostra matre: non duas, sed vnam agnoscimus; non adulteram, sed castam, non repudiatam, sed sponso suo vnice charam, & perpetuo illi adhaerentem. Nobiscum sentiunt, quotquot veri & genuini Ecclesiae filij sunt. Ac in primis *D. Augustinus serm. 12. de tempore*, vbi de Christo & eius sponsa sic habet. Hic est speciosus forma praefiliis hominum, sanctae filius Mariae, sanctae sponsus Ecclesiae, quam sua genitrici similem reddidit. Nam & eam nobis matrem fecit, & virginem sibi custodiuit. *Et mox:* Est ergo Ecclesia, sicut Mariae, perpetua virginitas, & incorrupta fecunditas. *Et serm. 50. de verbis Domini:* Christus Ecclesiae concessit in spiritu, quod mater eius habet in corpore, vt & mater & virgo sit. *Et rursum serm. 119. de tempore:* Virgo est Ecclesia. Dicitur es mihi forte: Si virgo est, quomodo parit filios? *Respondeo:* & virgo est, & parit. Mariam imitatur, quae Dominum peperit. Numquid non virgo S. Mariae & peperit, & virgo permansit? Sic & Ecclesia, & parit, & virgo est. Hinc sumo duplex argumentum. 1. Sicut olim habitus haeretici, qui dicebant B. Mariam non semper permansisse virginem: ita nunc habendi haeretici, qui dicunt Ecclesiam non semper mansisse virginem. Est enim eadem vtriusque ratio, secundum Augustinum. 2. Ideo Ecclesia dicitur mater, quia nos gignit in spiritu: ideo virgo, quia seruat incorruptam fidem. At semper manet virgo, secundum Augustinum. Ergo semper seruat incorruptam fidem. Faciant igitur, qui illam meretricem, adulteram, idololatricam, contumeliose appellant.

Respondeo vno verbo, est ignoratio elench. Nos enim discrete fatemur, Ecclesiam Catholicam esse & manere sponsam, matremque inde ab initio mundi vsque ad finem. Sed de particulari Ecclesia, id est Romana, pronuntiamus cum Apocalypsi S. Iohannis, & antiquis Patribus, illam factam esse meretricem, ex quo cepit dependere a Pontifice, tanquam nouo sponsa. Nugatur itaque Becanus, dum aberrat a quaestione, illiusque statum peruertit. Hinc patet, indissolubilem vniorem inter Christum & Ecclesiam, quae est toties praedicta, non periclitari: quia ab Ecclesia Papistica ad Catholicam non valet argumentatio. Hinc patet, Ecclesiam, non Catholicam, sed Papisticam, esse corruptam, neque tamen haecenus omnino repudiatam, vt in superioribus diximus. Hinc denique patet, nostros reformatores non esse natos ex adultera, sed ab illa secessionem fecisse. Porro quod dicitur, haeresim esse, si quis neget Mariam fuisse aeternam virginem, id probari non potest. Error est, non haeresis.

XIV. Tercio, inquit Becanus, in vera Christi Ecclesia viget donum miraculorum.

miraculorum
Maior parte
corpore. N
ueria offic
ueria do na
terpretatio
mano corp
(nam ocul
adscit ab
clerae con
therans a
in ditribu
cum la
ecclesie
mandan
saltem mu
est, donum
pra pluri
re illud d
reculis, q
Reforma
Testame
mus.
XV
columna
E. Maior
te. Aiu
olum fuit
que iplo
rum ei
runt. Si
unt, mag
magis in
principi
sed sent
se. Alte
nec locu
runt. Ta
notam &
Pontific
aduersari
aduertes
ficere. i
ueterit
Manent
non pos
argume
etiam c
later
etiam
plis nor
bus? I
quatur
cidet ha
non po
singulo
bum D
luma
serimur
tem de
infalli
se. Si
bilen
signen
unt. S
fia sun
sibilem
prae
etiam
stina
Ergo
Aut, si
destin
Erat
mnes
sibilem
fia vis
uit, o
Nulla
non e
2. V
in fide
mod
Repe
eccle
tio el
singul
tam
erant
tis, &
prob
sito,
non
non
pen

miraculorum. At in ecclesia reformata non viget donum miraculorum. E. Maior patet ex Apostolo, 1. Corinth. 12. vbi confert Ecclesiam Christi cum corpore. Nam sicut in humano corpore sunt multa membra, quae habent diuersa officia & functiones: ita in ecclesia sunt multi fideles, qui habent diuersa dona à Deo concessa. Nam alius habet donum miraculorum, alius interpretationis Scripturae, alius aliud. Rursum, sicut membra abscissa ab humano corpore, non possunt exercere ullam functionem humani corporis (nam oculus erutus non potest videre; nec auris abscissa, audire) ita homines abscissi ab Ecclesia, non possunt habere donum miraculorum, quod soli ecclesiae conuenit. Minor probatur, quia nullum vnquam miraculum à Lutheranis aut Calvinistis patratum est: vt verissime de illis scripsit Erasmus dum sanare potuerit. Et tamen si verum esset, quod ipsi clamant, nostram ecclesiam haecenus errasse, ac se à Deo specialiter vocatos esse ad eam reformandam; maxime fuisset necessarium, hanc ipsorum vocationem vel vno est, donum miraculorum esse vel proprium, vel perpetuum in ecclesia: vt super pluribus demonstratum est. 2. Falsum est, ecclesiam Papisticam habere istud donum: vt & ibi probauimus. 3. Nostra doctrina non indiget miraculis, quia est vetus illa doctrina, quae infinitis miraculis est confirmata. 4. Testamen. demonstrant. Sed, vt dixi, haec suo loco copiose persecuti sumus.

XV. Quarto vera Christi Ecclesia non potest errare in fide, cum sit columna & firmamentum veritatis. Ecclesia reformata potest errare in fide. E. Maior fuisse probata est superius. Minorem cogunt aduersarii concedere. Aiunt enim, totam Christi ecclesiam errare posse: & Pontificiam, quae olim fuit vera Christi ecclesia, de facto errasse. Ex quo sequitur, totam quae ipsorum ecclesiam errare posse, ideoque neminem apud eos securum aut rurum esse de sua fide. Vel enim sequuntur Ecclesiam suam, vel ab ea dissentiunt. Si illam sequuntur, nihili certi habent, si errare potest. Si ab ea dissentiunt, magis perplexi sunt; quia si tota ipsorum ecclesia errare potest, multo magis singuli ipsorum errare possunt. Quod magis confirmo ex duobus principis, quae ipsi statuunt. Vnum est, ecclesiam Pontificiam non subito, sed sensim defecisse à fide, ac tandem omni fide abiecta adulteram factam esse. Alteram, defectionem illam initio fuisse latentem & occultam, adeo, vt nec locus, nec tempus, nec alia circumstantia illius certo designari potuerint. Tandem tamen post aliquot secula Lutheri & Caluino publice fuisse notam & deprehensam. Ex utroque sic concludo. Quod contigit ecclesiae Pontificiae, potest etiam contingere ecclesiae reformatae. At Pontificia, vt aduersarii dicunt, sensim, latenter, & occulte defecit à fide, nobis non animaduertentibus. Ergo etiam reformata potest sensim, latenter, & occulte defecere, ipsis non aduertentibus. Quid si ergo iam defecerit, & ipsi non aduertent? Imo quomodo possunt aduertere, si defectio latens & occulta est? Manent ergo incerti de sua fide. Neque valet quod ipsi dicunt, ecclesiam non posse errare vel defecere à fide, quia diu sequitur verbum Dei. Nam, vt repetam argumentum modo propositum: Quod contigit ecclesiae Pontificiae, potest etiam contingere ecclesiae reformatae. At Pontificia, vt ipsi volunt, sensim, latenter, & occulte deseruit verbum Dei, nobis non aduertentibus. Ergo etiam reformata potest sensim, latenter, & occulte deserere verbum Dei, ipsis non aduertentibus. Quid si ergo iam deseruerit, ipsis non aduertentibus? Deinde, vnde constabit aduersariis, an nostra vel ipsorum ecclesia sequatur verbum Dei, nec ne? Nos nostram defendimus, illi suam. Quis deciderit hanc litem? Designent ipsi infallibilem iudicem, qui sententiam ferat, non possunt. Vel enim designabunt ipsum Dei verbum, vel ecclesiam, vel singulos qui sunt in ecclesia, vel aliquos ex illis. Ac primo, si designent verbum Dei, nos vicimus. Nam verbum Dei expresse asserit, ecclesiam esse columnam veritatis, quam nullae inferorum vires euertere possunt. Idem nos asserimus. Si ergo, hoc iudice, causa definienda est, victoria nostra est. Si autem designent ecclesiam, contra se faciunt. Vel enim sententia ecclesiae est infallibilis, vel falli potest. Si infallibilis est, errant ipsi, qui dicunt errare posse. Si falli potest, iterum errant, quia cum debeant assignare iudicem infallibilem, designant ecclesiam, quam aiunt falli & errare posse. Denique, si designent vel singulos, vel aliquos eorum, qui in ecclesia sunt; magis desipiunt. Si enim tota ecclesia errare potest, quanto magis singuli, qui in ecclesia sunt, errare possunt? Forte dicturi sunt, duplicem esse ecclesiam; vnā visibilem, in qua boni & mali permixti sunt; alteram inuisibilem, in qua soli praedestinati. Totam visibilem errare posse; non item inuisibilem. Sed hoc etiam frustra. Imo, qui hoc dicunt, secum ipsi pugnant. Nam omnes praedestinati, quos aiunt esse in ecclesia inuisibili, sunt etiam in ecclesia visibili. Ergo si tota visibilis errare potest, omnes etiam praedestinati errare possunt. Aut, si hi non possunt, nec tota ecclesia visibilis potest. Quod autem praedestinati omnes sint in ecclesia visibili, ne aduersarii quidem negare possunt. Et ratio manifesta est, quia nullus saluatur extra ecclesiam visibilem. At omnes praedestinati saluantur. E. nullus praedestinitus est extra ecclesiam visibilem. Ex dictis colligo duplex dilemma in aduersarios. 1. Vel tota ecclesia visibilis errauit in fide, ante ortum Lutheri, vel non errauit. Si tota errauit, omnes & singulos Christianos errasse necesse est, etiam praedestinos. Nulla igitur tunc erat fides in terris. Vnde igitur Lutherus eam accepit? Si non errauit, cur aduersarii fingunt errasse? cur eam, vt errantem, deserunt? 2. Vel tota ecclesia reformata, in qua sunt Lutherani & Calvinistae, potest in fide errare, ipsis non aduertentibus, vel non potest. Si non potest, quomodo Pontificia potuit? Si potest, quid si iam errat, & ipsi non aduertent? Repero, quod supra dixi, semper dubios ac incertos fore, quamdiu sentiunt ecclesiam errare posse.

XVI. Respondeo. 1. In hac quoque disputatione committitur ignorantia elench. Neque enim dicimus, ecclesiam totam ita errare, vt omnes & singuli, etiam electi errent, & vt nemo animaduertat: sed hoc volumus, totam profitentium turbam, qualis fuit tempore Christi, posse atque solere errare, ita vt electi, qui sunt ipsi immixti, non errent in fundamento salutis, & aduertant alios errare. Quam sententiam libro praeced. cap. 14. 15. fuisse probauimus. Eo itaque lectorem remittimus. 2. Ecclesia in sensu composito, seu formaliter accepta, est columna & firmamentum veritatis, atque ita non potest errare. At in sensu diuiso, seu materialiter sumpta, potest. Deinde non est columna veritatis diuinae, quod illam fulciat, sed quia illam sibi appensam custodit. 3. Ecclesia reformata tota potest errare, quantum ad ex-

ternos professores fidei attinet: non potest, quantum ad praedestinos, quos in gremio suo fouet. 4. Quando videmus, ecclesiam reformatam errare, debemus sequi Eliam, qui non communicabat cum erroribus ecclesiae Israeliticae. Habemus enim firmum sermonem propheticum & apostolicum, qui nobis lucet in meis etiam tenebris. Hunc itaque sequimur, tanquam normam & iudicem infallibilem. 5. Quicumque sequitur ecclesiam externam, insuper habito canone S. litarum, ille nunquam est certus de sua fide: at qui sequitur Scripturam, etiam si non sequatur ecclesiam externam, semper est certus de fide. 6. Singuli, qui sunt in ecclesia, possunt errare: at nullus electorum potest errare fundamentaliter & finaliter. 7. Ecclesia Pontificia nunquam fuit vera Christi ecclesia: quia Pontificem habet pro sponso. At ecclesia Romana olim fuit vera ecclesia. 8. Ecclesia Romana sensim defecit à fide, aliquibus semper aduertentibus, & in ipsius errores inuehentibus, aut saltem illos non approbantibus. 9. Ecclesia reformata non potest ita defecere, vt Romana defecit. Etenim ecclesiae Romanae defectio est praedicta: at ecclesiae reformatae conseruatio est praedicta. Nam postquam ceciderit Babylon, florentissimus erit status ecclesiae reformatae, & amplius deinceps reformandae. 10. Ecclesia reformata tota potest defecere, hoc vel illo in loco: at in toto mundo non potest defecere, ob causam modo dictam. 11. Quod ecclesia reformata, & non Pontificia, sequatur verbum Dei, id constat ex collatione vtriusque cum verbo Dei. Haec autem collatio à singulis est facienda. Vnde Christus vehementer probat, quod Iudaei scrutabantur Scripturam: & Apostolus laudat Beroenses, quod versabant Scripturas, & cum illis conferebant doctrinam propositam. Itaque Scriptura sola est iudex, qui deciderit hanc litem, quatenam ecclesia sit vera. Singuli autem credentes iudicant secundum Scripturam, beneficio Dei illuminantis mentem ipsorum, vt possint videre lucem Scripturae. 12. Tota ecclesia visibilis errare potest, nempe ratione professionis fidei: sed electi, qui sunt in illa ecclesia visibili, non possunt fundamentaliter errare, quia professionem illam externam non faciunt suam, vt in exemplo Eliae pater. Priori modo Ecclesia visibilis & externa sumitur opposita, siue seorsim; posteriori, composita siue coniunctim, quatenus ecclesia externa & interna sunt simul. 13. Eleganter dici solet in scholis: Totam rem, & totum rei accurate distinguendum esse. Ita dicimus, totam ecclesiam visibilem errare posse, quatenus nempe visibilis ille cœtus totus spectatur: at totum ecclesiae visibilis errare non potest, quia boni malis admixti non evertunt fundamentum fidei. Ita non sequitur: Totus homo moritur. E. & anima. Totus Christus est vbique. E. & humana natura. Simili ratione non sequitur: Tota ecclesia visibilis errat. E. & electi, qui sunt in illa. Hi enim sunt Christiani, vt supra dixi, quos Deus praefert ab erroribus capitalibus & finalibus. 14. Tota ecclesia visibilis Romana Papistica errauit ante ortum Lutheri: at non tota ecclesia visibilis, quia in oriente semper fuerunt boni Christiani. Deinde tota ecclesia Papistica errauit, verum ita, vt semper in ipsa fuerint, qui non errarunt in fundamento salutis. Denique est tota ecclesia Papistica errauit in explicatione verbi Dei: non tamen abiecit verbum Dei, sed illud custodiuit. Et ita Lutherus ab ipsa accepit bonum, quod retinuit; reiecit malum, quod praeter bono inualerat, vt in corpore morbo fieri solet, morbo inualecente quidem, sed cor tamen & alia membra non corrumpent. 15. Tota ecclesia reformata non potest errare in fide, vt nemo aduertat. Imo non potest tota errare in fide, quia Antichristus iam detectus est mundoque reuelatus, & magna ecclesiae caltrophe, diuinitus praedicta, hoc non patitur. 16. Summa huc redit. Ecclesia Romana tota defecit à fide, verum ita vt semper aliqui boni in ipsa manserint, itemque ecclesia Christi alibi quoque habuerit sedem & halcyonia sua, vt in oriente. Ecclesia reformata non potest ita errare, vt Papistica; quia reformatio cepta perficitur à Deo magis ac magis. Denique falsum est, ecclesiam Catholicam aliquo tempore non fuisse in mundo. Atque ita quidem respondimus Becano. Costerus & Bellarminus suas notas Ecclesiis nostris denegant, & hac ratione operose probant, nos non habere veram ecclesiam. Sed haec argumenta vide supra suis locis refutata.

CAPVT XXII.

Argumenta Papistarum, quod Ecclesia ipsorum sit vera & Catholica examinantur.

I. Ecclesiam Papisticam esse veram & Catholicam Christi ecclesiam, ab eaque reliquas *uagantibus*, triplici fere methodo demonstrare solent aduersarii. Primo thesin cum hypothesi coniungunt, id est, notas ecclesiae catholicae singulas explicant, & mox suae ecclesiae applicant: vt Costerus & Bellarminus in superiori tractatione fecerunt. Deinde quidam distincte probant thesin, & hypothesin: vt Pistorius. Denique alij seorsim & peculiariter tractant hypothesin, hoc est, hanc ipsam, quam praeter manu habemus, quaestionem: vt Stapletonus & Becanus. Quoniam itaque Costero & Bellarmino supra respondimus: hac vice tribus reliquis oportet satisfacere: Quamquam quid dico satisfacere? Vt enim Christus Pharisaïs, ita nos Papistis nunquam satisfacimus.

II. Pistorius duodecim suas notas, supra in genere propositas *cap. 2. sic* accommodat ecclesiae Romanae, id est, Papisticae. Romana ecclesia, 1. à tempore Apostolorum mansit vsque ad nos. 2. cœpit Hierosolymis. 3. ex seipsa propagata fuit. 4. semper puros ordine sibi succedentes Dd. habuit. 5. habet sanctos auditores, patres, martyres. 6. nunquam, ne minimum quidem errare potuit, & sola per annos 1500. damnauit omnes haereticos. 7. sola debet audiri. 8. experta est calamitatem & honorem. 9. extenditur ab vno mari ad alterum. 10. sola habet gratiam & promissionem Dei sibi alligatam. 11. semper vnā inuariatam fidem cum omnibus Apostolis, Patribus, Martyribus, & aliis Christianis in hunc vsque diem tenuit. 12. semper fuit conspicua. Est itaque vera & Catholica Christi ecclesia, eaque visibilis. Respondeo ad 1. Non mansit ecclesia vetus Romana, quae tempore Pauli & deinceps fuit: quia non mansit in illa doctrina Apostolica, sola & incorrupta, sed multis traditionibus & superstitionibus adulterata fuit. ad 2. Doctrina Apostolica exiit de vrbe Hierosolymorum, & tanquam tradux propagata fuit in varias provincias & vrbes, inter quas etiam fuit Roma. Sed illa non semper retinuit istam doctrinam, quam primitus accepit. ad 3. Negatur, Romanam ecclesiam

fiam Papisticam esse propagatam ex ecclesia Romana veteri. Defecit enim ab illa, non retinendo semen verbi Dei, ex quo solo nascitur ecclesia Christi, 1. *Petr.* 1. 23. Hoc semen ubi retinetur, ibi verum est, ecclesiam ex se ipsa propagari, videlicet per eandem prædicationem verbi, & eandem administrationem sacramentorum. *ad 4.* Successio personarum in ecclesia fundatur in doctrina Apostolica. Hoc fundamentum ubi deest, legitima successio non habet locum. Defecit autem Papa a suis prædecessoribus, constituendo se ipsum caput ecclesiae, adeoque seductor successit in locum doctorum. *ad 5.* Ut triticum a palea, sic ecclesia, quæ sub Papatu mansit, differt ab ipso Papatu. Et hæc ecclesia habuit martyres veros verosque verbi Dei auditores, & veros Patres. Deinde verus ecclesia Romana differt à ceteriore, ut aurum à scoriis. Verus itaque ecclesia Romana habuit sanctos auditores, Patres, martyres. Denique veri Martyres iudicantur ex vera veræ fidei confessione. Unde nullus Papista, qua Papista, potest esse martyr. *ad 6.* Ecclesia Romana, cum cœpit Christo contradicere, utique erravit. Deinde multi Papæ fuerunt hæretici, schismatici, magi. Tertio non solum in fide, sed etiam in moribus erravit Romana ecclesia, illa, inquam, quæ Bernharo, Mantuano, Petrarchæ, Danti, aliis, appellatur errorum schola, templum hæreseos, populus Christo adversarius, sub Christi vexillo rebellans Christo, militans Sathanæ. Denique ecclesia Romana non damnauit omnes hæreses: quia Concilium Nicenum, Ephesinum, & similia plurimis hæresibus nigrum thetasperferunt. *ad 7.* Ecclesia debet audiri, quando & quatenus profert verbum Dei; siue sit Romana, siue reformata. *ad 8.* Non sola Ecclesia Romana, sed multæ aliæ sunt expertæ calamitatem & honorem. Neque etiam hoc est proprium ecclesiae. *ad 9.* Ecclesia Romana extenditur ab vno mari ad alterum. Et hoc potest accedere ecclesiae fallax. Quamquam & nostræ ecclesiae idem possunt gloriari, *ad 10.* Deus se alligauit ecclesiae Catholicae & internæ: non item ecclesiae particulari & Romanæ: idque eo magis, quod minutus sit, se illam deseriturum, & tandem puniturum, *Apocal.* 18. *Et alibi ad 11.* Eam vero ecclesiam tenuisse fidem inuariatam, quæ innumerarum traditionum chaos adiecit Scripturæ: quæ diserte fatetur, Scripturæ sensum subinde variare pro statu ecclesiae: quæ scribit, imperfectiorem fuisse ecclesiam in initio, nunc multa ei accessisse: *ad 12.* Romana ecclesia fuit semper conspicua, tribus modis; quia aliquod ministerium proposuit; quia sibi arrogauit vsum vtriusque gladii. Ex his itaque constat non ecclesiam Romanam, uti hodie est, esse veram Christi ecclesiam. Quid: Ex dictis sine vilo negotio confici potest, ecclesiam reformatam esse veram Christi Ecclesiam. Illa enim semper fuit in mundo, incipiendo Hierosolymis, & progrediendo in totum orbem. Illa ex se ipsa fuit propagata, per ministerium verbi & sacramentorum. Sonuit enim doctrina Apostolica in medio Papatu; sicut Christo in hunc mundum nato, in Ecclesia Iudæorum sonuit Moyses; tamen multum fermenti, hic & illic, fuit adpersum. Porro Ecclesia reformata habet successionem doctrinæ, quam Patres tot scriptis confirmarunt, & martyres sanguine suo obfirmarunt. Et quid multa? In hac ecclesia cernere est eandem doctrinam, quam Apostoli literis consignatam ad nos vsque transmiserunt.

III. *Stapletonus* decem adfert demonstrationes, (in quibus insunt perpetua petitiones principii) hoc ordine. 1. Promissiones de futura ecclesia, in sola Pontificia sunt impletæ: utpote quæ sola creuit per totum orbem, incipiens ab Hierosolymis. 2. Hæc sola nunquam desit, sed perpetuo extitit in personarum & doctrinæ successione. 3. Hæc sola semper visibilis, & toti orbi illustris fuit. Et talis debebat esse N. Testam. ecclesia. 4. Hæc sola est vere vna. 5. Sola hæc vocatur Catholica, etiam ab inimicis suis. 6. Hæc sola est verissime Apostolica. 7. Hæc sola est vere Christiana, & hodie communicat. 8. In hac sola fuit Episcoporum & Ecclesiarum successio. 9. Fidei propagatio & conseruatio per hanc solam, & in hac sola fuit. *Respondeo ad 1.* Promissiones illæ factæ sunt ecclesiae Catholicae, quæ creuit & crescit per totum orbem vsque ad finem seculi. Non itaque magis pertinent ad ecclesiam Romanam, quam ad Antiochenam. Deinde ecclesia Romana non creuit, sed decreuit. *ad 2.* In Ecclesia Papistica non potest monstrari successio doctrinæ. Fecit enim secessionem à doctrina Pauli, quæ in veteri Romana ecclesia sonuit: ut patet legenti epistolam ad Romanos. *ad 3.* Præter Romanam olim fuerunt multæ gloriosissimæ & illustrissimæ ecclesiae: ut Hierosolymitana, Ephesina, Antiochena. Deinde Scriptura testatur eam fore vicissitudinem ecclesiarum in Nou. Testam. ut modo illustris, modo obscura sit. *ad 4.* Ecclesia Papistica non est vna; quia non habet vnum duntaxat caput, sed duo: neque vnam fidem, sed duplicem, puta doctrinam Christi, & Pontificis siue Antichristi. *ad 5.* Non sufficit vocari Catholicam, nisi aliquis reuera sit talis. Deinde nos ecclesiam Pontificiam vocamus Catholicam, vel *si quis vult*, vel *si quis vult*. *ad 6.* Imo Ecclesia Pontificia non est Apostolica, sed Apostatica; quia doctrinam Apostolorum contaminat. *ad 7.* Ista ecclesia non est Catholica, neque loci, neque doctrinæ ratione: ut patet ex dictis. *ad 8.* Ecclesia Papistica non communicat cum veris ecclesiis, e. g. cum nostris. Et hæc communio, quæ est in ritibus, & aliis externis rebus, illa est fallax. Hoc enim modo omnes fere cum Antichristo communicatos esse, tradunt Scripturæ. Deinde verus ecclesia Romana cum multis ecclesiis orthodoxis vere communicauit. Sed quid hoc ad Papisticam? *ad 9.* In aliis quoque ecclesiis fuit successio personarum. Deinde successio in ecclesia Pontificia multis fuit interrupta hæresibus, schismatibus, & perpetua fere officii pastoralis omissione. *ad 10.* Verus ecclesia Romana propagauit fidem ab Apostolis acceptam: Papistica propagauit fidem materialiter, id est, Scripturam sacram, non formaliter, id est, explicationem & applicationem Scripturæ. Nam illius loco propagauit hæresin, & multiplices errores.

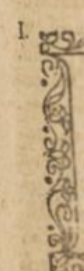
IV. *Becanus in manuali lib. 1. cap. 3. conclus. 5.* sic ostendit, ecclesiam Pontificiam esse veram Christi ecclesiam. Visibilis Christi ecclesia non potest deficere aut errare in fide. Ergo à tempore Apostolorum ad nos vsque, semper mansit visibilis Christi ecclesia, sine vlla interruptione, aut errore. At nulla alia visibilis, præter Romanam seu Pontificiam, mansit sine vlla interruptione & errore. Ergo sola Romana seu Pontificia est visibilis Christi ecclesia. Migerem probe inductione. Iudaica abrogata est & repudia-

ta per mortem Christi. Turcica seu Mahumetana non semper fuit. Calviniana & Lutherana, quam reformatam vocant, noua est. Cœpit enim cum ipsa reformatione (à qua nomen habet) quæ à Lutero & Caluino (ut ipsorum assecla dicunt) facta est. Sola Pontificia hucusque perseuerauit. Quid hic respondebunt aduersarii? An putant aliam præter Pontificiam, visibiliter & sine errore semper extitisse? Si putant, dicant, obsecro, quæ illa sit? quo nomine appelletur? quas mundi partes occupauerit, & adhuc occupet? quos Pastores & Episcopos habuerit, & adhuc habeat? qui reges & imperatores illi adhæserint, & adhuc adhæreant? qui hæretici ab illa damnati? quæ Academia confirmata? Quæ templa & monasteria erecta? Hic non euadent, fat scio. Non desunt tamen, qui oppressi hoc argumento, fingant ecclesiam quandam, in cuius iacentem ac vagientem, quæ nec fieri possit, nec profiteri fidem. Aiunt enim, ecclesiam Christi, aliquot seculis tam fuisse corruptam ac vitiatam, ut nulli in ea fuerint veri fideles, nisi infantes baptizati. Et sine dubio intelligunt ecclesiam Romanam seu Pontificiam, quam putant superioribus seculis penitus defecisse, nisi quod soli infantes legitime in ea baptizati, tanquam vera ipsius membra permanserint. Miserum perfugium, & ipsi aduersarii perniciosum. Nam ipsi passim docent, duas esse notas ecclesiae, nempe sinceram prædicationem Euangelii, & legitimam sacramentorum administrationem, ex quibus vera Christi Ecclesia dignosci debeat, & sine quibus consistere non possit. At hæc duæ notæ non conueniunt ecclesiae, in qua soli infantes baptizati sunt; quia soli infantes, nec possunt sincere prædicare euangelium, nec legitime administrare sacramenta. Ergo ecclesia, in qua soli infantes sunt, non est vera Christi ecclesia. Alii habent aliud effugium. Aiunt, semper in Ecclesia fuisse vnum aut alterum cordatum virum, qui Papæ contradixerit; cuiusmodi diuersis temporibus fuerunt, Iohannes Wicleph, Iohannes Huss, Lutherus, Caluinus. Æque inepte. Nam primo dicant mihi, quis fuerit ille virus, vel quæ duo cordati viri, qui ante Wiclephum, per singula superiora secula Papæ contradixerint? Si nesciunt, quare temere affirmant. Si sciunt, edicant nomina eorum, locum habitationis, & ceteras circumstantias. Non poterunt. Secundo, ecclesia Christi non est deterioris conditionis, quam fuerit synagoga Iudæorum: cum ecclesia sit domina, synagoga, ancilla, *Gal.* 4. 22. At synagoga nunquam fuit tam deserta, ut duo tantum viri in ea reperirentur. Imo tempore Eliæ, cum putabatur desertissima, septem millia virorum in ea reperta sunt, *Roman.* 9. 4. Cur ergo aduersarii fingunt ecclesiam Christi fuisse aliquando tam desertam, ut duo tantum viri in ea reperti fuerint? Quod manifeste repugnat Scripturæ, quæ apud Esuam testatur, ecclesiam Christi multo fecundiorum & ampliorum fore, quam fuerit synagoga, *Esa.* 54. v. 1. Tertio, Donatistæ plus tribuebant ecclesie, quam hi faciunt. Nam illi, tamen docerent, Ecclesiam toto orbe perisse, & in sola Africa remansisse; non tamen ausi sunt asserere, quod hi asserunt, remansisse aliquando in duobus tantum viris, qui Papæ contradixerint. Si ergo illi, qui melius sentiebant de Ecclesia, quam hi nostri aduersarii sentiunt, nihilominus ab Augustino & aliis Patribus damnati sunt, tanquam hæretici, quid de his nostris fieri oportere existimandum est?

V. *Respondeo 1.* Ut in superiori disputatione Becani, quam cap. præced. examinauimus, fuit ignoratio elenchi, ita quoque in hac ipsa committitur eadem fallacia. Nos enim ecclesiam Pontificiam non ponimus extra ecclesiam Christi, sed in ecclesia ista, ut gangranam in corpore, & tonsillas lethales in faucibus. Hinc Antichristus prædicatur sessurus in templo Dei, 2. *Thess.* 2. Itaque fatemur, Ecclesiam non defecisse penitus, sub medio etiam Papatu, illamque definimus multitudinem credentium in nomine Christi, in cuius saluatoris, qui sanguine suo nos lauerit ab omni peccato. Hæc vero multitudo complectitur non solum infantes electos, in prima infantia mortuos, fideque habituali præditos; sed etiam heroes illos, qui contradixerunt Papæ; neque solum hos, sed etiam infinitos alios, tū Dd. tum auditores, qui fuerunt boni Christiani *ἐν τῷ κερταίῳ*. Sic itaque ruunt omnia illa, quæ Becanus ruinoso suo fundamento superstruxit. Sed tamen videamus illa. 2. Visibilis ecclesia potest deficere, ut *lib. præced. cap. 16. 17.* pluribus fuit probatum. 3. Non sequitur: Ecclesia visibilis Romana defecit. E. nulla amplius in orbe Christiano fuit ecclesia. Nam ecclesie orientales remanserunt ad hunc vsque diem. 4. Successio Paparum fuit interrupta multis modis: ut alias, & etiam paulo ante, diximus. 5. Imperatores Græci adhæserunt ecclesie Græcæ. 6. Reges multi in ecclesia Pontificia, imo & Imperatores, opposuerunt se Pontifici Romano. 7. Sicut Israelitas incredulos nihil iuuabant ad optio, fœdera, cultus, promissiones, & similia priuilegia, quæ Apostolus *Roman.* 9. commemorat: ita ecclesiam externam nihil iuuant episcopi, Reges, Tempia, & similia, quæ recitat Becanus, si non est coniuncta cum ecclesia interna. 8. Non omnia templa sunt erecta à Papistis: ut constat ex historia. 9. Tempia, monasteria, scholæ, & similia, quæ fundata sunt à Papistis, vendicentur ab abusu, & restituantur legitimo vsui. 10. Non omnes, qui talia fundarunt, fuerunt Papistæ, etsi fuerint sub Papatu, & cum Papistis. 11. Quæ commemorantur de ecclesia constante ex solis infantibus, falso nobis imponuntur. 12. Testes veritatis, non vnum & alterum, sed infinitos adducimus: ut patet ex libro, qui inscribitur *Catalogus testium veritatis*. Inde itaque Becanus perat nomina, locum, tempus, & alia, quæ à nobis postulat. Compendium si velit, inspiciat *Theaurum Chronologicum nostræ secl.* 30. ubi inueniet non solum viros sanctos, sed etiam Concilia integra se opposuisse Papæ. 13. Ecclesia N. Test. est magis, vel minus illustris, prout ipsius variæ periodi sunt prædictæ, nominatim in Apocalypsi. 14. Sicut tempore Eliæ, cum ministerium ecclesie purum non appareret in populo Israelitico; sed essent altaria destructa, & Propheta Domini gladio occisi, solusque videretur Elias superstes, 1. *Reg.* 19. 10. Dominus diserte testatur v. 18. reliqua sibi esse septem millia, quæ non curauerunt sese Baali: sic Deus sub medio Papatu, non tantum in oriente, sed etiam in occidente, id est, in gremio ecclesie Pontificie, habuit veram suam & sanctam ecclesiam, nimirum infantes electos & in infantia mortuos, homines pios adultos simplici Catechetica doctrina contentos, testes veritatis qui Papæ contradixerunt, & denique varios Dd. in quibus scænum & stipulæ humanarum traditionum igne illo diurno, 1. *Corinth.* 3. exusta sunt. Itaque non est tanta solitudo in ecclesia Pontificia, uti Becanus à nobis statui fingit. Etsi enim est solitudo ratione ecclesie externæ: hinc tamen non recte concluditur solitudo ecclesie internæ: ut patet ex historia Eliæ. 15. Synagoga & ecclesia non comparantur inter se, *Galat.* 4. sed duo fœdera, fœdus operum

operum suel
ueniunt sub
comparatio
ecclesie N. T.
sue Nou. Te
pura locis,
Ecclesia No
regula, & e
vsque ad ex
lib. 3. hif. E
permanit e
ant nulqu
tis & ab
ris, & o
hæ luce d
se immitt
vngent
inque per
defecisse, i
redacta ad
eclesia nunc
in locis sol
solas ostent
lis ecclesia
thanos per
bus minor
valde inq
stancu. r
runt?

VI.
Ecclesia p
ecclesia P
communi

ce, qu
de Cor
ordine
secuti
thaker
Hosius
II
rest: d
ne, vlt
plus n
lum c
legiti
uenier
Auch
pura
riculu
causis
sunt q
quam
mnia
de fini
lum
conu
etym
etiam

